

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

H. C. ANDERSEN
OG HANS NÆRMESTE
OMGANG

H. C. ANDERSEN
OG HANS NÆRMESTE
OMGANG

AF

RIGMOR STAMPE

FORLAGT AF H. ASCHEHOUG & CO.
KJØBENHAVN · MDCCCXVIII

GIVÆBES BOGTHYKKERI - KJØBENHAVN.

INDHOLD

	Side
Forord	
1. H. C. Andersen	1
2. Det collinske hjem	14
3. Den collinske tone	27
4. Jonas Collin	38
5. Gamle Fru Collin	51
6. Ingeborg Drewsen	55
7. Adolph Drewsen	73
8. Jonna Stampe	94
9. Louise Lind	163
10. Jette Collin	183
11. Edvard Collin	193
12. H. C. Andersen og Collinerne	264

FORKORTELSER

- M Ls Æ = »Mit Livs Æventyr«.
- M Ls Æ II = Fortsættelse fra 1855 til 1867 ved Jonas Collin jun.
- M Ls Æ III = H. C. Andersens sidste Leveaar fra 1868 til 1875. ved Jonas Collin jun.
- A. & C. = »Andersen & det Collinske Huus« af Edvard Collin.
- B & B = Breve fra Andersen ved Bøgh og Bille, to bind.
- L. M. = Ludvig Müller. Andersens manuduktør og gode ven.
- J W = Jette Wulff.
- C W = Christian Wulff, Søofficer. } Kommandør Wulffs børn.
- H H = Henriette Hanck, forfatterinde, datter af bogtrykker Iversen, Odense.

Maleri af *C. A. Jensen*

UDSTILLET PÅ CHARLOTTENBORG 1838

FORORD

SÅ paradoksalt det end kan lyde, vil jeg dog vove at påstå det: H. C. Andersen har i sit fædreland aldrig været tilstrækkelig kendt, ikke dybt nok forstået og derfor ikke anerkendt efter fortjeneste. Ikke som digter og slet ikke som menneske. Uagtet mange erklærer ham for deres yndlingsdigter, — af hans produktion er kun de allerypperste ting kendt: et par digte og et lille udvalg af eventyr. Dem sværmer man for, men derfor *kender* man endnu ikke H. C. Andersen. Hvor mange har prøvet at sætte sig ind i hans tankegang ved at læse f. eks. hans breve, der særlig fra hans yngre år er så stærkt personlige, eller hans romaner, om hvilke det samme gælder? For Andersenforskere er disse kilder uudtømmelige, men enhver vil opdage, at jo mere man læser af ham, des mere får også de allerede kendte ting fornyet liv og indre sammenhæng for ens bevidsthed.

Når Andersen nævnes som menneske, da er det omtrent altid — selv helt op i vore dage — som en pirrelig, forfængelig, mer eller mindre komisk personlighed; »lige så forfængelig som Andersen« er omtrent blevet til vedtaget mundheld. Er der en eller anden, der erklærer at have noget at fortælle om Andersen, da er det i de ni tilfælde af ti kun ret ligegyldige og latterliggørende anekdoter, løsrevne fra deres sammenhæng og blottede for al forståelse.

Årsagen til denne misvisende opfattelse er vel den, at Andersens egenheder hos hans lidet dybtseende samtidige landsmænd oftest overskyggede både hans betydelighed og hans hjertelag, og dette endnu stærkere, da med alderen legemlig og åndelig sygelighed tilslørede hans personligheds friske kærne.¹⁾

Dr. Bobé fortæller, at der en dag — mange år efter Andersens død — hos dennes varme ven og beundrer, Storhertugen af Sachsen-Weimar, af en tilstedeværende blev talt, som sædvanlig, om Andersens »naive forfængelighed«. Da svarede Hertugen stille: »Er war ein grosser Dichter, ein lieber Mensch und mein guter Freund«. Og der blev tyst i salen. — Hvor mange af Andersens landsmænd vilde have svaret således, — eller vilde det endnu?

Andersens ven Edvard Collin siger: »Alle kjender hans Forfængelighed; kun faa kjender hans Hjerte«. Det er dette hans hjertelag, som jeg her har prøvet at kaste et stærkere lys over; thi intetsteds ses det tydeligere end i hans forhold til familien Collin, hvor han jo blev regnet som »Søn af Huset«.

Da jeg hører til denne slægt og har kendt den og dens forhold til Andersen, har jeg ment det rigtigt at optegne, hvad jeg herom ved på første og anden hånd.

Inden jeg slutter dette forord, vil jeg her bringe min hjertelige tak til de ikke få, som har stået mig bi under arbejdet, ved at meddele mig erindringer om Andersen, ved at låne mig breve og billeder eller på forskellig anden måde. Desværre

¹⁾ Derfor burde heller aldrig hans dagbøger fra de sidste år (1868—1875) være udgivet. De har givet anledning til mange mistydninger.

har pladshensyn hindret benyttelsen af en del af det stof, der således blev stillet til min rådighed.

En særlig tak skylder jeg hr. magister *Georg Christensen* for den udmærkede hjælp, han ved sin kritik og sit omhyggelige gennemsyn af bogen har ydet mig.

R. St.

H. C. ANDERSEN

FOR at opfatte et menneske ret, må man også kende dem, som han har omgåedes, og som i hans udviklingstid har havt indflydelse på ham.

Om Andersens barndom og om hans skolegangs i mange henseender overanstrengende og foruroligende indvirkning på hans sind er der allerede skrevet en del.¹⁾

Efter skoletidens ophør blev familien Collin hans kæreste og inderligste omgang. Det er dens indflydelse på ham og omvendt, som vi i denne bog skal prøve at kaste et klarere lys over. — Andersen havde hele livet igennem grumme mange venner; det er ofte meget morsomt at fordybe sig i disse forhold; her vilde det dog føre for langt.²⁾

Men én mand er der, som bør nævnes — den, som havde den største indflydelse på Andersen; på hans livsopfattelse, hans tro og hans interesser. Det var elektromagnetismens opdager, Hans Christian Ørsted.³⁾ Hans romantiske livsopfattelse og hans enheds-lære faldt ganske sammen med Andersens trang. Dernæst var han uendelig god imod Andersen; og, hvad endnu mere var: han forstod ham, selvstændigt, rigtigt, og tidligere

¹⁾ Se bl. a. Dr. Schwanenflügels biografi.

²⁾ Se Andersens breve, udgivet af B. & B. og E. C.: »Andersen og det Collinske hus.« Om hans forhold til Hauch se Dr. Schwanenflügels bog.

³⁾ Det var altså ikke tyskerne, som var de første, der »opdagede« Andersen. Men de var ubestridelig langt forud for hans landsmænd i forståelse og hjertevarm anerkendelse af ham.

end nogen anden. Allerede i 1835, det år, hvor Andersen udsendte sine tre første æventyr, sagde Ørsted: »Improvisatoren har gjort Dem berømt, æventyrene vil gøre Dem udødelig.«

Og på arten af Andersens digtning så han klarere end nogen, idet han erklærede: »Andersen er størst i det humoristiske,« — en ytring, hvori han sikkert til evig tid vil få ret. — Ørsted havde stærk indflydelse på Andersen i hans religiøse tro. Kristen var Andersen ikke, så lidt som Ørsted, — skønt Andersen ofte yndede at kalde sig således.¹⁾ Men et stærkt religiøst gemyt havde han alle dage.

Andersens egenlige livstro, den røde tråd gennem hans færden, var *troen på hans eget digterkald*. Han sammenblandede disse: »Hvis Gud og min Lykke vil.« Han siger: »I min Tillid til Menneskets Bestemmelse er jeg ingen Christen men en Tyrk.« Og til E. C. 1831: »Jeg har fatalistisk Tro paa Forsynet, skjøndt jeg sjælden yttre den; vil Vorherre, at jeg skal blive, hvad jeg troer mig bestemt til, en sand Digter, saa maae selv disse« (dadlende kritikere) »bidrage dertil, jeg frygter ikke.«

Blindt og urokkeligt troede han altså på sit digterkald — længe før han havde set nogen bekræftelse derpå. Han skriver i *Kun en Spillemand*: — — »de skal bøie sig for Geniets Magt. Som i Josephs Drøm alle de andre Neg bøiede sig for ham ene, skal det gaae mig.« At dette ikke er en romansætning, men at han ved den har tænkt på sine egne oplevelser, er uomtvisteligt. Da hans skrifter netop er udkommet i Frankrig, siger han: »Og al denne Naade, mere end jeg egentlig turde drømme i en Drøm, som Joseph drømte.« — Også andetsteds kommer Andersen tilbage til dette billede.

Ingen modgang eller skuffelse kunde knuse hans tro. Til tider kunde han knække sammen i mismod — men han rejste sig bestandig igen.

¹⁾ Rektor Zahle har skrevet en afhandling om Andersens tro, hvori han søger at vise igennem hans æventyr, at han bliver mere og mere kristen, og at det er fru Læssøe, som skal have påvirket ham hertil. — Den ikke videre betydelige lille bog gør dog nærmest indtryk af at være skrevet med forudtænkt facit.

Da Andersen havde taget sin filosofikum, ventede hans velyndere af ham, at han skulde studere videre og vælge et brødstudium; men hans svar herpå har været det samme, som han i sin opvækst gav en, der foreslog ham at lægge sig efter et håndværk: »Det vilde da være stor Synd.« Allerede den gang var altså hans tro på egen fremtid vågen. Og han havde også dette faste støttepunkt i sig selv behov for at holde stand i sit livs vanskeligheder.

Der var endogså tider, hvor han led nød, hvad der knugede ham både legemlig og sjælelig; ikke mindst fordi han herved blev tvunget til at skrive meget, som han ikke burde have udgivet, og som vennerne og kritikken så gennemhaglede; men han måtte for at eksistere. Han følte sig meget forpint heraf; i et brev til H. H. i Maj 1838 skriver han: »Gid jeg kunde brænde, evigt ødelægge over det Halve, som indre og ydre Nødvendighed lod mig udgive, da var jeg glad. Et Par af mine Digte skulde staae, nogle af *Æventyrene*, *Improvisatoren* og *Spillemanden*, samt *Kammerjunkeren* og *Lemvig-Livet* i *O. T.*; det er dog det eneste, som holder sig. Mit Livs Begivenheder er selv Poesie, det vil altid have samme Interesse som mine bedste Arbejder.« Ni år efter skrev Andersen sit livs begivenheder, som udkom på tysk¹⁾; atten år efter udgaves de forøgede på dansk.

Andersen skriver i 1838: »Nu er jeg tidt nok nødt til at tænke paa en Green af Brødtræet og derfor give Slip paa Laurbærtræet.«

Hans »Plage-Gudinde, Trang«, forfølger og piner ham bestandig; i 1834 skriver han til L. M.: »Mangel paa Penge er en Mare, som rider paa mit Bryst selv i den meest skønne Natur.«

Og samme år til J. W.: »Pengefeber overfalder mig imellem; det er haardt. — — — Jeg er ogsaa den,²⁾ der fik mindst, rimeligvis fordi jeg er den ubetydeligste.«

Andersens liv var fuldt af vanskeligheder og piner, det kan ikke nægtes. Han led meget lige fra sin skolegang og livet

¹⁾ Efter bestilling af hans forlægger.

²⁾ Af de digtere, som samtidig søgte rejseunderstøttelse.

igennem under enhver vanskelig tilskikkelse, der mødte ham. Men denne modtagelighed for lidelsen havde også sin grund i en medfødt sygelighed i hans sind, der gjorde ham overfølsom overfor pinen. Han siger: »En sand Digter maa vistnok Livet være en Fornemmelse, som det er for den stakkels Aal, man har trukket Skindet af og derpaa ladet igien slippe ud i Mølleaaen, hvor den jo i sin Seighed kan leve og høre de andre Skiælfiske sige: »nei hvor han er empfindlich; kan han nu ikke taale det.«« Et andet sted siger han: »Bliver man Poet saa mister man sit Aaleskind.«

Denne overfølsomhed, denne aandelige hudløshed var årsagen til mange af Andersens fejl: hans utålmodighed, hans pirrelighed, hans berømte forfængelighed. Men den var også grunden til hans digteriske modtagelighed og til hans bløde hjerte.

Andersens overfølsomhed og sygelighed havde sin let forklarlige årsag: der var sindssyge i hans familie. Farfaderen var uhelbredelig sindssyg, hans fader blev det mod slutningen af sit liv. Afkom af sådanne Individuer får jo meget ofte i arv en fortyndet sygelighed, »et forkeert Sving«, som Andersen udtrykker sig, uden måske nogensinde at blive egentlig sindssyg. Det blev Andersen først — og kun til tider og delvis — da hans legeme og ånd med alderen svækkedes så meget, at hans selvbeherskelse helt kunde svigte ham. Denne periode skildrer han selv på en tragisk og rørende måde i sin sidste dagbog fra 1868—75. —

Men fra hans aller tidligste ungdom har tanken om sindssyge forfulgt ham; et dybt indtryk gjorde det på ham, da en lille pige ved hans konfirmationstid sagde: »Han er gal som sin Farfader.« I brevene fra skoletiden kommer denne ængstelse ofte frem: »Jeg er en sjælesyg Stakkel.« »Husk at jeg har en Skrue løs;« og mere i samme triste tone.

Et så uligevægtigt sind som Andersens burde have haft en ligevægtig og jævn opdragelse; han fik netop det modsatte. Og venner og fjender opdrog på ham til langt hen i hans liv; næppe er noget menneske blevet så meget opdraget som Andersen. — I sin digtning kommer han ofte tilbage hertil.

Edvard Collin siger meget ærligt: »Og saaledes have vi Alle fra den Tid et Ansvar for hvad vi hver paa sin Viis have bidraget til at forvirre Andersen.«

Det sygelige anlæg må man aldrig glemme, når man skal bedømme Andersen.

I 1833 begyndte det imidlertid at lysne for ham. Collin skaffede ham understøttelse til en rejse.

På denne rejse fandt Andersen sig selv; her skete hans begavelses gennembrud. Han kom hjem i 1834; i 1835 udgav han *Improvisatoren*, den roman, hvormed han slog igennem og vandt sig et europæisk navn.

I det samme år udgav han et ganske lille hefte, hvori der stod fire historier. Noget tarveligere i udstyr og fremtræden kunde man ikke godt tænke sig: et tyndt og forsagt lille hefte, der kunde puttes i en mindre lomme; dårligt papir, trykket højst jævnt; heftet kostede fireogtyve skilling. — Ingen i verden vilde have gættet på, at dette kunde betyde noget epokegørende, der skulde gå sin sejrsgang verden over.

Historierne hed *Fyrtøjet*, *Store Claus og lille Claus*, *Prinsessen paa Ærten* og *Lille Idas Blomster*. Det var kun »Æventyr fortalte for Børn«. »De tre Første«, siger forfatteren i et forord, »ere gienfortalte efter Historier, jeg hørte som Barn, paa min Maade har jeg fortalt dem, tilladt mig enhver Forandring, jeg fandt passende, ladet Phantasien opfriske de i Billederne afblegede Farver.«

Året efter udgav han *Tommelise*, *Den uartige Dreng* og *Rejsekammeraten*; og så i 1837 kom det tredje hefte. Foran i dette findes en fortale, der er lige så beskeden og forsagt som de små hæfters udstyr og fremkomst i det hele taget. Han skriver: »Ingen af mine Arbeider er bleven saa forskielligt vurderet som *Æventyr fortalte for Børn*. Medens enkelte Mænd, paa hvis Dom jeg sætter stor Priis, ¹⁾ har tillagt dem meest Værd af hvad jeg har skrevet, meente Andre, ²⁾ at disse Æventyr vare høist ubetydelige og raadede mig til ikke at skrive flere«.

¹⁾ Ørsted.

²⁾ Ingemann f. Eks.

»En saa forskiellig Dom og den tilsyneladende Taushed, hvormed den offentlige Critik forbigik dem, svækkede min Lyst til at give mere af denne Digtart. Saaledes er et Aar hengaaet før det tredie Hæfte følger de to foregaaende. Under Udarbejdelsen af et større gandske fra disse forskielligt Arbeide, paa-trængte sig mig imidlertid Idéen og Udviklingen af et nyt Æventyr: *Den lille Havfrue*. — Jeg maatte nedskrive det. Dersom jeg lod det udkomme som en lille Bog for sig, da gjorde man maaske større Fordring, jeg fandt det derfor bedst at lade det slutte sig til den engang begyndte Cyclus af Æventyr.« — Således gør H. C. Andersen undskyldning for, at han udgiver *Den lille Havfrue*.

Op han fortsætter: »Med dette tredie Hefte« (hvor også findes *Kejserens nye Klæder*) »vilde Æventyrene udgiøre et lille Bind. Om dette bliver det Eneste, beroer paa det Indtryk, jeg seer Samlingen gjør paa Publicum.«

Modtagelsen af æventyrene var ikke glimrende. Meningerne var delte. Nogle fandt Molbechs udgivne æventyr bedre, »de havde mere moral.« Men snart skulde den tid komme, da Andersens små hæfter erobrede verden, og da hans rejser i Europa blev sande triumftog.

Disse udenlandsrejser blev den bedste del af Andersens liv. Alene det lyse, varme klima ude fødte ham ligesom påny. Han skriver: »Jeg er igrunden en Sydbo, fordømt til dette nordiske Kloster, hvor Væggene ere Taage, Svøben Storm og Lænken — ingen Reisepenge.« Og rejserne var ham »et forfriskende bad«. Anerkendelsen, den absolute anerkendelse, som han savnede så meget hjemme, gav ham nyt liv og virketrang. Han siger selv, at det ikke var nye emner, der var hans udbytte af rejserne. Hvor det ser således ud som i *Improvisatoren*, var det dog for en nærmere betragtning kun sceneriet og navnene, som var udenlandske; indholdet bag ved disse var, som det eneste, han overhovedet kunde skrive om: *hans eget liv* — her næsten en autobiografisk skildring af hans ungdomsforhold til familien Collin.

Også Andersens ydre optræden forbedredes, efterhånden som han udviklede sig, og efterhånden som han blev afslebet ude i den store verden; anerkendelsen gav ham større og større sikkerhed. Ganske vist fik han aldrig hvad man kalder »gode manerer«; det kunde hænde, at han skyllede sit gebis af i sit vandglas ved table d'hôte.

Nogle af Collinerne fandt, at Andersen bragte for lidt hjem med fra disse rejser, men Viggo Drewsen svarede dem: »Han bringer meget hjem med; han bringer sin Verdensdannelse.« Man lagde ikke mærke til, hvor han påvirkede mange af sine landsmænd: efter læsningen af *Improvvisatoren* digtede Bournonville *Napoli*; flere forskellige mennesker fik Andersen overtalt til at rejse bl. a. til Sverig, hvor Marstrand malede sit store billede fra Siliansøen o. s. fr.

Hans moderne sind gav ham på flere punkter en større udvikling end hans samtidige, hvad disse jo ikke forstod eller anerkendte. Den kolossale lykke, han gjorde i Tyskland, siden i England og efterhånden verden over, lo man jo nærmest ad i stedet for at føle den som en fælles national ære. Sin glæde over at blive oversat på alverdens sprog meddelte han alle, — det vilde jo vise dem, hvad betydning han havde i udlandet, han mente således at hæve sig i deres øjne; men de forstod aldeles ikke, hvad det i virkeligheden betød. En højt anset digter som Paludan-Müller skriver i sin fortale til *Livet i Skoven* (1836) om, at en digter lader sine værker oversætte; »Den Fremmede vil kun ved at lære vort Sprog kunne komme til at vurdere »vor rige og i saa mange Henseender fra det øvrige Europa forskellige poetiske Litteratur« (»Vi og Verden«), »man maae ikke tillægge vore Digtere . . . en saadan Egoisme eller Mangel paa Nationalitet — hvis egentlige Vogtere de ere, — at man tvivlede om, at Erkiendelsen af vor Poesi, af vort Sprog og af vor nationale Litteratur var dem kjærere end deres egen, som oftest kolde og fornemme Optagelse blandt de Fremmede. Det vilde være en taabelig Formening, at han som Forfatter skulde være Cosmopolit; — — — med den Løn, han erholder af sit eget Folk, skal han lade sig nøie. Vurderer derimod en

Digter sig selv for høit, eller, unøisom med sit eget Folks Bifald, beiler til Fremmedes Gunst — da er Nemesis ikke fjern, og hun vil sikkert ramme ham.«

Se *han* var dansk; Andersen måtte jo gang på gang høre, at han ikke var ægte dansk, — skønt man i udlandet kaldte ham den mest typiske danske digter. Men i hans hjemland forstod man ikke, at han netop var betydelig og vidtseende nok til at være dansk og kosmopolit. Ligesom hans yndlingsfugl storken.

Andersens danske sprog blev jo dengang ret foragtet. Molbech skrev i en recension: »Naar vil Andersen dog lære at skrive dansk?« En af de samtidige sagde: »Hvad skulde »Sprog-idioten« Andersen have gjort uden Edvard Collins Hiælp?« — Senere opfattede man det anderledes.

Først sent opdagede man, at Andersen jo egentlig blev foregangsmanden i dansk prosa: han indførte *talesproget* i litteraturen. D. v. s. kun i sine æventyr; og det er en af grundene, hvorfor de står så højt over al hans øvrige produktion.

Hvorledes gjorde Andersen nu dette fund? Ja, det kom jo samtidig med, at han fandt sin særlige æventyrform, denne ham, der skulde bære hans navn ud over alle jordens lande.

Det kom på den naturligeste og selvfølgeligste måde af verden. Lykkeligvis har vi Edvard Collins brillante fremstilling heraf. Han fortæller:¹⁾ »I flere af de Kredse, hvor Andersen daglig kom, fandtes Småbørn, som han gav sig af med; han fortalte dem Historier, som han deels selv lavede i Øjeblikket, deels hentede fra gamle bekjendte Æventyr; men hvad enten han fortalte sit eget eller gjenfortalte, var Fortællemaaden saa udelukkende hans egen og saa levende, at den henrykte Børnene. Ham selv morede det at give sit Lune dette frie Spillerum, Talen gik ustandseligt, rigeligt udstyret med de for Børnene bekjendte Talemaader, og med Fagter, som passede dertil. Selv den tørreste Sætning gav han Liv: han sagde ikke: »Børnene kom paa Vognen og saa kjørte de«, men: »saa kom de paa Vognen, Farvel Far, Farvel Mor, Pidsken smældede, smæk,

¹⁾ A. & C. side 495—6.

smak, og væk foer de, hei vil Du gaae.« De, der senere have hørt ham oplæse sine Æventyr, kunne kun danne sig et svagt Begreb om dette Foredrags ejendommelige Livlighed i Børnenes Kreds.

Det er ganske vist i de Tider ikke faldet ham ind, at noget saadant kunde bruges paa anden Maade end mundtligt og til Forlystelse for Børn . . . Men den Glæde, som de mundtlige Fortællinger vakte i hans Kredse, maatte naturligvis lede til det Spørgsmaal, om ikke Flere kunde gjøres deelagtige deri; men skulde de trykkes, maatte de komme frem i hans Taleform; enhver anden var umulig.«

Og hvordan undfangedes nu disse æventyr i digterens sind? — Han fortæller i et brev til Ingemann, (Nysø 1843): »Jeg har en Masse af Stof, mer end til nogen anden Digtart. Det er tidt for mig, som hvert Plankeværk, hver lille Blomst sagde: »See lidt paa mig, saa skal min Historie gaae op i Dig,« og vil jeg det, saa har jeg Historien.«

Men Plankeværket var jo ikke nok. — Andersen siger i *Bemærkninger* om Æventyr af egen Opfindelse: »De laae i Tanken som et Frøkorn; der behøvedes kun en Strømning, en Solstraale, en Malurtdraabe, og de bleve Blomst.«

Dr. Brix føjer hertil: »Den, der vil finde det rette Grundsyn for et Andersensk Æventyr, maa altsaa søge to Ting: den Erindring eller det Forhold, som danner Frøkornet, og den Stemning, hvorunder det er opfattet; man maa være opmærksom paa, at de bedste af disse Digtninge ikke er blevne til ved ørkesløs Allegoriseren eller Fantaseren, og at Handlingen ikke er skabt af Ønsket om at spænde og more alene; i hver af dem er en Draabe af Digterens Hjerteblood, og det er Grunden til, at de holder sig friske og levende, medens talrige Forsøg paa at efterligne dem mislykkedes.« (*H. C. Andersen og hans Æventyr*).

Andersen skriver selv: »Det meste af, hvad jeg har skrevet, er Afspeiling af mig selv. Hver Karakter er af Livet; jeg kender og har kiendt dem alle sammen.«

Vi har altsaa Andersens eget vidnesbyrd for, hvad der allerede er sagt her: at det var det selvoplevede, som var kærnen i

hans digtning. Netop dette bebrejdede hans samtid ham, og ikke mindst Edvard Collin; han mente hermed, at Andersen ofte gentog ordret de udtryk, man kendte fra hans breve og tale; derimod så man ikke, hvor dybt hans digtning bunder i hans personlige liv, så at hans fantasi egentlig kun dannede klædebonnet herom. Thi Andersen med sin berømte fantasi er den mest virkelighedstro digter, lige indtil de tilsyneladende ubetydeligste enkeltheder, de små ord og de tilfældige udtryk.

Johannes V. Jensen skriver om Andersen¹⁾:

»Ufatteligt kun at ikke alle går så lige til det. Hvorfor har H. C. Andersen fået så mange efterlignere men endnu ingen, der kan skrive som han. Hele kunsten hos Æventyrdigteren, Markblomsternes, »Skræppernes« Opdager, er jo at han kaster sig over det nærmeste, det mest nærliggende.« — Det er det samme, som han gør i det daglige liv: også her kaster han sig over det mest nærliggende og benytter det i sin digtning — selv i sine mest fantastiske æventyr; i 1838 skriver han: »Jeg er nu kied af disse Jongleurkunster med Phantasiens Guldæbler;« det dagligdags, det nærmest liggende var ham alt i alt det kjæreste; hvor han behandlede disse sine små fund med sin uforlignelige humor, der var han størst.

Intet steds kom dette tydeligere frem end i hans forhold til familien Collin, og det er noget af det, som der særlig er gjort forsøg på at vise i denne bog.

Af emner er der især to, som Andersen bestandig kommer tilbage til, de to oplevelser, som har spillet størst rolle i hans liv. Det er den fattige dreng, som kæmper sig frem: *Improvisatoren*, *Lykkepeer*, *Kun en Spillemand* og flere fortællinger og æventyr; og dernæst det andet dermed beslægtede emne: poesiens kamp med prosaen — Andersens kamp med sin samtid; hertil hører mange af de bedste af æventyrene: *Nattergalen*, *Svinedrengen*, *Den grimme Ælling*, *Skibet og Storken i Ole Lukøje*; Poppedrengen i *Lykkens Kalosker*; *Et Blad fra Himlen* og andre. Når Andersen inddeler sine æventyr i de genfortalte og de op-

¹⁾ Fynske Billeder, *Myter* 1912, s. 98.

levede, da er dette noget misvisende; thi i virkeligheden er de genfortalte også oftest fyldte med maskerede selvoplevelser.

Det gik nu opad og fremad for Andersen. Han skriver til H. H. i 1836 — den rige periode, hvor det myldrede i hans indre med romaner og æventyr: »Nu er jeg paa Middagshøide, føler jeg nok; siden tager det af. Min Digtermiddag er nok 6 Aar, og i den Tid kan jeg skrive 6 gode Bøger.« Til J. W. skriver han i 1836: »Jeg kommer meget lidt til mine Venner. Jeg veed ikke hvorledes, min Helse er lige saa stærk; men der er vakt en anden Trang: Virksomhedens, Hjemmets. Mine Digteraar ere begyndte med min Ankomst fra Udlandet; jeg har maaskee fire eller sex Aar endnu at skrive godt i, og dem maae jeg gribe. Jeg gjør det hyggeligt hiemme, saa besøger min Musa mig, fortæller mig underlige Æventyr, henter mig comiske Figurer fra Hverdagslivet, Adelige og Borgerlige, og siger: See paa de Folk, dem kiender Du! Tegn dem af, og — de skulle leve! — Det er jo meget sagt; men hun siger det.«

Andersen fik virkelig ret i sin spådom, når undtages, at man må føje en halv snes år til denne hans »Middagshøide«. Hans opgangs- og kulminationsperiode går altså fra hans første udenlandsrejse 1833—34 til omkring 1850.

Det er da i virkeligheden dette, Dr. Brix gør opmærksom på, når han omtaler, at Andersen i 1849 har digtet *Hørrer*: »Siden den Tid skrev Andersen mange dejlige Eventyr i sit skønne og simple Sprog; men han, som i Grunden ikke havde tilhørt nogen Skole eller været Nogens Elev, han påvirkes nu i høj Grad af sit eget Værk. *Et Blad fra Himlen* er et fortræffeligt Stykke, men man kan genfinde hver Stump af det i hans tidligere Produktion under én eller anden Form, uden at der — som i *Den grimme Ælling* -- er opnået noget større og genialere end før.«

»I dette Eventyr« (*Et Blad fra Himlen*) »danner Planterne den bekendte Hønsesgaard fra *Ole Lukøje*: Tidsel og Brændenælde og Borre svarer til Hønsene og Ænderne. Et saadant Eventyr er gammel Vin paa nye Flasker; det kostbare Metal i ny Prægning. Digteren fornyede sin Mønt; men brød sig

ikke nye Minegange. Jeg standser altsaa mine Undersøgelser her, hvor jeg ser et Grændseskel i Andersens Udvikling.«

Dette er skarpt og fint opfattet.

Men dette grænseskæl i hans udvikling havde sin ganske naturlige og let forklarlige årsag, der gælder ikke alene for æventyrene, men for hele Andersens digtning. Hans emnekres havde jo sin begrænsning, fordi den så væsentlig indskrænkede sig til det *selvoplevede*; kun det kunde gøre så stærkt indtryk på ham, at det kunde avle god digtning; og selvfølgelig mest, så længe indtrykkene havde ungdommens styrke og friskhed. Når alt dette afsvækkedes, kom der ganske naturnødvendigt et punkt, hvor emnerne begyndte at ebbe ud eller blive blegere i farven, og han måtte da for at skrive tage sin tilflugt til »brokkassen«, eller til studier.

Denne svækkelse følte han selv i udpræget grad; i 1864 hvor krigen og den sørgelige fredsslutning havde nedslået hans livsmod og hans produktionsevne, udtaler han det i *Lygtemændene er i Byen*: »Manden« (han selv) »gaaer i Haven; her havde engang Vinden suset for ham om Valdemar Daae og hans Døttre. Dryaden i Træet, det var Æventyrmor selv, havde fortalt ham om det gamle Egetræs sidste Drøm;« o. s. v. — Manden søger nu alle vegne æventyret, men finder det ikke. Så træffer han Mosekonen, hun kender det — »Æventyr og Poesie, ja det er to Alen af et Stykke.« Mosekonen har i sit skab »Poesien paa Flasker« med de forskjellige Ingredienser, »Maiduft, Skovduften, Psalmetonen og Flasken for alle Flasker — Hverdagshistorierne« (dem hadede Andersen som indbegrebet af det københavnske; »de var ikke Poesie.« — Men de gjorde jo lykke.)

»Hver Nation havde sin egen Suppe, men den bedste af Supperne var den kiøbenhavnske. Det sagde Familien.« — København og familien glemmer han aldrig. Den hvasseste snært sender han sin kære by i æventyret *Vanddraaben*. Samme vej smelder pisen også i *Elverhøj*, om hvilket æventyret *Lygtemændene* noget minder uden dog at være nær så frisk. *Lygtemændene* var i sig selv et forsøg på at finde æventyret igen.

Det kom da også, om end i fortyndet skikkelse, efterhånden som hans sind faldt mere til ro.

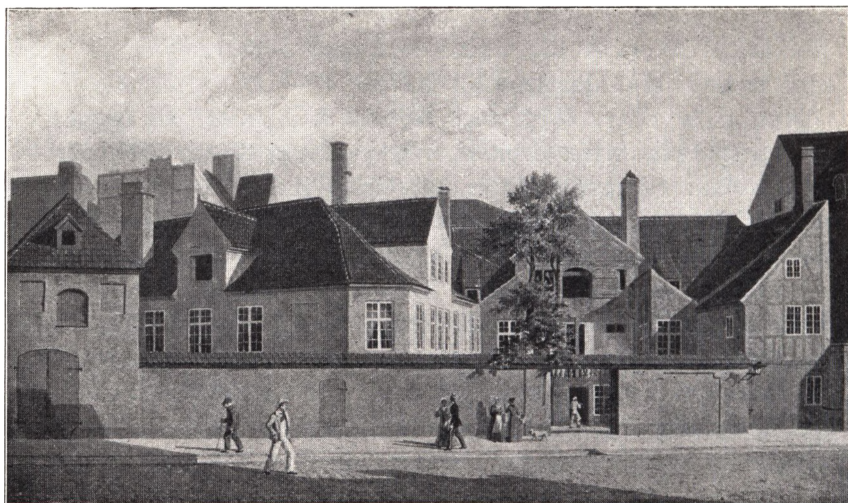
Men ti år efter, 1874, året før sin død, føler han afgjort, at nu er der ikke mere. Han skriver vemodig til fru Melchior fra Bregentved: »Æventyr falde mig ikke ind! Det er som havde jeg udfyldt hele Cirklen med Æventyr-Radier tæt ved hverandre.« Og han gentager: »Gaaer jeg i Haven mellem Roserne — ja hvad have da allerede ikke de og Sneglene fortalt mig! Seer jeg paa det brede Aakandeblad, da har Tommelise allerede paa det endt sin Rejse. Lytter jeg til Vinden — den har fortalt om Valdemar Daae og jeg veed intet bedre. I Skoven under de gamle Ege maae jeg erindre, at det gamle Egetræ forlængst har fortalt mig sin sidste Drøm.«

Andersen forstod selv ikke, da han *var* kommet på toppen af den af ham selv bebudede »Middagshøide«, hans kulminationspunkt; han håbede bestandig at nå det mere fuldkomne, og det holdt hans livsmod og hans arbejdsstrang frisk. Han har skrevet over halvandethundrede æventyr; den ene tredjedel af dem havde været nok til at gøre ham til den verdenskendte digter han er; og flertallet af disse er skrevet før århundredets midte.¹⁾

Hvis Andersen, som hans *Lykkepeer*, var død på sit livs højdepunkt, så havde han *som digter* væsentlig været den samme for efterverdenen, som han er nu.

Det var derimod en lykke for ham *som menneske*, at han levede langt over kulminationspunktet; han oplevede derfor *den store anerkendelse*, der er så sen til at komme og hvorefter han lidenskabeligt længtes.

¹⁾ Enkelte af hans bedste, som »Det er ganske vist« er dog skrevet senere.

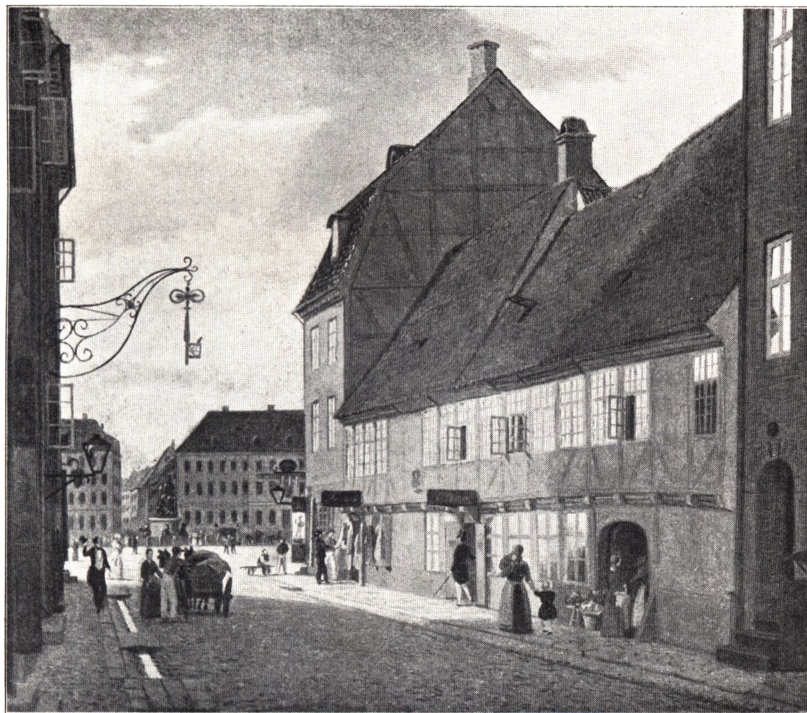
Den Collinske Gaard fra Bredgade.

DET COLLINSKE HJEM

FAMILIEN COLLIN havde fra 1744 eiet den kendte gamle bindingsværksgård med svalegangene, der vendte ud både mod Bredgade og Strandstræde. Mens Jonas Collins forældre endnu boede her, giftede han sig og tog bopæl i forældrenes hus, som han så senere arvede, og her levede han med sin familie. Da hans ældste datter, Ingeborg, giftede sig, flyttede hun og hendes mand ind i en af husets lejligheder. Alle børnene elskede denne gård lidenskabeligt.

I 1838 købte Jonas Collin gården med jerngitret i Amaliegade, skrås overfor Casino; den må da have været anset for meget fin. Andersen skriver om den i 1838: «Collin har kiøbt en stor og standsmæssig Gaard i Amaliegade». Her beboede nu de gamle Collins første sal, Theodor fik stuen og Drewsens anden sal. Da Louise Collin to år efter blev gift, flyttede hun og hendes mand hen i Bredgade i den gamle gård, til stor rørelse for sig selv og hele familien. — Da senere denne gård blev revet ned, og Konditor Grandjean lod Arkitekt Tybjerg bygge en ny

på den gamles plads, flyttede Gottlieb og hans familie derind fra hans kones barndomshjem bag hovedvagten. Linds boede i nærheden, Edvard Collin med familie til deres sidste dag i Jette Collins fædrenehjem, den tybjergske gård, Dronningens Tværgade 19.

Den Collinske Gaard fra Strandstræde.

Et tættere familieliv kan vel vanskelig leves. — Andersen boede enten i Nyhavn eller i de nærliggende gader. I 1848 var der endogså tale om, at han skulde leie stueetagen hos Collins i Amaliegade; han drøfter muligheden med Jette Wulff, men kommer til den slutning, at han ikke har lyst dertil, da »der ikke er en Solstraale men derimod daarlig Lugt«.

Talrig var den Collinske familie. Jonas Collin havde 5 børn,

4 svigerbørn og 15 børnebørn, senere kom også disses børn til. Dette var den snevre kreds. Så havde fru Collin to døtre af

H. C. Andersen i Amaliegade.

første ægteskab, som var gifte, og de havde børn og børnebørn. Dertil kom nogle af Fru Collins søskendes børn, Hornemanns, Bindsbølls og Wanschers¹⁾.

¹⁾ Fru Wanschers moder fru Wegener var fru Collins søster.

Ingen af Jonas Collins børn arvede den gamles betydelige egen-skaber: hans store praktiske sans, hans utrættelige initiativ og handledygtighed, hans sociale og filantropiske evner, hans herskentalent. Derimod arvede de hans ubestikkelige redelighed og sanddruhed, hans usnobbethed, hans lyse humør. Man mærkede på dem, at der var to modsatte strømninger i deres blod: fra en begavet fader og en enfoldig moder.

Edvard, Ingeborg og Louise var de bedst begavede, de mest indtagende og de mest typiske iblandt dem. Gottlieb lignede mest sin moder, Theodor stod midt imellem. Gottlieb havde sans for malerier og var i mange år vederlagsfrit sekretær i kunstforeningen; Theodor havde et mekanisk talent og burde sikkert have været mekaniker; men efter de tiders fordringer måtte enhver bedre mands søn studere og tage embedseksamen, og lægekunsten blev valgt, skønt den ikke interesserede ham. Hans hele praksis kom da også til at indskrænke sig til det kongelige teater, hvor han blev læge. — På en tid, da fotografien var en sjældenhed, fotograferede Theodor Collin for sin fornøjelse og tog mange ypperlige billeder af familien og et af Andersen, som her gengives (S. 16).

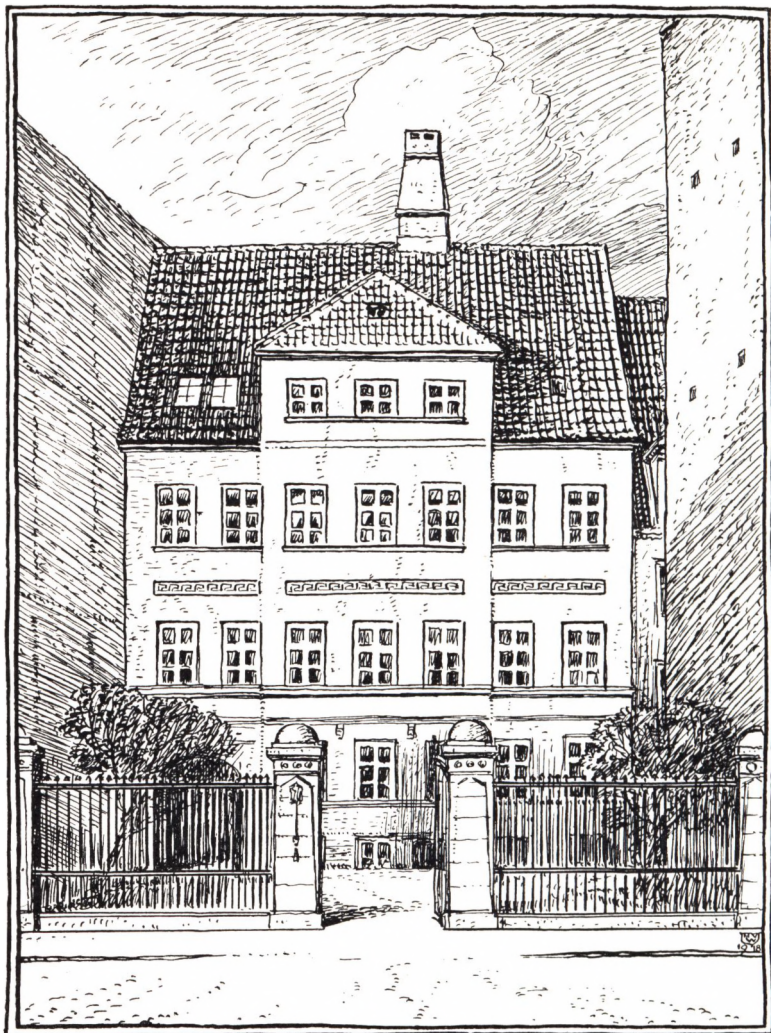
Om hjemmet her fortæller en af de få endnu levende fra den tid, Edvard Collins datter Louise Drewsen, følgende¹⁾:

»I den gamle Gaard bag Jerngitret i Amaliegade 159 boede i Aarene fra 1838—61 Geheimeraad Jonas Collin paa 1. Sal.

Hans varme Hjerte og fremragende Dygtighed, tilligemed den Rolle, han spillede under Frederik den 6tes Regering, har sat Mærker vidt og bredt, og mange Nulevende vil have hørt ham nævne af deres Forældre.

Den store øde Forgaard omgivet af høie, graa Mure, nogle støvede, vantrevne Træer i Forgrunden og det ganske uanseelige Hus gav straks det rette Indtryk af dette Hjemms karakteristiske Prunkløshed og Ligeegyldighed for, hvad der tager sig ud — saaledes tillod Collin til Børnenes store Sorg ikke, at Gaardspladsen foran Huset blev luget for Græs og Løvetand, hvoraf den var overgroet, skjønt den jo vendte ud imod Gaden.

¹⁾ i et privatbrev til forf.

Den Collinske Gaard i Amaliegade.

Den naturlige Indgang til Lejligheden, Hovedtrappen, maatte kun benyttes paa Højtidsdagene, og Børn og Børnebørn, som havde deres daglige Gang i Huset, skulde om gennem Baggaar-

den, ned gennem Kælderhalsen og op ad Køkkentrappen for at komme ind i Lejligheden. Det var ikke altid saa rart, naar man om Søndagen i sin lyse Kjole skulde ned ad den stejle Stentræppe, trædende paa Kullene, som var spildt ved Brændselsopbæringen; og H. C. Andersen gav mangen drastisk Beskrivelse af, hvordan han maatte bugte sin lange Krop gennem den lave Nedgang for at komme helskindet fra den Tur. Grunden til dette mærkelige Paabud laa vel nærmest i, at Entréen var langt fra Køkkenet, hvorfra der skulde lukkes op, og stod altsaa i Forbindelse med de Hensyn, der i dette meget demokratiske Hus skulde tages til Husholderskens Arbejde. Hun var Enke og havde Lov til at have sine to Børn boende hos sig.

Fra Køkkentrappen kom man ind i »Forstuen«, et stort Værelse med nogle faa af den Tids tunge, mørke Møbler i Chr. VIII Stil, og saa en Seng, hvor Familiens unge Mænd skiftedes til at sove om Natten for at være i Nærheden af den gamle Bedstefader. Fra Forstuen gik en Dør ind til Dagligstuen, et Trefagsværelse med haarde Hestehaarsmøbler, og med ikke mere end høist nødvendigt af Gardiner. Ikke et Tæppe, ikke en Skammel eller Pude, ikke en Plante.

Men midt i Stuen, foran sit Bord — et almindeligt Spillebord bedækket med Bøger og Papirer — sad den gamle Mand i en lavrygget, malet Træstol, og saa stille og lykkelig ud over de Børn og Børnebørn, som hver Dag mødtes her ved Frokosttid. Han var en lille, tæt Skikkelse med et oprindelig stærkt rødt Haar, som imidlertid nu var dæmpet af Alderens hvide, og med paafaldende sund Ansigtssfarve. Hans blaa Øine var kloge og blide, med et Udtryk af høj Ro. Han talte ikke meget, men man følte, at han var tilstede og paa sin Vis tog Del i det lykkelige Familieliv, som her levedes under hans Øine.

Henne ved den gammeldags Kakkelovn stod Frokostbordet med de blanke Kobbirting, Maskine, Kaffekande og Fyrfad. Det var dækket hver eneste Dag, altid med det samme: en Steg, Ost, Brød og Smør, en Stabel Tallerkener, nogle Knive og Gaffler, og det var saa lille, at Børnebørnene maatte vente, til de voksne havde spist.

Under Bordet laa der to gamle Hunde, Familiens stille Skræk, om hvilke Andersen har skrevet i en af de Billedbøger, han lavede til Børnebørnene¹⁾: »I Amaliegade kan de faae et Asyl; den ene hedder Stank, den anden hedder Hyl,« men man tav, og blev det nødvendigt at aabne et Vindue, skete det uden at nogen fortrak en Mine.

I Krogen ved Vinduet til højre stod det ældgamle lille Klaver. Børnene havde gjort Forsøg paa at faa et nyt, for Søndag Aften blev der som Regel musiceret af Familien selv. Det var »Den lille Rødhætte«, »Fidelio«, »Josef og hans Brødre«, »De to Dage« samt flere af de gamle danske Operaer, som blev gaaet igennem, — just ikke efter Nutidens Fordringer til Sang og Spil. Nyt Klaver fik vi dog aldrig, den Gamle fandt kort og godt, at det behøvedes ikke.

Ved Siden af Dagligstuen laa »Salen«, et 4-Fagsværelse med faa Møbler. Det var den mægtige Empirelysekrone med et Væld af Prismes, der gav Stuen sit Præg, tillige med den store Himmelglobus, som Bedstefaderen havde faaet af Astronomen Schumacher.

Salen var kun opvarmet om Søndagen, naar hele Familien var samlet, tilligemed de enkelte som stod den nær, særlig Huslægen, den senere som Politiker kendte Fenger og dernæst Dr. Wilhelm Meyer, Collinernes Sødskendebarn og meget gode Ven og saa naturligvis H. C. Andersen.

Paa den Gamles Fødselsdag, d. 6. Januar, blev Entréen taget i Brug; den stødte op til Salen, og der stod Tjeneren og tog imod — for der var nemlig en virkelig Tjener i Huset, formodentlig fra den Tid, da Bedstefaderen paa Grund af sin Embedsstilling var nødt til at have en saadan; nu saas han kun sjældent, og ingen begreb, hvorfor han blev der — først senere forstod vi, at det naturligvis aldrig kunde falde den Gamle ind at afskedige et Menneske, der var i hans Brød, og som han intet havde at klage paa, og desuden havde Lars den Bestilling flere Gange ugentlig at gaa ud med Penge til dem,

¹⁾ Se side 82.

Brockhaus talte meget om Faderen Collin, hvis Biografi han havde i sit Conversations-Lexikon.

Det var et af Andersens ivrige ønsker at få sine gode venner til at rejse udenlands; hans breve vrimler af opfordringer dertil. Det lykkedes dog kun sjældent — som da på Andersens opfordring Marstrand rejste til Siliansøen og malede sit bekendte billede der. — Ved at høre Andersens stadige rejseberetninger fik Drewsen den største lyst til også at se sig om i en fremmed natur. Endelig besluttede han sig til at gøre en Italiensrejse med sin kones slægtning, den kunstinteresserede Wanscher, og Andersen har sikkert skubbet til af alle kræfter. Han tilbød endogså at lægge dem en rejseplan, udarbejdet i alle enkeltheder, øvet som han var i at rejse billigt og dog få alting med. »De er jo praktisk som bare Pokker!« sagde Ingemann engang til ham. — I 1856 lykkedes det de to mænd at komme afsted, og Andersen fulgte dem så at sige skridt for skridt med den mest levende interesse. Han sendte Drewsen følgende breve, hvoraf man ser hans uselviske deltagelse.

Kiære Ven!

Kiøbenhavn den 5 April 1856.

Nu er De i Venedig! De er midt i Adrias gyngende Lotusplante, for ikke at sige Skroget af Dogeskibet! nu først ruller Italien op, Landet for min Længsel og Kiærlighed! De har gennemfløiet Tydskland, seet Dresdens Madonnaer, Prags Jødegade og brudt giennem Tuneler, min Tanke har saa levende hver Dag været med Dem og den kiære Hr. Wanscher, jeg har lidt af Udvee, og lider endnu! havde De dog, selv i een af de sidste Dage, sagt til mig: »Andersen kan De saa reise med!« men De sagde det ikke, De havde ikke egentlig Lyst til mit Reiseselskab, det bedrøvede mig, men desuagtet, med en Inderlighed, en Deeltagelse, der neppe i den Retning findes hos hele Familien, har jeg fulgt Dem og følger Dem! tænker mig usynlig at være med ved al den ny Deilighed der ruller op for Dem. . . . Gud glæde og bevare Dem.

Deres trofaste Ven

H. C. Andersen.

Den gamle Fru Collin var næsten døv og senere næsten blind. En af Døtrene har fortalt, at hver Morgen stod Faderen tidligt op, gav dem alle The og smurte deres Skolemad — han havde ellers nok at bestille. Og som et Tegn paa, i hvor høj Grad han holdt Øje med sine Børn, har Louise Lind fortalt, at da hun en Aften i sin Barndom laa og bad sin Bøn, kom Faderen hen til hende og trak Tæppet over hendes foldede Hænder: »Saadan noget gør man kun, naar man er alene,« sagde han.

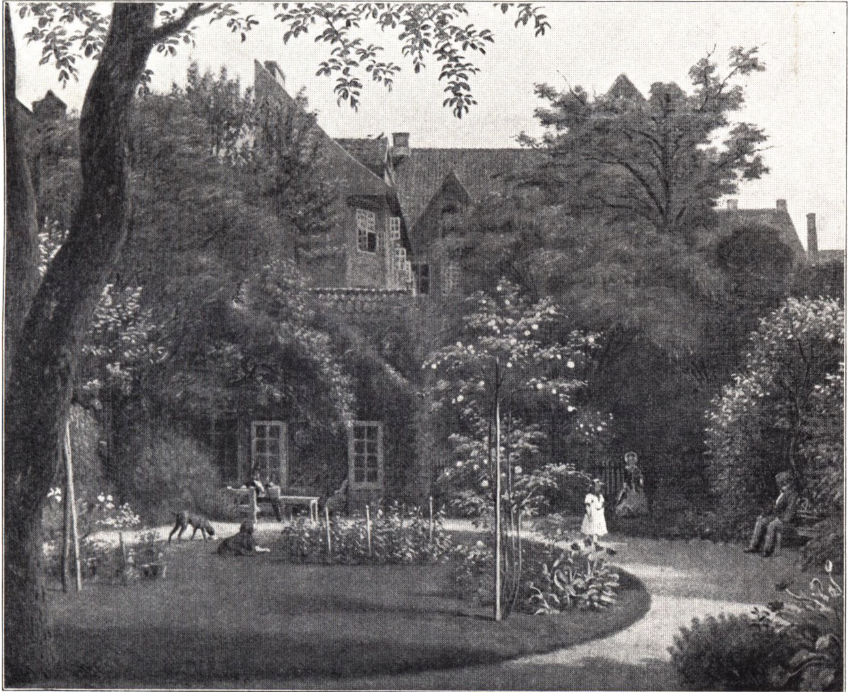
Den svage Moder blev behandlet med stor Omhu, men kunde jo ikke tage sig af Børnene, og paa den Maade kom disse til at opdrage sig selv og hverandre — maaske én af Grundene til deres uforstyrrelige Naturlighed.

Det hele gik af sig selv. De var alle af samme Støbning og levede under de samme Love: Faderens Ønsker og Vilje. I denne fredlyste lille Verden udviklede der sig et ganske eget Familieliv og en Sødskendekærlighed, der aldrig slap op. Af Collins to Døtre var Ingeborg den mest fremtrædende; fuld af Temperament og lige nær til Latter og Taarer. I et Brev i Anledning af Broderens Bryllup stod der: »Ingeborg var den, der græd mest i Kirken og lo mest ved Bordet.« Hun var morsom i sine uberegnelige Indfald og i sin friske Opfattelse. Ogsaa udenfor sin Slægt gjorde hun Lykke og var godt kendt og gerne set i de nationalliberale Kredse. Hendes formløse og aldeles sikre Optræden virkede som et forfriskende Pust. — Hun var sine Venners Ven til det Yderste og tog intet Hensyn til Sol og Vind i Venskabet, og hun var fanatisk elsket af sine Folk. Som den fuldblods Demokrat, hun var, nærrede hun et kraftigt Had til Politiet — hvor hendes Mand havde sin Livsstilling. — I et af sine uransagelige Luner vilde Skæbnen, at hendes Kiste blev baaret ud af Kirken af lutter Betjente.

En velgørende Modsætning til dette Overmaal af Temperament dannede Fru Lind. Hun var sikkert den af Børnene, der stod Faderen nærmest. Hun lignede ham og var altid Retfærdighedens Aand i denne lille regelløse Menage. Hendes ubrydelige Retsind og sikre Forstand gjorde, at hun i Stilhed spillede

en større Rolle end Søsteren, og vi vidste til vor Beroligelse, at i Familieraadet var hendes Stemme altid den afgørende.

Ved Faderens Forhold til Teatret, — han var Direktør for Det kgl. Teater — og ved den lette Adgang til Skuespil og Opera havde de erhvervet sig en stor Rollekultur, som, sammen

Haven fra den Collinske Gaard i Amaliegade.

med et naturligt Vid, gav sig Udslag i en Regn af Citater og dannede en meget morsom Familiejargon i Sang og Tale. De var lette, lyse Hoveder og udmærket oplært, særlig i Sprog, lige fra Tysk til Italiensk, og de havde haft Tid og Lov til fra deres tidligste Ungdom at sluge Alverdens Literatur. »De kunde deres Klassikere«, og trods en vidt dreven Blufærdighed var intet Holbergsk Ord dem for drøjt, naar de havde Brug for det.

Om Foraaret, saa tidlig som muligt, blev Frokosten forlagt til den yndige lille Have, som laa bag Huset, omgivet af andre Haver. Her laa et helt lille Hus, muret og teglhængt, og i

Haven i Amaliegade.

denne Havestue blev nu Frokostbordet dækket, og der samledes paany Gamle og Unge, dels inde i Stuen, dels udenfor under det store, gamle Morbærtræ, som strakte sine Grene ud over et vældigt grøntmalet Bord med Bænk.

Brødrene var bundet af deres Embeder og kom kun om Søndagen, saa det daglige Samliv skabtes nærmest af Døtrene, som hver Dag mødtes med deres Børn ved Frokosttid i Amaliegade.

Børnebørnene havde nu delt sig i »de Store« og »de Smaa«. De Smaa legede »Saltebrød« udenfor Haven, fra Kælder til Loft, mens »de Store«: Fætre og Kusiner, blev i Haven og lyttede til de Voksnes Ord — som saa senere blev taget under Behandling. Det Nationale havde altid spillet en Hovedrolle i Familien; vi huskede alle Forældrenes Jubel og Taarer i 48—50, og nogle af os var modne nok til at tage imod uudslettelige Indtryk fra disse Aars Begivenheder. Kærlighed til Sproget blev tidligt indpodet i os, men paa den underlige Maade, at medens det var utilgiveligt at »sjuske med sit dejlige Sprog«, og medens en »Grammatikaler« eller udansk Vending aldeles ikke gik an, sagde vi ganske roligt »Gebursdag« og kaldte Forældrene »Mutter« og »Fatter«. Dette gav Anledning til den første Protest fra »de Stores« Side, og man satte »Faer« og »Moer« igennem, trods megen vemodig Modstand fra Forældrene, som egentlig fandt det ukærligt at forandre disse dyrebare Navne!

Ja, Timen var kommen. De Unge vilde til, og paa Sommeraftnerne mødtes Fætre og Kusiner i Haven for at drøfte Spørgsmaalene. Nye Meninger trængte sig ind i Kredsen. Dog aldrig med Ild og Sværd. Det var smukt at se, hvor stille disse, endnu ungdommelige gamle, selvsikre, literært og politisk dannede Folk, trak sig tilbage for Ungdommen. Ja, de maatte se deres elskede Martensen haanet af Kierkegaard (»den Oprører«), og senere fortrængt af Grundtvig, deres naturlige Aversion.

Den gamle Mand blev mere og mere stille. Det myndige i hans Væsen var forsvundet og det milde blevet tilbage. Andersen, som imidlertid var blevet den berømte Digter, kunde dog endnu aflokke ham et og andet Vredesudbrud, naar han — som han holdt meget af, — ved Middagsbordet fortalte Sladderhistorier, hvad der i dette smukke Hjem var skyet som Pesten. (Edvard Collin havde sagt til sine Børn: »Naar I hører noget ondt om nogen og ikke ved, at det er sandt, saa tro altid, at

det er Løgn.«) Naar Andersen saa havde faaet en Tilrettevisning af den Gamle, tog han sig det nær, og saa maatte Tanterne ud med ham i Forstuen og trøste ham.

Men den Tid kom snart, da det blev os klart, at den gamle Mand længtes efter Døden. Da den omsider kom, maatte han udholde en 6 Ugers Kamp for at faa Ende paa de Kæmpekræfter, som bandt ham til Livet. Ingen fremmed fik Lov til at være om ham. De to Døtre og de to Svigerdøtre plejede ham Nat og Dag. Ved hans Død lukkedes det gamle Hjem. Det var et stort Tab. Men Familien holdt sammen til det sidste. Penge havde de aldrig haft mange af, og de fik aldrig mange. Men det gjorde ingenting, de havde i deres Nøjsomhed nok til at være, hvad de var og blev, frie, uafhængige Folk — med et Collinsk Udtryk: »Fint Papir«.

Ved den gamle Collins Død sørgede Andersen med Børnene. Og han, den ombejlede Digter med det store Forspring i Aandens Gaver, blev hos dem og lod sin Kærlighed gaa over paa deres Børn. De mødtes med ham i det Barnlige, Umiddelbare, Følelsesfulde, og han forstod vel nok, at en Del af den Kultur, han i sin Ungdom først skulde erhverve, den var dem i Kødets baaret. De var hans Hjertes Udkaarne.«

DEN COLLINSKE TONE

COLLINS var frem for noget andet hjemmemennesker; de var livlige og interesserede, men deres interesser bevægede sig, i modsætning til deres faders, væsentlig på et snevrere område.

Mest optaget var de af litteratur, teater og musik; de elskede baade at høre og udføre musik. (Edvard Collin var medstifter af Musikforeningen). Deres slægtninge, Hornemanns og Wanschler, med de udmærkede stemmer deltog i sammensangen, senere også Henrik Stampe med sin store musikkærlighed. Musikalske var de alle. Men iøvrigt var det at have stemme slet ikke betingelsen for at synge med; savnede man en alt, blev stemmen overtaget af en sopran eller en mandsstemme, blot man fik gennemgået sine kære operaer, som man kendte fra scenen; fik gennemgået dem gang efter gang, *det* var hovedsagen. Man musicerede på denne elskelige, gammeldags dilettantmanér, ganske uforfængeligt og ganske ukunstnerisk, men med en virkelig musikglæde, som måske kun sjældent træffes nutildags i de mere kunstnerisk udviklede musikkredse.

Også for sprog interesserede familiens medlemmer sig lidenskabeligt, og utallige var de slag, som leveredes om dette emne. Collinernes viden som i det hele taget de dannede kredses dengang, var ret autoditaktisk; den støtede sig mere på »sprogfor-nemmelse« end på sprogkundskaber. De skrev med stor lethed for sig, kunde deres grammatik, stavede perfekt — hvad den stakkels Andersen måtte bekende — og skrev en udmærket stilfuld håndskrift. Men f. eks. noget som sprogets udvikling

manglede de sans for, og simplificering i stavemåde e. l. irriterede dem og blev hånlig kaldt »Sprachreinigung« og »Bessermachen«, som var noget fælt, hvori vi kun efterbede tyskerne.

Det var spørgsmål som, om man skulde skrive nej med i eller j, der diskuteredes i byens litterære krese, hvad man kan se af Heibergs »Nei«. — Eller, som Edvard Collin fortæller: »I denne Tid føres baade i Aviserne og i en Brochure en meget heftig Strid mellem Dagbladets Redakteur Bille paa den ene samt H. P. Holst og Levin paa den anden Side, om det er rigtigt at sige »langt fra« eller »langt fra ikke«. Edvard Collin klarede i en familievise dette vigtige spørgsmål »til Fordel for det Første«, idet han skrev om sig selv¹⁾,

»At han er nærvæd langt fra smuk,
Det seer man langt fra ikke.«

Således var tidens sproginteresse dengang i de litterært interesserede krese.

Andersen deltog i en anden vigtig kamp om sprog eller rettere om et ord, hvorom Drewsen fortæller: »Andersen havde for faa Dage siden ved Caffen været ærgerlig over, at man i en tydsk Oversættelse af hans Æventyr havde aftegnet Skræppen som den Plante, der bærer den bekjendte Borre; en Disput, som rejste sig deraf, var i fuld Gang, da jeg kom til og yttrede, at man paa Landet her i Sjælland, hvor jeg var kjendt, ogsaa kaldte Borreplanten for Skræppe, og at denne Benævnelse brugtes for forskjellige Planter. Andersen tog denne Sag meget heftigt. Bøger blev eftersete, han gik til den botaniske Professor Schouw for at have hans Votum osv.« Og Drewsen tilføjer: »Kort Tid før Sølvbrylluppet var vor gamle Disput om Borrer og Skræpper atter blevet fornyet ved Caffen. Naar Andersen engang har sat sig noget i Hovedet, er det ikke muligt at faa det berigtiget, om det er nok saa galt, som i dette Tilfælde hans Opfattelse af

¹⁾ Ikke om Andersen, som man har troet.

min Paastand. Han bebudede mig, at det skulde komme i Sølvbryllupsvisen.« Der stod da:

»Han lader Borrer voxe frem paa Skræpper,
Hvad selv Naturen ikke kan.«

Collinernes æstetiske optagethed — såvel som tidens i det hele — satte bom for videre udsyn; de var vedhængende ved det gamle, ikke særligt modtagelige for det ny. Politik holdt de ikke af; Edvard Collin udtrykker saaledes deres stemning i en bevæget periode som 1850:

»Man savner alt nu Romantiken,
Men faaer den naar bare man vil,
Og saa da ad Helvede til
Med al Politiken.«

Og et andet sted:

»Og gid vi mindre havd' af Politiken,
F'or den faaer vi dog aldrig Force i!«

Fra Breitenburg skriver Andersen i 1838: »Paa den Tid, da Politiken aldeles ingen Rolle spillede hos os, var Theatret det Offentlige, det, som var Dagens og Aftenens betydeligste Conversationsemne« — Og fru Heiberg skriver om Hall, da han blev kultusminister: »Han, som alle dannede Mennesker i denne Periode, interesserede sig i høj Grad for den sceniske Kunst. Politiken, denne altopslugende Hyæne, havde endnu ikke Kræfter til at fortrænge Muser og Gratier.«

Familien Collins varmeste interesse var netop teatret, hvad der naturligvis for en stor del havde sin grund i, at faderen gentagne gange var direktør for det kongelige teater, og som sådan hver aften havde friplads i direktionslogen for sig og sin familie, indtil Heiberg i 1849 inddrog disse fripladser med mange andre, mens dog Collin selv beholdt sin.

Teaterinteressen næredes også af Collinernes personlige bekendtskab med mange af skuespillerne og vedligeholdtes gennem Theodors ansættelse som teaterlæge.

De nød kunstens stemning ligesom musikens, de glædede og morede sig i dette teater, hvor de havde deres næstbedste timer, og bragte denne stemning med i hjemmene, hvor de havde deres bedste stunder. Når de så her citerede en af de hørte repliker, havde de med det samme hele stemningen og dens glæde, og disse citater blev da efterhånden kredsens taleform. Ikke at de i den søgte smukkere eller mere rammende udtryk for deres tanker, end de selv kunde finde paa. En klanglighed, et beslægtet ord eller situation var nok til at fremkalde citaterne; men derfor blev disse også uden dybere sjælelig værdi — de blev til *jargon*¹⁾.

Efterhånden hentedes de lige så godt fra de ubetydeligste hændelser eller anekdoter, det blev *sport* at anvende dem. En fornøjelig sport, der viste, at man »hørte til«. Det var ikke langt fra, at disse mennesker med »Rollekulturen« bedømte andres kulturstandpunkt efter, i hvor høj grad de kunde henføre citaterne til kilderne, om de »kunde deres klassikere.«

Men de udenforstående, der kun nu og da kom indenfor kredsen, troede sikkert nok, at disse gode folk ikke altid var rigtig vel forvarede.

Som når Fru Drewsen, der var den livligste og dristigste, pludselig svarede den intetanende: »Min Herre, Deres Hat sidder paa Skyggen,« eller: »Havde De sagt mig det for en Time siden, vilde jeg have været Dem uendelig forbunden.« — Oprindelsen til dette, som det synes, ret sindsforvirrede svar, var en »anekdote« af Lægen Andreas Buntzen, der havde ord for at være, hvad man kalder »et godt hoved,« og om hvem Edvard Collin sagde: »Han har et ganske mærkværdigt Talent til at sige de meningsløseste Ting i en saadan Form, at det ved første Øieblik vildleder Folk.« — Historien var lavet for at få tilhørerne til at gå i tøjet og le, skønt de af gode grunde ikke kunde finde mening skabt i anekdoten. Den lød: »Fontenelle brugte som bekendt Snustobak. En Gang, til Hertugen af

---

¹⁾ Citater hørte jo i det hele til den tids åndrighed; man kender således Fruens fra Bakkehuset, der må have været ganske uforståelig for uindviede.

Wellingtons Begravelse — skøndt denne ellers ikke pleiede at følge Lig — sagde Abbed la Flèche til ham: »Min Herre, Deres Hat sidder paa Skyggen.« »Havde De sagt mig det for en Time siden, vilde jeg have været Dem uendelig forbunden.« Abbeden gik og alle lo ham ud. NB. La Flèche betyder ogsaa en Oxetunge¹⁾. — Man havde stor morskab af denne historie, og de ellers godmodige mennesker var henrykte, når en tilhører gik i fælden og lo.

Her skal nævnes nogle få af familien Collins stående udtryk:

Andersen kom en dag færende og meldte: »Der har staaet et Slag ved Magenta.« Kort efter kom en anden gæst sturtende for at meddele det samme; men Andersen afbrød ham hastigt og sagde: »Det er mig, som ved det.« — Saa var *det* ordsprog. — Eller Holten sagde en dag om en af sine sønner: »Jeg kan godt lide Favin, for han er saa stolt.« Siden hed det altid, hvis man f. eks. afslog et tilbud: »Favin er stolt.« (E. C.) — Men hvorfra sådanne udtryk kom som f. eks.: »Saa gik vi videre med Spinaten,« eller »Den var til Dem, Fru G.,« »Tak for Laan af Loftskammeret,« — det er ikke nemt nu at udrede for ikke-samtidige.

Skulde man skrive Collinernes jargon-ordbog, vilde den komme til at se mærkelig ud. Man sagde ikke. »De er for overbærende,« men: »Engle fru Wegener, skal De nu ogsaa forsvare Iglerne!« ikke: »Alt forladt,« men »Ich verzeihe Dich, Eulalia«²⁾, ikke: »Han er gemytlig,« men: »Han kan godt være med til en Bolle a'brændt«; ikke: »Tak for Laan,« men altid: »Tak for Laan af Loftskammeret,« »N'est-pas«, sagde man for »ikke sandt« — det var et citat af Andersens udmærkede fransk. Det er ikke altid muligt at skelne, hvad Andersen var ophavsmand til og hvad familien.

Naturligvis havde Andersen med sin satiriske sans øje for det tomme i denne citeren. I *De to Baronesser* skriver han: »I Dagvognen var der en halvgammel Mand, som talte Æsthetisk og

¹⁾ Optegnet efter hukommelsen.

²⁾ Fra en wiensk parodikomedie.

blev dreven frem af en ung Student, der syntes Kløgten selv. »Jeg siger som Shakespeare: »no, no,« sagde den Gamle, for han kunde nu citere. »Hvor siger Shakespeare dette?« spurgte Studenten. »Det siger han mange Steder, det er en meget bekiendt Replik.«

»Ja, saa siger han vel noget mere?« sagde Studenten. »Saa, troer De det?« sagde den Gamle, og saa var han stødt.«

Trods denne satire kunde Andersen falde i den samme fristelse; følgende citat af *Kun en Spillemand* er ikke meget mere åndrigt end »no, no,« — og her skal det være alvor: »Hun sagde i sit Hierte som Riquebourgs Frue, men med en gandske anden Betoning: »Nu er han borte.« I det hele kom Andersen ind paa at anvende citater i tide og utide. I nogle digtsamlinger stod der et over hvert digt; i forskellige af romanerne over hvert kapitel, ligesom hos hans yndlingsforfatter Walter Scott. Men her spillede litterær mode jo også ind.

Den Collinske familie-jargon dukker bestandig op i Andersens produktion. De mennesker, som ikke har kendt den personlig, vil ofte ikke kunne begribe, hvorfra disse udtryk stammer, og vil tidt anse dem for noget mærkeligt vrøvl. Her er nogle af dem: »Men jeg maae mig moderere«, af *Kjøge Huskors*, et udtryk, der brugtes skiftevis med: »Moderer Din Hovedpassion, Chilian«, af *Ulysses von Ithacia*. Dette udtryk brugte Andersen allerede i det satiriske digt fra 1830: *Vel rødmer Land og Hav*: »Høit skummer Bølgen, men for stærkt, den maae sig moderere« — et råd, han selv bestandig fik. *Tommelise*: »Skal Jomfruen selv have Uleilighed!«, og i *Meer end Perler og Guld*: »Ja, vi er vel reist«, begge også af *Ulysses*. I *Den grimme Ælling*: »Har vi ventet saa længe, kån vi vente Dyrehavstiden med« (*Recensenten og Dyret*). Mange andre udtryk kan man nu ikke så let henvise til deres kilde, der sagtens ofte er en ubetydelig lille begivenhed eller anecdote eller et citat. Således i *Lykkens Kalosker*: »Næ, lad os nu være Mennesker«. I *Ole Lukøje*: »Godnat, Pengene ligger i Vinduet, Ole«. I *Lykkepeer*: »Der Dump Madammen«! I komedien *Ole Lukøje*: »Jeg er her og der og Straalemester tillige«. I et af brevene til Collin: »Den be-

rømte Replik: »Hvor Du er god, Marthe«. I en af *komedierne*: »Saa begive vi os til de indre Gemakker«. »Saadan skal Du have det, Din Smørtyv«. I et brev af 1829 skriver Andersen til Madam Iversen: »Eggen om Nørager er meget smuk; fra en Bakke . . . seer man tredive Kirker, hvoriblandt Ringsted og Slagelse«. Det blev i fru Drewsens sprog omredigeret til: »Jeg holder ikke af Udsigter, hvorfra man seer Slagelse og tredive Kirker«, og blev til stående »Sprichwort«. — Det sentimentale ord »velsignede«, der så ofte skæmmer Andersens æventyr, optog han fra familien. I *Paradisets Have* siger vindenes moder til den ene af sine sønner: »Er Du ikke fornøiet med den Forklaring, saa kommer Du i Posen. Nu kiender Du min Dømmekraft«. Der er jo ingen mening i dette ord her; men det var et udtryk, som fru Drewsen ofte brugte i stedet for »mening«; »nu har jeg sagt Dig min Dømmekraft«. Sikkert stammer også her anvendelsen fra en eller anden lille anecdote.

Så en dag er det vel faldet Andersen ind, at når denne overgivne, barokke tone kunde more alle disse mennesker og bringe dem i en ustandselig latter, ja kunde anvendes med held i æventyrene, så måtte der vel også kunne laves en morsom komedie deraf, som vilde vække latter. I 1845 indleverede han da anonymt (ligesom *Den ny Barselstue*) et »originalt Lystspil« i 2 akter, *Hr. Rasmussen* (A. & C. 377). Heiberg kendte naturligvis straks tonen og skriver til Collin: »Stykket har en munter og livlig Dialog, som røber umiskienligt Slægtskab med Dialogen i *Den ny Barselstue*, men som ikke des mindre vilde fortiene endnu større Roes, dersom ikke Forfatteren alt for hyppigt havde indblandet Vendinger og Talemaader, som synes at være laante fra ganske private Kredses Omgangssprog og derfor ikke kunne være forstaelige for Publicum.« Han foreslår nu, at forfatteren skal prøve at råde bod på stykkets mangler — hvilket han dog ikke synes at tro vil hjælpe væsentlig. Det er tydeligt, også af brevets tone, at her tages særligt hensyn til Collin. Thi Collin »havde i Virkeligheden tvunget Stykket igiennem mod Manges Villie« (A. & C.) Dette var nu langt fra alene af personligt hensyn til Andersen; men familien havde virkelig troet på

stykket. Edvard Collin skriver til Andersen: »De erindrer, hvor godt jeg syntes om stykket — hvor morsomt jeg fandt det; med den fuldkomneste Sikkerhed om, at det vilde giøre Lykke, at der vilde blive leet fra Begyndelsen til Enden, gik jeg derhen — og jeg kiedede mig, jeg var forlegen, jeg fandt det saa fladt — jeg har taget frygtelig feil af Stykkets Værd.«

Andersen havde fulgt Heibergs råd at omarbejde det; i hvert fald havde han fjernet talemåderne fra den private kreds (paa en enkelt nær som »en syvaars gammel Ræveunge.«) Det var så bleven antaget på det kgl. teater, men faldt uhjælpeligt igennem; publikum hyssede og snakkede med i replikerne, og det gik kun den eneste gang. Det kan heller ikke nægtes, at som det foreligger, er det ganske tomt.

Hvad var det nu, som gjorde, at Collins, der ellers ikke var uden kritik over for Andersens digtninge, havde troet så stærkt på stykket? Mon det ikke var det, som jo vel også var grunden til dets tilblivelse, anvendelsen af »den private Kredses Omgangssprog« — den Collinske tone? Den havde jo *de* nøglen til at forstå og mere sig over; det er allerede før sagt, at når de glemte sig selv og anvendte den overfor fremmede, troede disse nærmest, at de var lidt til en side.

Men overfor Andersen, der jo ikke var »fremmed«, men betragtedes som »søn af huset«, var tonen i stadig anvendelse — nuanceret af de forskelliges natureller: gamle Collins var faderlig, Edwards venlig-overlegen og opdragende, Theodors kåd-drillende, Gottliebs ikke særlig elskværdig, Louises venskabelig og Ingeborgs munter og godsindet-drillende; ja Andersens nærværelse gav dem endogså særlig anledning til ret at spille op. De mødtes jo *dagligt*, og det var vel væsentlig dette, som gjorde huset til et *hjem* for ham. Men ved siden af denne hjemlige hygge, som han nød, måtte han også døje et evindeligt drilleri, som han aldrig kunde ryste af sig. Han skriver i sin almanak 5. Maj 1840: »Collins altfor drillende. Theodor flau!« og i Juli: »Louise lunefuld. Theodor drengagtig.« Men skønt dette ofte kunde ærgre og pine ham, følsom som han var, så bidrog det

også til, at han følte sig *hjemme* her; man behandlede ham ikke som fremmed, man generede sig ikke for ham. Edvard Collin skriver til ham: »Caffetimerne, hvor Ingeborg driller Dem, og Theodor kilder Dem og kalder Dem *pauvre pomme de terre*.« Theodor var den yngste og den kådeste og fandt på alle hånde uglspilstreger, hvorover Andersen tidt vred sig i krampelatter. Således agerede Theodor, at han fik ondt og var ved at falde; Andersen tog om ham og holdt ham; så lod han vedblivende, som om han ikke kunde stå på benene, og Andersen måtte beholde ham i sine arme. »Nu lader jeg dig falde!« råbte han tilsidst, men den anden hang stadig på. Andersen hylede, og således kunde de længe blive ved til de andres morskab og latter.

Eller: Andersen havde den fikse ide, at det var ham en pine, når der lå penge fremme i værelset; han skriver i *At være eller ikke være* om den fattige lappeskrædder: »Psychologisk mærkværdig var ogsaa den underlige Uro, der kom over ham, naar han i en fremmed Stue saae henslængt eller aabent liggende Penge; han veeg tilbage, trak sig bort, saa at derved et Par Gange var gjort ham det Spørgsmaal, om han maaskee havde en medfødt Trang at tage, hvad han saae; om det var af Skræk for at stedes i Fristelse, at han bar sig saaledes ad; slige Ord kunde gjøre ham gandske syg; han gik da i flere Dage stille og indesluttet. Det var nu hans Natur.«

Denne lille pudsige sygelighed gik naturligvis ikke Collins forbi, og Theodor benyttede den til sit drilleri. Ved kaffen i Amaliegade lagde han ligesom i tanker nogle penge på bordet. Siden satte han sig hen og talte dem, og så sagde han stille: »Ja, her mangler jo rigtignok 2 Rdlr.« Andersen hylede, hele familien lo i kor, og Theodor havde vundet sit spil. — Således hittede de altid på noget. — Andersen skriver til Edvard Collin: »Jeg længes efter at høre Deres Krampelatter, gaae fornærmet bort og komme to Dage efter igjen.«

Blandt al Andersens talrige omgang var der ikke en eneste familie, hvor der herskede en tilsvarende fri tone som mellem

ham og Collins. Det var derfor heller ikke så underligt, at den påvirkede ham; han skriver i et brev af 1835 til Louise Collin angående en ytring af sig selv: »Det skal være godt sagt, men man er jo ogsaa opdraget i det Collinske Huus.« Og han siger¹⁾: »Det Lune, den Livsmuntherhed, der findes i Romanen *O. T.* og de i disse Aaringer skrevne dramatiske Arbejder, f. Ex. *Den Usynlige paa Sprogøe*, har sin Kilde i det Collinske Huus, der i denne Retning virkede sundt paa mig, saa at mit Sjæls-Sygelige ikke fik Herredømmet; Collins ældste Datter, Fru Ingeborg Drewsen, med sit kiække Lune, sit Viid og Humeur, var især af stor Indvirkning; naar Sindet er blødt og elastisk som Havfladen, og det var mit, da afspejler det som den sin Ongevivelse.«

Dette er rigtigt; Andersens daglige omgang med disse mennesker faldt jo netop i hans udviklings- og kulminationsperiode, da æventyrene begyndte at myldre op i hans fantasi. Derfor ikke alene vrimler disse af Collinske udtryk; men til mange af dem hentede han motiverne her — de var hans digterisk maskerede satire over kresens ånd og tone. — Man hører tydelig bl. a. fru Drewsens raske udtryk smelde i mange af dem; således i den henrivende scene, Den grimme Ællings besøg hos den gamle kone:

»Men det er saa deiligt at flyde paa Vandet«, sagde Ællingen, »saa deiligt at faae Vand over Hovedet og dukke ned paa Bunden.« »Ja, det er nok en stor Fornøielse«, sagde Hønen, »Du er nok bleven gal! Spørg Katten ad, han er den klogeste, jeg kiender, om han holder af at flyde paa Vandet eller dukke ned; jeg vil ikke tale om mig. — Spørg selv vort Herskab, den gamle Kone, klogere end hun er der ingen i Verden!« (naturligvis gamle Collin); »troer Du, hun har Lyst til at flyde og faae Vand over Hovedet?«

»I forstaaer mig ikke«, sagde Ællingen.

»Ja, forstaae vi Dig ikke, hvem skulde saa forstaae Dig! Du vil dog vel ikke være klogere end Katten og Konen, for ikke

¹⁾ M. L.'s Æ. 242.

at nævne mig! Skab Dig ikke, Barn! og tak Du Din Skaber for alt det gode, man har gjort for Dig¹). Er Du ikke kommen i en varm Stue og har en Omgang, Du kan lære Noget af.« (I september 1860 skrev gamle Collin til Andersen: »Det falder mig tidt ind det Spørgsmaal: Hvorfor farer Andersen dog saa meget omkring i det Fierne, da han dog har saa mange ærlige og trofaste Venner i Hiemmet?« Det spørgsmål har Andersen hørt mange gange!) — »Men Du er et Vrøvl, og det er ikke morsomt at omgaaes Dig;« (stadig fru Drewsens jargon;) »mig kan Du troe! jeg mener Dig det godt, jeg siger Dig Ubehageligheder, og derpaa skal man kende sine sande Venner;« (I sin dagbog skriver Andersen om Theodor Collin: »En af de sande Venner, der kun siger Ubehageligheder.« Når Edvard Collin sendte Andersen et ubehageligt brev, var det gerne undertegnet: »Deres sande Ven . . .«) — »se nu bare til Du lægger Æg og lærer at spinde og gnistre.«

»Jeg troer, jeg vil gaae ud i den vide Verden,« sagde Ællingen.

»Ja gør Du det,« sagde Hønen.

— Og så gik Andersen ud i den vide verden.

¹) Se bl. a. admiralinde Wulffs breve, B. & B. 564.

JONAS COLLIN

1776—1861.

JONAS COLLIN var, som man ved, i en lang årrække en af de mest fremragende mænd i dansk administration.

I sin ungdom oversatte og udgav han 5 forelæsninger af Fichte: »Den Lærdes Bestemmelse.« I efterskriften hertil siger Fichte: »At staae og klage over Menneskenes Fordærv, uden at hjælpe til at formindske det, er kvindeagtigt. Straffe og haane Menneskene uden at sige dem, hvorledes de skulde vorde bedre, er uvenligt. Handle! Handle! derfor ere vi til.« Og handling, det blev drivfjeren i Collins liv. Han gik lige løs på sit mål og spildte ikke tiden med smålige undersøgelser eller med ærgerrighed. »Han tog med den store ske«. Han var en hersker-natur — på sin stille måde. Hans bud, ja hans råd blev adlydt af dem, han trådte i forbindelse med. Besindig og borgerlig i al sin færd var han, ret en mand for Frederik VI.

Hans religion var datidens borgerlig-rationalistiske; hans søn siger om ham (A. & C. s. 605): »Han heldede vel nærmest til, hvad der med et spøgende Udtryk for et alvorligt Begreb er kaldt: Christendom for smaae Husholdninger, hvorved jeg forstaaer: Enfold i Tanken og Ydmyghed i Hjertet, uden Grublen over Dogmer.«

Collin må have været i Besiddelse af en genial praktisk sans; ellers var han aldrig blevet ikke alene den ledende, men den idégivende i det meste af, hvad der foregik på det praktiske område i det halve århundrede, hvor han var Frederik VI's højre hånd.

Blandt utallige andre stillinger fik han posten som sekretær ved fonden ad usus publicos og kom derved i forbindelse med alle landets kunstnere, digtere, teknikere og forfattere i alle fag,

Jonas Collin.

som søgte understøttelse her. Og skønt han ikke var nogen egentlig kunstnerisk anlagt natur, greb han dog også med lykkelig hånd ind på mange kunstneriske områder; hans indflydelse overfor Thorvaldsen og Andersen er kendt nok.

Som bekendt blev han ligeledes teaterdirektør — hvorfor han ikke modtog vederlag — med den opgave at sætte teatret på

4*

fode og, efter samtidiges udsagn, for at holde styr paa skuespilleren Dr. Ryge, hvad de andre ikke var i stand til. — Svigersønnen C. J. Boye skriver i en af familieviseerne om ham:

»Han styrer den værste blandt Stater,
En evig oprørsk Republik —
Jeg mener det danske Theater —
Med Fynd saa det haver Skik.«

Det var her som overalt hans administrerende og regerende evner som blev brugt. Nogen literær autoritet var han ikke.

Men ved siden af, at han besad denne fremragende evne til at blive adlydt, var han i en sjælden grad elsket af dem, han havde med at gøre; thi hans hjerte var forstående og medfølende og hans retfærdighedssans usvigelig. Han var fast i sin vilje og mild i sin form.

Adolph Drewsen skriver 6. December 1840 i familievisebogen om sin svigerfader: — — — »Neppe gives der nogen Mand i Danmark, hvis Navn velsignes mere end hans; og hvem kan nævne deres Tal, som han har fremhjulpet, understøttet, oprettholdt og reddet, ikke blot ved i fuldt Maal at benytte den store Lejlighed, hans offentlige Stilling frembød, men ogsaa ved at bruge hans egne Midler dertil; vi vide Alle, at denne sidste Hjælp flød i rige Strømme fra hans Haand, skjøndt han aldrig lod den venstre vide, hvad den højre gjorde.«

I en sang (af H. P. Holst), hvormed han blev fejret, hedder det:

»Den maner frem for Tanken
Din Manddoms modne Daad,
Da tvende Konger lytted
Opmærksomt til Dit Raad.
Enhver der stræber fremad
De fandt i Dig en Ven,
Og kom man sorgfuld til Dig,
Gik glad man bort igjen.«

Collin var dertil af en aldeles ubestikkelig redelighed. Da pengekrisen kom over Danmark, gjaldt det jo for mennesker med formue om at vide, hvilke papirer de skulde beholde, og hvilke der var blevet værdiløse. Men ingen vidste besked hermed. Jo, Collin vidste det ifølge sin stilling som sekretær ved den store finanskommission, hvortil han var blevet valgt i 1812. »Denne Sag fordrede den strengeste Taushed«, skriver han selv, »den uigennemskuelige Taushed.« — Hans moder havde formue; man fortæller, at hun tiggede og bad ham om at give sig et lille vink; men til trods for de tiders store respekt for forældrene lod Collin ingen antydning skimte frem. Hans moder var overordentlig vred på ham derfor.

Således lyder traditionen; om den er nøjagtig, kan man ikke afgøre. Men ifølge udsagn af Marcus Rubin, der jo har behandlet dette tidsrum af historien, er der intet, som gør den usandsynlig, da Collins redelighed er hævet over enhver tvivl.

Collin var ingen revolutionær ånd. Men i mange henseender var han forud for sin tid; derfor kunde han indføre en mængde forbedringer i de praktiske sager og bekæmpe gammel hævdunden slendrian, hvoraf der i hine enevældens dage jo var nok.

I sit hjem var Collin stille og blid og kærlighedsfuld. Det er smukt at se, at han, manden fra det 19. århundredes begyndelse, i sin børneopdragelse ganske kunde undvære de — dengang og senere — af brutale pædagoger for nødvendige ansete prygl: han troede ikke, at en menneskesjæl lod sig forme ved dette middel. Aldrig forfaldt han til denne utålmodighed, hvor optaget han end var. Og dog lystrede børnene ham, selv da de blev ældre mennesker, altid ubetinget. Deres opdragelse havde gjort dem bundsandfærdige og ærlige. Der kan i det hele ikke tænkes et smukkere forhold end imellem disse elskværdige børn og deres forgudede fader.

Edvard Collin synger til faderens fødselsdag i 1856:

Han har dem alle tugtet op,
 Men ingenlunde vældigt,
 Han aldrig straffed dem paa Krop,
 Det finder jeg var heldigt,

Hvis man af Frugten dømme vil.
 Hans Theori var denne:
 »O, lad dem flagre, som de vil,
 De nok tilbagevende.«¹⁾

I en anden vise synger Edvard Collin:

»At han er den, som Magten har,
 Det har vi Alle ofte mærket —
 Han er vor Konge, Keiser, Czar,
 Og han tør »spytte i Værket.«²⁾

I 1847 skriver Drewsen om Collin: — -- — Han er en sjælden lykkelig Familiefader, og skjøndt det ikke er hans Maneer at udtale deslige Følelser i Ord, kan han dog ikke forhindre dem fra at afspejle sig tydeligt i hans Ansigt, især i hans milde Øjne, naar han i sin Bopæl staaer omringet af sine Børn og sin store Flok smukke og haabefulde Børnebørn. Mildhed er det især, der betegner hans Forhold til hans Familie, Mildhed i Dom, Mildhed i Adfærd; dermed være det ikke sagt, at han ej kan blive hæftig; han er tværtimod af Naturen begavet med ikke lidet hidsigt Blod, men det er et Særkjende ved ham, at hans Overmænd altid meer have følt Virkningerne deraf, end hans Undergivne.

En anden Egenskab, Naturen har udrustet ham med i særegen Grad, er Liberalitet; han er liberal, men i Ordets sande, ædle Betydning, ikke i den, hvortil det i vore politiske Tider misbruges. Ingen kan bedømme sine Medmennesker og deres Gjerninger paa en liberalere Maade end han; denne Egenskab er saa fremherskende hos ham, at den ikke altid holdes indenfor de Grændser, vi Andre ansee for de yderste; saaledes, for at anføre et oplysende Exempel, kan han aldrig godt lide at høre mig skjænde paa mine Børn, naar de have faaet daarlig Charakteer i Skolen, eller naar de ere komne ned i Classen;

¹⁾ af Chr. Winther.

²⁾ En drengs bevis for, at han var ejer af uret.

det er nu engang saaledes indrettet, mener han, at nogle Disciple maae komme op, andre ned, og der er derfor ingen Grund til at skjænde, naar det Sidste er Tilfældet.

Naar hertil kommer, at han, forsaavidt en eller anden Embeds-Ubehagelighed ikke stundom forstemmer ham, næsten altid er munter, at han efter sine med Jernflid opfyldte Embeds-pligter altid søger Sindets Forfriskning i sit eget Huus, hvilket han aabner med sjelden Gjestfrihed, og hvor mange meer eller mindre udmærkede Personligheder samles, vil man kunne begribe, hvilken Indflydelse en saadan Fader udøver paa Familien, og man vil ikke undres over, at den, kunde jeg næsten sige, seer op til ham, som om han var et Væsen af en højere Natur.« — — —

— — — »Det patriarkalske Forhold, der hersker i den, strækker sig lige til Tyendet, og paa en Tid, da der høres saa megen Klage over dettes Slethed, er det næsten uhørt, at nogen af hans Tjenestefolk forlader hans Huus, før de have tjent der i en lang Række Aar, og sjeldent før de ved Giftermaal eller paa anden Maade ere forsørgede.«

Til dette patriarkalske og stærkt afsondrede hjem var det så — mærkværdig nok — at Andersen fik adgang.

Det var allerede ikke så lidt, at gamle Collin, der ikke var nogen særlig åndfuld mand, kunde tro på, at der var en fremtid i den unge kejtede komiske dreng, som hed Hans Christian Andersen, og hvis hele naturel måtte være hans eget så fremmed. Edvard Collin skriver om faderen: »Det lykkedes med Andersen; her greb han til i rette Øieblik, kun Faa havde havt Mod dertil ligeoverfor et saa besynderligt Væsen.« Men endnu mere var det, at han ikke nøjedes med at skaffe ham understøttelse og undervisning, men at han med sit store og gode hjærte åbnede ham sit hjem, så at han *daglig* kunde færdes der; og det tilmed et hjem, som måske var det mest eksklusive i hele staden. For ingen andre udenfor den snevreste familie blev det *saledes* åbnet; ikke for fættene og kusiner; kun for

børn og børnebørn. — Hvor mange gør vel det mod dem, de vil hjælpe?

Beständig kommer også Andersen tilbage til denne følelse, denne forvisning om, at her var hans *hjem*. »Hjemmets Hjem.«

Aldrig glemte Andersen, at gamle Collin kaldte ham, ene mellem alle børnene, den nat, da deres moder lå på sit dødsleje. Et bedre bevis på *at høre til* kunde han umulig få.

Andersen skriver i 1834: »Som gamle Collin sagde: der var to Fremmede; thi Andersen er en Søn af Huset.«

I 1840 skriver han: »Min eigode Fader! — — — Ved Hiemet forstaaer jeg Deres Huus og Alle der.«

I 1841 skriver han til Jette Wulff: »Nu føler jeg ret, at Faderen Collin er min første og bedste Ven.«

Hans taknemlighed mod den gamle fader var også bestandig levende i hans sjæl. Den ytrede sig på den smukke måde, at han altid syntes, han afbetalte noget af sin gæld til ham, når han blev hædret ude. Han skriver til hans fødselsdag fra Berlin, 29. December 1845 (A. & C. 384): ». . . Jeg staaer i Tankerne ved Deres Side, idet De læser dette, jeg trykker Deres Haand, min elskede, velsignede Fader. O, var jeg dog idag ved Bordet med de Andre! De veed jo, at min største Forfængelighed, eller kald det hellere Glæde, bestaaer i, at *De* begriber, jeg er Dem værd. Jeg tænker paa Dem just ved al den [An-] Erkiendelse, jeg faaer. Jeg er dog virkelig elsket, [an-]erkiendt i Udlandet, jeg er — berømt; ja, *De smiler deraf*.¹⁾ Men de første Mænd flyve mig i Møde, jeg seer mig optaget i alle Familier, Fyrster og de mest begavede Mænd sige mig de største Høfligheder. De skulde see, hvor man i de saakaldte store Kredse flokke sig om mig. O det tænker Ingen af de mange paa hiemme, som der aldeles oversee mig og vist vilde være lykkelige ved en Draabe af den Hyldest, jeg faaer. Mine Skrifter maae dog have større Værd end de Danske indrømme dem. Nu er Heiberg ogsaa oversat, men Ingen taler derom, og det var dog forunderligt, om de Danske skulde være de eneste Kloge i at dømme

¹⁾ Udhævet af R. St.

i denne Verden. *De* skal vide det, *De* min elskede Fader skal forstaae, at *De* ikke har taget feil af mig, da *De* optog mig som Deres Søn, da *De* hialp og beskiærmede mig.«

Ligeledes skriver Andersen til Edvard Collin fra London, hvor han i 1857 blev højt hædret: »i den rene Glæde, jeg føler herved, Glæde over at Deres Fader og Danmark har Ære af mig, er jeg lykkelig.«

Men til trods for, at Collin var en langt større begavelse end sine børn, fattede dog han, så lidt som de, fuldt ud Andersens betydning som digter, eller hvad den hyldest, han samtidig nød i udlandet, betød for ham selv og for hans fødeland. Andersen skriver i et Brev til E. C.: »— — Jeg tænker paa Deres Fader og mener, at han har Glæde af mig, og den Tanke er min høieste Lykke. Og dog, han veed det ikke, opfatter det ikke saa. Jeg er selv for mine Bedste i Hiemmet kun: Andersen, det skikkelige Menneske, der har Talent, men troer skrækkelig meget om sig selv, og Danmark har anderledes Størrelser. — Ingen hiemme er stolt af mig.« — — —

— — — »Det andet Brev fra Deres Fader sagde mig blot, hvad flere Gange er berørt, at det igrunden er et tomt Liv jeg fører, at »det ikke kan være gavnligt for Aanden.« Jeg havde en Følelse, som jeg vilde flyve En om Halsen og han vendte sig bort; Jeg veed det, ingen i Danmark er mig mere god end Deres Fader, men just det, kiære Ven: for mig ligger Danmark i Huset Collin. Ak *De* vide ikke, at jeg gjør mit Fædreland Ære, *De* vide ikke, hvad Betydning jeg har ude, eller sætte aldeles ingen Priis derpaa. Hvor kan jeg herefter udtale mit fulde Hierte, naar jeg har den Følelse: man kalder min Lykke som min [An]erkiendelse ingen.«

Man kunde ikke godt tænke sig to mennesker, som var mere forskellige end gamle Collin og Andersen.

Collin var en af landets fornemste mænd, geheimekonferensråd og storkors af Dannebrog, kongens håndgangne mand i halvhundred år og den mest indflydelsesrige; han sad inde med gamle slægters kultur og deres sikre form; havde fødderne fast på jorden; åndelig som legemlig kærnesund, normal og

uden nervøsitet, i »stadig ligevægt«, i besiddelse af en urokkelig sikkerhed og ro; en myndig mand, der ikke var vant til modsigelse — man kan vel nok bruge en af hans nærmestes udtryk: »en Tyran«. Men uagtet alt var han stille og tilbageholdende, uden ærgærrighed og forfængelighed; talte aldrig om sig selv og sit eget. »En usædvanlig lykkelig Natur, der havde faaet Lov at udvikle sig under de Iykkeligste Forhold«, og omgivet af en stor og beundrende familie.

Og nu Andersen! Fra begyndelsen af var han jo kun den ludfattige dreng, der måtte leve af andres godhed — og som desuagtet til tider led nød; opvokset i tarvelige og trange kår, uden kultur, det rene råmateriale fra provinsen. Tyranniseret og forhutlet i skolen, forlegen og usikker, ofte komisk i sin fremtræden, talende ustandseligt om sig selv og sit eget, en ensom fugl med alle utilfredsstillede længsler. Dertil af en sygelig følsomhed og sårbarhed, der pinte ham selv så meget mere, som han i åringer var syndebuk for de normale. Legemlig var han svag; legemligt som åndeligt altid i »ustadig ligevægt«. Højt oppe eller dybt nede. Bestandig higende mod det store mål, som ingen vidste, om han nogensinde vilde nå.

Collin var overordentlig god imod ham, hvad man kan se af hans smukke breve (A. & C.); og skønt han som hans »faderlige ven« opdrog ham, var det ikke på den hovmesterende måde som så mange andre. Alligevel har forholdet i flere henseender faldet Andersen svært. Han led under bestandig at måtte modtage; han led under, til trods for dette, at være så fattig; han led under i dybeste forstand ikke at blive forstået. Dog, han skjulte sine tanker; ærbødighed og taknemlighed lagde bånd på ham. Men senere, i hans breve og i hans digtning, kommer de frem. Han skriver: »Enhver Pengesum, jeg modtager til min Underholdning, falder blytung på Siælen, og den Tanke piner mig, at jeg ikke kan gjøre mig værdig til al den Interesse man viser mig.«

Så kønt det nu end var af Collin at skaffe Andersen hjælp, så trykkende var alligevel udøvelsen — og det er nok denne pine, han aldrig ret har kunnet forvinde. Man glemte, at det

ikke var en tiårs dreng, der skulde sørges for, men et ungt menneske på 17—22 år. Han skriver: »Det var alligevel haardt for en fattig Knøs ikke blot at skulle staae til Regnskab for hver af sine Charakterer i Skolen men ogsaa at skulle bede eller ansøge om næsten hver af det daglige Livs smaa Fornødenheder og være *taknemlig* for enhver Skilling, der rækkes ham.« Han må bede om penge til at få sine støvler forsålede og sine bukser lappede; til skolebøger og til en ny frakke. »Den Riges Gave, rakt med let Haand, ligger tungt paa den Fattiges Hoved.« I *Improvisatoren* står der: »Han var en Skabning, draget frem ved en mægtig Mand, og som nu af Taknemmelighed maatte taale denne Skuen ned paa sig, Stakkelen, der kun var, hvad han var, ved dennes Almagt.« Og i samme bog: »Mit Hierte bankede stærkt, jeg følte mig tilbage i den Kiæde, Velgierninger havde bundet mig med.

Er det muligt? Du gjorde Lykke?

Der laae en Tvivl i dette Udtryk, som saarede mig dybt, men Taknemmeligheds-Forholdet bandt min Læbe, som min Tanke.«

Collin har sikkert intet anet om Andersens savn og triste tanker; han mente ham det kun godt. Mens Andersen var ung og tav stille, mærkedes heller intet; men Andersen glemte aldrig. — Efterhånden opstod der en gnidningsmodstand mellem de to så forskellige naturer, og »den udviklede sig«, mener fru L. Drewsen, »til en vis Antipathi i de senere Aar. Andersen lærte aldrig at tage Hensyn til Familiens Naturel, og Collin kunde daarligt lægge Skjul paa sine Følelser overfor »den højhedssyge, pjattede Digter«, som man undertiden kaldte ham i Familien.

Naar han f. Eks. kom med en Bunke udenlandske Aviser for at læse op af dem — og det faldt ud til at være et eller andet ubetydeligt om ham selv, som jo ikke interesserede Familien synderligt; eller naar han ved Familiebordet fortalte sine kedelige, pjattede Sludrehistorier fra Teatret, idethele udelukkede enhver Samtale om andet end sig selv, — da kunde Collin se saa rasende paa ham og undertiden irettesætte ham. Som

engang, der var Tale om en fjern Slægtning, der havde nogle Pletter i Ansigtet, og Andersen sagde, at det var »raaddent Kiød«; da slog Collin i Bordet og sagde: »Jeg *taaler* ikke, at man siger noget saadant i mit Huus.« Andersen rejste sig og forsvandt, fulgt af én af Husets bekymrede Døtre.« —

Fru L. Drewsen fortsætter: »Lige efter den gamles Død i 1861 begynder mit jeg kan sige daglige Samvær med Andersen i mit Hjem; og det er herigennem blevet mig klart, at det efterhaanden maa have kostet Collin stor Overvindelse at holde det gaaende med Andersen som Søn af Huset. Da Andersen naaede sit Maal, sin Berømmelse, var gamle Collin vist ligesom færdig med ham, og han har sikkert taget med haard Haand paa denne skøre Digternatur, som irriterede ham i høj Grad. Collin var ingen smidig Natur.«

E. C. nævner som et af de mest iøjnefaldende tegn på Andersens sygelighed, at han i sin alderdom opgraver gamle historier og krænkelser fra sin ungdom, »som han nu opfatter og gjen-giver med en af Sygdommen potenseret Bitterhed, som han aldrig har følt«, og fremhæver i særdeleshed, at Andersen nu og da udtaler sig med bitterhed om »sin faderlige Velgiører«, »det Menneske, som han havde elsket meest i Livet.« Således fortæller E. C., at Andersen »i sin høje Alder kom i Sindsbevægelse ved at mindes og fortælle Fremmede, at han havde staaet i vor Stue, da H. Steffens kom til min Fader, og at denne ikke havde præsenteret ham for Steffens«, «og det opfatter han nu, 40 Aar efter, som en Krænkelser.« Men Collin tager dog her fejl; det er ikke en idé, han får nu, så længe efter; han tænker kun på det *igen*. I *Improvisatoren*, altså 1835, skriver han allerede: »Men saa præsenteer mig dog for den fremmede Herre«, sagde Gerano. »Ceremonier behøves ikke her!« sagde Fabiani, »han og jeg kiender hinanden saa nøie; mine Venner behøver ikke at præsenteres for ham. Det vil være ham en stor Ære at gjøre Dit Bekiendtskab.«

»Jeg bukkede, følte mig ikke ret tilfreds med Fabianis Maade at udtrykke sig paa — hvor kunde Fabiani sætte sig ind i min pinlige Stilling?«

Det var bestandig *ligestillingen* overfor Collinerne, han var på vagt efter. Og da nu i den gamle alder ungdommens hændelser dukker op fra tid til anden i hans hukommelse, ledsages erindringerne af akkurat de samme fornemmelser som dengang, endda forstærkede af alderdommens sygelige ubeherskhed og ved den lange indespærring af fornemmelserne, som han ikke havde givet luft. — Når anfaldene kom over ham, gik han til den forstående og kloge fru Collin (se her side 187): »Men naar Paroxysmerne var overstaaede«, skriver Collin (A. og C. s. 508) »føjte han godt sin Tilstand og var ulykkelig derover. Derfor sender han en Dag Bud, om min Kone strax vil komme til ham, og han modtager hende da med det Udbrud: »O, hvad skal jeg dog gjøre, jeg er saa fuld af onde og hadefulde Tanker!« —

Senere skriver han i dagbogen af 1868—75: »Jeg talte længe med Fru Louise Drewsen om, hvor gamle Collin havde gjort mig Uret.« Desværre er denne samtale nu glemt.

Da Andersen i 1861 i udlandet sammen med den unge Jonas erfarer, at gamle Collin skal til at dø, føler han vemod, men tager det roligt. Man ser her, hvilken forskæl der er foregået med forholdene og med Andersen, siden Collin kaldte ham — »ene mellem Børnene« — til sin hustrus dødsleje.

Men når man tænker på Andersen og gamle Collin, da skal man ubetinget huske på dem fra de yngre dage, fra Andersens åndelige opgangstid.

Han skriver til H. H. i August 1841: »Modtagelsen i det Collinske Huus var saa lykkelig, saa varm, som den kan være i Forældres Huus; jeg fandt en Kiærlighed, en Jubel, som intet andet Sted.«

Og i »*Märchen meines Lebens*«, 1847, skriver Andersen til Storhertugen af Sachsen Weimar om sin hjemkomst fra Weimar i 1846: »Früh des Morgens kamen wir nach Copenhagen, und schon auf der Zollbode fand ich die ganze Familie Collin, wo ich, wie Eure Königl. Hoheit wissen, wie ein Sohn im Hause aufgenommen bin. Drei Tage, Morgens und Abends, sind die theuren Freunde und Freundinnen draussen gewesen, selbst der

alte Conferenzzrath, der liebe, liebe vaterliche Freund, war auch da, o welch ein Empfang! Ich werde weich am Herzen, wenn ich daran denke.«

Jonas Collin.

Henriette Collin.

GAMLE FRU COLLIN

1772—1845.

HENRIETTE CHRISTINE COLLIN var datter af præsten Hornemann i Marstal og søster til den botaniske professor. Hendes søstre var gift med Bindsbøll og Wegener.

I sin ungdom var hun meget smuk; hun var blid, kvindelig og enfoldig. Hun blev gift med »tænkeren« Birchner, med hvem hun havde to døtre, der senere ægtede to norske brødre Boye, af hvilke den ene var præsten og digteren Caspar Johannes B. Da Birchner døde efter få års ægteskab, ægtede Jonas Collin i 1803 sin vens unge enke. Hendes søster »Tante Jacobe« havde været gift, men var af familien blevet tvunget til at lade sig skille fra sin mand på grund af hans opførelse; da søsteren jo var gift to gange, gav dette Jacobe anledning til at erklære:

»Somme kan faa saa meget, de vil have, andre kan ikke faa Lov at beholde det Skidt de har.« Det var vistnok ogsaa hende, der havde den ikke uefne livsfilosofi: »Bedre skidt gift end slet ikke.«

Saa drastisk var ikke fru Collin. Adolph Drewsen skriver om hende: »Min Svigermoder glædede sig altid inderligt over den Munterhed, der omgav hende, men hun kunde ikke følge den almindelige Samtale, hvori Vittigheder, Kjældermænd og andre piquante Sager tidt fulgte Slag i Slag; hun var nemlig meget døv, men da hun havde været det fra den tidligste Barn-dom, havde hun lært at høre gennem Synet, saa at hun paa den Talendes Ansigt, især Mundens Bevægelser, kunde forstaae, hvad der sagdes, især naar der blev talt distinct og langsomt. I de sidste Aar fik hun den graa Stær, og der var saaledes alvorlig Frygt for, at hun ganske skulde blive udelukket fra Sam-quem med Verden, men en Operation, Professor Emil Fenger foretog i Aaret 1843, lykkedes saa godt, at hun fik Synet igjen, saa at hun endog kunde, som sædvanligt, læse lige til den Dag, da hendes sidste, korte Sygdom begyndte. — Som Følge af hendes Døvhed havde hun stedse beskæftiget sig en stor Deel af Dagen med at læse, men kun Romaner, Noveller og sligt: og da hun blot læste Dansk, samt hurtigt slugte en Bog, var det ikke altid let at skaffe hende Lektüre. Som Følge af dette Liv udmærkede hun sig ved en usædvanlig Naivetet og Ubekjendtskab til Verden; hun havde som 70aarig Kone beholdt den unge Piges Undseelse og rødmede som denne. Hun tabte let Modet, selv over Smaating, men var i høj Grad modtagelig for Trøst; hun var af stor Hjertets Godhed, og det kjærligste Gemyt, der kan tænkes; sin Mand og sine Børn elskede hun inderligt og levede kun for dem; igrunnen betragtede hun Collin som det meest Udmærkede, der var til, i det mindste i Danmark, og var meget stolt af sine Børn, blandt hvilke Theodor naturligvis var hendes Kjæledægge. Hun døde omgivet af sin Mand og alle sine Børn.«

Andersen skriver i August 1836: »Hils Moderen, hun holder bestemt af mig, det gjør de jo alle « Og i Drewsens visesam-

ling skriver han: »I »Das Märchen meines Lebens«¹⁾, der oprindelig er skrevet paa Dansk, har jeg givet Erindringen om *hende*, især Mindet om hendes Død, som det lever i mig.

Skulde jeg nævne et Eksempel paa en Huusmoder, der ganske tabte sit eget *Jeg* i sin Mand og sine Børn, da maa jeg nævne

Henr. Christine Collin som ældre.

Collins Hustru; med en Moders Deeltagelse fulgte hun mig i Sorg og Glæde. En Søndag-Aften forlod jeg hende glad og sund; om Natten blev jeg kaldt op, Collins Tjener bragte et Brev, Collin skrev: »Min Kone er meget syg, alle Børnene ere samlede herude!«

Jeg forstod det; jeg fløi afsted; hun sov stille uden Smerte,

¹⁾ Til den første samlede udgave af Andersens værker på Tysk; er i 1915 udgivet paany.

uden, som det syntes at drømme. Det var den Godes Søvn. Det var Døden, som nærmede sig saa stille, saa venligt. Paa tredie Dag laae hun endnu saaledes, i uafbrudt, rolig Slummer, da gik der en Bleghed hen over Ansigtet, og hun var død.

»Du lukked' Øiet, for at samle ret
Med Tanken i en Sum Din hele Lykke.
Vi saae et Blund, som Barnets blød og let;
O Død, Du er jo Glands og ikke Skygge.«

Aldrig havde jeg tænkt mig det at forlade denne Verden kunde være saa smertefrit, saa lykkeligt; der kom en Andagt i min Siæl, en Forvisning om Gud og Evigheden, som opløftede dette Øieblik til et Moment i mit Liv; det var den første Dødsseng jeg som ældre havde staaet ved. Børn og Børnebørn vare samlede; i et saadant Øieblik er det Helligt rundt omkring os! Hendes Siæl var Kiærlighed, hun gik til Kiærlighed og Gud!«

INGEBORG DREWSSEN

1804—1877.

COLLINS ældste datter, Ingeborg, var en af dem i familien, Andersen holdt allermest af. Hendes friske og aldeles uimponerede måde »at sige sine ting på«, som en Colliner vilde have udtrykt sig, indtog ham ganske. Ikke at han nogensinde var forelsket i hende; men han kunde simpelt hen ikke modstå hende. Hun virkede på ham som forårsregn og solstråler. Han skrev i et brev: »Ingeborg Drewsen har havt Kopper i næsten 7 Uger; Lægen havde opgivet hende, hun leed meget. Gudske-lov hun lever!« Smuk havde hun aldrig været, nu følte hun sig generet af koparrene. Efter sin svære sygdom var fru Drewsen stadig svag, hun led bl. a. af en kronisk halssygdom, hvorfor hun, hendes mand og søster i 1839 tog til Ems. Andersen skriver til H. H.: »Drewsens er kommet hjem. De have truffet flere Venner af Andersens Muse, og de have glædet sig især over et Møde paa Rhinen; det var Componisten Mendelssohn-Bartholdy; da han hørte, de vare Danske, spurgte han dem strax om de kiendte Forfatteren til *Nur ein Geiger*. Han elskede mig høit, og Ingeborg og Louise sagde da, at jeg var dem saa godt som en Broder; Drewsen maatte vise ham min Haandskrift og min Blouse, som han havde med.«

Trods denne rejse vedblev fru Drewsen dog stadig at være plaget med nervøse smerter og hovedpine. Men som det ofte går med nervøse, temperamentsfulde mennesker: trådte en af hendes udkårne venner ind ad døren, da var det altsammen

glemt, og hendes muntre og kærlige modtagelse indtog ganske den besøgende. — Dog var det ikke mod alle og enhver, at hun viste sig således: hun var »partisk«, hvad der virkede af-svalende på nogle af hendes omgangsvener.

Ingeborg Drewsen.

Beständig længtes hun efter at have mennesker om sig; hun levede op i samvær med dem, og hun smittede dem med sit humør. Man kunde se alvorsfulde præster og fremragende statsmænd smelte ved hendes luns stråler.

I sit hjem var hun den toneangivende og den oplivende; hendes mand og børn var alvorlige og tavse; Drewsen skriver i visesamlingen s. 850: »Medens min Kone i dette Efteraar opholdt sig i nogle Uger paa Christinelund for at være vor Datter til Hjælp og Raad (ved hendes Forløsning), følte ret hendes Savn i Familien. Andersen udtalte det stærkt, og vi maatte tidt høre ham klage over, »at her var saa rædsomt, fordi Fru Drewsen var borte, at det ikke var til at holde ud.« Selv pigerne beklager sig, når hun er ude. Drewsen skriver, efter at have omtalt hendes fader i hans hjem (se side 43): »dette smukke Forhold til de Tjenende er ogsaa arveligt, og det finder saaledes Sted i mit Huus, hvor min Kone forgudes (kan jeg gjerne sige, uden at sige for meget) af sine Piger, uden at hun dog derfor bortgiver noget af sin Anseelse som Husmoder¹⁾; og det er, synes mig, ret betegnende i denne Henseende, at de flere Gange, naar hun om Aftenen skulde i et Selskab, have klaget over, at der saa blev saa kjedeligt her hjemme; vi kjende næppe, hvad det er at skifte Folk.«

Fru Drewsens lune bestod i den friskhed og dristighed, hvormed hun fremførte sine uventede påstande. Heiberg, Byens op-højede afgud og orakel, kunde aldrig glemme hende, at hun en dag svarede ham: »Men Gud, Heiberg, nu er De jo stupid!« Noget sådant var endnu aldrig blevet sagt til ham, og som han lo med sin olympiske latter!

Et andet lille eksempel på arten af hendes lune. — På teatret gik et stykke, hvor skurken mod slutningen er ved at forføre uskyldigheden; i det afgørende øjeblik træder en deus ex machina til og siger: »Hold inde, det er Zelindes datter!« (Zelinde var en mægtig fe), og uskyldigheden er frelst. — I et selskab havde lægen Andreas Buntzen fået Drewsens datter Jonna hen i en krog af stuen og underholdt hende på det livligste. Da dette havde varet i længere tid, råber Fru Drewsen pludselig igennem hele stuen: »Hold inde, det er Zelindes datter!« — Der blev en stormende latter, alle »kunde deres

¹⁾ Det sidste passede dog nok ikke ganske.

klassikere«, — kun den unge pige havde ondt ved at tage sig i den lidt vovede situation.

Med Andersen stod Fru Drewsen på den lystigste fod. Hun turde drille ham, hvor ingen andre vilde have vovet det. »Ingeborg driller Andersen hver Dag,« synger Collin, og Drewsen skriver: »Min Kone driller Andersen, naar han vil læse sine Digte høit.« Ja, selv hans sorger turde hun røre ved. »De mange ufor nødne Sorger han jævnlig gjorde sig, fandt han ikke altid den Deeltagelse for hos min Kone, som han syntes, han fortjente; ofte harcellerede hun ham derfor.« Og: »Det er vist nok, at min Kone har indvirket meget paa ham, og paa hendes kjække, lunefulde Maade kunde hun sige ham, hvad det skulde være, men dette taalte han kun af hende, ikke af nogen Anden.« . . .

Videre siger Collin: »Egentlig var min Søster Ingeborg den Eneste, der i daglig Omgang ustraffet turde skjemte med ham; jeg kan ikke sige hvorfor, thi han kjendte jo os Alle lige godt.« Nu forstår man hvorfor: Andersen følte, at der aldrig i hendes drilleri var nogen opdragen eller hovmestereren, aldrig i hendes skælden-ud nogen brodd. Hendes spøg var altid af det gode. Han skriver i en af sine Viser:

»Nu synge vi Alle de Andersenske Vers,
De staae ham som Roser og Blommer.
Fru Drewsen gjør siden et myrderligt Kommers,
See, det er det Gode, som kommer.«

For ret at kunne forstå den tiltrækning, som Fru Drewsen øvede på Andersen og mange andre, måtte man se hendes glade og elskværdige udtryk, høre den muntre og frejdige klang i hendes stemme. — Andersen har flere steder prøvet at skildre hende, uden at det dog er lykkedes ham at give det egenlige indtryk af hende. Således har han benyttet hende som model til Caroline Heimeram i »De to Baronesser«; han siger: ». . . den hele Familie levede usædvanlig ind i sig selv, dannede deres egen faste Stok, og i denne levede og glimrede Caroline; man

vidste hendes fortræffelige Egenskaber, og morede sig just ved hvad de Fremmede kaldte hendes Uvaner.« Og han nævner »alle de dristige kjøbenhavnske Udtryk, hvilke for de Uindviede klang høist sælsomt i den unge smukke Piges Mund.« Men — meget imod Andersens vidende og vilje — er dette portræt af hende ikke særlig indtagende, det virker måske nærmest lidt plumpt. I æventyret »Moster« har Andersen benyttet træk fra en enkelt side hos hende, fra hendes teaterpassion.

»De skulde have seet Moster! hun var yndig! ja, det vil sige, hun var slet ikke yndig, som man forstaaer ved at være yndig, men hun var sød og rar, morsom paa sin Maade, rigtig til at snakke om, naar der skal snakkes og gøres lystig over Een, hun var til at sætte lige ind i en Comedie. »Theatret er min Skolegang,« siger hun — (»Rollekultur«). — »Hun elsker Vintren, Saisonen, og ynder ikke Foraar og Sommer.«

»Det er hende en Sorg, at hun er flyttet længere bort fra Teatret« — (fra Bredgade nærved Kongens Nytorv til Amaliegade) »i et Huus, hvor der ikke er Gienboer«. »Moster havde sin elektriske Traad fra Theatret til sin Stue; Telegrammet kom hver Søndag til Caffé. Hendes elektriske Traad var Hr. Sivertsen ved Theater-Maskineriet,« »af ham fik hun en kort og fyndig Anmeldelse af Stykkerne. Shakespeares »Stormen« kaldte han »noget forbandet Tøieri«, (et af de Collinske udtryk).« — Ved Hr. Sivertsen har Andersen sikkert tænkt på Theodor Collin, som blev teaterlæge og var en elektrisk tråd mellem Amaliegade og teatret. — Udtrykket her: »Nachspielet er det artigste« hørte også til de Collinske citater.

Det er forståeligt nok, at netop Fru Drewsens lune og munterhed øvede en så stærk tiltrækning på Andersen; disse egenskaber ikke alene oplivede og adspredte det tunge og tungsindige hos ham, men havde ved siden heraf et tilknytningspunkt i den anden side — den betydeligste — af hans natur. H. C. Ørsted siger jo, at Andersen var størst i det humoristiske. Også Edvard Collin taler herom til Jonna Stampe (A. & C. s. 498): »Andersens Sands for det Comiske kunde i den Grad tage Magten fra hans Selvished, at han, naar han saae sig sat i en

comisk Belysning, morede sig derover, (naturligvis kun i vor snevre Kreds). — Det viste sig især i hans Samtaler med Din Moder, (Ingeborg Drewsen), f. Ex. naar hun greb ham i en lille uskyldig Løgn. Men ogsaa naar han fortalte hende en sandfærdig Begivenhed, i hvilken han ikke nævnedes, men som han dog ved en Idee-Association let kunde bringes i Forbindelse med, naar han fortalte dette i den uskyldigste Tone, og hun saa sagde: »Jeg veed godt, *hvorfor* De fortæller mig dette. men De narrer ikke en syv Aar gammel Ræveunge«; saa jublede han over at være grebet.

Hvor elskværdig var Andersen ikke i saadanne Øjeblikke, og hvor vare vi da ikke Alle glade for ham.« —

Den aller mest indtagende side af Andersens humør er denne hans selvironi; her skjuler forfængeligheden ganske sit åsyn. Han skriver således i »Rimedjævlen«:

»Har jeg et Vers i én af mine Lommer,
Da vee hver Ven, som kommer mig for Øie,
Han maae det døie!«

og i »Digte«:

En Digter hører helst sin egen Sang,
Thi vil jeg læse min saa mangen Gang.«

Til E. C. skriver han i Juli 1835: »De læser gierne en god Bog, jeg læser helst mine egne Digte; see det er atter en Overensstemmelse«. Og Juli 36: »Det er Skade, at De, min Ven, ikke seer mig i disse Dage; jeg er saa uendelig elskværdig, naar jeg ret bliver smigret. De kiender mig slet ikke i den Situation«.

Til Ludvig Müller skriver han! Fortæl om Dit og Dat, om hiemme og ude, eller om *mig selv*, det veed Du jo nok, jeg kan godt lide.«

Når Collin i sin visesamling (Bind II) taler om, at Andersens familieviser er kedelige og uden lune og humør, siger han: »Jeg maae udtrykkelig bemærke, at dette kun gjælder hans Viser. I

den mundtlige Samtale, hvor Ironien var med og hans Humor kunde gjøre sig gjeldende, kunde han være uforlignelig morsom. Jeg har aldrig kjendt Nogen, der saaledes kunde gribe et enkelt i og for sig ubetydeligt Træk og befrugte det med sit Lune, uden just at lade sig genere af Correctheden. Han havde næsten hver Dag en pudsig Fortælling om Et eller Andet, som var hændt ham; og man kan ikke undre sig over, at Commandeur Wulff engang efter en saadan Fortælling greb sig i Haaret og raabte: »Det er Løgn, det er Dævelen gale mig Løgn, saadan Noget passerer jo aldrig os andre —« en Scene, som Andersen gengav meget morsomt.

... Paa denne mærkværdige Evne til at opfatte den komiske Side ved dagligdags Smaabegivenheder, som gik os Andre ubemærkede forbi, give hans Æventyr mange Beviser. I disse forstod han i en mærkelig Grad at benytte Smaatræk hos hans Omgivelser, og af saadanne har den Collinske Familie fundet mange fra sin egen Kreds.« Drewsen skriver om sin kone: »hun drillede ham ogsaa jevnligt med, at han i sine Værker optog saa meget af, hvad der blev sagt i det Collinske Huus. »Paa den Maade,« sagde hun, er det ingen Kunst at skrive Bøger.« — Dette udtryk har sikkert moret Andersen ganske særdeles.

Det sted, hvor man får det mest levende og tro billede af fru Drewsen (— såvel som af Collinerne i det hele —), er i Andersens små improviserede gengivelser i hans breve og så i hans æventyr.

Med henrykkelse gentager Andersen de uartige ting, fru Drewsen har sagt til ham. Således i 1838, i en periode, hvor han morede sig med at købe nogle fine klæder, skriver han til H. H.: »Fru Drewsen siger: »Vor Ven bliver kion paa sin gamle Alder; men han er det samme forbandede Vrøvl som før. Er det en célèbre poète? Ja, De skulde bare kiende ham, som vi kiender ham.« Og samme år til samme: »Det er ikke Brøndvandet, der gjør Andersen rask,« siger Fru Drewsen, »nej det er den mageløse Lykke, han har i Vinter. Først *Fata Morgana*¹⁾,

¹⁾ Heiberg.

saa *Fyrste og Page*¹⁾ og saa *Flugten til Sprogø*²⁾). Det er et Held for alle Forfatterne.« — Naturligvis var det stykker, som Andersen ikke kunde fordrage.

— I et brev fra Andersen står: »Jeg har nu ogsaa Gigt i Hænderne og Fødderne. Fru Drewsen siger, at det kommer af mit Vellevned.«

Fra Odense skriver Andersen 1835: »Jeg længes efter Nye-gaard« (hvor Collins lå på landet). »Og især efter at blive drillet lidt. Her er man saa utaalelig høflige. Ingen siger: »Det Asen, det Fæl« og alle disse glimrende Navne, der faae en Kolorit, en varm Tone, en aandig Kontur paa Fru Drewsens Læber. Beed hende sende mig et lille Asen eller Fæ i en Konvolut, saa skal jeg kysse Einar for det, naar jeg kommer hjem.«

Og som de kunde le sammen! I 1838 (B. & B. 446) skriver han: »Ved Thorvaldsens Fest traadte Grundtvig op; men et Organ som hans har jeg aldrig hørt; jeg fnisede! Fru Drewsen var mørkerød i Ansigtet, jeg vovede ikke at see paa hende! Gud, hvor jeg loe! Rigtignok var det ikke smukt at være saa lystig.«

Da Andersen i 1845 i Oldenburg boede hos hofråd Eisendeckers, skrev han til Louise Lind: »Fru Eisendecker, der betragter Deres Søster Ingeborg som et Ideal af Viid og Lune, og at hun er især begavet med et genialt Drille Talent, vil saa gjerne overtage hendes Rolle, men det gaaer ikke³⁾, — hun er

¹⁾ Paludan-Müller.

²⁾ Hertz.

³⁾ Her en lille paralel mellem situationen mellem Fru v. Eisendecker og Fru Drewsen, der ogsaa viser, at ikke alle kunde tillade sig det samme. Fru Hartmann f. Zinn, hvem Andersen, ligesom alle hendes venner, elskede for hendes varme hjertes og hendes originale vittigheds skyld, drillede ogsaa Andersen og havde altid lov dertil. Man kender jo den lille historie, da hendes søn Fritz ikke var kommet hjem fra skole en dag og hun i sin angst bad Andersen gaa ud og lede efter ham: »saa skal jeg — ja jeg skal ved Gud gaae hen og se »Meer end Perler og Guld!« — Men da engang Hartmanns anden kone, Fru Thora, vilde prøve at drille ham, og han vel altså har følt sig såret, svarede han hende: »Saadan noget kunde Deres geniale Forgængerinde tillade sig; De ikke.«

ikke grov nok; forstaae mig ret, hun kan ikke vinde dette »hu«, der klæder Deres Søster og er noget ganske »Behageligt-Ubehageligt«. — Hun er deri ligesaa original, har jeg sagt Fru Eisendecker, som jeg er i mine Æventyr. Hils dog ret inderligt Deres Søster og siig hende. at jeg tidt ønsker, jeg kunde stikke Hovedet ind i Amaliegaden og skiære Ansigter.«

Dette »Hu«¹⁾ har altså været en stående spøg mellem de to. Han anvender det da, som så mange andre af hendes udtryk, i sin digtning. I *Den nye Barselstue*, hvor rebslageren taler om den komedie, han har skrevet, siger han, at den skulde hedde »Hu«; »men min Kone og Frøken Rasmussen syntes ikke derom, og saa kom den til at hedde *Fy*.« — Dette *Fy* bruger han atter i en lille utrykt komedie, han skrev til Collins børn. (Collins visesamling).

Undertiden kunde Andersen ligefrem delikatere sig med at forestille sig, hvad Fru Drewsen vilde have sagt i den eller den situation. Fra Glorup skriver han om sine værtsfolk: »... men de have ikke meget at fortælle; jeg taler da i to Timer. »Saa kan han da faae udtalt,« siger nok Fru Drewsen.«

Andersen fortæller fru Lind noget spøgende fra Prag om, hvorledes han har råbt: »jeg elsker Dig« efter en bøhmisk pige. »Hvor han skaber sig,« siger nok Deres Søster. Et andet sted: »De leer ad mig, kalder mig med det Collinske Udtryk et Skabedyr — lad gaae.«

I et brev fra Nysø af 1840 siger han: »... og den joviale Fru Drewsen staaer truende, idet jeg tillader mig at sende ung Harald den venskabelige Meddelelse, at han endelig maae vænne sig af med at stamme, mule, slaae »høie Personer« med Pidsken! »O det Fæ, altid har han ondt af det søde Barn! Du skal ikke bryde Dig om det, min velsignede Dreng,« siger hun.«

Når Andersen fortalte om sine udenlandske triumfer, der jo af familien nærmest blev betragtet som barnagtigt praleri, og den sad halvt forarget og hørte til, udløste hun spændingens

¹⁾ Andersen bruger allerede dette lille udråb i »Gjenfærdet paa Palnatokes Grav«.

højtryk med sit lille: »Ja, Andersen, De er et beskedent Asen.« Så lo man, han selv kunde ikke modstå hendes udtryk men lo med, og situationen var reddet.

Fra Wien skriver han til E. C. i Juli 1834 rørende godmodigt: »Hils Fru Drewsen ret meget, jeg seer altsaa, at min *Lille Viggo* ikke har gjort megen Virkning, saa faaer jeg intet Brev? Vil De ganske ironisk sige den berømte Replik: »Hvor Du er god, Marthe!« Dog jeg vil være bedre, jeg vil ganske sikkert være i Danmark saaledes, at jeg kan drikke Vedkommendes Skaal den 23. August, thi jeg anser mig alt som indbudet.«

Andersen fortæller i et brev til Fru Læssøe:

»Nu er jeg i godt Lune, og Ingeborg Drewsen siger, at hun ikke begriber, hvorfor jeg ikke altid beholder det Rolle-Fag.« (Atter et Collinsk udtryk).

Andersen elskede fru Drewsens breve. De var som hun selv, muntre og kærlige og ikke hovmestererende. I dagbogen skriver han: »Efter Bordet læst Ingeborgs Brev (et gammelt) og leet saa det klukkede i mig. — Den søde Ingeborg.«

Og 6. Marts 1846 til E. C. (A. & C. 395): »See nu har jeg skrevet mig gal i mit gode Hovede. Jeg maa igien have fat paa Deres Søsters Brev, for at jeg kan komme mig. — See saa, *det* er et velsignet Brev, saa fuldt af Liv, Lune, Elskværdighed. Siig hende, at jeg har leet min gode gamle Latter, saa at jeg blev hange for, at Naboerne skulde troe, jeg var gal.« I brevet til Drewsen fra 1841 (se side 89) skriver han: »Siig til Deres Kone, at hun skriver Breve, der vilde blive udødelige, om de blev trykt.« Men Andersen døde nu ikke i synden; når han senere hen sagde et eller andet, som hun ikke var tilfreds med, svarede hun: »Nu kan det ikke længer nytte, hvad De siger til mig, Andersen, for nu har jeg sort paa hvidt for, at De har sagt, at mine breve er udødelige.«

Trods forskellige forsøg er det ikke lykkedes at finde flere af de mere karakteristiske af fru Drewsens breve. Hendes og Andersens brevveksling er desværre brændt, som så mange værdifulde papirer fra fortiden.

De af hendes breve, som endnu eksisterer, er mest fra en

senere tid, eller de er skrevet til mennesker, med hvem hun ikke stod på den muntre omgangsfod. Tonen i disse er kærlig og religiøs; men noget personligt og for hende ejendommeligt er der ikke deri. — De eneste opbevarede af hendes muntre breve er det, som Edvard Collin har optrykt i sin bog S. 404, og så endnu et par mindre, utrykte.

24. Juli 1846.

Min kjære velsignede Andersen. Tak for Deres morsomme Brev. Kommer De nu ikke snart hjem, vi længes dygtigt efter Dem. De længes dog efter os, det er tydeligt. Hvorfor vil De dog blive derude og lide saadan af Hede; vi har her hjemme en dejlig Sommer, ikke for varm, ikke for kold, kort sagt tilpas, ligesom Jfr. Grahns Skjørter¹⁾. Jeg maa dog fortælle Dem noget om vor fælles Veninde Fru Adler²⁾. Vi vare paa Comedie sammen, og nogle Aftener iforveien var *Hans Heiling*³⁾ annonceret men gik ikke. Nu spørger hun: »Vidste De, at vi forleden Aften ikke fik *Hans Heiling*?« Ja, svarede jeg, jeg vidste det om Formiddagen. — »Ja, da havde vi saamænd ikke hørt noget om det; Adler og jeg kom herhen om Aftenen og stod og ruskede i Døren; men saa var der en Kagekone, der sagde: der bliver nok ingen Comedie iaften!« — Synes De ikke, at det er morsomt, at Kagekonen maa sige Theaterdirecteuren Besked om Comedier?

Her er meget stiltfærdigt til Kaffe; De maa rigtig snart komme hjem, at jeg ikke reent skal glemme at drille Dem; jeg øver mig jo nok paa de Andre, men det er dog ikke rigtig det samme. De skal ellers have Tak for, at De underretter os om, at Genf ligger i Schweitz; sæt at vi ikke havde vidst det. Gud hvor det maa være kjedeligt at være sammen med saamange berømte Mænd, som De har været; siden »den berømte Reisende« Kohl var her, har jeg heldigviis ingen seet. — Det va-

¹⁾ Danserinden Lucilie Grahn.

²⁾ Theaterdirectørens Frue.

³⁾ Opera af Marschner.

rede da længe inden De fik Lov at bære den Orden; bare der havde været en Kagekone, der kunde have mindet Adler derom. — Onkel Boye har indleveret et Stykke til Theatret — naa du gode Gud! jeg har læst det med den bedste Villie til at finde det godt, men umuligt. Det er saa gyseligt ædelt, op-højet, anstændigt, kort Alt, hvad man nu ikke vil have; man kan godt see, at han er blevet staaende, hvor vi vare for 20 Aar siden; der er en Forfatter deri, som er Indbegrebet af alt Ædelt, Skjønt, Gudfrygtigt, Anstændigt, kort: alt hvad Forfattere *ikke* er — nulla regula sine exceptione; skal jeg oversætte det for Dem? Jeg veed ikke, om det skal være en Hemmelighed med hans Stykke, derfor er det bedst, at De ikke fortæller det til Spanierne eller Schweitzerne. — »Gjenboerne«¹⁾ af Hostrup har været givet til Sommerforestillingerne, naturligvis meget forandret, og alle Hentydninger vare udeladte. See nu har jeg vist vrøvlet nok for Dem, og saa vil jeg sige Dem et kjærligt Levvel. Gud give De maae have det godt og snart komme hjem, og at vi maae samles glade og lykkelige.

Deres kjærlige og trofaste Veninde
Ingeborg.

¹⁾ *Genboerne* blev først givet som studenterforestilling. Da den nu blev optaget på det kongelige teater, udelod man altså den hentydning til Andersen, der havde såret ham så meget (men atter er optaget i Hostrups *Samlede Værker*). I denne sætning nævner Klint *Lykkens Galoscher*, og Ahasverus, den evige Skomager, svarer: »Ja, De har dog vist læst om dem hos Andersen, for jeg havde engang selv et Par, som jeg laante ham, for at han skulde give slip paa mig; men saa foer han omkring i dem, som han var gal, og videde dem saadan ud, at jeg slet ikke kunde bruge dem mere.« (Andersen havde jo i flere år skrevet paa sin *Ahasverus*). — Andersen kunde dog selv godt gøre spøg med disse galoscher. Når han havde sat dem af ude i gangen hos Collins, og datterens bitte små netop stod ved siden, stak han hovedet ind ad døren til Fru Collin og sagde med et polisk udtryk: »Mine Galoscher har faaet Unger.«

Fru Drewsen skrev til Andersen i Dresden:

Kjøbenhavn, 12. Januar 1841.

». . . De kan troe, min kjære, velsignede Andersen, at det var med hjertelig Glæde, at vi modtog Deres sidste Brev, hvoraf vi see, at De lykkelig og vel er kommet fra Konstantinopel; thi jeg var igrunden dygtig bange for Dem, og det have vi Alle været, men vi have ikke sagt det til hverandre førend nu bag-efter, ja Gudskelov at De nu er i Europa, der er dog ikke saa ængsteligt. Det er ellers en overordentlig interessant Rejse De har gjort, hvad De dog vil have at fortælle, naar De kommer hjem, naa du gode Gud, man faaer da ikke Lov at faae et Ord indført i de første Maaneder, men det er det samme, kom bare hjem, saa skal jeg nok lade være at høre efter. — De kan ellers være vis paa, at vi længes efter Dem, Store og Smaa, Gamle og Unge, jeg hører naturligvis til de Unge. Louise lever godt og glæder sig med mig til at see Dem igjen, Moder længes betydeligt efter Dem, vi ere Alle lidt stolte af, at De saadan kommer omkring i Verden, og fortæller det rundt, samt siger højt og lydeligt, at det kunde de andre Digttere ej gjøre Dem efter, saadan at snoe sig mellem fremmede Folk, ja De er jo ret en Fandens Karl . . . Farvel min søde velsignede Andersen, lev vel og tænk i det mindste med Godhed paa Deres kjærlige Veninde

Ingeborg.

I samme brev skrev Adolph Drewsen: ». . . det er kun et Par Ord . . . for at udtrykke Dem min uskrømtede Agtelse for Deres Mod, hvilket De paa den eclatanteste Maade har constateret med den orientalske Rejse, De nu lykkelig har overstaaet . . . Deres orientalske Breve sluger jeg med Begjærlighed og glæder mig til at høre Deres Fortælling, naar De kommer hjem.«

A. Dr.

Disse to udtalelser er betegnende: hendes lette, spøgende, kærlige — men for hvad han skriver og vil fortælle i virkelig-

heden ganske uinteresserede brev; og Drewsens alvorligt interesserede ord. Alligevel er der ingen tvivl om, at »den forfængelige« Andersen har været mest glad for hendes spøg, mere end for hans beundring.

Mens fru Drewsen en gang var på besøg hos sin datter på Christinelund, skriver hun til Andersen:

Christinelund, 24. Juli 1863.

Min kjære gamle non vieux (ancien) Ven!

Det var rart at høre lidt fra Dem, det er saa længe siden, jeg talte med Dem, jeg synes jo nok at vi vare blevne lidt adskilte, siden vores søde Fader døde, og hans Huus ikke mere samler os Alle, men vi maae passe paa at det ikke udbreder sig for meget, og at vi dog holde sammen ikke alene i Hjerterne, for det gjør vi jo, men ogsaa i vores ydre Forhold, thi det gjør dog endel til Sagen, man vænner sig saa til ikke at see hinanden, og det er ikke rigtigt; jeg haaber at De til Vinter ikke opgiver Rosenvænget, skjøndt det er noget langt borte. -- --

Lev vel. Kjære Ven, Gid De maae have det godt.

Deres trofaste

Ingeborg.

I Andersens brev fra Basnæs til Jonna Stampe d. 28. Juli 1863 sender han sin hilsen og tak for »hendes hiertelige trofaste Efterskrift.«

Et eneste lille digt af Ingeborg Drewsen er opbevaret i hendes mands visesamling:

Til Louise.

Du, som af alle Damer høist jeg skatter,
 Du, hvis Begreb saa hurtigt er,
 Du, som »min Dristighed« saa rigtigt fatter,
 Du, som mit Hjerte er saa kiær.

O Du, hvis Tale er saa fyndig,
 O Du, hvis Hjerte er saa ømt;
 O Du, hvis Væsen er saa yndigt.
 At man om Sligt ei før har drømt.

Du, som i Sorg er vores Trøster,
 Du, som i Glæde er vor Lyst,
 Min elskede, min kjære Søster,
 For Dig jeg hæver svagt min Røst.

Gid ingen Sky fordunkle maae Din Lykke,
 Gid ingen Sorg formørke maae Dit Sind,
 Gid til Dit Hjerte altid glad Du trykke
 Din lille Ingeborg og større Lind.

Ingeborg Drewsen.

(skrevet før 1843).

Til fru Drewsens fødselsdag 1842 skrev Andersen følgende digt over forbogstaverne i hendes navn; det er optegnet i Drewsens visesamling. — Senere, 1846, lavede Andersen om på det og kaldte det: *Alphabet-Bouquet* og satte det ind i sine *Samlede Digte*. Det tabte meget ved denne omskrivning til det offentlige, upersonlige.

Til Fru Ingeborg Drewsen, f. Collin.

En Bouquet

(den 23. August 1842).

Her er en stor Bouquet, og nydeligt
 Med Blomst ved Blomst jeg fletter *Dine* Navne!
 Og hver en Blomst er egentligt et Digt,
 Kun det, som visner er det, Du skal savne!

I. Ildlillie.

Af Dig og Blomsten lærer man det Samme,
At man kan være Lillie og dog Flamme!

N. Nøkrose.

Dig Nøkken saae — og Blomsten siger det,
Den er en gylden Taare, han har grædt!

G. Georginc.

Den kan med fine Farver os bedaare,
Men Du og Rosen — ak I kunne saare!

E. Elleblad.

Veed Du hvad dette Blad vel lod mig sige:
Vogt Dig for Ellekrat og Ellepige!

B. Brændende Kiærlighed.

Der er Noget i Verden — jeg veed ikke, om Du veed? —
Det kaldes: brændende Kiærlighed!

O. Oxedriver.

Den fattige Blomst har drømt i Nat
At den var ved Porten til *Eden*,
Naar nu Du den paa Dit Bryst har sat,
Er Drømmen Virkeligheden.

R. Reseda.

Skiønhedspragten er det Mindre;
Hovedsagen er det Indre.

G. Gulerod.

Om Toppen ikke kneiser stolt i Lunden,
Hvad siger det, naar der er Godt i Grunden!

D. Diil.

Een fødes jo for Prosa og Een for Poesie,
Een skabtes for Agurker og Een for Potpourie!

R. Ridderspore.

Mærk det, I Smaae og Store,
Som axle Eders Skind,
Eet er en Ridderspore,
Et Andet Riddersind!

E. Evighedsblomst.

Hos den jeg husker Dig, og da jeg veed,
At altfor kort er selv en Evighed!

W. Violer.

Smukke Violer i Græsset jeg saae —
Dine Øine ere dog mere blaae!

S. Solsikker.

Der hvor Du sidder, vender jeg med Stolen,
Jeg dreier mig, som Blomsten efter Solen!

E. Engblomme.

Engblommen, veed Du, voxer frem i Mosen,
Men bragt til Dig, misundes den af Rosen.

N. Noli me tangere.

Forstaaer Du denne Blomst, — jo, den er rigtig!
Den er *mig* selv! — jeg beder: vær forsigtig!

Du seer, mit Digt bestaaer af mange smaae,
Men *Holberg* siger, disse er de dyre!
Dog, var jeg hiennne og Du paa mig saae,
Da sprang der bedre Blomster fra min Lyre!

Glorup, den 23. August 42.

H. C. Andersen.

Ingeborg Drewsen.

ADOLPH DREWSEN

^{30/3} 1803 — ^{2/2} 1885.

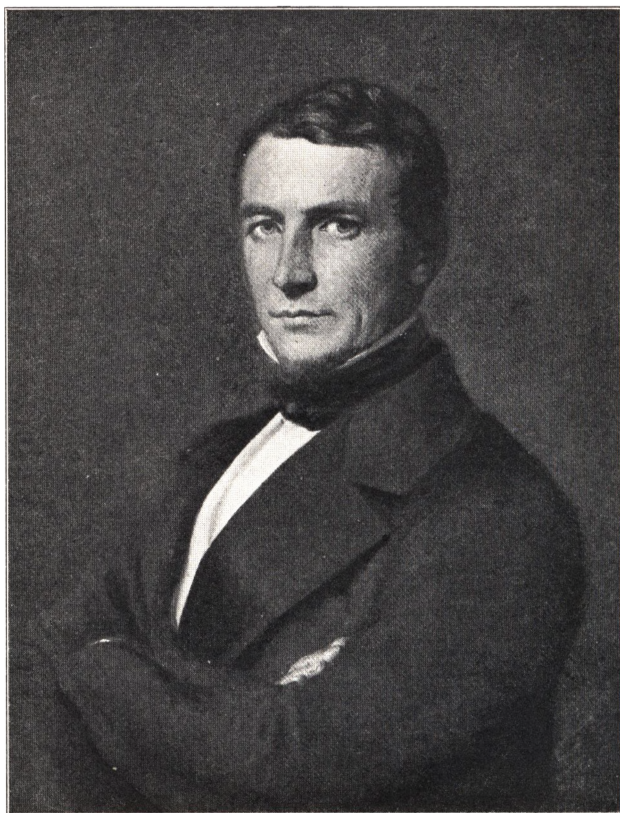
ADOLPH LUDVIG DREWSEN var både af indre og ydre så forskellig fra Collinerne, som tænkes kan. Medens disse alle var små af vækst og lyse af sind, var han, ligesom også hans 5 børn, høj og slank og af et alvorligt og tungt sind. Han var endda usædvanlig smuk, af en ædel og fornem type. Mange af slægten Drewsen, deriblandt Plums, Werlaufs, skuespillerinden fru Holst f. Heger, bevarede denne ædle nedarvede skønhed, der også er gået igen i yngre slægtled.

Af sin meget belæste moder, f. Lassen, havde Adolph Drewsen fået en streng og omhyggelig opdragelse. Juraen blev valgt til hans levevej, uden at der spurgtes om lyst eller særlige anlæg; en embedseksamen var jo dengang uundgåelig nødvendig for bedre folks børn. Drewsen udfyldte med største samvittighedsfuldhed sin gerning, pligtopfyldende og flittig som han var, men sikkert uden nogen egentlig kærlighed. — Naturen var derimod hans lidenskab, han burde have været naturforsker eller måske hellere gartner, dèr lå hans evner, og dèr vilde han mulig med sin praktiske sans have bragt det til noget fremragende.

Sammen med gamle Collin deltog Drewsen i dannelsen af flere sociale og filantropiske foretagender, således »Foreningen af 1837 til forsømte Børns Frelse«, som virker endnu og har udrettet meget godt.

Drewsen blev gift med Ingeborg Collin, da han var 23, hun 22 år. Skønt han jo egentlig var så forskellig fra sin nye familie som vel muligt, sluttede han sig dog fuldt ud til den og

levede i dens midte. De holdt af ham, men især agtede de ham; der var dog ingen af dem, som egentlig forstod ham. — Jo, den anden fremmede fugl i slægten, Jette Collin, og så hans

Ad. Drewsen.

datter Jonna. Disse tre havde i grunden en særstilling i familien. Deres kultur og interesser gik dybere end de andres.

Blandt sin nærmeste omgang, hans kones familie, ansås Drewsen ikke for at være i besiddelse af nogen særlig begavelse. Han var en stille mand, beskeden og tilbageholdende, og talte sjældent om sine egne interesser i familiekredsen, hvor de ikke

passede videre. Mens kredsens jo væsentlig var æstetiske, interesserede han sig derimod særlig for naturen samt sociale, politiske og filantropiske spørgsmål; heri var hans viden sikker og hans overbevisning varm, og her kunde den ellers konservative mand på grund af sit sunde omdømme være forud for sin tid. — Således i en periode, hvor ordet »nihilist« var som en rød klud for alle gode borgere, sagde han en gang med sit til tider ejendommeligt skarpe blik, da der taltes om Rusland: »Det er ingen Under, at Russerne er Nihilister, der er jo hverken *Lov* eller *Ret* i Rusland.«

Men Drewsen led af mangel på selvtillid og troede, han var kedelig, hvad han i selskabelig henseende og efter den Collinske målestok vel også var. En vittighed lykkedes sikkert sjældent for ham; det kunde have passet for ham at sige: »da jeg hørte den var den morsom«.

Men han havde sans for morsomheden hos andre; og han, den fremmede blandt dem, sad med en rørende tålmodighed og interesse og afskrev alle familieviserne i to tykke læderindbundne bøger, for at de kunde blive opbevarede for fremtiden; han forsynede dem med noter, billeder og stamtavler, ja med register.

Drewsen brugte dog ikke selv videre familiens jargon; naar han anvendte citater, da var det mest gamle danske ordsprog. Hans naturkærlighed havde ytret sig allerede fra hans tidligste barndom; han havde den tilfælles med sin øvrige blomsterelskende familie fra Strandmøllen. Sin allerførste have havde han ude hos sin kusine Kamma Rahbek på Bakkegården. Der er opbevaret nogle kønne små breve fra hende til drengen; hun synes at have holdt meget af ham.

Siden hen havde han ingen have; at han paa sin moders loft havde fritflyvende fugle, senere duer i gården og vedbend om vinduerne, erstattede ham ikke naturen. — Spurgte nogen ham om et botanisk spørgsmål, svarede han: »Jeg er blumist, blomsterelsker, ikke botaniker«. Et ganske karakteristisk eksempel paa forskellen mellem disse to typer: Drewsen havde fra en rejse i Tyskland medbragt en lille stenplante, den hvide *sedum*. På sine ture gik han ofte med noget af den i lommen og strøede

den ud på stengærder, kirkegårdsmure og stenhøje, hvor den tog sig fortræffelig ud; overalt trivedes den udmærket, og man finder den nu mange steder på Sjælland og i Jylland. Men botanikeren Lange sagde fornærmet til ham: »De bringer uorden i den danske flora!«

Alt, hvad Drewsen rørte ved, trivedes. Når nogen sagde til ham: »De har sådan et held med blomster«, svarede han ganske stille på sin rationelle måde: »Der er intet, som hedder held; det gælder blot om at forstå sig på det«. Hvor han kom i besøg, måtte han tage sig af haverne; på Christinelund var det en fryd, når han medbragte en smuk ukendt blomst i sin taske. Hans specialitet var at lave stendysser — den form for have, hvor man kan opnå den rigeste blomsterflora på den mindste plads. Edvard Collin skriver til hans guldbryllup om hans arbejde i Collins sildigt erhvervede have i Ellekilde:

»Han gavner Jorden meer end ti Læs Tang,
God Jord af Sand
Gjør denne Mand,
Og nolus volus Alting voxer.«

Da familien flyttede ind i Amaliegade 1838, fik Drewsen endelig en have. Han skriver derom: »Haven er udelukkende betroet til min Omsorg, da jeg er en ivrig Haveven og Elsker af Naturen; med at passe og pleje den finder jeg her en Deel af den mig efter mine daglige anstrængende Embedsforretninger fornødne Recreation. Den er især bleven berømt for sine Georginer og Stifmoderblomster; i dens øverste Ende mod Haven til Schimmelmanns Palais er anbragt en Vippe, som er til stor Moro, ikke alene for Børnene, men også ofte for de Voxne.«

Alt kunde nu være gået udmærket godt, trods familiesammenkomsterne og de mange børn, hvis — hvis Theodor Collin og den gamle ikke havde ejet to hunde; de skulde have lov at ligge, hvor de vilde, i solen og i bedene, og de måtte ikke jages fra den plads de havde udvalgt sig. — Edvard Collin synger i en vise (1860) om Theodor: ». . . og uopnaelig som Dyr-

tæmmer«, hvortil Drewsen siger i en anmærkning: »Her imod maae dog protesteres, da baade hans og min Svigerfaders Hund begge ere meget lidt opdragne, det maae blandt andet Haven bekiende.« Planterne blev altså ødelagt, så snart de kom op. Drewsen begyndte tålmodigt forfra på en anden plet. Samme resultat. — Til han tilsidst resignerede og opgav ethvert håb.

De unge i familien var opbragte herover, men ingen havde mod til at sige noget af virkning til den gamle. De ældre lagde vist ikke videre mærke til denne stille kamp.

Undtagen hans datter Jonna og Jette Collin. Jonna var den eneste af den Collin'ske familie, som delte hans blomsterkærlighed.

Til sidst greb hun da også ind; dog først så sent som 1860, da han var 56 år gammel. Hun rådede til — eller i hvert fald støttede hun den plan, der skulde synes aldeles umulig: at Drewsens skulde flytte bort fra familiecentret til byens udkant, hvor der kunde findes en have. Et øjeblik syntes planen at skulle vakle: idet gamle Collin blev syg, fik man nemlig samvittighedsnag.

Men det gik alligevel i orden. Ude ved Classens have, i det idylliske Rosenvænget, som dengang lå tæt ved stranden, byggede Drewsens talentfulde søn, Harald, et hus til familien. Herude lå en række villaer, der mest beboedes af kunstnere og folk af »Professorpartiet«; der var Marstrand, Skovgaard, Fru Heiberg, Krieger, Lehmann, Beutners o. a. Her mødtes familiernes børn om aftenen i de stille omgivelser til leg og munterhed. — Et lille eksempel på, hvor tilbageholdende og hvor lidet snobbet Drewsen var: Fru Heiberg, den forgudede Fru Heiberg, ønskede en aften at gå i Tivoli med sine tre plejedøtre, men havde ikke lyst at gå uden herreledsagelse¹⁾; Krieger var bortrejst; hun bad derfor Drewsen og en af hans sønner om at ledsage sig. De fleste mænd vilde have fundet dette i høj grad interessant og en ære; men Drewsen vred sig ved at skulle gå i Tivoli.

----

¹⁾ Omtales i Fru Heibergs Et Liv, II.

Her i Rosenvænget blev altsaa endelig Drewsens livs ønske opfyldt: han fik sig en have. Den blev snart berømt ved sit evige blomsterflor. Sandt var det, som han sagde: »Den lægger Aar til mit Liv.« Den vinter, han døde, 82 år gammel, vintergravede den sunde, kraftige mand sin have med egen hånd.

På sit storkorsskjold i Frederiksborg kirke, hvor et valgsprog skal opgives, skrev Drewsen den for ham karakteristiske sætning, som han lånte fra Andersens historie *Gartneren og Herskabet*: »Hvad der saaes i Kiærlighed, det voxer i Herlighed«.

Imellem H. C. Andersen og Drewsen var der et kønt og stille forhold, som egentlig ikke nogen lagde mærke til. Hvis man vil tale om, hvem der var Andersens venner i den Collinske kreds, falder vist ingen på at nævne Drewsen. Og dog har Drewsen i det skjulte været ham en måske nok så forstående ven som de fleste af de andre, og har især taget ham mere alvorligt.

Det viser også blandt andet den måde, hvorpå han omtaler Andersen; når E. Collin f. eks. siger: »Et Skjønhedsdigt, et af Andersen meget misbrugt Udtryk«, siger Drewsen: »Et Skjønhedsdigt, et Udtryk, som Andersen brugte meget ofte«. Naar E. C. bestandig siger: »Andersen havde produceret sig med Ole Lukøie«, så skriver Drewsen: »Ole Lukøie, som Andersen havde skrevet« o. s. v. Hans form var altid human og fin. I et brev fra Andersen til Louise Collin, som da var i Ems med Drewsens, ser man, at Drewsen på sin stille måde virkelig hos Andersen havde lidt af en særstilling, som altså ingen lagde mærke til, neppe endda han selv. Andersen skriver fra København: »Hvor fattig vil jeg staae ved Deres Hiemkomst, dem alle flyve Søstrene om Halsen, dog jeg faaer jo et Haandtryk, nogle Smuler fra de Riges Bord, og Drewsen — ja, han vil maaske komme mig imøde næsten som han kommer de Andre. Hos Søstrene bliver jeg ved den Leilighed knap en Fætter. Dog vær ikke bange! Jeg hører alt Ingeborg sige: »Gud forbarme sig, han vil have et Kys!«.« Således fantaserer han tre uger før hjemkomsten. Det skal fortælles her med det samme, at da det kom til stykket, havde han dog ikke mod til at overvære den; han skriver til Jette Collin den 27. August fra Nysø: »Her er jeg endnu, over-

talt af Baronessen, og jeg bliver til Søndag; thi da Drewsens kommer paa Lørdag, saa vil jeg helst komme Dagen efter, naar de Andre hiemme have faaet al den Kiærlighed, de skulle have. O, Gud, hvor jeg længes efter de kiære Mennesker!« Og i 1863 skriver Andersen fra Spanien: »Havde jeg ikke faaet Breve fra Drewsen, kunde jeg have troet, at Familien Collin var død.« Og hvor han taler om sin hjemkomst: »Drewsen vil tage mod mig, næsten som jeg hørte til.« I 1838 stod der i et af brevene: »Mit tredie Brev fra Udlandet skulde være til Drewsen, thi han er lidt i mine tanker.«

Sikkert har Andersen forstået og påskønnet Drewsens gode, stille, trofaste følelse for ham. Man ser det også af de følgende breve.

De to mænd mødtes dertil i forskellige interesser, som gav dem anledning til samtaler og samarbejde. Størst rolle spillede deres kærlighed til naturen. Ved at læse i Andersens æventyr mindes man ofte deres samvær, der altid bevægede sig på andre områder end med den øvrige familie. Således var *De smaae Grønne*, myrernes »malkekør«, bladlusene, et af Drewsens yndlingsemner, som Andersen rimeligvis har genfortalt efter hans meddelelse. Og Andersen skriver i *Bemærkninger*: »*Sommergiækken* er blevet til paa Opfordring; min Ven, Conferentsraad Drewsen, der med Iver og Inderlighed holder paa danske Minder og dansk Sprog, beklagede en Dag, hvor lidt gode gamle Navne blive forvanskede. I Aviserne anmeldte Gartnerne »Vintergiæk«, den vi i vore unge Aar altid mere forstaaeligt kaldte »Sommergiæk«, da den giækker os med Sommeren. Han bad mig skrive et Æventyr og i det hævde det gamle Navn, og jeg skrev *Sommergiækken*.« — Fra Drewsen har Andersen vist ogsaa det selvlavede ordsprog fra *Lygtemændene*: »Der groer ikke Veibred, hvor ingen Fod har traadt«. Med Drewsen havde han jo ogsaa den vigtige strid om »skræppe og borre« (se side 28).

Andersen og Drewsen mødtes altså i deres fælles kærlighed til blomster; men den var af højst forskellig karakter. Drewsen dyrkede hver enkelt som en personlig ven, som et barn, der har selvstændige, personlige behov; Andersen elskede blomsterne

for deres dekorative og poetiske skønheds skyld. Hos begge stammede denne passion fra deres tidligste barndom. I *Mit Livs Æventyr* fortæller Andersen, at han på »Hospitalet« fik blomster at lege med; farmoderen havde dér en have at passe, fra den fik hun hver lørdag lov at tage nogle hjem med til sønnen; »de pyntede paa min Moders Dragkiste, men vare mine Blomster; jeg fik Lov at sætte dem i Vandglasset. Hvor rig var ikke denne Glæde«.

Livet igennem bevarede Andersen denne forkærlighed. Ikke at han nogensinde selv dyrkede blomster, sikkert ikke engang i urtepotte; men han fik utallige motiver fra dem, og han yndede at plukke dem og binde dem i buketter.

Når Andersen var på landet, på herregårdene, havde han næsten altid den nydeligste lille buket hjem med fra sine daglige spadsereture. Den var ordnet og sammensat af nogle få blomster eller brogede blade, bær, et par strå, sammenbundet med et græs; det var et graciøst lille æventyr. — Nutildags, hvor man kan lære at sammenstille blomster i alle stilarter, vilde der måske ikke blive lagt videre mærke til disse små buketter; på den tid var de derimod noget for sig, noget ganske Andersensk. Man må huske, at Japan med den enkle blomstersætning dengang endnu ikke var opdaget.

Andersen skildrer selv dette i *At være eller ikke være*:

»Et eget Talent havde Bodil i at sammenstille Markblomster og Grønt, saa at dette frembød for Øiet en større Skønhed. Græs og Blade, som ved Sygelighed gik stærkt over i det Gulblege, satte hun ved det krusede Hierteblad og forskielligartede veiende Straae; Form og Farve brødes mod hinanden, og det blev et deilig Heelt.«

Det var altid de vildtvoksende planter, Andersen plukkede, og han havde den for de egenlige blomsterelskere karakteristiske egenskab, *allid*, sommer og vinter, at kunne finde noget og endda noget kønt. I januar måned skriver han fra Basnæs: »daglig har jeg i Haven plukket Blomster«.

Jonas Collin (den yngre) skriver i en anmærkning til dagbogs-optegnelse af 10. Novbr. 1871 på Basnæs: »Andersen tilbragte

her, som næsten altid, naar han var paa Landet, en Del Tid med at binde Bouketter, især af vildtvoxende Planter, til Stedets Damer. Han havde Smag og Sands derfor, men vidste det godt selv og koketterede lidt dermed«. Af siv lavede han overflødhedshorn og fyldte dem med blomster, formodentlig den barn-domsleg, han også har omtalt i *Kun en Spillemand*.

Andersen skriver fra Nysø den 20. Novbr. 1843: »Alt til Morgen har jeg vandret langs Stranden og faaet mig en smuk Efter-aarsbouquet af Slaaen, Berberisser og vilde Rosengrene«.

Det er morsomt nok lykkedes at finde enkelte af disse småbuketter, som altså er blevet pressede og opbevarede. — En dag i 1914 forærede Louise Linds Datter Agnete mig en sådan, en lille bøgegren med strå ved. Kort tid derefter fandt jeg i et brev fra min moder af juli 1866, at jeg havde skrevet til Andersen, som dengang var i Portugal: »— — — Jeg kunde saa tydeligt forestille mig det dejlige Landskab, De beskrev; især fik jeg en saadan Lyst til at se Granatblomsterne og Ildfluerne. De kunde rigtignok gjøre mig en stor Glæde, hvis De vilde, naar De kommer hjem, bringe mig en tørret Granatblomst til min Blomstersamling,« (Andersen sendte tidt blomster og blade hjem fra udlandet). »De har jo gjerne et saadant Held med Blomster; kan De huske den Bøgegren med Græs ved, De gav Agnete og mig i Sommer? det er aldrig lykkedes mig at faa Nogen saa god. Deres hengivne Rigmor.«

Det var altså den lille buket, som Andersen havde foræret os to børn for halvhundred år siden, der dukkede op igen!

Dyrkede blomster benyttede Andersen vist aldrig til sine buketter. De blomster, der spiller så stor en rolle i hans æventyrdigtning, var de samme, som han plukkede i virkeligheden. Hvis han benytter havevækster, lilje, tulipan, o. s. v., så er det betegnende, at de altid er stive og *hoffærdige*. Kun rosen er ham hellig, næsten religiøs, et symbol; sentimentalt og til trivialitet bliver den lagt mellem psalmehogens blade, mellem den dødes hænder, ved den unge piges bryst.

Andersens og Drewsens stærke blomsterkærlighed er gået i arv til flere i det yngre Collinske slægtled. Der findes nogle,

som har en udpræget sans for at ordne blomster dekorativt og ejendommeligt; andre, som dyrker dem med lidenskab.

Endnu mødtes Andersen og Drewsen i en fælles passion: det var i deres kærlighed til børn og deres lyst til at more dem.

Drewsen var en god ven for alle sine børnebørn; egentlig var han den eneste af familien, som beskæftigede sig med dem og sysselsatte dem. De var henrykte for hans selskab; for dem var han aldrig kedelig. De lærte af ham, optog de passioner, som han indgav dem, og de har bevaret dem livet igennem. Da han døde som 82-årig mand, syntes de, det var allfor tidligt at miste ham, og de savnede ham dybt og inderligt.

En af de beskæftigelser, hvormed Drewsen morede børnebørnene, var at klistre billedbøger til dem, og her var det, at han og Andersen mødtes i et fornøjeligt samarbejde. Idéen var rimeligvis Andersens; han forærede Linds børn flere sadanne bøger. — I 1852 lavede Drewsen en billedbog til sit første barnebarn; den var i kvart, indbundet i læder og af »bøttepapir« — ringere kunde papirmagersønnen jo ikke benytte. Under billederne skrev Andersen nu en masse småvers, somme-tider var der 6—7 på siden. De var vel ikke særlig gode, mest improviserede smårim. Men en kærlig tanke gik igennem mange af dem, og der var noget elskværdigt i den fordringsløse måde, hvorpå den i udlandet så fejrede digter strøede sine vers ud med rund hånd til familiens børn. — Senere fortsatte begge de to mænd hver for sig billedbogsindustrien og skrev endogså hele bøger med sammenhængende tekster til de tilfældige billeder. Andersen skriver fra Weimar i 1855 til fru Lind: »Til Agnete har jeg en lille Ting, og paa en ny Billedbog har jeg stadig tænkt. Edgar¹⁾ ved, at hver Avis og hver Regning med Billede paa bliver straks tilklippet for en kommende Billedbog: *Agnetes Reise fra Værtshus til Værtshus* kan den kaldes.« — En anden af billedbøgerne handler om, hvordan Andersen tog Agnete med på komedie; på vejen derhen oplever de naturligvis de mærkværdigste ting og kommer de underligste steder hen;

¹⁾ Hans rejsefælle, søn af Gottlieb Collin.

endelig langt om længe når de til teatret, og så -- er der rød plakat! »Agnete blev sort af Sorg« står der under den sorte figur, som slutter bogen.

Her kan berøres det spørgsmål, som ofte er bleven gjort: Var Andersen børneven? — Det kommer jo an på, hvad man forstår herved. Edvard Collin og hans søn Jonas giver ham egentlig ikke dette navn, skønt han gav sig så meget af med familiens børn; men det skriver de nærmest på »Familienavnets regning«. Jonas tilføjer: »Men Børn have, som bekjendt, et fint instinkt for hvem der holder af dem, og jeg har aldrig seet Børn, som frygtede ham eller trak sig tilbage, naar han indlod sig med dem.«

Dette er fuldkommen rigtigt. Jeg husker aldrig, at vi har befundet os andet end vel ved omgangen med Andersen — mens der ved den tid i de forskellige omgangskreise var andre gamle onkler og tanter, der ved deres kærtegn og overkærlige væsen indgød os unge en sand antipathi. Andersen var derimod altid taktfuld og tilbageholdende og frastødte aldrig¹⁾.

Og han var god og elskværdig mod os børn. Han tog os med i teatret, bragte os gaver fra udlandet, ja til én af sine yndlinge havde han i længere tid hver dag en foræring. Så fortalte han jo børnene i mange hjem sine æventyr; senere sendte han dem de små hefter, når de udkom.

Foruden småversene i billedbøgerne skrev Andersen også undertiden digte til børnene. Det mest kendte af disse er det

¹⁾ En af Andersen-forskerne (der dog ikke har kendt ham personlig) har sagt til mig privat, at Andersen »havde en svaghed for ganske unge piger«. Da en sådan påstand jo godt engang kunde fremkomme offentlig, vil jeg her benytte lejligheden til forud at modsige dette. Personlig vil jeg indestå for, at jeg aldrig hverken har set eller hørt om noget sådant, og hans anden endnu levende samtidige, fru Louise Drewsen, der sa ham hver eneste dag, vil indestå for det samme. -- Et andet rygte går ud på, at Andersen skal have haft en søn. Der er imidlertid intet i hans liv, digtning og dagbøger, der tyder på en sådan mulighed, og ved henvendelse til en, der kunde vide sikker besked her — forlagsboghandler *Reitzel* — har jeg fået et aldeles afgjort nej til svar. »Det var noget, som nogle unge mennesker dengang troede.«

til »Lille Viggo«. I 1832 sendte Andersen det hjem fra udlandet til barnets moder, fru Drewsen. Man husker det første vers:

Lille Viggo.

Lille Viggo, vil Du ride Ranke,
Sæt Dig paa mit Knæ, Du søde Dreng.
Barn jeg er med Dig i Sjæl og Tanke,
Vi vil lege til Du skal i Seng.

Digtet gjorde ikke synderlig lykke hjemme, fortæller han selv. Man forstår vanskelig, at dette kærlighedsfulde lille digt ikke smeltede moderens hjerte. Så meget kunde man da have forstået.

Under et aftryk af digtet stod der i billedbogen af 1852:

Liden Rigmor det maae Du agte paa,
Og her det til dette sigter,
At Du kan ogsaa en Vise faae,
Naar ret Du elsker Din Digter.

Året efter kom det smukke lille digt til den to-årige pige¹⁾. Det begynder:

Du er som en Fugl, og saa ellevild,
Et dansk lille Barn med Italiens Ild,
To kornblaae Øine, helt selv en Rose,
Saa kiæk og saa sød og — en Drillepose.

Endnu i sin høje alder vedblev Andersen at tænke med interesse på sine venners børn. Medens han lå på dødslejet, havde »Lille Viggo« fået en søn. Andersen sendte bud og bad om han måtte få barnet at se; men inden hans ønske blev opfyldt, var

¹⁾ I Andersens samlede digte: *Rigmor*.

han død. På hans bord fandtes da dette digt, som viser, hvor han i tankerne havde leget med den lille dreng (trykt i Samlede Digte):

Lille Svends Udtalelse om Vejrliget i Vinter.

Det er et løierligt Veir, vi har!
 Det er, som holdt det Folk for Nar.
 Nu er det Tø, saa Gaden sprøiter,
 Nu er det Frost, man skal ud paa Skøiter.
 Saa faaer man Snestorm, man næppe kan staae,
 Man maae ha'e Wendrichs Stormhue paa.

Alle smaae Spurve synes blæst væk,
 Isen paa Søen har faaet et Knæk,
 Gamle Personer paa Gaderne falde,
 Glatisen giver en voldsom Skalle!
 Nu faaer vi Skylregn, nu Himlen er klar.
 Det er et løierligt Veir vi har.

Dog vil jeg ikke i Vrede gaae,
 Fryser jeg, tager jeg Skøiterne paa.
 Tøer det, seer jeg hvor dybt jeg kan bunde,
 Op paa Skafterne, nogenlunde.
 Glat og Snestorm, jeg stormer hen,
 Falder jeg — saa staaer jeg op igjen!

Disse og mange andre smådigte til familiens børn må dog kaldes udtryk for børnekærlighed; det er jo ikke enhvers sag at føle således. Andersen var i hvert fald mere børneven end folk plejer at være det. Hvor mange giver sig så meget af med andres børn som han gjorde det?

Dette sit samvær med børn er egentlig det, som Andersen skylder sit bedste: opdagelsen af det ny land, af sin særegne måde at fortælle æventyr på. Fortælleevnen havde han arvet fra sin fader; han skriver:

Ja jeg var ingen fattig Fyr,
 Min Fader ikke heller,
 Han mig fortalte Æventyr,
 Så blev jeg selv Fortæller.

Men fortælleevnen vågnede først til liv i hans omgang med børnene. Edvard Collin gengiver ypperligt de henrivende scener mellem dem og Andersen, når han fortalte historier (se foran s. 8).

Noget af det, der allermest interesserede Andersen og Drewsen at tale om, var Andersens rejser; for hans beretninger herom havde Drewsen sikkert en mere åben sans og forståelse end de andre af familien. Andersen var glad for at få brev fra Drewsen med beretninger hjemme fra. Her følger udtog af nogle breve, som Andersen sendte Drewsen.

Leipzig den 3 Juli 1841.

Kiære kiære Drewsen!

Naa Gud velsigne Dem og alle de Kiære i det Collinske Huus for de velsignede Breve jeg fandt fra Dem i Dresden! jeg forsikkrer, at jeg den første Aften læste Brevene over sex Gange igiennem og endnu hver Aften læser dem Ord for Ord igien! Siig til Eduard at han har viist et meget lovende Talent for Venskabs Stilen, jeg skylder ham at sige dette. — At jeg ogsaa fra *Dem* fik en Skrivelse, at De tænkte kiærligt paa mig, o De kan troe det gjorde mig glad; og vær forvisset om at havde jeg kunnet ane at et Brev fra mig, medens jeg var i Orienten, havde været Dem selv saa kiært, som De ytrer, da havde De faaet det! . . . . . Det er en forunderlig blandet Følelse jeg opfyldes af ved Tanken om at komme til Danmark igien. Mine Kiære og naturligvis det Collinske Huus længes jeg med en Lidenskab efter og dog har det, fra jeg betraadte tydsk Grund, gaaet mig grueligent giennem Siælen ved Tanken om Forholdene hiemme, om min Plads der og om den aandelige Kraft, jeg kan besidde for at leve og virke. Dog, jeg kiender lidt mere mig selv og kan maaske lidt klarere vurdere Personlighederne hiemme, end jeg før kunde det og altsaa — frisk Mod, Antonius¹).

¹) Et af de Collinske citater.

I Wien har jeg tilbragt tre Uger og kom i et Par diplomatiske Huse og til enkelte Kunstnere. Pott fra Hannover viiste mig megen Forekommenhed, og den berømte Thalberg er blevet mig en kjær Ven. Theater-Intendanten vil bringe Mulatten paa det keiserlige Theater, saa snart jeg sender ham den paa Tydsk. Bed Eduard fortælle Abrahams det. Jeg havde i Wien fri Theater og maae erkiende at Personalet er udmærket; dette Theater samt Theatre français og — Kiøbenhavn's, ere de tre bedste jeg kiender. Jeg traf en Aften Hr. Drewsen¹⁾ med sin Frue og de vare ganske af min Mening og meget henrykte. — De vilde fra Wien vende hiemad. Jeg reiste med en af Dronningen af Grækenlands Hofdamer til Prag, hun gav sig under min Beskyttelse og saaledes tog vi Plads med Brev-Kurer, saa det gik i Gallop. Af Gottliebs Brev, dersom det er indtruffet, har De seet, hvor nær jeg havde taget mig det, at jeg i Wien intet Brev fandt fra Hiemmet; Ingen kan beskrive min Jubel, da jeg fik dem: ja De vilde maaskee have leet af mig, thi jeg kyssede Papiret. I Dresden havde jeg en lige saa hiertelig Modtagelse, som i Wien, man drog mig ind i alle de første og interessanteste Huse og den sidste Dag nød jeg den Ære, at Professor Vogel, der samler for Regieringen Portrætter af berømte Mænd og sidst havde tegnet Thorvaldsen, bad mig sidde for sig: mit Portræt er ganske forskielligt fra alle de, man har af mig, men meget liigt og saa smukt og genialt — at jeg nok først i den anden Verden, hvor jo de jordiske Former forædles, faaer ganske dette Udseende. Muligt kommer det ud i Steentryk, men jeg veed det ikke. Thorvaldsen, der aldrig har havt ondt i Tænderne før, har her og i Leipzig lidt skrækkeligt af Tandpine, fortæller Dahl. Imorges Klokken 6 tog jeg paa Jernbanen fra Dresden og i 3¹/₂ Time var jeg de 16 Miil her til Leipzig; De vil paa Brevets anden Side finde et Par Udsigter af denne Jernbane²⁾, der dog ikke er saa god, som den til Magdeburg! Mange Mennesker sige, at

¹⁾ J. C. Drewsen.

²⁾ Et udtog af dette brev samt facsimile med billede af jernbanen er trykt i Baronesse Stampes Erindr. Brevet findes i glas og ramme i Odense museum.

Reise-Poesien er borte ved Jernbanerne, det finder jeg slet ikke! just paa disse giennemtrænges jeg af en Storhed hos den menneskelige Aand, der lader mig ane Gud, og det er dog i ham den bedste og høieste Poesie søger sit Hiem. — — — —

Jeg har i Dag spiist hos Mendelssohn-Bartholdy, der var saa glad over Eduards Brev; han talte ogsaa om Dem, Deres Kone og Louise, om Mødet paa Rhinen og bad mig hilse! — Han vil imorgen for mig ganske alene spille Orgel; gid at Deres Kone og Louise vare her og kunde høre det. Den øvrige Del af Dagen er jeg indbudt at tilbringe hos Brockhauss¹⁾, vi skal paa Landet, og om Aftenen i deres Loge i Theatret for at see den første og vistnok eneste Vaudeville jeg har faaet og faaer paa hele min Reise, jeg har næsten reent glemt denne Digte-Art, men trøster mig med at jeg nok kommer ind i den igien, naar jeg først er hjemme. Muligt har Heiberg forvandlet hele Kiøbenhavns Vei-viser til lutter Vaudeviller, en om hver Mand og alle skulle gives efter hinanden, saa at de vare hele Saisonen og Dyrehavstiden med²⁾.

Jeg bliver her i Leipzig tre Dage og gaaer da maaske giennem Harzen og over Hamborg til Breitenburg; jeg venter i disse Dage Brev fra Rantzau, om han er hjemme eller ei. Det var en tidligere Aftale, at jeg paa Hiemreisen skulde aflægge ham en Visit, det samme er Tilfældet med Moltke i Fyen; jeg gaaer derfor rimeligviis over Land til Kiøbenhavn; Holsteen og Slesvig har jeg desuden ikke seet og saaledes før i August, saadanne lidt ind i den, tør man ikke vente mig. Jeg nævnte Slesvig og kommer derved til at erindre en Scene fra det bøhmiske Dampskib. En Mand fra Prag saae der mit Navn paa min Kuffert og da han hørte, jeg var dansk, spurgte han mig, om jeg var i Familie med — om Forladelse! — »Den meget berømte« Andersen; jeg svarede, at jeg kaldte mig Andersen og var dansk Digter; øieblikkelig gik een af Passagererne bort og kom lidt efter tilbage med et Digt paa Tydsk til mig, hvori jeg og en

¹⁾ Andersens tyske forlægger.

²⁾ Et af Collins ofte anvendt citat af *Recensenten og Dyret*.

Palmestok, jeg har fra Chios, blev besunget; Manden var en Hr. Stænderdeputeret fra Schleswig.

I Dresden traf jeg den gamle Lehmann som jeg ikke kan sige behagede mig synderligt, han har mig noget gammelt frisk-fyrs Væsen! — Ja det tør jeg vel nok skrive til Dem? — Baron Stampe har paa det skrækkeligste plaget den stakkels Mendelssohn-Bartholdy om Composition og Abbed Vogler! Mendelssohn var blevet kogheed af at høre derpaa.

Leipzig den 4 Juli 1841.

Det er Midnat idet jeg slutter dette Brev; o hvor bevæget føler jeg mig ikke ved al den Hyldest og Kiærlighed jeg møder; imorges da jeg besøgte Amalie Raffel fandt jeg hos hende mit Portræt bekrandset; mit Bord ligger fuldt af Visitkort fra alle Kunstnotabiliteter i Leipzig . . . Brockhaus har gjort et Middagsgilde for mig og jeg har iaften været med Fru von Gösse i hans Loge; man overvælder mig med Taksigelser for mine Skrifter; — o, i dette Øieblik er jeg hiemme og ene og al min Tanke er i det Collinske Huus, mit Alt, mit Kiæreste i Danmark, o vær mig alle ret god hiemme, thi Kiærlighed gjør god og bedre, det føler jeg ret i dette Øieblik. Hils dem Alle, og glem ikke Fru Collin, Moderen, som jo længes lidt efter mig! — o jeg gav gierne 10 Aar af mit Liv for i dette Øieblik at kunne flyve i deres Arme. Siig til Deres Kone at hun skriver Breve, der vilde blive udødelige, om de bleve trykt, for hendes Lune bøier jeg mig dybt, og saa er hun ovenikiøbet velsignet og god, saa inderlig, som Brødrene kunde det, holder jeg af hende. Lev nu vel! snart sees vi og da skal De høre mere fra Reiselivet. Lev vel, lev vel;

Deres inderligt hengivne

H. C. Andersen.

Ved Middagsbordet idag udbragte Brockhaus en Skaal for den Collinske Familie, »thi det er Andersens Familie i Danmark, veed jeg, det har jeg læst!« sagde han. Den blev drukket i Champagne og det i en fortræffelig Champagne. Den gamle

Kiøbenhavn 26 April 56.

Kiære Ven!

— — — Nu er De da allerede en heel Deel hiemme i min Improvisators Land; ikke sandt nu forstaaer De at jeg maae elske denne Natur og alle disse Herligheder, og jeg, der ogsaa staaer ene i Danmark, kan føle Udvee efter dette Land. Jeg veed at De benytter Deres Tid samvittighedsfuldt og at De nyder med Deres hele Siæl; Wanscher glædede mig med et lille Brev fra Florents, jeg saae deri hans Henrykkelse og dertil hans Tilfredshed med mine givne Reise-Notitser! — Mere end nogen Anden i Deres Hiem, med Undtagelse af Deres Kone, har jeg i Tankerne fulgt Dem og efter Brevene at slutte har jeg paa det nøiagtigste været saagar timeviis paa flere Steder, at der er blevet gjort Nar af mig derfor af et Par af de Indfødte i Amalie-gaden, kan De nok begribe! — Hvor gierne havde jeg ikke gjort Reisen med men det er vistnok godt at det ikke skete, thi jeg er i disse første varme Foraarsdage blevet saa nerveus, at jeg har Angest ved at gaae meget og er pirrelig i en utrolig Grad. I Gaar eller i Dag (Søndag) venter jeg, at De og Hr. Wanscher er komne til Rom. Slaaer det til? — Nu paa Torsdag reiser jeg med Jernbanen (der aabnedes i Gaar), til Slagelse for at kiøre derfra til Basnæs, siden gaaer jeg til Holsteinborg og derfra til Udlandet. Lev vel! Gud glæde og bevare Dem.

Deres inderlig deeltagende Ven

H. C. Andersen.

Maxen ved Dresden 20. Juni 1856.

Kiære Ven!

Velkommen til Danmark, til Hiemmet, til alle Kiære; jeg maae i Tankerne være med at trykke Deres Haand. Maaskee, i det jeg skriver dette, flyver De, kun et Par Mile fra mig, forbi, men dette lille Brev møder Dem i »Hiemmet Hiem«! . . .

Var De den første Juli gaaet ind i Schweiz, da havde jeg ufortøvet jaget der ned, selv om vi kun kunde have gjort Touren sammen op paa Rigi, men Deres Brev siger mig, at det vilde

jeg aldeles ikke kunne naae. — Mine Reisenotitser have altsaa været rigtige, selv mit Udsagn om Reise til Italien! — det fornøier mig meest at ved mine Notitser har jeg oftere maattet være i Deres Tanker! hvormeget er der ikke nu vi have at tale om sammen, hvor gierne saae jeg ikke at De nu læste *Improvisatoren* og hvad der i *Bazaren* angaaer Italien, De vil da ret forstaae hvorledes jeg har seet dette Land og elsker det; De vil nu bedre forstaae min »Udvee«! jeg er *ene* i Hiemmet. . . .

Deres lille Have hiemme er jeg vis paa har med sit nordiske Grønne, Fylde og Friskhed rørt Dem ved det første Giensyn. Ikkesandt: Hiemkomstens første Øieblik er Bouquetten af den hele Reise! — Nu Gud være takket at De har i kort Tid seet og nydt saa meget Herligt, er glad og sund i Hiemmet hos Deres Kiære! De vil tillade og det *maae* De, at jeg regner mig med til de nærmeste Venner.

Deres

H. C. Andersen.

For Drewsens Datter, Jonna Stampe, var det også en stor glæde at se faderen således flyve ud og røre vingerne, og hun takker Andersen for hans gode hjælp. Hun skriver (i mai 1856): »Er det ikke velsignet, hvad Fader fornøjer sig og nyder denne Rejse i fulde Drag? De kan troe, jeg følger ham i Tankerne med min hele Sjæl, thi at rejse er Maalet for mit Begreb om jordisk Nydelse. Og tænk saa ham, den kjære Fader, som saa lidt nyder Livet, som hænger saa meget i sine Pligter og saa sjældent lader sig oplive, at han tilbringer 3 Maaneder med at nyde, hvor vil det ikke forfriske hans Sjæl, og hvor vil han ikke have dejlige Erindringer at tage til, naar han igjen kommer hjem til sin gamle Slendrian. Jeg kan ikke sige Dem, hvor det glæder mig paa hans Vegne, og, kjæreste Andersen! hvor det er kjønt af Dem at give ham saa udmærkede Anvisninger med paa Touren, ja en bedre Vejviser end De er, gives vist ikke, jeg gad nok, efter Deres Anvisning, gjøre en saadan Rejse!«

Vistnok den sidste gang, Andersen nævner Drewsen skriftlig, er i dagbogen i januar 1874: »hos Edvard Collin sammen med

Conferentsraad Drewsen; hvor er han dog et Stok-Politimenneske, gammel i Anskuelse og Sind, dog saa brav og menneskekiærlig«. Når Andersen i sine breve ofte fortæller Drewsen om politi og her kalder ham politimenneske, saa tager han fejl; han forveksler hermed det noget tunge og stive i den indesluttede mands væsen.

JONNA STAMPE

²²/₈ 1827 — ³⁰/₅ 1878

JONNA var den ældste af Ingeborg og Adolph Drewsens 5 børn. Hun lignede i ingen henseender sin moders slægt, men derimod faderens. Hun og hendes broder Viggo¹⁾, »Lille Viggo«, var de mest begavede af det yngre slægtled — hvad Viggo mente nok stammede fra deres farmoder.²⁾

I sin opvækst var Jonna Drewsen et opløbet pigebarn, høj og tynd, bleg og dårlig klædt. Imidlertid udviklede hun sig hurtigt: figuren blev slank med en ædel rejsning og fornem ynde, gangen elastisk, udmærket formede træk og hænder og fødder. Skønt både hudens og øjnenes farve var bleg og det nedstrøgne brune hår uden krusning, blev hun meget smuk. Hendes skønhed var ædel men ikke strålende.

Også af indre lignede hun mest sin fader; som han havde hun et tungt sind, og de troede begge, de var kedelige, og at ingen brød sig om dem — hvad der ikke var så underligt i en kreds som Collins, når man ikke havde dens lette og gemytlige egenskaber. Hun følte sig først mere tilfreds der, da hun fandt en »raison d'être« i at skænke kaffen om formiddagen og rette an om middagen.

Fra barn af holdt Jonna Drewsen overordentlig meget af Andersen. Edv. Collin fortæller (A. & C. s. 477) at »hun var i sin

¹⁾ Den senere anonyme forfatter til »En Livsanskuelse, grundet paa Elskov«.

²⁾ Se »Strandmøllen«, Optegnelser af J. C. Drewsen. Udg. af P. Fr. Rist.

Opvæxt en af de første og stadige Tilhørere ved Andersens *mundtlige* Fortællinger.«

Andersen holdt også oprigtigt af Jonna. Men et egentligt *personligt* forhold lå ikke for Andersen; han havde en utallig masse venner, elskede mange af dem, talte åbent til disse — så vidt han selv vilde; men der var vist neppe nogen, der betroede sig til ham, hvad man i brevene til Edvard Collin ser, at han attrår og savner. — Andersen vidste, at han i Jonna Drewsen havde en forstående trofast veninde, og han påskønnede i høj grad hendes kærlige sindelag; men det var med hende som med hendes fader: ingen af dem havde den instinktive tiltrækning for ham som de ægte Colliner, hvem han altid var forelsket i; de to var ham vel ikke umiddelbare nok. Der var en nuance i følelserne, som hun mærkede. Hendes ønske var bestandig »at være noget for ham«, »gøre noget for ham«; hun syntes aldrig ret det vilde lykkes, og dette var hende en sorg.

Hun kom dog til at gøre noget for ham, uden at hun selv var sig dets betydning bevidst; men det blev først, da han var død og hun lå på sit dødsleje.¹⁾

Andersens og Jonnas venskab varede livet ud, og de vekslede

Jonna Drewsen.

¹⁾ Herom senere, side 160 ff.

mange breve; en del af dem skal gengives her. Hvor intet særligt er bemærket, har de ikke været trykt før.

Et af de tidligste er fra 1842; da var Jonna et barn, 14 år, lige ved at fylde 15. For at brevet kan forstås, må der en lille forklaring til.

Medens Jonna kæmpede med sit tunge sind og sin forpinthed over ikke at blive holdt nok af, vilde skæbnen, at der i hendes umiddelbare nærhed funkede en stjerne, der havde alle de glimrende egenskaber, som hun selv savnede; det var hendes kusine, gamle fru Collins ældste datterdatter, Jette Boye. En mørk, farverig skønhed med små brune spillende øjne, gemytlig, robust, dristig og koket; vittig, i virkeligheden mere egentlig vittig end fru Drewsen, og et bedre hoved. Hun faldt udmærket i tråd med den muntre familie, der feterede hende stærkt og en tid kaldte hende »Kredsens Dronning«. Hun var en ung pige, da Jonna som 14-årig begyndte at komme med i de voksnes lag.

Imellem disse to var der en vis rivalitet. Jonna følte sig vel tiltrukket af Jette, men også sat i skygge af hendes personlige egenskaber og hendes foretrukne stilling i kredsen. Jette regnede sig for *hjemmets* ældste barnebarn; hun var derfor også noget skinsyg over Jonnas mere selvfølgelige plads i familien som den forgudede bedstefaders rigtige og ældste barnebarn.

Nogle af familien tog del i denne ungdommelige rivaliseren; især var gamle fru Collin noget vred på sin ældste datterdatters vegne, så at hun endogså bebrejdede Andersen, at han gjorde mest af Jonna. — Om han holdt mest af hende ved den tid, vides ikke; men at han gjorde det senere, er vist, da hun var hans beundrende veninde og Jette derimod i sin kådhed ikke kunde lade være at drille ham. »Jette driller mandfolkene«, skrev Edvard Collin i en vise.

Andersen kom altså til at stå midt imellem disse to unge kusiner. Af følgende brev ser man, at Jonna har skrevet og beklaget sig over, at han har svaret på Jettes og ikke på hendes samtidige brev; hun har dårlig kunnet tåle at føle sig tilsidesat også af ham, hun holdt så meget af. Han svarer hende straks.

Glorup den 7. August 1842.

Kiære Jonna!

Ærlig maae jeg tilstaae Dig, at jeg læste det meste af Dit Brev, som jeg fik for to Timer siden, aldeles i den Overbevisning, at det var Spøg, at den hele Tone vilde opløse sig i et morsomt Indfald eller en godmodig Yttring, men see kun om det var Tilfældet! — Kiære gode Barn, hvad er dog dette! — Dog jeg maa stille mig i Position! Du husker jo nok Historien om Ræven! jeg mener den i Helsingør; »Vil Du behandles som Barn eller som Voxen?« Her er det imidlertid ikke stygt, som den Gang, her er det hierteligt og godt! og jeg vil tale til den voxne Jonna, som maaske har en langt høiere Stjerne hos mig, end hun nogensinde drømmer! Jeg vil tale alvorligere med Dig, end Du om nogle Aar vil finde, at hele denne Sag var værd, men jeg kender den Humeurs Periode, hvori Du nu rimeligvis er, og da plager man sig selv med Bagateller. Altsaa hør da. Paa mine Reiser, det være sig de smaae, som de større, er der intet Huus jeg skriver saa mange Breve til, som til det Collinske, og det uagtet jeg engang har hørt den Yttring at jeg jo ikke gjorde andet end skrev Breve.¹⁾ Dit Hiem betragter jeg som mit og jeg vedbliver at skrive! nu er imidlertid Familien stor og jeg deler mig i Brevskrivningen. Din og Jette Boyes Skrivelser kom paa eengang og jeg var meget glad over begge, jeg var Dig endogsaa hengiven og vilde naturligvis besvare, men til jeg skulde sende Brevene afsted var der ikke megen Tid, og mine Tanker beskæftigede sig med en Vise til Grevinde Moltke,²⁾ hvis Geburtdag det netop var den 1. August; denne blev skrevet og et Par Afskrifter. — Nu var jeg ikke meget oplagt til Brevskrivning og besluttede derfor, da een af de to, Du eller Jette, skulde have et Par Ord før jeg forlod Bregentved, helst at skrive til hende, som den, der lettest maatte føle sig stødt om Du og ikke hun fik Brev; Jonna kan faae fra Fyen, tænkte jeg, nu læser hun Brevet til Jette. Imidlertid var Du saa meget i min Tanke, at

¹⁾ Collins bebrejdelser til Andersen i Paris 1833.

²⁾ Lehnsgravinde Moltke-Bregentved, født Knuth.

jeg henvendte mig til Mamsel Paap¹⁾, som havde bedet mig, naar jeg *en Gang* sendte Breve ind, eller naar jeg *reiste* at tage et Brev hiem med til Dig, jeg, siger jeg Dig, henvendte mig til hende og mindede et Par Gange for at Du kunde faa Brev herude fra paa samme Tid, som mit kom til Jette B. Jeg troede ogsaa, at et Brev fra Mamsel Paap var Dig kiærere end fra mig, eller idetmindste siældnere. — See der har Du et ganske ærligt Skriftemaal! — Naar Du om et Aars Tid læser hvad Du har skrevet mig til idag, saa vil Du smile, thi Du har virkelig været — jeg vil kalde det vred! men selv i det Du har skrevet, finder jeg noget, som gjør Dig kiær for mig og det er *derfor* jeg skriver Dig øieblikkelig til. Det er vistnok intet velskrevet Brev Du her faaer, men Du slipper vel nok igiennem det! Klokken er paa Slaget tolv, men før jeg lægger mig maae Brevet være skrevet og forseglet, at Postbudet imorgen Kl. 4 kan tage det paa mit Bord, naar han rider til Nyborg.

Din Tante Louise faaer paa samme Tid, som Du, et Epistel fra mig, det er tidligere skrevet, men en Note er tilføiet efter jeg modtog Din Moders Brev og saae deri, at den kiære Louise ogsaa er bøs over et udeblevet Brev, dog med hende kommer jeg nok ud af det og jeg haaber nu ogsaa med Dig, eftersom jeg behandler Dig som Voxen. — — — —

Hils Din velsignede Moder! — Dog det falder mig ind! nu skulde hun, efter Din Anskuelse, ogsaa blive lynende, fordi hun ikke faaer Brev strax — og jeg er dog smigret og meget glad ved hendes Brev! — Hils hende ret hierteligt. — — — —
Nu Farvel kiære Jonna!

Altid uforandret Din gamle
trofaste Ven
H. C. Andersen.

Dette brev viser tydeligt Andersens gode sindelag. — Jonna Drewsen har rimeligvis svaret herpå, som han ønskede det, i sit næste brev 14 dage efter til hendes 15-årige fødselsdag nævner han ikke sagen mere.

¹⁾ Fransk lærerinde på Bregentved.

Glorup den 22. August 1842.

Kiære Jonna!

Du er i Dag »en lille Pige, som staaer og banker paa Porten« til et nyt Leve-Aar; Du er allerede traadt indenfor og modtaget med Kys af Fader og Moder! I Række staaer alle dine ridderlige Brødre og bøie sig for dig, deres eneste Søster, der er ældre end de og altsaa langt klogere. Du er i Grunden ogsaa en høist mærkværdig Datter, du er kommen til Verden en Dag før din Moder! Nu vil jeg ønske, at den nye Livshal, der benævnes et Aar, maa være paa det bedste og meest hyggelige indrettet, at Solen ret skinner ind af Vinduer og Døre og at Loftet hænger fuldt af Violiner og Kontrabasser. Var jeg i Byen, som jeg nu ikke er, skulde jeg med Fornøielse laane dig min Pegasus til en Ridetour, f. Ex. ud til Amager, et Land, hvor jeg selv, som du vel ved af mundtlig Tradition, i min unge Alder første Gang viiste mig for Folket.¹⁾ Hvorledes lever ellers »Folket« i denne Kakkellovns Varme; det er i Grunden smukt af vor fælles Ven²⁾ paa »Bakkehuset« at han trækker det lidt til Vands, hvorledes skulde det ellers aande.

Lev nu vel! i Tankerne drikker jeg din Chokolade og beundrer Venindernes Fingerfærdighed og Betænksomhed, hvad Pre-senterne angaaer, naar vi ses skal jeg nok finde paa at fly dig eet og andet, nu maa du lade dig nøie med disse Linier, der som du seer, alle bøie sig i dybeste Underdanighed, ligesom din

gamle sande Ven og
ydmyge Tjener

H. C. Andersen.

Efter den lille bilagte strid gled venskabet roligt hen; Jonna Drewsen regnedes nu efterhånden for »en voksen pige«, skønt

¹⁾ Hentyder til A.'s Debutbog *Fodrejse fra Holmens Kanal til Østpynten af Amager*.

²⁾ Heiberg lå i denne sommer på landet på »Bakkehuset«. Han havde nylig stærkt kritiseret f. eks. *Maurerpiggen*.

hun kun var 15^{1/2} år. Hun fulgte jævnlig med sin familie i det kgl. teater i direktionslogen.

Da hændte der noget.

Nedenfor logen i ståparterret kom aften efter aften den unge kønne baron Henrik Stampe, ældste søn fra Nysø; han boede i byen for at studere jura og var en passioneret teatergænger. Han så den smukke unge pige og forelskede sig lidenskabeligt i hende.

Han *måtte* træffe hende, *måtte* tale med hende; men hvorledes? de kom ikke de samme steder, han kendte ikke hendes familie-kreds. — Men der var jo Andersen! *han* gik ud og ind i hendes familie, og ham kendte Henrik Stampe godt fra Nysø; *han* skulde hjælpe! Til ham betroede han sig da, og digteren blev straks fyr og flamme!

Også på hende havde den unge mand med de gode smukke blå øjne gjort indtryk. Andersen bragte nu hilsner fra den ene til den anden, og der udviklede sig et slags ungdommeligt romantisk forhold mellem de to, uden at de nogensinde havde talt sammen.

Det var i Januar 1843.

Den fortrolige stilling, Andersen således kom til at stå i til dem begge, optog ham overordentlig og virkede helt ejendommeligt på hans letbevægelige digtersind: han var så at sige forelsket i Jonna — på anden hånd. Familien forstod naturligvis ikke, hvad der foregik, og nogle af dem troede virkelig, at han var indtaget i hende.

Jonna var ofte i besøg på Springforbi hos sine halvkusiner Fanny¹⁾ og Pauline²⁾ Beutner. Den meget smukke Fanny blev nu Jonnas fortrolige. Her til Springforbi sendte Andersen de næste breve:

¹⁾ og ²⁾ J. C. Drewsens datter-døtre. Fanny senere gift med Professor Schiern; Pauline med Jonna Drewsens ældste broder Valdemar.

[1843 sidst i Januar.]

Søndagmorgen.

Min egen velsignede Jonna!

O, hvor Du er mig kjær, hvor Din Lykke opfylder mit Hierte, hvor min Tanke beskæftiger sig med Dig! Dog i Dag skulde det intet Brev være, kun et Haandtryk, en Forklaring, selv den gode, fortræffelige Fanny faar intet Brev, jeg har ikke Tid der-til, men hun og Pauline skulle begge, Mandag eller Tirsdag hver faae en Skrivelse fra mig, en saadan har maaskee da mere Værd, end nu Du er hos dem. Jeg vil kun fortælle Dig, at jeg i Søndags var to Gange i Amaliegade i det Haab at finde Brev fra Dig, jeg tænkte da nok at Du ikke havde faaet Tid at skrive til Eders Bud gik, havde alene Frygt for at mit Brev til Dig var forsinket. I Gaar (Løverdags) kom jeg noget silde ud i Amalie-gade og Din Bedstefader overrakte mig Dit og Fannys Breve, jeg foer strax i dem, men da Theodor gjorde Narrestreger over min Ivrigheid og jeg havde ikke Lyst han skulde rive eet fra mig, stak jeg dem i Lommen, til jeg kom ind i Din Bedstefaders Forværelse, der slugte jeg dem begge, men da gik Klokken til to, og til den Tid maatte Anders have de Breve der skulde ud til Springforbi, jeg kunde altsaa, med bedste Villie, ikke opfylde Dit Ønske om at skrive om Løverdagen, derfor sender jeg Dig i Dag med Eduard dette Par Ord, der kan fortælle Dig at Du er ligesaa levende forvaret i min Tanke, som om der var fløiet tyve Brevduer. Lad den velsignede Fanny læne sig til Din Skulder og titte i dette Brev, jeg nikker her paa det hierteligste til hende! Det Brev hun gav mig sidst var saa velsignet skrevet, ikke blot hvad Bogstaverne angaae, dem bryder jeg mig mindre om, men hvad Duften, Siæleduften kan betyde. Emil¹⁾ sagde mig igaar at han ikke kom ind til Byen Søndagaften før 10 à 11, saa faaer jeg Dig da ikke at see før Mandag, det gaaer ikke an jeg løber saa silde ud for kun at sige den kiære, elskværdige Jonna mit Velkommen. Jeg er Søndag Aften i Selskab med Henrik Stampe hos Hartmanns.²⁾ H. S.

¹⁾ Lægen Hornemann, gl. Fru Collins brodersøn.

²⁾ J. P. E. H 's.

sender Dig og Fanny Hilsener — jeg spiser i Dag til Middag hos hans Moder og seer ham selv daglig! — Nu maae jeg slutte dette Brev, som gives den gode Onkel Eduard, men som jeg frygter bliver glemmt hiemme eller paa Rungsted. — Det maa jeg dog fortælle Dig, at Din Bedstemoder igaar havde mig ordentlig i Skole, fordi jeg gjorde for meget af Dig, min Pige! »De for-dærver hende!« sagde hun, »De er jo forliebt i hende og det ene og alene fordi hun roser Deres Digte, gaaer og kalder Dem en stor Poet! ja De er et meget egoistisk Menneske, men troe De mig, saadan en ung Pige, hun leer dog af Dem! — hun gjør Nar af Dem!« — Saa skiændtes vi om Dig og Jette Boye, som jeg ikke vurderede nok! »altid skal Jonna være den bedre, det har jeg nok mærket!« Seer Du det, min egen kiære Jonna, at jeg maae lide for Din Skyld! naa kom, kom! Du skal se to Øine funkle af Glæde, naar Du er hos os! Din trofaste

ældste Broder!

P. S.

Hils Hr. og Fru Beutner!

Andersen var altså hver dag sammen med Henrik Stampe. — Men for den unge mand var hilsner og glødende ord ikke nok, og han bad nu Andersen om at føre ham sammen med hans længslers genstand. I efterskriften til det følgende brev kom da også anmodningen til hende.

Kjøbenhavn den 23. Januar 1843.

Min kiære velsignede Jonna!

Du begriber neppe hvor meget Du fylder min Tanke, hvor vel jeg mener Dig det, hvor nær Du ligger mit Hierte! stol altid paa mig som var jeg Din ældre, trofaste Broder! — Du forlangte et Brev fra mig allerede i Dag, hvad skal jeg kunne fortælle Dig? En halv Time efter at Du var borte, gik jeg fra Din Bedstefader, vandrede om af forskellige Gader, saae paa Castor og Pollux, de to trofaste Stierner, de ere et smukt Billede paa Trofasthed, paa Venskab, men de ere kun to; tro mig i rette

Hiertets Fortroligheder kan man kun faae een man betror alt! jeg bilder mig saaledes ind at *Fanny* veed alle Dine Hiertets Mysterier, ikke sandt, siig mig ja om det er saa. Den fortræffelige Pige, hun faaer her et lille Epistel fra mig, næste Gang skal det blive større, jeg lægger ogsaa til *Dig* et Bilag, da Papiret her er saa stumpet, tab det derfor ikke naar Du aabner! — Millioner Hilsener sendes Dig, saa brændende, saa trofaste, skriv nu smukt til mig, imorgen f. Ex. og siig mig ret hvorledes Du har det, hvor godt og hyggeligt der er hos de elskværdige Mennesker derude. Bliv imidlertid ikke altfor længe, Caffen vil ikke smage naar ikke Du staaer som Peri og bevogter Vældet! — Naar Du kommer ind gaae vi to eller tre, Din Moder kan være med, i italiensk Opera, morer det Dig! Hvor det er en graa Morgen, Klokken er da heller ikke 9 endnu og allerede har jeg haft Besøg, ja jeg har min Nød, jeg kan knap faae Tid at skrive til Dig — som Verden kalder min Forlovede! Din

Digter.

[Bilaget.]

Til Dig selv!

Millioner Hilsener! Søndag Aften var en lyksalig Aften, men Længsel er dræbende! En lille Fugl flyver paa *Onsdag* en tour til *Taarbæk* og *Eensomhed*. Onsdag Middag imellem Klokken 1 og 1¹/₄ (Eet og eet en Qvart) vil den være midt imellem *Taarbæk* og *Eensomhed*; skulde Du og *Fanny* da just være paa en Spadseretur, da vil Fuglen bringe Dig Hilsen fra mig; men jeg lader den kun flyve ud om Veiret er ikke altfor slet: dog hvad er en Fugls Hilsen! gaae derfor ikke, dersom nogen *skulde kunne blive opmærksom derpaa*, dersom ikke *Fanny* er Din fortroligste Veninde! — Du kunde maaskee imorgen sende mig et Brev, om Tiden passer, om det er for langt at gaae, bestem, tal, befal, eller ryst med Dit søde Hovede og saa faaer Du kun mine smaae døde Brevduer med Kalvevognen, eller hvad den kaldes! Brænd strax dette, min kiære, kiære —!

Hans bøn blev opfyldt. De to unge mødtes ved Emiliekilde den 24. Januar, hun ledsaget af sin veninde *Fanny*.

Andersen skrev herom:¹⁾

»En Engel tæt ved os begge stod,
Den syntes hendes Veninde,
I Kinden var samme Rosenblod,
I Øiet hvert Hiertets Minde;

Og mens den stirred paa Jorden ned,
Den skiulte os med sin Vinge.
Naar Engle forstaae vor Kiærlighed,
Vil Himmerigs Klokker klinge.«

I sine følgende breve har den meget bly unge pige end ikke mod til at nævne sit hjertes hemmelighed; brevene handler om alt andet. — I det første af dem tager hun det brændende emne Jette Boye op igen, dog i en roligere tone — hun er jo også nu over 15 år!

Kjøbenhavn den 4. Februar 1843.

Min kjæreste Ven!

De kan troe at det gjorde mig umaadelig ondt, at jeg ikke kunde faae sagt Dem ordentligt Farvel, da De rejste; jeg gik rigtignok ud paa Gangen for om muligt at træffe Dem, men forgiæves! Min elskværdige, kjære Ven var gaaet! Sidenefter vilde vi have været op paa Posthuset, men vi kunde ikke faae Nogen til at følge os; Heiberg tilbød os det rigtignok, baade at følge os, at hente Vogn, ja endog at bære os derop, men vi afslog det med Agtelse, det vilde ogsaa have været underligt om Deres Uven har os derop. Heiberg kunde ikke heller begribe, hvor jeg kunde være saa bedrøvet, fordi *De* rejste; jeg havde jo Holst;²⁾ og da jeg forsikkrede ham at jeg holdt 1000 Gange mere af Dem end af den Anden, saa havde han umaadelig meget at indvende derimod.

¹⁾ Verset blev brugt som motto til et af J. P. E. Hartmanns »6 Characterstykker for Pianoforte«.

²⁾ H. P. Holst.

Men nu vil jeg tale lidt til Dem om en Ting jeg længe har ønsket at være paa det Rene med; men jeg tør næsten ikke og førend jeg gjør Dem dette Spørgsmaal, vil jeg iforveien sige Dem at De *ikke maa besvare* det, lover De mig det? Jeg skal sige Dem Noget, jeg har altid troet at De holdt ordentligt skikkeligt af mig; men jeg har paa den senere Tid mærket, at det tog af, og jeg har troet at finde Aarsagen ikke i det at De holdt saa meget af Jf. Nielsen,¹⁾ men fordi De gjorde saa meget af Jette; De sammenlignede mig med hende, og da jeg umulig kan taale nogen Sammenligning med Nogen og allermindst med den Elskværdigste af Alle, maatte jeg naturligvis tabe hos Dem. Seer De, nu vilde jeg saa gierne vide om De holdt meget mere af Jette end af mig, men paa den anden Side vil jeg dog ikke vide det, da jeg frygter for Svaret og derfor maa De endnu engang love aldrig at besvare dette Spørgsmaal inden det er tilfredsstillende for mig. Jeg er desuden i meget daarligt Humeur i denne Tid, thi jeg synes at der ikke er Nogen, der holder af mig, jeg har arvet Deres Syge med Undtagelse af, at De ikke havde Grund til at være bedrøvet i den Henseende, men jeg derimod. Men nu nok om det; det kan dog ikke ændres og det er ikke værdt at oprive de gamle ulægede Saar!

Paa Tirsdag 8te Dage skal Mulatten nok opføres med Hr. Spindler i, jeg glæder mig til at see den, da jeg har en lille Faible for det Stykke, men det er da ikke saa urimeligt, siden det er af den store Digter Andersen!

Hvad andet Nyt her er, er ikke af nogen Vigtighed, det fortæller Bedstefader Dem vel nok og desuden er jeg ikke i Humeur til at tale om Nyt i denne Tid. Det Eneste jeg finder værdig til at skrive er at Tante Louise Dagen efter De rejste fik en lille Datter; baade Moder og Barn befinder sig meget vel. Moder var henne at passe hende, hvorfor hun ikke er ganske vel, men det bliver ikke til Noget, og hun er desuden ogsaa fri for Smerter nu.

¹⁾ Danserinden.

Men nu skal Brevet sendes bort, derfor Farvel kjæreste, elskværdigste Andersen, lad mig see at De skriver et rigtigt langt og morsomt Brev til

Deres hengivne Veninde

Jonna Drewsen.

Svaret fulgte straks:

Breitenburg 8. Februar 1843.

Min egen kiære Jonna!

Naar man er borte skatter man ret sine Kiære i Hjemmet, det er jo Hiærtets Biergtinder der vinker og kalder! tro mig, den kiærlige Vedhængen Du flere Gange har vist mig gjør, thi vi er jo alle forfængelige, og jeg især har Ord derfor, at jeg ret skatter og holder af Dig! Du har siddet paa mit Skiød og holdt Din Dukke, jeg har seet Dig voxte op og begrebet Dig bedre end jeg har kunnet begribe nogen anden Pige af Din Alder. Naar man som Du, svæver mellem Barn og ung Pige, da er det en vanskelig Sag for En som ikke er Onkel eller — Du forstaaer mig nok — ikke beslægtet nok med Dig, at vise sin dybe Hengivenhed. Du har et Par Gange berørt denne min — jeg vil kalde det — stive Opførsel, og jeg vil nu da der ligger Gader og Belter mellem os udtale mig lidt; jeg stoler paa at Du har Tillid til min Ærlighed; det er, som Du indseer, paa en høist forskiellig Maade, jeg holder af Eder Alle der hiemme, skulde jeg stille Eder i Række, kom jeg visselig i Forlegenhed, det er som gav man mig en Samling deilige Digte i forskiellig Art og jeg nu skulde sige det er Nummer Eet, det Nummer To etc. — det vilde meget beroe paa min Sindsstemning denne Orden og saaledes ogsaa med Eder. For nu at tage en Sammenstilling som Du maaske lettest gaaer ind paa, da det er en Pige, Du sætter høit og ret holder af, da vil jeg nævne Jette Boye; hun interesserer mig, jeg taler gierne med hende, ønsker hende Alt godt, hendes Sorg vilde gjøre mig ondt; men betragter jeg Dig, da er Du ligesom skudt op ved min Side, jeg synes ligesom at have en Part i Dig, jeg føler næsten som Pligt — forstaae mig ret, thi her betyder det noget meget godt — at være Dig god og hengiven. Jeg taler vel ikke saaledes med Dig

som med Jette, men det ligger i, jeg, som alle ældre Folk, seer endnu længe Barnet der hvor der staaer en voxen Jomfrue; fra Paris skal Du igien høre fra mig, Du er langt meer i min Tanke end Du troer, Gud glæde og velsigne Dig! i Tanken trykker jeg et Kys paa Din Pande, det er — en Onkel, en ærlig trofast Onkel, som glæder sig i Tanken om et klogt, velsignet Barn, hvis Hengivenhed gør ham glad og lykkelig. —

På brevet findes ingen underskrift, rimeligvis fordi det har ligget inden i et til hendes moder. I dette har Andersen sikkert skrevet noget om, at nu måtte han begynde at sige *De* til Jonna, som jo imidlertid er blevet »en voksen pige«. —

Hun svarer ham selv herpå:

Tirsdagen den 21. Marts 1843.

Kjære gode Andersen!

Tak, tusind Tak for Deres mig saa kjære Brev, jeg har læst det 3 à 4 Gange og jeg troer at jeg gjerne kunde læse det endnu flere Gange, naar det ikke var fordi jeg vil spare mine Øine til de Breve, jeg lever i Haabet om at faae fra Dem endnu, min egen kjære Ven! Jeg vil ikke søge at beskrive Dem, hvor Deres Brev glædede mig; naar De veed, hvormeget jeg holder af Dem, saa vil De dog maaskee neppe kunne gjøre Dem et Begreb om min Siæleglæde. Men eet, kjæreste Ven, eet maa De endelig tjene mig i at gjøre, nemlig at vedblive at sige »Du« til mig ligesom før, jeg beder Dem saa indstændigt derom, saa De endelig maae bønne mig, vil De ikke nok gjøre det? Dette »De«, det klinger saa frastødende i Deres Mund, naar man før er vant til at høre det kjære gemytlige *Du*, og jeg troer bestandig, at de Mennesker, der før have sagt Du til mig og nu begynde med at sige De, ikke holde nær saa meget af mig som forhen. Alt-saa vedbliver Andersen at sige Du til Jonna, saa længe han holder af hende!

Det saarede mig en Smule, at der ikke var et eneste Ord til mig iblandt de mange Breve, der kom idag, jeg havde haabet, om end ikke ventet det; men for at saadant ikke oftere skal

blive Tiltæddet, har jeg besluttet at skrive ret ofte til Dem, saa er De nødt til at erindre mig, og især til at besvare mine Breve.

Jeg vil ikke som sædvanligt fylde mine Breve med Beklagelser over, hvor meget jeg længes efter Dem, da det sikkert maae kjede Dem; men jeg vil blot fortælle Dem at Caffen slet ikke vil lykkes mig, siden De rejste bort, og at Kakkellovnen sprækker af Sorg over Deres lange Fraværelse. — — —

Deres inderligt hengivne

Jonna.

Det gør helt godt at høre hendes uforbeholdne hengivenhed for Andersen, særlig når man tænker på den anden Dus-historie, som spillede så stor en rolle for ham. (Se side 199 ff.). Han vedbliver nu efter hendes anmodning at sige Du til hende. Da hun blev en ældre kone med mand og hus og børn, faldt det ham imidlertid noget vanskeligt. Der blev aldrig gjort forandring, men han undgik undertiden det lige vanskelige Du og De i tiltale — hvad der kunde give samtalen et noget tvungent præg. Skriftlig var der ingen vaklen.

Svaret på hendes brev indløb hurtigt:

Paris 28. Marts og 2. April 1843.

Kiære Jonna!

Du kan tro, jeg blev glad ved at modtage Dit lille Brev, som Theodor bragte mig og dobbelt glad ved at viide, hvor gierne Du seer nogle Ord fra mig! nu vel da, jeg skriver gierne og her er det første Beviis derpaa. Du paalægger mig at jeg skal vedblive at sige Du til Dig og det saa længe jeg har Dig kiær, ja saa bliver det jo paa Livs Tid! Mine sidste hiemsendte smaa Breve har Du vel læst. — — —«

Da størstedelen af dette brev er trykt i Edvard Collins bog, gengives det ikke her, heller ikke det næste, fra Nysø af 30. Nov. 1843, hvor Andersen er sammen med Thorvaldsen, og hvor også Henrik Stampe var.

Fra Nysø tog Andersen til Bregentved, hvorfra han skriver:

Julemorgen Kl. 1 $\frac{1}{2}$: om Natten 1843.

Kiære, velsignede Jonna!

Tak og atter Tak for Dit Brev, ja det har været mig den kiæreste, den bedste Julegave, som jeg sagde Dig det! — — —
— — — Klokken er langt over Midnat, det er egentlig Julemorgen. — — —

— — — Dit Brev har jeg imidlertid læst igien, det kiære hiertelige Brev; hvor Du dog er en god, velsignet Pige, Du er meget bedre, end Du selv troer, Gud skiænke Dig i det nye Aar megen Glæde, den bedste for Dig! ja det er ikke denne almindelige Jule- og Nytaarssnak, Du forstaaer dog vistnok hvor inderligt jeg holder af Dig, ingen af Din Moders Brødre kan det hierteligere. Du har flere Gange bebreidet mig, at jeg ikke som tidligere var Dig venlig og god, dog det vil Du lære at erkiende i Verden, naar Du en Gang, det kan jo nok skee, trængte til min ringe, fattige Hjælp! O Gud velsigne og glæde Dig! — — — Jeg længes efter dem jeg holder af! jeg kommer paa Løverdagaften! skeer det tidligt, da er jeg alt om Aftenen i Amaliegade! Nytaarsaften har jeg lovet Fru Stampe at tilbringe hos hende, dersom jeg skulde komme til Byen, hellere havde jeg jo været hos Dine Bedsteforældre, der rimeligviis gierne saa mig, men da jeg gav Løftet var jeg uvis om jeg kom ind, nu skeer det, da Moltkes vil være Nytaarsaften i Kjøbenhavn. — Nu, jeg morer mig vel, da Henrik Stampe er et meget godt Menneske, som jeg holder inderligt af! — Moderen har da ogsaa sine gode Sider, naar man kun veed at søge dem! — Hils! hils!

Din trofaste gamle

Andersen.

Imellem brevene findes en seddel fra Andersen, der tydeligt nok er til Henrik Stampe og sikkert er fra Julen 1843.

En Efterskrift!

Juledag.

Da jeg fik Dit Brev, fik jeg eet til — et Brev fra *hende*; forstaaer Du hvad det vil sige; saa langt, saa ærligt, det er et

Hierte, trofast og vedholdende! og hvad stod der, spørger Du? Drøm en smuk Drøm og Du veed hvad Brevet fortæller! — O, hvor det er tungt at gaa ene i Verden, uden at kunne meddele sig, at søge, uden at finde! — dog hvorfor fortæller jeg Dig alt dette og det i et Brev der gaaer med Leilighed! *mit* Hiertes Mysterier burde kun dykke frem i Digte! Brænd derfor denne Udgydelse! Guds Fred og Glæde over Dig!

Andersens næste brev er skrevet i København til Jonna på Springforbi den 23de Januar 1844. Der er indflettet små sætninger med en anden håndskrift; det var Henrik Stampe, som sad hos ham og ikke kunde modstå at skrive med. Man ser, at hun har lovet ham et møde den næste dag ligesom året forud (den 24de Januar); også iår ledsagedes hun af den trofaste Fanny.

Der er altså kommet nyt liv i de unges forhold, og dette har igen sat Andersens fantasi og følelser i svingning, så at hans breve til hende udtrykker en heftig forelskelse — stadig *på anden hånd*. Han vilde intet for sig selv; kun ser man, at han kunde føle sin ensomhed stærkt, når han var vidne til andres lykke, f. ex. i de følgende breve:

25. Januar 1844.

Du kiære elskelige Pige! (*vel stærkt*)

Ja det klinger vel stærkt, men jeg maa sige det, som jeg elsker Dig vil ikke Du eller *nogen* saares! Min Tanke omslutter Dig og Dit Hiertes det Bedste, saa inderligt, saa trofast, jeg kan ikke selv forklare mig det! en saadan Følelse har jeg ikke før kiendt. Jeg sidder iaften med Dit kiære, velsignede Brev for mig, det er alt fjerde Gang jeg har læst det igiennem, siden jeg fik det i Dag, det er saa ungdomsfriskt, sprunget ud af Hiertet! jeg maa skrive for at tale med Dig, dog imorgen vil jeg ikke sende det: liden Fugl kan have siunget saa smukt for Dig, naar Du vandrer imorgen i Solskin, at mine fattige Ord ikke klinge som de virkelig klinge idet de fødes. Overmorgen først skal

disse Linier flyve til Dig! — Din Kiærlighed til Fanny rører mig, jeg skatter ret den velsignede Pige! hvor deilig seer jeg ikke hendes Billede i Din Siæl! siig hende at ogsaa jeg føler mig bundet til hende ved den Trofasthed hun viser Dig, siig at jeg har læst det i hendes Øine, lad hende kun see dette Brev, hvad jeg skriver til hende er jo kun Spøg og Narrestreger, men i dette Brev til Dig, som kun Du og hun seer, kan jeg lade mit Hierte tale, hun vil før andre forstaae mig, vide hvor jeg agter hende, hvor god jeg er hende, den velsignede Pige! »Hun bærer mere over med Dig« skriver Du, »end selv jeg har gjort!« — Maaskee? Men har hun havt de Prøver, som jeg, har hun maattet bøie sig under Forhold, som mine! O Jonna, jeg har lidt en Deel for Din Skyld, grædt mange Taarer, ikke sovet om Natten! Du veed ikke mine Kampe; *jeg er Dig god!* Bedøm mig ikke efter et almindeligt Maal, saa slaaer det ikke til! — jeg skriver ikke dette for at roses, for at vinde Din Tak, jeg har intet lidt eller gjort uden hvad jeg vilde, hvad jeg maatte efter min Natur, hvad jeg i mig selv føler Belønning nok for, jeg har kun handlet for at nære min egen Tilfredshed! Du skylder mig ingen Taknemlighed! men bedre er jeg end mit Rygte, jeg er ikke den Egoist man troer om mig, ikke den Daare der idelig beskæftiger sig med sig selv; — nok herom! min egen, min elskede Jonna!

— *(vel stærkt, men det er det samme, det var Fuglens Ord, — Tak for Solskin i Regnveir — Tak ogsaa hende, F.) jeg holder saa uhyre af And. han er iaften saa umaadelig elskværdig, skjønt ikke ret glad; derimod var jeg ellevild, men denne Pen er meget jammerlig. Husk altid paa den 24. Januar.*

Hvad er det for noget Snak og Skriven ind i mine Breve; dog da jeg intet forstaar af det Hele eller denne Ellevildhed, saa lad staae; jeg har ellers lidt Feber; o hvor ogsaa jeg trænger til Solskin, til varmt, aandeligt mildt Veir, det kommer ikke; iaften synes jeg at være i mit Livs Oktober, jeg som ellers er et April-Barn! — — —

Kjøbenhavn 3. Maj 1844.

Kiære Jonna!

I to Dage har jeg været meget lidende, deels ved min egen pirrelige Natur, deels ved Menneskenes ukiærlige eller misforstaaende Maade at behandle mig paa. Henrik har jeg ikke seet i al den Tid, og han har ikke søgt mig.

Igaar var jeg hjemme saa godt som hele Dagen, ret alene, jeg havde aldeles Følelsen af at være død for Verden, død og glempt, saa fremmed gled Alt mig forbi, saa ganske ene og forladt sad jeg! saaledes kan det ikke blive, med nye mørke Erfaringer kommer jeg igien ud, om jeg ikke strax seer Dig og ham, seer de, *jeg elsker*, saa ere I og mine Kiære dog altid i mine Tanker og ville blive det til min Dødsstund.

Din uforanderlige Ven

H. C. Andersen.

E. S. Hils Din Bedstemoder og spørger hun, hvorfor jeg ikke kommer, siig da jeg har et Arbeide for.

Af det næste brev af 6. Juni ser man, at Henrik Stampe nu allerede er optaget i den Collinske kreds, hvor han passede udmærket ved sit elskværdige og gemytlige sind. Han delte deres interesser og optog ganske deres citat-jargon.

Breitenburg den 6. Juni 1844.

Kiære, kiære Jonna!

Ja, jeg længes efter Eder Alle sammen, efter Dig og Henrik, I mit Hiertes kiære, velsignede Børn. I Dag er det 14 Dage siden jeg reiste hjemme fra; jeg skrev strax da jeg kom her, til Din Bedstefader og til Henrik, men jeg har ikke faaet Brev, nu forlader jeg om to Dage Breitenburg og gaar over Hamburg ud i den vide Verden, men kun nogle Uger, da sees vi igien, tale med hverandre og skiønne da endnu mere paa at være sammen. Hvor der er meget jeg gad vide, men jeg faaer det jo ikke strax besvaret! har Du været ude hos Fanny, hvorledes lever hun, Søsteren og den gode Moder? Hils derude, naar Du skriver.

Har Henrik været fornøiet under sit Ophold paa Nysøe, naar er han igien vendt tilbage til — Amaliengaden . . . . Breitenburg, veed Du, ligger $\frac{1}{2}$ Miil fra Itzehoe midt i Marskland, der indesluttet af en Gran- og en Bøgeskov; Støren løber tæt forbi og Kiørerne gaae med Klokker om Halsen ligesom i Schweiz, det lyder smukt fra Engen. Af den gamle Gaard staaer her kun den Fløi hvori Kapellet og Riddersalen er; jeg boer med Excel-lensen i den nyere Bygning.¹⁾ . . . I Nærheden af Breitenburg ligger en lille Landsby »Tannenkobbel«, der har jeg paa Kirkegaarden besøgt en Grav, det er Digteren Møllers, Forfatteren til Sigfried von Lindenburg, Gitteret om Graven er faldefærdigt, høit Græs voxer over den, men en kiærlig Haand havde hængt en frisk Krans paa Stenen der, man sagde mig det var Datteren, der levede endnu, som havde pyntet den. Jeg har ingen Datter der vil hænge en Krands paa min, vil Du giøre det min kiære, kiære Jonna! Hils dog tusind og tusind Gange min elskede Henrik, jeg seer hans og dine milde Øine smile til mig! O ja, vi holde jo alle tre trofast af hverandre! I to lidt mere stærkt indbyrdes, men jeg er jo ikke glempt! — Siig til den unge Hr. Meyer²⁾ at naar jeg paa Søndag seiler forbi hans Fødeby Glückstad, vil jeg tænke paa ham, det bliver jo nu en By, baade med Havn og Jernbane; jeg talte med Konferentsraad Schirock fra Glückstad og han roste ogsaa den unge Meyer. — — —

Din hengivne Ven

H. C. Andersen.

Kjøbenhavn 11. Juni 1844.

Min kjære Ven!

Naar dette Brev naaer sit Bestemmelsessted har De vistnok faaet baade Henriks og Bedstefaders Breve, saa jeg altsaa ikke behøver at forsikkre Dem, at det ikke er af Glemsomhed, at De saa længe Intet har hørt fra Hjemmet! Jeg blev saa glad og

¹⁾ Dette brev er delvis trykt, A & C, dog ikke det her citerede

²⁾ Vilhelm M., den senere bekendte ørelæge, gamle Fru Collins slægtning.

fornøiet over Deres Brev, kjære kjære Andersen! over at De var i godt Humeur, endskiøndt De længtes! ja vi længes ogsaa, baade Henrik og jeg og hele Familien! De kan ikke troe, hvor det er besynderligt, at De er borte for mig nu; jeg syntes, at De var saa uadskilleligt forbundet med min Lykke, at jeg ikke kunde tænke mig, hvorledes det skulde gaae, naar De rejste! og dog tog De bort fra Henrik og mig, fra Deres Børn, Deres trofaste hengivne Børn! men De borttog ikke Erindringen og Taknemligheden for alt, hvad vi skylder Dem! ja, min kjære, velsignede Ven! jeg vil være Deres Datter og ligesom hiin unge Pige De skrev til mig om, vil jeg med en kjærlig Haand frede om Deres Grav og Henrik og jeg ville tidt besøge den og tale om vor kjære, kjære faderlige Ven! Men — hvorfor tale om Død og Grav nu? Nu skal vi just leve alle Tre, leve for at være lykkelige ved hverandre, De skal ikke mere sørge over ingen Venner at have, nu har De jo to lykkelige Børn: Henrik og mig, og til os kan De trygt betroe Dem, kan stole paa os i Livets Vee og Vel! Hvor jeg glæder mig til at De kommer hjem og med Guds Hiælp! medbringer mere Forsoning endnu mod Hjemmet og Fødelandet, imod mit evigt-elskede, uforglemmelige Danmark! med nye Kræfter til at bære de Bekymringer der nødvendigviis maae komme til ethvert Menneske! med Glæde og Kjærlighed ville vi Alle modtage Dem og glæde os over Gjen-synet! og De, kjæreste Andersen! ikke sandt? De føler ogsaa Glæde nu ved Tanken derom, De savner dog vistnok ogsaa Hjemmet, der, hvor ofte det endog synes at bortstøde Dem, hvor ofte De end har vendt det Ryggen dog altid for Dem vil blive et aabent, et trofast Hjem!

Der er vist smukt paa Breitenburg efter Deres Beskrivelse at dømme; det maae være ret morsomt saaledes at rejse lidt om engang; min Hu staaer stærkt til at komme over og besøge min kjære Jette¹⁾ i Jylland, da det sikkert vilde glæde hende uhyre at see mig; men det skeer ikke! jeg forlader jo ogsaa saa meget her, Alt hvad jeg elsker højest er jo i Kjøbenhavn eller rettere

¹⁾ Jette Boye blev gift med lægen Petersen.

sagt i Sjælland og det vilde maaskee falde mig vanskeligt at tage bort herfra uden stor Bedrøvelse, men jo længer jeg er her, des kjærere faaer jeg alle mine Venner, derfor vilde det maaskee være mig lettere nu at skilles fra dem end længere hen i Tiden! . . . Dette Brev bliver vist ikke videre opbyggeligt for Dem, stakkels, kjære Andersen! men det er min svage Side at skrive fortællende Breve; naar jeg blot behøvede at skrive Tanker og Følelser kunde jeg bedre komme ud deraf, men Nyheder blive altid gamle og drøbende, naar min Pen skal fremmane dem paa Papiret. Lev derfor vel, min egen, velsignede Ven! og vend snart med Glæde hjem til os, til Henrik, til det Collinske Huus, til de øvrige Venner og Deres

trofast hengivne

Jonna Drewsen.

Glorup den 22. August 1844.

Min kiære velsignede Jonna!

Dette Brev faaer Du paa Din Fødselsdag, fra min grønne Fødeø kommer det! ifior fløi Brevduen ud fra Bregentved, jeg husker godt det var et lille lystigt Brev, Tæppet rullede op for et nyt Leveaar, og det blev eet af de interessante just! gid det som kommer nu, være eet af de lykkelige, være i Tiden eet af de smukkeste Kapitler i Dit Livs Eventyr! Du veed hvor kiær Du er mig, hvor inderligt jeg tager Deel i Din Lykke, Du maa vide det. I Dag staae de alle venligt omkring Dig, nikke til Dig, lykønske Dig, min Tanke er Dig dog ligesaa nær, just i Afstanden staae alle kiære Erindringer, der knøtte sig til Dig, alle Livsbilleder, hvori Du var een af de fremtrædende Figurer, saa levende, saa glansfulde for mig! — Her er Ingen med hvem jeg i Dag kan drikke Din Skaal, men jeg skal stille drikke den og naar de hiemme klinke over Bordet og sige »Jonna« vil nok eet Glas klinge høiere end de andre, tænk da, at det er mig, som usynlig støder til; jeg skal nok sørge for at det synger for Dit Øre, thi jeg skal snakke om Dig, snakke indvendig og det er tidt den stærkeste Tale. — To trofaste Øine ville i Dag see paa Dig, — see, som om det endnu var »Nytaarsaften«, gid de to

Øine lyse for Dig mange Leveaar, med samme Nytaarsglands. Du forstaaer mig! Ifjor var jeg hiemme paa Din Geburtsdag, iaar — har jeg Een i mit Sted, Een Du finder bedre end mig og maae finde ham, jeg gad nu kun vidst hvorledes Du tilbringer Eftermiddagen, om Du er i Skoven eller i »Blomsterhaven bag Gitterporten«; det er dog en poetisk Gaard Din Bedstefaders, den lille Have hvor Din Fader opelsker Blomster kaster en egen Duft over det Hele, en Blomster-Duft, som hører med til Familienlivet der. Den gamle Gaard var ogsaa poetisk, ja maaske endnu mere end denne, men den var som sagt: den gamle Gaard, og alt gammelt har Erindringer og disse ere de meest poetiske Blomster. I den gamle Gaard staaer Lindetræet, der har tittet ind til Din Bedstefader da han reed paa Bedstefaders Stok. Ja i hvor godt et Hoved Du har, Jonna, saa langt kan Du dog ikke huske tilbage! — Men nu lev vel! Hils alle vore Kiære!

Din trofaste Ven

*H. C. Andersen.*¹⁾

Jeg overspringer en del breve og optrykker kun det følgende, der allerede er trykt i E. C's bog; men det er saa beklippet, om-lavet og misforstået, at det vil være rigtigt at aftrykke det ord-

¹⁾ Dr. Brix mener, at Jonnas og Henrik Stampes forlovelseshistorie har givet Andersen motivet til *Hjrdinden og Skorstensfejeren*; men saledes forholder det sig aldeles sikkert ikke. Der star i æventyret, at »de to unge var stillede hinanden nær og derfor havde de forlovet sig«; men det var lige det modsatte, Andersen måtte jo selv skaffe forbindelsen tilveje. — Chineseren skulde være den gamle Baronesse Stampe — men hun tænkte ikke på at skaffe et andet parti istand: Gedebukken skal være Andersen selv — men han havde aldrig tænkt på at fri til Jonna. — Og de to unge gik ikke ud i verden med hinanden og vendte altså heller ikke tilbage; de var ganske stille forlovet i 7 år og levede siden deres liv ligeså stille på landet.

Ifald Andersen havde brugt dette motiv til æventyret, kan man være overbevist om, at han havde antydet sin egen deltagelse, der for ham havde spillet så stor en rolle i hans følelsesliv. Om ikke andet vilde han nok have indført sig selv som en eller anden fugl, der sang for de unge. Hverken karakterer eller situationen passer altså til denne forlovelseshistorie; man må her som andre steder lægge vel mærke til, hvor tæt Andersen i sin digtning holder sig op ad virkeligheden.

ret her. Der står iblandt andet: »Gid jeg udenfor Eder maae finde en blot nogenlunde taalelig behandling,« mens Andersen har »indenfor Eder«. --- Det er jo netop kredsens kritik og latter, han er bange for.

Oldenburg 24. September 1844.

Til Jonna Drewsen.

Det var smukt af Dig at Du skrev i Din Bedstefaders Brev til mig; jeg sender Dig tusinde Haandtryk, eet af dem kan Du give Henrik i den Haand der ikke skriver til mig . . . Havde ikke Huset i Amaliegaden været og de der springe ud derfra, da var jeg blevet i Tydskland i denne Vinter, blevet hos min kiære »Erbgroszherzog«, der nu i en Grad har bedet mig blive hos sig, i en Grad af Inderlighed saa jeg ordentlig selv leed ved at sige nei. Der er saa velsignet og godt og Sachsen er et velsignet Land; man betragter mig i Weimar ikke som en Fremmed; Du skulde engang see det! — Men nu er jeg snart i Amaliegaden, bygger og boer vist Aar og Dag hos mine velsignede Bedste der! dette sidste Aar har været rigt paa [An]Erkieselse og Lykke, gid at I nu alle maae være fornøiet med mig, gid jeg *indenfor* Eder maa finde en blot nogenlunde taalelig Behandling — men det gaaer vel, thi vor Herre veed, jeg nærer aldeles ingen Forhaabninger. Bare man kun vil være Mennesker; jeg veed jo nu eengang: i Europa er jeg en Digter; hiemme et ganske godt Menneske, med en Slags Talent, men skrækkelig forfængelig og kan kun der komme i syvende Geleed *bag efter* de Store — det er nu engang ikke anderledes og saa maae man finde sig deri! — Lidt Nar bliver der nu giort af mig naar jeg kommer hiem, for at jeg kan føle jeg *hører dem til*, og at de ere nogle Fandens Karle!

Hils nu Din Moder og Fader, Alle Dine Brødre og siig Tante Louise og Lind at jeg allerede længes efter en Theevands Aften ved det lille Bord; jeg faaer vel Sennop til Kjødet, Lind spørger om jeg ikke vil have en Snaps, men lille, Louise maae ind og see til Anna, som græder — det ringer og Carl Weis kommer — jo jeg er ganske hiemme. — Jette og Eduard haaber jeg ere

dog fløttet ind naar jeg kommer og Gottlieb og Gusta seer jeg med hele Ungdommen; fra dem har jeg hele denne Reise ikke hørt et Ord, de have nok sluttet sig til Henrik; i Brevskrivning staae de i Stampe. Jeg er vittig.

Din gamle Ven

H. C. A.

Jonnas og Henrik Stampes »hemmelige forlovelse«, som alle vidste om, blev i 1846 officielt anerkendt i hendes familie, men ikke i hans. Det vil sige, hans moder, som førte styret i hjemmet, vilde ikke. Collins var meget vrede over hendes »dumstolte Opposition mod, at hendes Søn indlod sig i en borgerlig Forbindelse; en Opposition, som hun var saa meget mindre berettiget til, da hun selv var Datter af en Præst og borgerlig født.« (E. C.)

Men til hendes modstand har der i alt fald været endnu en grund: hun har ikke villet bidrage til at underholde den ny familie (som hun senere underholdt sine andre sønners). Hun skrev et skarpt brev herom til Henrik, som hendes rådgiver og svoger I. F. Schouw skulde give ham; men dette har han aldrig gjort — brevet findes endnu imellem *hans* efterladte papirer — han har sikkert ikke holdt med moderen og har ikke ønsket at gøre spændingen endnu større. — Først i 1847 modtog Baronesse Stampe sin svigerdatter.

Sommerferien 1847 tilbragte denne på Nysø sammen med børnenes venner og fætre og kusiner af den Dalgaske kreds. Denne sommer blev uforglemmelig for alle deltagerne.¹⁾

Året efter udbrød treårskrigen; de unge mænd blev grebne af den almindelige krigsbegejstring og meldte sig til fanerne. Nogle af dem kom aldrig hjem — deriblandt Carlo og Ernesto Dalgas.

Henrik Stampe, så vel som hans broder Holger, gik frivillig med. I 1849 kom Henrik — der var bleven sergent — imidlertid hjem igen. Hans ønske var nu at gifte sig. Da hans juridiske studier jo var blevet afbrudte, vilde han lægge sig efter landvæsenet og ønskede meget, at hans moder skulde hjælpe

¹⁾ Se bogen om Carlo Dalgas side 58, af forf.

ham til en gård; men han kunde intet opnå. Tilsidst forpagtede han den lille firlængede stråttækte bondegård Christinelund, en halv mil fra Nysø. Imens havde Jonna Drewsen lært husvæsen i en præstegård hos en slægtning.

Den 2. Februar 1850 blev Andersens to unge venner viede i Frederiksberg kirke. Bryllupsgildet stod hos gamle Collin i Amaliegade.

Derefter gjorde Baronesse Stampe et stort gilde, hvortil hun indbød forskellige af landets skønånder. Andersen, Christian Winther, ja Heiberg havde skrevet sange.

Vintren tilbragte de to unge i Collins lejlighed; om foråret flyttede de til Christinelund.

Det synes, som om Andersen og Jonna Stampe ikke har vekslet breve i denne sommer. Men så en dag i September tog han det overtvært og skrev hende til¹⁾; hun svarede straks.

Christinelund den 30. September 1850.

Saa mange gamle uforglemmelige Strenge klang igjen i mit Hjerte, da jeg læste Deres Brev, saa jeg blev siddende stille med Taarerne i Øinene og hele Dagen vedblev at tale med Dem i mit Hjerte! det er længe, længe siden jeg har faaet saa velsignet et Brev fra Dem, et saa hjertelig og poetisk, jeg troede Fuglene igjen sang herude, saa ganske ejendommelig var Stemningen De satte mig i. De har ikke været glemt af os i Sommer om end vi have tiet stille dermed. De bliver aldrig glemt af Henrik og mig, kjære velsignede Andersen! De har præget Dem saaledes ind i vort Liv, at først vore Erindringer maatte døe, og Kjærligheden til dem, for at Mindet om og Kjærligheden til vores Digter-Ven kunde døe. Og kjendte De mig ret og Deres Forhold til mig, hvordan De stundom har været haard og ubillig mod et Hjerte, der mente Dem det saa godt, hvordan dette Hjerte tidt har talt forsonende Ord til sig selv for de Svar, De gav det, saa vilde De see, at troer De paa mig, saa fortjener jeg det ogsaa, thi jeg er Dem tro og hengiven i Tanke, Tale og

¹⁾ Desværre er dette brev ikke opbevaret.

Handling! Hvor kunde dog Andersen kjøre vor Dør saa nær forbi og ikke titte ind til os? behøvede vi at have Familien hos os for at friste Dem? saa var det jo ikke for vor Skyld De kom, og dog — jeg troer De vilde ret inderlig fornøje Dem ved at see ind i vort lille Hjem og de nærmeste ydre Omgivelser, her er Fred, Stilhed og Ro ude som inde og her er et hjerteligt Haandtryk for enhver Ven. Til Foraaret har Henrik lovet mig at lægge et Hjul op paa Taget til Storken, og naar nu Digterstorken begynder sin Flugt omkring i det kjære Danmark, vil han saa troe at i vore Hjerter have vi lagt et lignende Redehjul til ham og at vi tidt og mange Gange vil spejde efter om han vil tage Bo der?

Der var saa meget der fornøjede mig i Deres Brev, ja saa grumme meget. En rigtig stor Glæde var Deres Par Ord om Viggo, thi jeg har altid haabet, at engang maatte De faae Øinene op og see at han var vel værd den Barnesang De skrev ved hans Vugge. Kan De see, De lagde en aandelig Rose i hans Vugge, nu bærer den igjen friske Blade for ham! Han har staaet i en skjæv Stilling og været i en vanskelig Alder, Moder og jeg have forstaaet ham og søgt at værne om ham, jeg veed at hun oftere har talt til Dem om ham, men De har ikke kunnet eller villet forstaae hende. Og dog har jeg følt, at naar først han havde rendt lidt af Hornene af sig, maatte De med Deres uheldede Dom være en af de Første til at erkjende, at han har mange Fortrin og at Feilene der vise sig, meget have deres Udspring i skjæve Forhold. Han er mig saa kjær, forstaaer De mig naar jeg siger saa smertelig kjær, jeg føler at han er af dem, der tidt ville blive saarede af Livet, jeg kan kun haabe at Gud vil bevare ham god og from! . . .

Gid De kunde forstaae hvor fornøjet Deres Brev gjorde mig; hvor varmt og trofast jeg tænker paa Dem, kom til mit Hjem, saa skal De see hvor kjær De er mig! Gud være med alle mine i Amaliegaden, jeg indeslutter Dem i denne Bøn, vidste De hvor jeg kan længes efter Bedstefader!

Deres Jonna.

Tak, Andersen! at De tog Moder i Theateret, jeg blev saa glad da hun skrev det, hils ogsaa Ernst Weis.

Andersen svarede straks som han plejede (delvis trykt i A & C, S. 432).

Kjöbenhavn 1. Oktober 1850.

Kiære Jonna!

Jeg sad i Dag i daarligt Humeur, som Aarstiden, ja som Aaringerne vilde det; jeg skrev paa min Bog: *I Sverrig*, og ud af mit tunge Sind kom der paa Papiret —: »udenfor Huset legede en nysselig lille Pige, hun havde stukket i Jorden en heel Mængde Træpinde og dem vandede hun af et Potteskaar, de var jo hendes Have med Rose og Geranium — og dog var og blev de kun tørre Pinde! Vi store, voxne Mennesker lege ligesaadan, lavé os en Have med Kiærlighedens Rose og Venskabets Geranium, vi vande dem med vore Taarer og med vort Hierteblod — og dog er og bliver det tørre Pinde!« — Saalangt havde jeg skrevet, da kom i det samme Dit Brev, jeg læste det, hvor det var velsignet og godt, Vandet kom mig i Øinene, og — efter Regn kommer Solskin, det lyste ind i mig og naar Du nu engang læser min Bog, skal Du see hvorledes Du ved Dit hiertelige, kiære Brev fik de tørre Pinde til at blive blomstrende Aronstave. Vidste Menneskene hvor det lønner sig at giøre et Digterhierte godt, saa — ja saa blev det maaske forkiælet. Dit Brev kom, det blev sendt mig op nede fra Stuen, jeg vidste ikke hvorfra det kom, men der var hæftet en frisk Rose uden paa det, og da jeg saae den, »the last rose of summer«, ja saa vidste jeg at Brevet kom fra Dig; jeg læste det og Brevet selv var en Rose, den første fra Dig i Sommer, saa fuld af Duft, af Hiertensgodhed, Deeltagelse og trofast Venskab, det var, som jeg saae Dig og Henrik sidde Arm i Arm midt i Rosen og nikke til mig, vinke ad mig og jeg blev glad, I sad saa husligt gode og jeg blev igien veemodig ved at huske paa hvor ene i Verden jeg sidder og altid skal sidde — thi jeg vil! — Aldrig før har jeg fra Dig faaet saa godt, saa hierteligt, saa rigt et Brev; dog saadanne gav Henrik mig i sit Hiertes unge Dage. I kiære, kiære

velsignede Mennesker, som jeg altid holdt af, altid giemte i mit Helligste! jeg er glad i Eders Velværen, i Eders opgaaende Leven! Du skriver ellers at jeg en Tid var haard og ubillig mod Dig, jeg har aldrig troet at det var Tilfældet og jeg beder Dig see hen til min hele Udvikling, min Stilling i Dit gamle Hiem, i Maaden jeg der er blevet taget paa, føi alt dette sammen, belys hvad der maae belyses og Du vil see mig som jeg naturlig maatte være, og var denne Natur ikke ganske som den burde, da tilgiv, som Du jo ogsaa har det. Iøvrigt kan jeg ikke ret vel tydeliggjøre mig min Uelskværdighed og jeg finder kun een Tid lidt markeret, nemlig da Jette Boyes Personlighed gjorde saa stor Lykke i Hiemmet, at ogsaa »Jonna« troede at maatte optage noget af Maneren, og som jeg da — tilgiv, gjorde Grimace ved, men det kom jo just af sund inderlig Interesse for Din egen gode velsignede Natur, der slet ikke har sin Skiønheds Farve i den Art, som Ovennævnte, om hvem jeg iøvrigt kun vil sige alt godt.« — (Andersen har havt ganske ret. I Marts 1852 finder Jonna sit gamle brev igen: »fra den Tid jeg ubevidst copierede en Anden, det var usundt i Forhold til min virkelige Natur, utaaeligt og tuset — jeg bliver saa uendelig skamfuld.«)

»Om det og om Meget ville vi engang tale under Bøgene, naar Storcken sidder paa Taget og knæbbrer for sin Familie; det er en særdeles god Idee at der lægges et Hiul op paa Taget. Beed Enriko ikke at glemme det! Jeg ønsker ham ud af mit fulde Hierte selv megen Glæde af Storcken . . . .

Din og Gemalens trofaste gamle Ven

H. C. Andersen.

Den 7de December fødtes der på Christinelund en lille pige; for første gang blev her navnet Rigmor brugt; det var efter Ingemanns »Valdemar Seir«. — Senere er navnet blevet almindeligt.

Det var gamle Collins første barnebarnsbarn, den første, der gav ham den kære værdighed *Oldefar*. Og Andersen skrev til hans fødselsdag kort efter en sang, der blev sunget ved familiebordet i Amaliegade:

Den siette Januar 1851.

Mel.: »Lad dadle Qvinderne hvo vil!«

Det er den siette Januar,
 Gid glad og tidt den feires atter,
 laar det er for Oldefa'er,
 Han fik en Datter-Datter-Datter!
 Den lille paa Christinelund
 Ham sender Sangen, som det lader,
 Og hendes fine Barnemund
 Dig kysser, Oldefader!

Hør, Sangen bruser, som en Elv,
 Og Glædes Taarer sagte trille,
 Undskyld hun kommer ikke selv,
 Hun er endnu saa bitte-lille,
 Men nok hun leve skal den Dag
 At komme ind og med til Bordet,
 I Dag er det Poetens Sag,
 For hende føre Ordet.

Hun sender Kys til Oldefa'er,
 Og Hiertets Ord med Barne-Munde,
 Hurra, den siette Januar!
 Det raabte hun ifald hun kunde.
 Til Oldefa'er hun barnlig from
 Engang seer op med al sin Tanke,
 Hans Hierte heelt til hende kom,
 For ham vil hendes banke.

Den lille paa Christinelund
 Dig sender Sangen, som det lader,
 Og hendes fine Rosenmund
 Usynligt kysser Oldefader.

Iaar hun første Gang er med,
 Hun skal i Dag Din Skaal udbringe:
 »Dig, som er heel vor Kiærlighed,
 Skal Sang og Hurra klinge!«

H. C. Andersen.

Fra Jonna Stampe fik Andersen da følgende brev:

Christinelund den 9. Januar 1851.

Min kjæreste, velsignede Andersen!

Jeg har en Tak at bringe Dem fra min lille Datter for den rare Vise, hvori hun var Hoved-Gjenstanden, jeg har et Kys til Dem fra »hendes fine Barnemund«. Hun vil nok — med Guds Hjælp — blive saa stor at hun forstaaer at skjønne paa Dem og Deres Sange; men ogsaa paa en anden Maade vil hun lære at skjønne paa Dem, som hendes Forældres saa kjære Ven, og Henrik og jeg havde allerede tænkt at spørge Dem om hun maa kalde Dem Onkel. Tak for Deres varme Deeltagelse ved hendes Fødsel, tak for de mange venlige Hilsener Moder saa ofte har bragt os, glem ikke at titte herind engang naar her er mildt og varmt og Bøgen er grøn, lad os dog have Dem hos os, inden De begynder nogen lang Flugt!

De skrev engang, ligesom Clara Rafael var udkommet, et Par Ord til Moder om den, som jeg hørte, samme Aften læste jeg Bogen og fik saadan en Lyst at tale med Dem om den, hvorfor jeg, skjøndt syg, skrev en lille Recension til Dem desangaaende. Bogen havde varmet mig, bragt Liv i mine Tanker, vakt mange gjemte Anskuelser og kaldt mig til Modstand imod nogle — varm som jeg var skrev jeg det ned, men da det saa skulde bort, svigtede Modet mig og jeg indsaae at det aldeles ingen Værd kunde have for Dem. »Men hvorfor siger hun mig dog dette,« tænker De nok? For at lade Dem see, kjære Andersen! at jeg har tænkt paa Dem i min Sygdom, at jeg har ønsket — men ikke vovet — at have lidt aandeligt Samliv med Dem; og tillige for at give Dem en ringe Opfordring, hvis De engang kunde føle Dem kaldet, til at udtale Dem lidt for mig om hvad

der interesserer Dem og bevæger Deres Sjæl, det være saa den virkelige eller litteraire Verden; for at faae Dem til herved at gjøre en god Gerning mod En, hvem der nu er anvist saa lidet Raaderum til at danne og udvikle sin Sjæl!

Et godt Aar ønsker jeg Dem, min kjæreste Andersen! et rigt indre Liv i dette Aar uden for mange Kampe og bedrøvede Øieblikke! men Gud være lovet! efter hvad jeg har hørt, saa veed jeg at De seer adskillige Ting i et andet Lys end i tidligere Dage, at De nu som Gabrielis siger »elsker Menneskene anderledes, elsker dem med Feil og Fortrin, elsker dem med Velvillie!« Lad ogsaa mig være indbefattet under »Menneskene«!

Deres

Jonna.

Kjøbenhavn den 12. Januar 1851.

Til Baronesse Jonna Stampe¹⁾ født Drewsen.

Uendelig glad blev jeg igaar, kiære velsignede Jonna, da jeg faaer et Brev fra Dig! det havde jeg slet ikke ventet! jeg blev saa god om Hiertet ved at see Du saaledes tænkte paa at glæde mig og da jeg læste om Dit og Henriks Sindelag imod mig, at Eders lille Pige skal kalde mig Onkel, følte jeg Vandet komme mig i Øinene! Gud velsigne Eder begge to; kys min lille Veninde fra mig, jeg besang hende før hun kom til os! — Naar Du seer ind i hendes Øine, hendes lille Hierte banker mod Dit, Henrik trykker Din Haand og I hver tænke paa Eders Kiærlighed og Sammenhold, da finder Du dog vist, at Clara Raphael er et forskruet Pigebarn. Jeg har af Dit Brev en Følelse af at Du ved Læsningen af den Bog har følt dig behageligt opfyldt af den, jeg er overtødet om at det den Gang var dit Physiske, det var en nerveus Underlighed, som den Fru Hartmann i denne Tid har, at hun bestandig spiser den hvide Rand af Bladet Fædrelandet. — Ja, jeg har rigtignok ikke endnu læst Clara Raphael og har altsaa ingen Ret til at dømme saa ube-

¹⁾ Dette brev er foræret Professorinde Petri i Dresden.

tinget strængt om den, men jeg læste strax Fortalen og den, med de Stykker af Forfatterindens Breve, som er optagne, gav mig en ilde Afsmag, jeg følte, er det Fruentimmer kun tyve Aar, da er hun ikke naturlig, ikke sund, hun er aldeles paa en gal Vei, og hvad hun paa en saadan selv i den skønneste Stiil kan udtale, bryder jeg mig ikke om, før jeg hører af de Fleste, det er dog værd at kiende. Det sige nu de Fleste ikke, der siges mere haardt om den, og Heiberg har vel skaffet Frøken Fibiger mange Læsere, men næsten lige saa mange Uvenner. Hun skal, siges der, være en lille indbildsk sær Person, begavet er hun vistnok, men hun maa dog reent støbes om.

Jerichau gjør i denne Tid min Buste, den synes at blive meget kraftig; Medailleuren Conradsen lagde den an og har gjort en lille Medaillon af min Profil, det er ganske yndigt, ædelt og smukt opfattet.

Hils Din kiære Mand saa usigeligt hierteligt . . . Lev nu vel!
Din og Henriks meest trofaste Ven

H. C. Andersen.

Inden i dette brev lå et til fru Drewsen, som da var på Christinelund; Jonna Stampe svarer herpå:

Christinelund d. 21de April 1851.

Nei, Gudskelov! kjæreste Andersen! jeg mærkede ikke at den gamle vante, kjære Benævnelse blev omgaaet, ellers vilde det have bedrøvet mig meget. Hvormed har jeg fremkaldt en saadan fiin Opførsel? er jeg ikke den Samme, jeg altid har været? jeg er snarere blevet varmere sindet imod Dem, saa at jeg end mindre fortjener at De skulde forandre Benævnelse »Du«. Jeg troer ikke rigtig at De forstaaer mig, og jeg veed med Vished De ikke aner, hvormeget jeg holder af Dem og føler med Dem i saamange Forhold. Saalænge De ikke trænger til mig, saalænge jeg seer at De finder hvad De søger, saalænge kan jeg gaae stille af med min uerkjendte Følelse, men naar jeg mærker, at Misforstaaelser eller virkelige Savn gjøre Dem trang om Hjertet, naar jeg føler at De gaaer Verden rundt i Tankerne og

standser ved Deres egentlige Venner, saa gjør det mig lidt ondt, at De ikke engang *søger* efter mig endsige at De skulde finde mig. Jeg troer at jeg forstaaer Dem bedre end De selv veed af, og skatter Dem grumme meget, men ofte, naar jeg føler Lyst til at udtale mig for Dem eller vil opfordre Dem til at *tale* med mig, falder det mig ind, at De dog mest betragter mig som Barn — hvad jeg længe, længe ikke har været — og saa har jeg ikke Mod til at begynde. Dette Sidste, at De vil undgaae at kalde mig »Du«, beviser jo rigtignok at Barnet er voxet fra Dem, men det viser mig Noget, jeg endnu nødigere seer, Noget jeg af alle Kræfter vil afvise — saa hellere betragtes som Barn i Et og Alt, end dette Fremmede, Forandrede. Mærker jeg Bestræbelsen næste Gang vi sees, saa vil jeg spaae Dem at jeg vil faae Anledning til at *qvæle* mer end een Taare.

Levvel til vi sees herude, kjæreste Andersen! begynd aldrig at ville forandre gode gamle Forhold, om det endog blot er en Form De troer at forandre, saa kan den dog let tage endeel af Følelsen med sig. Næste Gang siger De da »Du« til

Deres gamle

Jonna.

Kjøbenhavn 21. April 1851.

Kiære, velsignede Jonna!

Tak for Dit hiertelige Brev, jeg fik det iaftes, jeg ventede det slet ikke og endnu mindre tænkte jeg tidligere paa, da jeg skrev det Par Ord i Din Moders Brev at Du ikke vilde være tilfreds dermed; det var i Grunden ogsaa kun halv Sandhed, thi et Par Gange sagde jeg, da vi vare sammen, virkelig »Du«, men jeg var flere Gange lidt forlegen ved at bruge denne gamle fortrolige Tiltale, naar Fremmede var tilstede, jeg syntes det klang saa lidt opmærksomt. Det var en Slags Harmoni-Følelse, for ikke at kalde det Takt. Jeg blev ganske bevæget nu over det hiertelige Brev, over det Inderlige deri, tak derfor og bliv mig altid trofast og god; det samme beder jeg ogsaa Din Mand om! jeg længes virkelig efter at see Eders Hiem, see det i Foraars Solskin, see det saa idyllisk, som det staaer i min Tanke. Et

Hiul til Storken er der vel endnu ikke lagt op paa Taget, det skrev Du engang at Henrik tænkte paa. — Jeg sender Dig, alt-saa ogsaa ham, min ny Bog, der vist udkommer den 8de eller 12. Mai, det vil glæde mig at høre hvorledes den har fyldt Eder. Selv kommer jeg vist den 18de eller 20de, — jeg skriver forud — og beder at I ville have mig et Par Dage, — — —

Liden *Rigmor* sender jeg Haandkys, Pandekys — ja Munden holder jeg ikke af hos de smaa Børn — men det er det samme, giennem Brevet kan jeg nok kysse hende paa den lille Mund. — Det venlige, elskelige Barn! Hils Henrik saa hierteligt fra mig. — — —

Og nu lev vel! Gud glæde og velsigne Eder derude, I kiære, kiære Venner.

Af hele mit Hierte

Din og Henriks trofaste Ven

H. C. Andersen.

Fra Christinelund vil jeg *ikke* gierne giøre Besøg paa Nysø, — det bliver Henrik vel ikke vred for.

D. 12. Mai 1851.

Vil vores kjære trofaste Andersen gjøre Henrik og mig den Glæde at staae Fadder til lille Rigmor? vi have lige fra hun blev født været enige om at De maatte og skulde være vort Barns Fadder og De har jo sagt at hun maae kalde Dem Onkel. Da De nu forleden skrev at De vilde komme enten den 18de eller 20, bestemte vi at i de Dage maatte Stadsen staae, for at vi kunde benytte den sjeldne Lejlighed, vi have faaet det indrettet til Søndagen d. 18de, kan De ikke nok komme herud Løverdagen iforvejen? og er det saa ganske vist, at De kun kan blive to Dage hos os?

Jeg haaber at denne Plan ikke generer Dem og jeg glæder mig saadan til at see Dem i vort lille Hjem! Henrik sender sin kjærligste Hilsen!

Deres

Jonna.

Kjøbenhavn den 13. Mai 1851.

Kiæreste Venner!

Begge to min inderligste Tak fordi I saa kiærligt og trofast tænker paa mig ved lille Rigmors Daab, at I ville have mig til en af hendes Faddere; jeg vil just saa gjerne være det — men personlig tilstede nu paa Søndag, kan jeg ikke. Du har vist kiære Jonna, faaet Din Moders Brev og veed altsaa hvorledes det forholder sig, men jeg maa dog skrive nogle Ord, da jeg virkelig er i meget ilde Humeur fordi jeg ikke kan arrangere mig efter Eders første Plan.

Jeg vilde tidligst Mandag Aften tage fra Kjøbenhavn og ud til Eder eller ogsaa Onsdag Morgen, da jeg først til den Tid faaer min nye Bog ud og mine Reise-Penge arrangerede, Reisen til Christinelund staaer i Forbindelse med Farten til Fyen og derpaa giennem Hertugdømmerne til Tydskland og Frankerige. Hvad jeg har bestilt hos Skræder, Skomager etc. — Vadskekonen ikke at forglemme, kan jeg først erholde Søndagmorgen, det er det tidligste. Havde jeg i forrige Uge vidst Din og Din Mands Plan, da havde jeg tidligere ordnet alt dette, nu lader det sig ikke forandre. — Gamle Excellensen paa Glorup har jeg først i Søndags skrevet til om min Ankomst efter d. 23. og faar først i disse Dage Svar fra ham. — Dersom der, som Din Moder troede igaar, skeer nogen Opsættelse med Rigmors Daab, da lad mig endelig til Løverdag vide derom, jeg kommer da hvilken Dag i Ugen I ville og bliver ikke to, men 4 Dage om der er Plads saa lang Tid for mig. Bliver det nu Tilfældet, at Søndag uforandret staaer og maa staae som Daabsdagen, da viis mig det Venskab at lade mig, som Fadder, indskrive i Kirkebogen, saa er jeg dog med og skal trolig, som de andre Vidner vaage over min lille Guddatters Fremtid, hendes Opdragelse i Tro — (og Videnskab). Kys hende fra mig. — Løverdag skal jeg skrive og melde Dagen jeg kommer, gid jeg forud maae have hørt fra Eder. Hils Din Mand saa ustyrligt meget, jeg glæder mig meget til de smukke Foraarsdage i Hiemmet hos Eder.

Med det inderligste Venskab

H. C. Andersen.

Jonna Stampe beklager nu meget ikke at kunne forandre dagen, da hendes fader, Henriks ven Peter Vedel og andre har lovet at stå fadder. Andersen havde jo skrevet, at den 18de passede ham godt. Men hun glæder sig til at se ham nogle dage efter, inden han rejser udenlands, og han vil blive indskrevet som fadder.

Han kom den 24. Maj. Dagen efter forærede han Jonna »I Sverig«, »Fra hendes trofaste Ven fra Barndomstiden«.

Foran i bogen stod:

»Jeg kom igaar og Storken med,
Idag seer vi den bygge,
Det tyder, her boer Trofasthed,
Og den vil bringe Lykke!«

Det var Andersen ligefrem en glæde og et godt varsel, at hans yndlingsfugl virkelig fæstede bo på Christinelund. Storken var jo hans eget sindbillede.

Til opholdet knytter sig et af eventyrenes tilblivelse.

En dag kom Jonna ind med en underlig blomst i hånden. Hun havde arvet sin faders kærlighed til blomster. I historien *Der er Forskiel* siger Andersen: »Den unge Grevinde kom, hun som havde stillet Æblegrenen saa smukt, i den giennemsigtige Vase, hvor Sollyset straaede; og hun bragte en Blomst eller hvad det nu var — — — og man saae den fine fnuggede Frø-Krone af den gule Fandens Mælkebøtte — — — og hun beundrede dens skønne Form, dens luftige Klarhed.« Dette syn gjorde indtryk på Andersen og han undfangede idéen til *Der er Forskiel* og skrev æventyret, mens han endnu var på Christine-lund; Jonna Stampe omtalte dette gentagne gange i sine breve.

Fra Glorup takker Andersen for opholdet på Christinelund: (trykt A. & C. 434).

Glorup 3. Juni 1851.

»De stille hyggelige Dage jeg tilbragte hos Eder hører allerede til de giemte Hiertebilleder; det hele runder sig til en smuk

Idyl. Den foraarsfriske Bøgeskov ved Stranden, den gamle nyoppudsede Gaard, hvor Storken just ved min Ankomst fæster Bo første Gang, det søde Barn — jeg havde her, levendegiort, mit Skovhuus i *Lykkens Blomst*, hvor Henrik og Johanne sidde i deres Lykke. Lad ingen mørke Timer, som i Digtningen, komme i Eders Hiem. — — —

Din trofast hengivne

H. C. Andersen.

Efter et besøg i 1852 hos familien i København skriver Jonna Stampe til ham:

»Det staar skrevet i Skæbnens Bog at mit Ophold i Kjøbenhavn ikke skal bringe mig nogen rigtig Samtale med Dem; jeg har i mit Hjerte den Følelse, at jeg forstaaer Dem bedre end De aner, men det vil aldrig ret vise sig; hvor Fejlen ligger veed jeg ikke.

— — — Hvor jeg ønsker Dem at De maa føle Dem rigtig hyggelig i det lille Hjem De nu indretter Dem i Nyhavn; gid Deres Helbred maatte være god i Vinter og gid De maa gaae en ret fornøjelig Vinter imøde og have Glæde af Deres Venner. Jeg føler saa tydeligt at vi alle have Forpligtelser mod Dem, alle vi som ere Deres Venner. De har ingen Slægt og har ikke fundet for godt at skabe Dem en Familie, vi ere Dem altsaa baade Slægt og Venner forenede; og den Forstaaelse, som det stundom kan skorte paa selv i det bedste Venskab, Forstaaelsen af vor Ejendommelighed og smaa Egenheder, den bør vi yde Dem, saaledes som kun Ens Slægt kan yde En den. Jeg veed at jeg holder saaledes af Dem som om De var min fødte Slægtning, at jeg forstaaer Dem, som om Noget af den samme Ejendommelighed pulserede med i mit Blod; Deres Vel bringer mig Glæde, Deres Vee gjør mig ondt. Jeg har aldrig Følelsen af at jeg i aandelig Henseende kan være Dem Noget, dertil føler jeg mig for ringe; men jeg troer at jeg er Dem saadan en god paalidelig Ven, som det gjør Dem godt at tænke paa, naar Verden seer lidt mørk ud for Dem, og som De veed vil glæde sig med Dem naar De er glad. Det er mig en kjær Tanke. at jeg

har denne Plads i Deres Liv, om det end ikke er en iøjnefaldende Plads, mit Hjerte glæder sig ved den . . .

Deres hengivne

Jonna.

Christinelund, d. 23de Mai 1853.

Min kjære Digter og min kjære Ven!

Jeg har lovet Rigmor at jeg skulde skrive for hende til hendes Gudfader, der fornøjede hende grumme meget ved at sende hende et rosenrødt Brev, som hun viste »alle Mennesker« og derefter rev en Flænge i, saa jeg tog det fra hende . . . Hun maae ordentlig passes paa, thi hun er en mageløs Vildkat, der uden videre løber hen til alle Heste og alle Lænkehunde. Hun elsker endnu meget højt de Figurer De klippede til hende i Julen, og beder mig stryge »alle Koner« saasnt hun seer et Strygejern, thi hun har engang seet mig glatte dem paa denne Maade; naar hun seer Deres Billede i Billedbogen, siger hun rørt: »det er Anser« og kysser det . . . Nu er Skoven næsten grøn, kjæreste Andersen! flyver De nu ud? og naar gjæster De os? nu er vores lille Have bleven saa nydelig, Fader har rigtig gjort sit Mesterstykke, »Skovmærker der og Roser groe«, og hver Solstraale klækker et Blad, en Blomst ud. Kommer De til at see det vilde Æbletræ blomstre, til at danne Bouquetter af den fine, fnuggede »Fandens Mælkebøtte«, eller til at lave Overflødighedshorn af Straae? Hver Tid af Sommeren har jo en Skjønhed at byde Dem, og for enhver af Skovens eller Markens Skjønheder har jo De et aabent Øie, meer aarvaagent end de Flestes; derfor kom, naar Lyst findes til at gjæste os, her er altid Hjerte- og Husrum for Dem, her er Fuglesang og Blomsterduft.

Hvis De er saa elskværdig at skrive til mig, saa fortæl mig lidt om hvad De skriver eller har skrevet i den seneste Tid og om hvordan De i det hele taget lever. En glad og indholdsrig Sommer ønsker Dem Deres

gamle Ven

Jonna.

I det næste brev skriver hun:

». . . Forleden kom Rigmor til mig slæbende paa sin store Billedbog »Det er Anser, Mor, som har klippet alle Konerne«, og hun var henrykt over dem. »Alle Konerne« ere de Billeder De klippede til hendes Juletræ, de holdes i Hævd, hun seer dem kun naar her er Helligdag, endnu ere de hele paa En nær, og fornøje baade hende og Astrid meget. Deres Eventyr holder hun ogsaa saameget af, men jeg er misfornøjet med, at det gaar ud over mit smukke Exemplar; jeg fortæller hende flere af Eventyrene og hun gjengiver dem ganske pudsigt. — Jeg troer De vil i hende faae en god Ven, hun husker Dem altid saa godt, og jeg understøtter hende heri, thi hun skal betragte Dem som sin Onkel, have Slægt-Følelse for Dem; hun vil jo kunne lære det heel naturligt af sin Moder, der forstaaer Dem bedre og kjærligere end De nogensinde aner og som inderlig ønsker at kunne gjøre Dem lidt Glæde, lidt godt her i Livet.«

»Alle konerne«, som den lille pige siger, d. v. s. alle Andersens udklipninger, spillede en stor rolle for familiens børn. Mens Andersen sad og snakkede, lagde han et stykke papir sammen, lod saksen løbe ind og ud i bugter, foldede papiret ud igen, og der stod figurerne. Det var så at sige små æventyr; ikke illustrationer til hans skrevne æventyr, men udtryk for den samme fantasi som i disse. Man kender Andersen lyslevende igen i dem. De lignede ikke andre klipninger; men de lignede ofte hverandre: her som i hans digtning havde han væsenlig en bestemt række motiver, som han bestandig gentog. Der var slotte, svaner, nisser, engle, amoriner og andre fantasi-billeder, mange hjerter, en død mand hængende i en galge, en »kammerherre med nøglen bag«, en mølle, som er en mand — vingerne er hans arme og ben — og mange andre.

Han klippede dem ud til børnene i de familier, hvor han kom, men ofte fik de voksne ogsaa nogle¹⁾.

¹⁾ Hvor er nu alle disse udklipninger blevet af i tidens løb? I familierne Stampe og Melchior opbevares de med fuld pietet; men alle de utallige andre? Det vilde være af interesse for Odenses Andersen-Museum at erhverve sig en nogenlunde fuldstændig samling af dem. (Jfr. Ill. Tid. 1905).

Udklippet fantasifigur.

Når her siges, at det er de samme motiver, som gentages, må herfra imidlertid undtages en bestemt række figurer, som tydelig nok hører sammen og som aldrig er gentaget.

Det er disse, Jonna Stampe omtaler i sit brev af 30. September 1853.

Udklippede menneske-figurer.
(Formindsket gengivelse.)

De er større end Andersens sædvanlige udklipninger og af en hel anden type; de er ikke klippet symmetrisk af sammenfoldet papir. Det er menneske-figurer klædt i forskellige fantastiske klædninger af kulørt papir, som er klistret på; der er f. eks. en riddersmand i harnisk og visir; en borgfrue i guldbrokades kjole; mænd og kvinder i hvide dragter med brogede blomster på. Den ene af figurerne har skikkelse som et mandfolk med hat; den anden (i samme farver) som en jomfru uden hat men med blomster nedad kjolen og i håret.

Disse skikkelser ligner i størrelse de gammeldags honningkagefigurer, som i ældre tider solgtes på landet og var børnenes store glæde. Andersen skriver i *Under Piletræet*: »Der laae paa Disken to Honningkager; den ene havde Skikkelse som et Mandfolk med Hat; den anden som en Jomfru uden Hat, men Bogguld i Haaret.«

Dr. Brix mener, at dette par er en erindring om hans farfars kunstværker, — de figurer, som denne snittede ud i træ og forærede bønderne for et måltid mad. Papirfigurerne er sikkert nok reminiscenser om disse hans barndoms erindringer. — Og *derfor* er det måske, at han aldrig har havt lyst at gentage dem og gøre dem almindelige; de var mer og andet end fantasterier; de var minder; og alle minderne fra barndomstiden gjorde et stærkt indtryk på ham og gik igen i hans produktion.

Disse dukker skulde nu bruges ved en særlig lejlighed: som man ser af brevene, blev de klippede og sendte til hans lille guddatters første juletræ 1852. Store kostbare gaver kunde han ikke sende — men han gav af sit hjertes skatte. — Han sendte 12; men de to hørte tydelig nok ikke til rækken. Det var fantasifigurer og er oftere gentagne i mindre format; en blev borte i tidernes morgen. Så stor pris satte man på dem, at da den lille pige kom til at rive en flænge i en af dem, blev den samvittighedsfuldt sendt ind til Andersen, der lige så samvittighedsfuldt satte den i stand igen¹⁾.

I Juli 1853 skriver Andersen fra Glorup, hvor Grevens sølvbryllup fejredes:

»Kiære Jonna! Tak for Dit velsignede Brev, jeg længtes ret efter at høre fra Dig og fra Eder Alle paa Christinelund, i disse Alvorsdage²⁾ samle sig de Kiære man har, ligesom i eet Brænd-

¹⁾ Halvdelen af disse figurer tilhører endnu den, de er klippede til, halvdelen er foræret til Odense-Museet.

²⁾ Koleraen rasede i København.

punkt; jeg er voxet fast, groet ind i det Collinske Huus, hvert lille Ryk der fornemmer jeg, vore Glæder og Sorger ere een Familiestemning. Jeg lever i en stadig Angest og Mare for dem Alle i Kiøbenhavn og der tæt ved, jeg har en forud-Frygt at jeg ikke seer dem Alle, ikke er det Tanken om selv at gaae bort, jeg troer jeg er nogenlunde beredt, men jeg kan ikke ret taale at miste. Gud være naadig og god. — — — (Så følger beskrivelsen af festen,) men jeg er egentlig i et tungt Humeur, jeg havde kun Tanke for mine Kiære i Kiøbenhavn; fra Din Fader fik jeg da netop Brev, han skrev mig til, hvorledes Døden gik fra Huus til Huus og bankede paa; jeg kunde næsten ikke bære Indtrykket af den ydre Glæde, Musikken og Illuminationen rundt om, jeg maatte et Par Gange op paa mit Værelse og græde ud. — Du begriber i den vedvarende Spænding jeg gaaer i, disse tunge Dage vi leve i, at Opholdet paa Glorup slet ikke er mig som i gamle Dage, jeg føler en Forladthed, en Trang til at flyve bort, det er, som om Alt manglede; helst fløi jeg til Kiøbenhavn, men Theodor har skrevet, at jeg aldeles ikke maae komme, han frygter at jeg er for modtagelig for Epidemien, de Andre ville ogsaa helst have mig borte og saa drager jeg nu paa Mandagmorgen igien til Silkeborg, hvor de Alle gierne see mig, og hvor jeg er i en Kreds der kiender og holder af mine Kiære, thi kun i disse lever jeg i denne Tid. Skriv mig til, naar jeg nu er i Silkeborg, siig mig om Dit Hiem, Din Mand og Smaapigerne. Hils dem hierteligt og kiærligt fra mig og kys den søde lille Rigmor, siig at hendes Gudfader holder meget af hende og at Storken er min Fugl, hver Gang hun seer Een skal hun smukt kysse paa Fingeren og sende mig en Hilsen! — — —

Glorup den 29de Juli 1853: — — — »Det er tidlig Morgen, for et Øieblik siden fik jeg Brev fra Augusta Collin, hun melder mig at nu ogsaa Mille Hornemann er gaaet bort: hvad bringer de næste Dage, Gud kun veed det; jeg har ingen Forhaabning, skilles, altid skilles! — Forleden Dag var jeg i Stemning til at

give Papiret hvad der fyldte mig og jeg skrev: »Som Bladet, der fra Træet falder . . .¹⁾).

Din ældste trofaste Ven

H. C. Andersen.

Silkeborg.

Kiære Jonna! — — — — Jeg længes tidt efter Dit og Din Mands deeltagende Hiem, jeg er dog anderledes voxet fast til Eder to end til de gode Mennesker jeg her lever med, jeg kan ikke ret skyde Rod, og dog elsker jeg denne Natur, jeg her omgives af, kun Havet mangler, ellers er her det deiligste mit Fædreland endnu har viist mig.

— — — I Dag kom det første lille Dampskib ad Gudena, fra Randers her ned; det var rigtignok meget ringe, men det gjorde Indtryk paa mig, for den Straale af Kultur og Aandens Fremgang der lyste heri. Jeg sad ude paa en Lyngbakke under Birkene og skrev dette lille Vers.

»DAMPSKIBET GUDEN-AA«.

Det var som om *Fultons* Baad vi saae,
Da Dampprammen kom op ad Gudena,
Mod Strøm og mod Vind en Solskins Dag,
Stolt vaiende med sit danske Flag;
Den aanded' et Liv i Landskabets Ro,
Herude hvor Ørne i Skovene boe;
Fra Kattegattet ad Gudena,
Kan Dansken nu Himmelbierget naae.

Jeg har en forunderlig Kiærlighed til denne eensomme Egn.

Din trofaste Ven

H. C. Andersen

---

¹⁾ Dette digt (trykt A. & C. 441 og Digte 360) blev sunget i Frue Kirke ved Andersens begravelse 22 år efter, den 11. August 1875. Gamle Hartmann spillede da orglet dertil.

Næste sommer, 1854, kom Andersen igen på besøg til Christinelund. Herfra tog han til Ingemanns i Sorø og skrev til Jonna Stampe:

Sorø den 18. Juli 1854.

Kiære Jonna!

Det var en solheed Dag igaar og de 7^{1/2} Mil fra Christinelund til Sorø ligesaa besværlig, som 54 Miil paa Jernbanen, ikke at nævne ligesaa dyr. Penge er kun til at give ud, men det er dog for daarlig en Indretning med Postvæsenet, at man maa give over 9 Rdlr. for at fløttes ikke otte Miil. Nu, Veien gik og den første Kudsk glædede mig ved sin Lovtale over den unge Baron Stampes Dytighed som Landmand, »Jordene paa Christinelund havde ordentligt oppet sig«. — Klokken 6 om Eftermiddagen var jeg i Sorø, og bragte Rigmors Blomster ganske friske til Ingemann, der var meget glad over Fortællingen om *Liden Rigmor*, der troede han havde skrevet *hendes* Historie; Ingemann fortalte det til Flere der kom, Blomsterne staae i Dag paa hans Skrivebord, tæt ved Psalmebogen, som han jo reviderer; han sender Hilsener til Rigmor og naturligvis ogsaa til Moderen. Her er hyggeligt, stille og lummert, jeg længes efter Havet.

Tak for Din Hiertelighed og Deeltagelse mod mig, den fredelige Uge jeg tilbragte i Din Eensomhed. Du veed ikke hvor det greb mig dybt, den Inderlighed hvormed du bad mig blive endnu et Par Dage længer end til om Fredagen, det var ogsaa kiærligt af Stampe at han gientog det samme. — Det er en Vederqvægelse at være hos Mennesker, som holde af Een, og hvor man er forvisset om at være gierne seet. Rigmor og Astrid var saa søde, saa velsignede, hils dem begge saa hierteligt forstaaeligt fra mig, som muligt. — Ogsaa »Svigermoder« var jo høist fortræffelig, jeg lovede hende en Haandskrift til en Mand i Stuttgart, og sender den heri Brevet tilligemed min Hilsen. — Gid Du nu snart og lykkelig maae staae karsk og blomstrende mellem os og Din lille Verden i Hiemmet. Med et fromt Sind, som Dit, gaaer Verden vist sin stille Gang; gid

den ret velgjørende maae det! — Jeg haaber at mine samlede Skrifter, idetmindste de seneste 4 Bind, snart er i Dine Hænder! — —

Din trofast hengivne Ven

H. C. Andersen.

Vi har hørt, at Andersen nu og da indbød én af familiens unge mænd med på en rejse. I 1854 var det nu Jonnas broder Ejnar, som indbydelsen gjaldt. Andersen glædede sig overordenlig meget til turen og skriver til søsteren: »Einar skrantede forleden lidt, og udtalte sig for mig over den Gêne han meente jeg fik af ham paa Reisen, men jeg »oppede ham« igien, sagde at man just reiste for at blive rask paa Siæl og Legeme; jeg har ved at gaee med ham, ved at vække hans Interesse, troer jeg, for flere Ting, faaet ham i Humeur og just i Dag saa han straalende rask ud; han staaer i de sidste Dage ganske fornøftigt tidligt op og gjør Vandring, er ogsaa, siger han tilsengs før 11. Jeg glæder mig særdeles til at faae ham med ud og haaber og troer at saa meget vil vækkes for ham. Den 9 eller 11 Mai skal Reisen begynde.

— — Jeg troer han glæder sig og jeg især til *hans Fornøielse og det gode Udbytte for ham.*«

Men denne rejse, som Andersen havde glædet sig så meget til både for sin egen og sin unge vens skyld, faldt ikke helt ud efter forventning, og således gik det flere gange. — Thi Andersen var naturligvis ikke nem at rejse med, og gæsterne var for ungdommelige til at forstå at rette sig efter hans egenheder og bøje af i tide. — En af de små pudsige scener, der forefaldt på denne rejse, var da Andersen og Ejnar en dag spiste på en restaurant sammen; så siger Andersen: »Det er dejligt Lamme-kød!« »Det er Kalv!« »Nej det er Lam!« »Næ Kalv,« svarer Ejnar igen. »Skurk,« brøler Andersen. — Siden lo man heraf, men i øjeblikket forstemte det jo. — Andersens trang til at være meget for tidligt på stationerne irriterede ogsaa de unge. — Den, det gik bedst med, var Edgar Collin.

Efter hjemkomsten må Ejnar have skrevet et mindre kærligt

brev til Andersen. hvad denne tog så nær, at han så hel dårlig ud på Christinelund; ja man ser, at hans smukke faste håndskrift endog påvirkedes heraf. I sit brev til Jonna Stampe siger Andersen, at han »endnu ruger med Tanken over Einar og hans Brev, det er ret kiedeligt! At skyde Tankerne bort er at skyde ham bort, og det vil jeg ikke.« Jonna Stampe svarer ham på hans brev:

Christinelund d. 19. Juli 1854.

Kjæreste Andersen! Tak for det rare og hjertelige Brev jeg fik idag, det gjorde mig godt at see, at De dog paa en Maade havde havt det lidt godt i vor Stilhed herhjemme, at De dog havde følt, at vi ønskede at være rigtig gode imod Dem. Jeg saae jo strax De kom, hvor svag De saae ud, og jeg følte hele Tiden, at saa nøie var Deres Sjæl og Legeme forbundet, at begge lede, naar den ene Deel blev angrebet, saa Gud veed, jeg ønskede saa inderligt at indrette Alt herhjemme efter Deres Sinds og Legemes Tarv; men om det lykkedes mig som jeg ønskede det, tør jeg jo ikke haabe, thi der hører ogsaa Held til at kunne vise Folk sit kjærlige Sindelag i den Form, hvorigjennem det fremkommer.

For Deres egen Skyld vilde jeg ønske, at De ikke rugede over Ejnars Brev, thi det gjør Dem ikke godt, og »hvorfor friste Ukjærlighedens Braad i vort Indre?« Jeg kan godt tænke mig, at De kunde ønske meer Kjærlighed end der er udtalt i hans Brev, og at det kan være et smerteligt Savn at give megen Hengivenhed og ikke faae den fuldt gjengjældt; men gennem den Skjærsild gaae vi Alle, selv om De troer mit Liv og mit Sind saa roligt, saa fredeligt, det har dog havt Storme som De ikke kjender, og det har tidt og mange Gange Fristelser i det Indre til Kulde, til Bitterhed, som kun afhjælpes naar jeg tyer hen til Ham, der for mig er Livets Kilde; jeg tænker desuden altid, at om nu endogsaa Den eller Hiin krænker mig eller unddrager mig sin Kjærlighed, saa gives der maaskee ogsaa mere end En, hvem jeg har krænket eller forsømt eller været ukjærlig imod; og min egen Synd lærer mig at tilgive Andres.

Levvel, kjæreste Andersen! Gud give Dem den rette Lægedom for Sjæl og Legeme og lade Dem forstaae, hvem der er Deres sande Venner, om endogsaa Formen støder Dem. Jeg bliver Dem dog vist altid tro!

Deres
Jonna.

Andersen skrev nu et par dage efter et brev til Jonna Stampe, hvori han siger:

— — — »Til Einar skrev jeg igaar et hierteligt Brev, jeg trængte der til, det er slet ingen Fortieneste at jeg gjorde det. Din Moder havde i sit Brev sagt at naar hun tog ud til Christinelund fulgte Harald med, Din Fader tog til Silkeborg, der vilde blive eensomt hiemme, Einar havde ikke Lyst at besøge Poulsens og dog vilde det blive ham trangt i denne hede Tid at sidde hiemme. Jeg foreslog derfor Einar at være min Giæst paa Klampenborg, saa længe jeg laae derude, det er dog en Afvexling; om han gjør det veed jeg nu ikke! jeg holder saa uendelig meget af Einar og Viggo, og det saa forskielligt, som de selv ere forskiellige og de holde vist ogsaa lidt af mig igjen!«

Man ser, at Andersen her ikke alene tilgiver en uvenlighed, som en ganske ung fyr har vist ham i stedet for tak for rejsen — ham den halvhundredårige mand og den europæisk fejrede digter; men *han* gør det første skridt til udsoning, idet han indbyder Einar til at besøge sig på landet. Dette er den pirrelige, egoistiske Andersen!

Ved denne tid fik Jonna Stampe en søn. Andersen skrev til hende¹⁾:

Sorø den 22. Juli 1854.

Kiære velsignede Jonna!

Gud velsigne og bevare Dig for Henrik og alle Dine trofaste Kiære! Gud lade disse Ord naae Dig karsk efter Omstændighed; uventet er Angestens Dag kommet og gaaet over, Du har en Søn, jeg kan tænke mig Din og Henriks Glæde, jeg vilde ogsaa

¹⁾ Begyndelsen af forrige brev.

juble høit af Glæde, vidste jeg bare hvorledes Du og Barnet nu havde det. At jeg er i Angest for Dig begriber Du; to Dage er gaaet og ligesaa mange vil i det mindste endnu gaae før jeg, allertidligst, kan høre fra Eder! — Dit Brev til mig var saa mageløst inderligt, saa christeligt godt! o kiære Jonna, tro jeg forstaaer godt Din Siæl og Tanke! Du er langt bedre, langt kiærligere og mere god end jeg er og bliver i denne Verden, hvis Strømninger i Ondt og Godt farer giennem mit let bevægede Sind. Din Tro er Dig en Skat, og jeg veed, den er en Guldmønt; taabeligt er det af mig, at jeg vil stride om Præget paa den, *jeg* maa samle fra alle Sider i Naturen for at faae *den* Skat i Sølv der bliver lige i Vægt med *Din*; og saa kan jeg tale mig heftig tidt, og næsten tænke det: »Jeg har Mere!«, og *Du* har det maaskee, i Din Guldskat. — — — Lev nu vel kiære, hiertensgode, velsignede Jonna. Kys Din lille Dreng og siig ham han har en Ven i mig, før jeg endnu har seet ham.

Din inderlig hengivne

H. C. Andersen.

Det havde været Jonna Stampes mest brændende ønske at få en søn. I ham vilde hun kunne nedlægge noget af alt det, som bevægede sig og gærede i hende selv. Hun syntes, at for kvinder var lidenskab, initiativ, begavelse til ingen nytte — ja mer endnu, en tung urolig ballast, der var nær ved at få båden til at kæntré, kræfterne skulde kun bruges til at holde alt det urolige nede under det daglige livs niveau. Dette var hendes livs erfaring, og derfor ønskede hun ikke at få døtre — i al fald ikke begavede døtre. Men en søn! og nu, endelig kom han. — Tre dage efter var den lille dreng død. En anden søn, der kom et år senere, var dødfødt.

Hun forvandt aldrig denne sorg. Den bidrog også sit til, at hun søgte endnu dybere ind i religionen.

Der findes to små udaterede breve fra Jonna Stampe til Andersen der viser, at hun, mens hun engang var på besøg hos sine forældre, har sagt et eller andet, som har forstemt ham; formodenlig har de havt en strid om religiøsitet og kristendom,

hvori de jo var uenige, og han er gået hjem og har ladet hende forstå, at han ikke vilde komme der mere. Hun er blevet meget bedrøvet her over og har øjeblikkelig sendt ham følgende:

Til Professor H. C. Andersen *egenhændigen*.

Onsdag Aften.

Jonna Stampe.

Hvad Magt ligger der dog paa hvilke Meninger og Anskuelser vi have? er det dog ikke langt vigtigere at holde af hinanden, at bære over med hinanden, at være tilbøjelig til mild Bedømmelse, selv da naar man troer sig krænket af sin Ven? kun *dette* er Venskab, og da jeg troer at have en sand Venskabsfølelse for Dem, kjære Andersen! som ikke rokkes, hverken af Misforstaaelser, Vrede eller forskjellige Anskuelser, saa kommer jeg her til Dem med et godt Sind og rækker Dem Haanden, og haa-

ber til Gud at De maae forstaae, hvor godt og kjærligt jeg i alle Omvexlinger mener Dem det.

— — — Kom her nu som altid, og lad mig ikke have den Bedrøvelse, at det Besøg i mine gamle Venners Kreds, som jeg havde glædet mig saameget til, skal være Aarsagen til, at De befinder Dem mindre hyggeligt her.

Deres

Jonna.

Når Andersen er bleven såret og ikke har villet komme mere i Amaliegade, mens hans gode veninde var der, har dette sikkert også haft sin grund i, at han med årene var blevet mere pirrelig på grund af tiltagende legemlig og åndelig svækkelse og sygelighed. Det er i denne tilstand, at han udelukkende huskes af endnu levende, og det er deres opfattelse som har dannet den tradition, der lever om ham som personlighed i hans fædreland: pirrelig og egoistisk og forfængelig.

Men se nu her: Med sin sædvanlige godmodighed har Andersen straks, endnu samme aften, villet udslutte sporene af den lille misstemning og har sendt hende et eller andet til tegn på venskabeligt sindelag, og hun svarer ham da øjeblikkelig:

Onsdag Aften.

De er dog god og velsignet, kjæreste Andersen, at De saaledes strax tænker paa at fornøje mig, fordi De havde seet mig bedrøvet! Det rørte mig at see et nyt Bevis paa Deres Hjertensgodhed! tro mig, det skjærer mig i mit Hjerte, naar jeg krænker hvem jeg holder af, jeg vilde tidt gerne bøde med hvad jeg sætter mest Pris paa forat kunne tilbagekøbe et ubesindigt Ord, og kan jeg det ikke, saa vil jeg af Hjertet bede mine Venner troe, at kun Taabelighed og Uforstand bringer mig til at gjøre slige Bommertes, men aldrig, aldrig Mangel paa kjærligt Sindelag! De, som er mig saa kjær, til Dem henvender jeg mig med denne Bøn og De vil nok høre mig!

Endnu engang hjertelig Tak for Deres Godhed imod

Deres trofaste

Jonna.

I 1862 var Andersen i Spanien; til denne rejse havde han indbudt Edvard Collins søn Jonas, hvis forældre og søster på samme tid var i Italien.

Jonas var i de senere tider den af de unge, som Andersen holdt mest af, han elskede ham med den forelskelse i følelsen, som han nærrede for de fleste af Collinerne. Men forholdet mellem ham og Jonas gik ikke altid lige glat. Jonas havde

samme trang til at opdrage som sin fader; han trængte altid til at sige Andersen »Sandheden«¹⁾. *Sneglen og Rosenhækken* blev jo skrevet efter en strid mellem de to i Rom 1861²⁾.

Da Andersen nu i 1862 indbød Jonas til at rejse med sig til Spanien, nærrede han dog nogle betænkeligheder. Han skriver til Jonna Stampe fra Basnæs: »Gid min kiære Jonas nu maae være i Humeur, det vil blive tungt, skal jeg see ham gaae og rulle sig ind i sig selv, som han har stort Hang til.«

Fra Spanien skriver Andersen:

Sevilla. Den 19. November 1862.

Kiære Jonna!

I dette Øieblik fik Jonas Brev fra Dig og til min store Glæde i dette ogsaa et Par Ord til mig; uendelig Tak derfor, jeg hører saa siældent fra Hiemmet, og dersom Din Fader ikke imellem forundte mig en lille Skrivelse, maatte jeg næsten tro at være glempt af den Collinske Familie.

Jonas skriver Dig nok jævnlig til, men han fortæller Dig nok ikke Noget om Reisen, i det mindste faaer jeg altid det Svar naar jeg spørger ham om han har fortalt det eller det. Han har meget udviklet sig, legemlig og aandelig; jeg seer ham ellers ikke saameget som jeg ønsker, faaer ikke talt med ham som jeg trænger til. Han er helst paa sit eget Værelse, hvor han da altid har travlt med at skrive Breve, dernæst gaaer han sine videnskabelige Vandringer; ved Bordet samles vi meest og saa naar vi ere pakkede i en Vogn. Denne Reise bliver min sidste betydelige Reise, jeg nyder den nok, men savner saa uendelig meget Nogen jeg ret kan udtale mig for, Nogen der har Deeltagelse for mig, og Overbærelse hvor denne maaskee behøves. Disse Yttringer maae paa ingen Maade overføres paa Samlivet med min Reisefælle, havde jeg ikke ham da var jeg maaskee vendt om paa Halvveien af Reisen. Jeg behøver ikke at frem-

¹⁾ Om Andersen af J. C.s forhold se M. L.s Æ., II og III.

²⁾ Se her side 206.

føre de gode Sider hos vor unge Ven, men Du vil forstaae at den forunderlige Indadvendthed, Ordknaphed, Alt i den respektable Villie at *være sand*, trykker tidt min mere letbevægede Natur; kun under Opholdet i Tanger saae jeg ham rigtig glad, *ret ung* som den Unge skal være Trofast er han mod dem han holder af, *Du*, Viggo og Wanschers have i ham en oprigtig varmtførende Ven for alle Tider. Alt hvad dette løse Blad har bragt, maae det ikke være et løst Blad, der lægges ind i Glemmebogen. I Dag er han hele Dagen borte, ude ved Floden at samle, jeg er lidt febril, jeg har Angest for at blive syg, gid jeg var i Madrid, der er jeg Jernbanen nærmere. Hils Din Mand og Børnene, hils Din Svigermoder og Svigerfader; Elise har vel ikke glemt mig. Fra Collins i Italien hører *jeg* saa godt som aldrig, Jonas faaer ogsaa sjældent Breve, vi forstaae det ikke. Tilgiv at dette Brev er ufrankeret, men man kan ikke betale Breve hjem. Lev vel! Hierteligst

H. C. Andersen.

Glæd mig med et Brev *snart*, sendt til den danske Minister i Madrid.

I et andet brev af 1864 kommer Andersen tilbage til sit forhold til Jonas, der gjorde et så dybt indtryk på ham:

»Jeg skrev ikke, kunde ikke; meer end een Sorg laae paa mit Hierte, mere end selv den dybe tunge, mit Fædrelands Nød; jeg følte mig skuffet i et Menneske jeg holdt af, krænket, som jeg aldrig troede at han eller Nogen stillet som han kunde krænke og inderligt bedrøve mig. At rive ud af sit Hierte den der er groet fast der, vide at der ikke er Sympatie eller kan blive, er en Skuffelse, — var mig en Hiertesorg, der gjorde mig det umuligt at skrive til Nogen, derfor fik Du længe intet Brev. Hvert Saar heles om det vel ikke holder op at smerte, jeg er fra den Side nu i en Slags Ligevægt og der skal ikke tales mere om den, Du vil heller ikke nævne det i Dine Breve til Andre hiemme. Revet itu, nedtrykt, uvirksom til at bestille Noget, kom nu den forfærdelig overraskende Efterretning om Opgivel-

sen af Dannevirke. Det var en Sorg til, jeg ikke kunde bære. Jeg veed hvor overvældet af Smerte Du har været! men nu begynder hos mig Sindet atter at løfte sig. — — Hos Eduards kommer jeg mest, Jette er en god velsignet Veninde, der i megen Sorg har været mig til Trøst; jeg føler mig saa ene, den sidste Tid har gjort mig et Aar ældre troer jeg; det er som »mit Livs Eventyr« nu var naaet til det sidste Blad.

Din trofast hengivne

H. C. Andersen.

Jonna Stampe tager megen del i den sorg, som han har havt ved »den Spaltning der er kommet i det Forhold, som jeg veed, er Dem det kjæreste!«

Men siden hen forandredes dette forhold; Jonas Collin har rimeligvis med sit gode hjærte fortrudt og forstået, at han skulde have været elskværdig imod Andersen, der så venligt bad ham med på rejse. Da Andersen følte sig syg i Paris og Nizza, rejste Jonas ned til ham; Andersen skriver fra Paris den 15. Februar 1870: »Kiære Jonna! . . . Hverken Opholdet eller hele Reisen har til Dato opfyldt mig, en Misstemning og forunderlig Angst som om noget Ondt forestod, fulgte mig ganske uforklarlig. Den attende Januar kom *Jonas Collin* ned til mig«, (til Nizza). »— — Vi have engang talt sammen om Jonas paa de tidligere Reiser og jeg skylder ham, ligeover for mine tidligere Udtalelser da om ham, hvor vanskelig han var at leve sammen med, nu at sige, at paa denne Reise er han et aldeles andet Menneske. Livfuld, glad, god og velsignet! han er saa opmærksom ved hver Leilighed, jeg kan ikke sige Dig hvor glad jeg er ved at jeg saaledes er kommet til at kiende ham. Der er en sund, dygtig Natur i ham, Gud lede og føre ham . . .

Hierteligst

H. C. Andersen.

I foråret 1863 besøgte Andersen Christinelund. Han befandt sig vel dér og skriver til Fru Collin: »Jeg var i godt Humeur

paa Christinelund.« Han arbejdede på *I Spanien* og læste højt af det skrevne for familien. — Den var jo rigtignok ikke så morsom at høre på som hans æventyr! Imellem 1854 og 1863 havde Andersen trods Jonna Stampes gentagne indbydelser ikke været på Christinelund, hvad der gjorde hende meget ondt. Grunden hertil var pudsigt nok den, at Andersen ikke stod sig videre godt med Baronesse Stampe på Nysø, (der kun ligger en halv mil fra Christinelund), og derfor ikke vilde besøge Nysø. Baronesse Stampe var jo nemlig en myndig dame, også hun rettede på Andersen¹⁾ — den bestandige opdragen! — Om Pr. Hornemann skriver Andersen i 1839 fra Nysø: »Mig danner han paa;« og Fru Schouw skriver til sin mand i 1840: »Seer Du Wulff og Andersen saa hils dem og sig at vi savne dem meget herude. Det var virkelig to nette Mennesker, Andersen baade er godmodig og føielig, og har virkelig megen Talent, han improviserte ofte for os, især den sidste Aften, da gjorde han et Vers til hver især af os som alle var nydelige men især et Par udmærkede.« — Dette skriver hun om den allerede dengang europæisk berømte digter — en ægte dansk udtalelse.

Noget særligt hensyn synes der ikke på Nysø at være blevet taget til Andersen, hvad han naturligvis ellers var vant til, både i ind- og udland. Han skriver i anledning af de mange gæster, der var på én gang: »Vi begynde at rykke sammen to og to«. Chr. Wolff²⁾ på Engelholm fortæller om disse: »Undertiden var der comble, som da Andersen engang vred reiste bort, fordi han, som han sagde, risikerede at komme til at ligge i Hundehuset, fordi nogle mere fremmede skulde have hans Værelse.«

Andersen skriver engang til Jonna Stampe:» Jeg bliver der saalænge »Veirliget« tillader det.«

Allerede ved første besøg på Nysø i 1838 fortæller Andersen til Louise Collin: »Baronessen varierer i Lune, Alt gaaer med Enthousiasme eller gaaer slet ikke, vi have havt 5—6 store

¹⁾ Herom har maleren Buntzen, der malede Nysø til Thorvaldsen, fortalt Nicolai Bøgh.

²⁾ Se Baronesse Stampes Erindringer side 283 o. s. v.

Kampe, der dog alle ere endte med en smuk Forsoning; for Øjeblikket staaer jeg særdeles høit, muligvis fordi jeg reiser i overmorgen.«¹⁾

Medens Thorvaldsen levede, gik det imidlertid meget godt på Nysø. Thorvaldsen satte overordentlig pris på Andersen, havde i Rom været hans støtte og trøster under *Agnete*-historien, og Andersen holdt overmåde meget af Thorvaldsen; han fandt en stor overensstemmelse i deres skæbner — levnedsløbet fra den fattige byrd til verdensberømmelsen. — Andersen læste ofte højt på Nysø; ved hans ankomst siger Fru Schouw: »Andersen gaaer som paa Naale for at faa os til Sæde og læse *Mulatten* høit«; han selv fortæller Fru Læssøe: »Jeg har to Gange læst *Mulatten*, Thorvaldsen hørte paa den og han sov ikke men talte ondt om Molbech.« Mest læste han dog æventyr for dem; »Skal vi Smaa nu have et Æventyr«, sagde Thorvaldsen og klappede ham på skulderen²⁾.

Når Georg Brandes skriver: »Saaledes forsvandt Andersen op paa sit Værelse, naar i en Familie, hvor han opholdt sig, en Anden blev feteret«, så må dette bero på en misforståelse. Thorvaldsen blev *uendelig mere* feteret på Nysø end Andersen, der dog hvert år med den største glæde kom sammen med ham derude. Tilløkkelsen ved disse besøg tabte sig tværtimod for ham ved Thorvaldsens død, og de gentagne og indtrængende indbydelser lokkede ham da ikke³⁾; han var der kun én gang, 1846.

¹⁾ Om A.s besøg på Nysø se B. Sts. E. og M. L.s. Æ.

²⁾ Andersen skriver i sine *Bemærkninger*, at han i 1846 var sammen med Thorvaldsen på et længere besøg på Nysø, han fortsætter: »Thorvaldsen, der glædede sig ved *Kiærestefolkene* og *Den grimme Ælling*, sagde en Dag: »Naa, skriv nu et morsomt Eventyr. De kan jo skrive selv om en Stoppenaal.« Andersen husker fejl, Thorvaldsen var jo allerede død 1844, og æventyrene udkom 1845 og 1846; det er vel på grund heraf, at han er løbet sur i årstallene. Men det er rimeligt, at han i November 1843, da han var på Nysø og fejrede Thorvaldsens 75-årige fødselsdag, kan have læst dem i manuskriptet: det første af disse æventyr blev påbegyndt i sommeren 1842, det andet blev skrevet i september 1843.

³⁾ Dr. Brix fortæller, at Andersen gjorde sig megen umage for at blive indbudt til Nysø. På spørgsmålet om, hvorfra Dr. Brix havde dette, svarede han,

Forholdet til Baronesse Stampe var stadig vekslende; i 1840 skriver Andersen fra København til Jette Wulff: »Baronessen var saa mild og god imod mig i de mørke Dage herinde; hun skal have Lov at sige noget meget haardt igien uden at jeg bliver vred.«

I halvtredserne fik Andersen gentagne indbydelser fra Christinelund, som han ikke efterkom; i 1856 skrev Jonna Stampe til ham: »Jeg kan forstaa af Deres Brev at i Aar kommer De ikke til Nysø«. Og senere i Maj: »Ja, jeg havde glædet mig til at se Dem i dette Foraar (fra Nysø); vel var det jo ikke blevet ofte, da jeg af tilfældige Forhold i Sommer er bundet til mit Hjem, men jeg havde dog seet Deres milde Ansigt og faaet Deres trofaste Haandtryk. Dog uden lidt Beklemmelse har jeg ikke tænkt mig dette Besøg, da jeg tilfulde forstaaer, hvor vanskeligt det *kan* blive, og efter hvad De skrev tør jeg endnu mindre see med Mod paa det; og skjøndt det vil være mig et Savn ej at see Dem, vilde det være mig en større Ubehagelighed, om det skulde faae en uheldig Udgang. Selv maa De jo raade, men hvad enten jeg seer Dem eller ej, skulle mine kjærlige Tanker følge Dem. — — — Jeg tør sagtens ikke haabe paa et Besøg af Dem før Løftet til »Herregaarden« er opfyldt?« et andet sted: ». . . før Tributen til Nysø er erlagt;« o. l.

Da Jonna Stampe overbringer ham en indbydelse til Nysø, undslår han sig, hvortil hun indvender i sit brev: »De første Dage plejer det jo ellers at gaae godt.«

Man sér, at Nysø iblandt Andersens herregårde indtog en særstilling; der plejede ellers ingen steder at komme kurrer på tråden. Der var sikkert også noget andet, som gjorde ham opholdet på Nysø mindre tiltrækkende. Det, han ønskede på sine landbesøg, var frem for alt ro og arbejdsfred, og så et kjærligt hjemligt familieliv. Han skriver til Jonna Stampe efter ophol-

at det huskede han ikke nu, han havde set det et eller andet sted. — Men det er sikkert en fejltagelse; jeg har ikke fundet antydning deraf nogetsteds. Andersen behøvede såvist ikke at gøre sig umage for at opnå indbydelser; de strømmede rigeligt ind til ham og gentoges år efter år; mange steder var han fast indbudt til at komme igen hver sommer.

det på en af de stille gårde Maj 1856: »Midt i Ugen flyver jeg til Udlandet, Du indseer nok, at jeg — især efter at have følt mig i Fred og stille Hiemlighed, ikke havde Mod paa Nysøe.« Han siger et andet sted: »det støiende, larmende Nysøe.« Man skulde jo altid have noget for der¹).

Selv da Andersen i 1863 og 64 var på Christinelund, blev det meget omtalte besøg, som han jo på alle måder syntes at undgå, ikke til noget. Jonna Stampe skriver i 1864 til ham: »Der spørges meget efter Dem paa Nysøe; jeg er Diplomat og svarer, at det veed jeg ikke.«

Der var i Andersens sind en bestandig uro, der gjorde, at han evindeligt måtte skifte opholdssted; han kaldte denne uro »Krible-Krable«. I et utrykt brev til Hartmann siger han: »— — Inde i Kiøbenhavn har jeg slet ingen Ro, afsted, altid afsted, ud af min solbelyste Stue, op og ned ad Gaderne, neppe et Brev faaer jeg Tid at skrive, men saa snart jeg kommer paa Landet, kan jeg sidde den længste Deel af Dagen i Stuen, skrive Brev paa Brev, ligge paa Sophaen og overvældes af Tanker, der voxe og dufte.« — —

Når uroen kom over ham, *måtte* han afsted, enten til udlandet — men det havde han jo ikke altid midler til — eller ud på de danske herregårde. Undertiden var han der også i Julen; men Nytårsaften og gamle Collins fødselsdag d. 6. Januar var han altid tilbage i sit hjem i Amaliegade. — Der var ingen steder, hvor han følte den ro over sig som på gårdene, den ro og det velvære, og ingen steder arbejdede han så godt. Her havde han god forplejning, ingen ulejlighed, komfort, milde ansigter. Og så naturen! Her fik han tilfredsstillet sin store naturkærlighed, der fører en så forkrøblet tilværelse i byerne. »Friluftten er mit Hiem,« skriver han til Jonna Stampe. Den friske luft bidrog også til at styrke hans nerver, aldrig var han så rask som på landet.

Men var han træt af naturen, så kunde han altså beskæftige sig dagen igennem på sine stuer; han skrev de mange æventyr

¹) Se B. Sts. Erindr.

på »sine herregårde«. Han havde den for gæster så sjældne og for værterne uvurderlige egenskab at kunne ikke alene beskæftige, men more sig selv hele dagen; dette er årsagen til, at Jonna Stampe skriver til ham (1853): »Jeg kiender ikke Mange, der er saa behagelige at have til Gjæst som De, min kjære, gode Andersen.« Særlig på nogle af de fynske gårde havde Andersen uforstyrret ro; han skriver fra Holstenshus 1843: »Jeg

H. C. Andersen på Frijsenborg.

havde det ret, som jeg ønskede; hele Dagen til Kl. 5 til at arbejde.«

Og var han så færdig med arbejdet, så var der på de fleste gårde familielivet, som han elskede og bestandig savnede hjemme. Han skriver til Grevinde Frijs (1. Juli 1865): »Min hele Natur er for at leve i Familieliv, og i min kiøbenhavnnske Ensomhed er mit Hiem derfor aldrig blevet rigtig hiemligt. Jeg har følt og skrevet, at i Ingemanns Huus følte jeg mig at blive god og bedre, og den samme deilige Følelse fylder mig paa Frijsenborg.«

Det var en stor mængde gårde Andersen således besøgte i tidens løb. Der kan nævnes: Gisselfeldt, Bregentved, Frijsenborg, Augustenborg, Langesø, Glorup, Conradineslyst, Hvidkilde, Basnæs, Holsteinborg, Holstenshus, Hoffmannsgave, Nysø, Christinelund, Vilhelmsborg, Broholm, Nørager, Tolderlund, Lykkesholm, Asmild Kloster og Ham Præstegård; af byer Odense, Nestved, Sorø, Silkeborg og flere.

Havde han så længe fløjet rundt, da kunde det hænde, at han begyndte at blive mæt af landlivet, og så længtes han igen efter tummelen.

Under våbenhvilen i Maj 1864 skriver Jonna Stampe til Andersen og indbyder ham påny til at besøge dem på Christinelund; han takker og tager glad derimod. Besøget måtte imidlertid opsættes, da Viggo Drewsen, der var gået frivillig med i krigen, blev såret ved Dybbøl og kom i tysk fangenskab. Hans moder rejste derover, og da hun så, at soldaterne døde i mængde på hospitalerne af smitsomme sygdomme, opnåede hun tilladelse til at pleje ham i et privat hus. Nu tog Jonna Stampe over for at hjælpe hende med plejen.

Den 19de Juni 64 skriver Andersen og beder hende endelig at give sig udførlige beretninger derovre fra.

Basnæs ved Skiælskør d. 20. Juni 1864.

Kiære Jonna!

Igaar sendte jeg Dig Brev og i samme nedskrev jeg et Digt, der lige var sprunget fra Hiertet paa Papiret; efter at Brevet var afsendt kom endnu et Vers til der giver Digtet en bedre Slutning, et Par enkelte Ord bleve ogsaa forandrede, og for at nu ikke Digtet skal læses af Fremmede eller maaske komme i Afskrift efter sin første ikke fuldendte Meddelelse, skynder jeg mig med at sende det som det skal være og derfor kommer her nu Brev igen. Forleden fik jeg en Skrivelse fra Bjørnstjerne Bjørnson, der var saa ildfuld, saa glødende for Danmark, de Smaadigte jeg i disse Tidens Bevægelser har skrevet synes ret at have grebet ham, om han vil sige det samme om dette

sidste kunde jeg ønske, det er kommet fra den samme beva-
gede Siæl.

Han skriver til mig i Anledning af Digtet »Danmark«¹⁾.

»Jeg maa altid græde naar jeg læser Digte af Dem i denne Tid, thi en saadan Evne til at optage i sig hele Folkets Sorg og Haab har jeg aldrig seet Mage til. Det er kun et naturligt Udbrud, som hvert enkelt Menneske selv har gjort hundrede Gange, og som her faaer Harmoniens Vinger op til den Algode. Og saavist som De har denne Evne, saa vist har Folket Levekraft; saa vist som *den Enkelte* kan finde Smertens og Haabets ædleste Udtryk, saa vist skal *det Hele* ikke forgaae i Smerte eller forspilde sit Haab!«

Gid det være saa! læs disse Ord for Elise, de ville tiltale hende, hun er en rigtig dansk Siæl²⁾.

Hils Din Mand og Børn, glem ikke at bringe Frøken Anker min Hilsen.

Hierteligst

H. C. Andersen.

Straks den 21de Juni takker Jonna Stampe for digtet og sender ham en lang beskrivelse af livet i Broager. Så gentager hun ogsä sin indbydelse til ham og han svarer fra

Basnæs ved Skiælskiør den 24. Juni 1864.

Kiære Jonna!

Tak for Dit Brev, jeg fik det iaftes. Det var saa rigt og vel-signet, jeg trængte dertil, mit Sind er i vedvarende Svingninger — —.« Han lover nu at komme snart. »Christian Stampe har jeg givet Løfte om at komme lidt til Nysøe, hvorledes mon det kan gaae? Han indbød mig saa venligt, saa hierteligt, at jeg ikke kunde andet end være forbunden derfor. — —

¹⁾ Se B. & B. 633.

²⁾ Digtet begyndte:

»Skal vi ei mere synge igjen

»Danmark deiligst Vang og Vænge.«

— — Forleden skrev jeg en lille Sang¹⁾, et Udtryk af min Siæle-Stemning, jeg troer Ordene kunne nok lægges ind i Psalmebogen og Menigheden synge den der fra«.

Hierteligst

H. C. Andersen.

I August kom Andersen til Christinelund. — — »Her blev jeg i 8 Dage, i Regn, Blæst og Kulde; jeg frøs, giøs og nøs.«

På Christinelund var der denne gang gæster: Charlotte Bournonville, som musicerede meget for familien, og Louise Collin. Det var netop i de dage rapshøst, den første der på gården, og Henrik Stampe, som var en ivrig landmand, tilbragte hele dagen fra den tidligste morgen ude på marken; han fik endogså sine måltider bragt derud. På grund af krigen havde han nemlig ingen avlskarl til at stå for arbejdet. Børnene var næsten heller ikke til at drive ind fra dette mærkelige ny, så det var lidt tyndt ved oplæsningerne.

Andersen forstod meget godt, at Henrik Stampe heller ikke interesserede sig for højtlesningen; og han, den forfængelige, tog dette på den aller elskværdigste og godmodigste måde og sagde til den unge frue, at hun måtte ikke opfordre sin mand til at være tilstede, når han ikke havde lyst.

Efter sin afrejse fra Christinelund skrev han fra

Conradineslyst ved Slagelse den 14. August 1864.

— — Tak, inderlig Tak for det trofaste venlige Sind, Du og Din Mand bevare for mig. Tak for hvert Tegn derpaa — — af hvad jeg særlig skal glemme og paaskiønne, under dette Besøg, er Din hiertefulde Erkiendelse af mit danske Sind.

Nu haaber jeg, at Rapsen er bragt i Huus og at det bliver stadigt Veir til Høstmandens Velsignelse.

Hierteligst

H. C. Andersen.

¹⁾ Sangen begynder: »Jeg har en Angst som aldrig før.« Digte s. 380.

Den gamle historie om Andersens mangel på dansk sindelag er altså her kommet op igen.

Jonna Stampe svarede: »— — De skal ret have Tak fordi De optog min Bøn om Tilgivelse saa kjærligt, og strax og fuldeligt udviskede det ubehagelige Indtryk af Deres Sind. Jeg veed at jeg er Dem en trofast og deeltagende Ven, som forstaaer og paaskjønner Dem, og jeg haaber heller aldrig at De skal tvivle derom. Deres Forhold til Danmark forstod jeg først tilfulde den Formiddag.« — —

Og hun slutter: »Betragt vort Hjem og os som hørende Dem til i gammelt godt Venskab og besøg os saa ofte De har Sind dertil.

Deres hengivne

Jonna Stampe.

I et senere brev siger Jonna Stampe, at hun godt føler, at der ikke hvilede nogen lykkelig stjerne over dette sidste besøg; hendes mands fraværelse, lutter kvinder tilbage i stuerne. »Jeg vil ikke nævne den bedrøvelige misforståelse, som en dag rejste sig imellem Dem og mig; den blev jo klaret og er jo fuldstændig tilgivet.« Hun håber, at han kommer igen næste sommer.

I juli 1865 skriver Andersen fra Frijsenborg, at han er bleven forhindret i at komme til Christinelund, som bestemt; han vil nu foretrække at tage dertil fra København; »jeg længes efter at see Dig, Din Mand og alle Børnene, føle mig hyggelig hos Eder, leve stille og velsignet, men der kommer en Forskrækelse, jeg maae jo over til Nysøe! Det er smukt og venligt at Baronessen gentagne Gange har indbudt mig. Baron Christian var for noget over et Aar siden hiemme i Kiøbenhavn og bad mig, jeg *lovede* det; ved mit Besøg hos Eder ifior snoede jeg mig fra Nysøe-Indbydelsen, *det kan jeg ikke iaar*, ja jeg er endog nødt til at mælde mig, et Andet er det da, om der da er saa mange Fremmede, at de ikke kunne tage imod mig. Det vil være en aabenbar Uhøflighed ikke at tage derover, og *det generer mig høilig*, derfor (her er den aabne Udtalelse), har jeg i mit forrige Brev slet ikke talt om, naar jeg tillod mig at

komme til Christinelund. Endnu kan jeg heller ikke tage Bestemmelse og hverken Du eller Din Mand ville misforstaae mig men maaskee kunne lede min Bestemmelse.

Jeg er endnu i stor Uvished med Portugals-Reisen. — — —

H. C. Andersen. Frijsenborg.

Her er saa godt og velsignet paa Frijsenborg, jeg føler mig her ganske hjemme og har ikke færre end tre nye Eventyr, saa at en lille Samling vist vil udkomme til Nytaar og som da strax skal flyve til Christinelund.

— — — Billedet paa denne Side viser mig paa Trappen til Grevens Værelser.

— — — Her er paa Søndag stor Bazar paa Hinnerup Station, til Indtægt for de Brandlidte; her er taget over 50 Photographi-Portraitter af mig, jeg har paa hvert af disse skrevet eet eller andet lille Vers af mine Digte og de skulle nu hver sælges for 4 β Stykket for at forøge Indtægten.« — —

Hierteligst

H. C. Andersen.

Jonna Stampe foreslår nu Andersen at komme sidst i August. »Iaar har min Svigermoder ikke, som hun pleier, spurgt mig om De kom til Nysø, men hun vil ligefuldt, naar De kommer til os, igien opfordre Dem, det er jeg vis paa. — — Jeg ved ikke bedre end at raade Dem til at komme her til os sidst i August og see Tiden an, maaske De kunde tilbringe det sidste Par Dage paa Nysø, i et Par Dage pleier det at gaee godt. — — —«

Deres hengivne

Jonna Stampe.

Herpå svarer Andersen: »Brevet var som altid velsignet og godt, det tydede ogsaa paa en Lempelse med Nysø og jeg har derfor saa temmeligt besluttet over Sorø at tage til Christinelund sidst i August.« — Der kom imidlertid noget i vejen; og Andersen kom der ikke siden. Næste år var han i Portugal og på Pariserudstillingen. — Men Jonna Stampe besøgte ham i København; og da hun og hendes familie boede derinde nogle vintermåneder, kom han til hende og læste ogsaa højt for hende og hendes gæster. — Deres venskabelige brevveksling fortsattes til hans død.

I året 1877 flyttede Henrik og Jonna Stampe ved hans faders død¹⁾ over på Nysø. Men et halvt år efter, i maj måned, døde hun, kun halvtredsindstyve år gammel. Hun blev dybt og inderligt savnet af nære og fjærne, af høje og lave. Hendes varmt omfattende og dybt forstående menneskesans havde gjort hende til manges uundværlige ven og fortrolige.

¹⁾ Hans moder var død allerede i 1868.

Hendes betydelige åndelige og praktiske evner fandt deres anvendelse i hendes hjem i det daglige liv og igennem hendes personlige forhold til mennesker; men disse evner kom aldrig til den udfoldelse og anvendelse, som burde have været dem til del, og aldrig kom de offentlig frem. Først da hun lå på sit dødsleje, fik menneskene at se et lille glimt heraf.

Da Edvard Collin havde fuldendt manuskriptet til sin store interessante bog, *Andersen og det Collinske Huus*, ønskede han at høre den bedømt af et menneske, der havde stået Andersen meget nær, som kendte hans forhold til familien fra første hånd og havde evner til at bedømme det. Han sendte da en del af manuskriptet til sin søsterdatter Jonna Stampe, som lå på sit lange og pinefulde dødsleje, og han bad hende, hvis hun kunde, da at læse det igennem og sige ham sin mening derom. Han vidste, at han henvendte sig til den rette. Hun lod sig manuskriptet forelæse af sin datter Christine og dikterede hende svaret; Collin aftrykte det i sin bog.

Dette brev har gjort indtryk på mange og har fået betydning for dem i deres opfattelse af H. C. Andersen. Magister Ida Falbe-Hansen skriver herom: »Dette Brev er det smukkeste Brev i dansk Literatur. Jeg læser det for de unge Piger, som jeg underviser til Examen. Men jeg tør ikke bruge det hvert Aar, for jeg bliver altid rørt og kommer til at græde.«

— Brevet lyder:

Marts 1878.

»Du har rigtignok Ret i, at jeg med Interesse følger Dit Arbejde om Andersen; det ligger mig netop paa Sinde, at Folk skulle lære ham at kjende fra hans menneskeligste Side, hans Venskabsforhold til den Collinske Familie. Jeg synes derfor saa udmærket godt om Begyndelsen, de Meislingske Breve, om Bedstefaders Optræden og Andersens Personlighed, som den viste sig der paa en næsten Dickensk rørende Maade. Ligeledes Brevene til Dig, hvor den fordringsfulde, pirrelige men dog kjærlige Side hos ham træder saa stærkt frem; endelig Brevene til Louise. Et saadant Indblik i Andersens Barndoms- og Ungdomsliv kan kun Du give.

Men naar jeg ikke var saa fuldt tilfredsstillet ved Randglosserne til hans Livs Eventyr, saa ligger det i, at jeg ikke synes, Du seer med nok Afstand paa den Tids Strømninger, eller idetmindste ikke føler noget af det, som jeg føler med Hensyn til Andersen. Jeg føler nemlig, at han virkelig var en Svane og en Stund betragtedes som en grim Ælling. Han følte Vingerne gro uden at kunne gjøre sig selv Rede for denne Følelses Berettigelse eller at kunne bibringe Andre denne Følelse. For ham var al Tugt og al Tilrettevisning kun Hemmelser; han følte Ubilligheden men ikke Berettigelsen. Derfor vaandede han sig under al Sprogtrettelse og under at vejes paa samme Vægt som Andre. Jeg troer, at selv om man har tilhørt hiin Tids Standpunkt her i Danmurk, selv om man endnu har bibeholdt sin Forkjærlighed for den, saa vil man dog nu ikke være blind for, at den var noget bornert og pedantisk, at Formen spillede en større Rolle end nødvendigt, og at de, som ikke kunde følge den Retning, let kom til at staa udenfor og derved blev gjort Uret. Samfundet kunde dengang ikke være anderledes, da det ikke kunde være forud for sin Tid, saa det skal ikke bebrejdes det; men det maa tages med i Betragtning, synes jeg, i Bedømmelsen af Andersen. Han hørte efter min Mening til de 4 store Profheter, men fik næppe Rang blandt de 12 smaa, og maatte derfor vaande sig under en Maalestok, han ikke kunde svare til. Dette synes jeg, var hans første Samtids ubevidste Skyld imod ham. Hans Skyld imod den var at kræve Anerkjendelse som Svane før han var blevet det, og det blev han først, da han skrev sine Eventyr. Dernæst havde han en anden Skyld, ligesom denne ubevidst, hans Phantasies Upaalidelighed med Hensyn til Folks Forhold til ham. Du kalder det Pirrelighed, men jeg, som har kjendt Mennesker med denne Slags Natur, jeg føler mig forvisset om, at det er en Utilregnelighed i Phantasien, der faaer denne til for Alvor at troe, hvad der vitterlig ikke er skeet. De lide ligesaa meget under disse forgøglede som under de virkelige Krænkelser og gaae i deres Grav, sikre paa, at deres Opfattelse har været den sande. Ved denne Fejl

har Andersen beredt sig selv og Andre store Kvaler, og dog anseer jeg ham for utilregnelig deri.

Der var dernæst en anden Grund, der maatte gjøre Andersens Fejl mere aabenbare for Verden end Andres; han var uden Familie. Alle vi, der ere saa lykkelige at have Familie, maa vide, hvad Støtte og Hjælp Familieforstaaelsen er for os. Fører en ublid Vind os bort fra den, vil vi dybt føle dens Savn: den kjender og bærer over med de samme Svagheder og Ejendommeligheder, den netop selv har, lægger stundom end ikke Mærke til dem. Dette gjælder de fødte Familieforhold; i de Forhold, man selv danner, faaer man visselig manganen en Gang ikke den samme Overbærelse. Hvor mangt et ondt Lune, hvor manganen en Særhed, Tværhed, ja endog Utaalmodighed faaer ikke Udløb inden fire Vægge, saa Verden forskaanes for at see dem og lide derunder og den Paagjældende selv hyppigt af Udenforstaaende betragtes som et meget omgjængeligt Menneske. Ingen af disse Lettelser havde Andersen, ingen medfødt Slægt forstod og bar over med hans Ungdoms-Særheder, og han havde senere ingen Familie, i hvilken han kunde udgyde det, som han saa desværre maatte udgyde over Venner og Bekjendte. Han kunde naturligvis heller ikke i den Collinske Familie have den Familie-Tryghed som vi Andre.

Naar man er syg, nervøs, ikke istand til personlig at skrive, men maa gjøre det pr. Dictat (som forekommer mig særdeles vanskeligt) og ikke kan tale til den, man vilde tale med, saa skulde man egenlig tie stille. Men saa stor er min Interesse for det, Du udgiver, at jeg har dristet mig til at dictere dette. Jeg synes nemlig, at det kunde gjøre godt mod Andersens Minde, om der blev ydet ham en Forstaaelse, som han maatte savne i sin Samtid, men som ingen bedre kunde give ham end En, der har staaet ham saa nær som Du — den Indrømmelse nemlig, at Andersens første Samtid var for snever til heelt at kunne forstaae ham, og at hans Pirrelighed ikke alene laae i en sygelig Sjælstilstand, men ogsaa var begrundet i Forholdene. Det var denne Klang af Sympathie, som jeg savnede i det ene lille Afsnit, og som har bragt mig til at udtale min Opfattelse.

J.

LOUISE LIND

$\frac{3}{8}$ 1813 — $\frac{1}{3}$ 1898.

LOUISE, Jonas Collins anden datter, var indtagende, endda helt op i årene. Hun var den kønneste af døtrene, sirlig og pyntelig med et kvindeligt væsen, munter, gemytlig, men ikke med Ingeborgs dristighed og sprudlende livlighed. Hun repræsenterede, som allerede sagt, retfærdigheden i familien. En receptiv natur, en interesseret, fortræffelig tilhører til alt, hvad man havde at berette hende, medfølelse, hjertensgod, sine venners trofaste ven.

Da Andersen efter endt skolegang i Slagelse og Helsingør kom tilbage til København i 1826, var Louise Collin bleven et ungt pigebarn på 13 år. Han siger selv, at hun er modellen til *den lille abbedisse* i *Improvisatoren* og skildrer hende i den saaledes: »Jeg havde ikke seet hende, siden jeg dandsede med hende paa min Arm og tegnede lystige Billeder til hende. Nu, ved Middagsbordet, saae jeg hende første Gang igjen. Hun var, som man havde sagt mig, temmelig udvoxet, noget bleg, og ved første Øjekast vilde Ingen sige, at hun var smuk, men der laae noget inderligt godt i hendes Ansigt, en forunderlig Mildhed var udbredt over det.« . . .

Han føler sig såret af de andres væremåde, »men den lille Abbedisse var et elskeligt Barn, der saae mig med Mildhed og Kiærlighed ind i Øiet, som hun vilde bede om Forladelse for de Andres Synd imod mig«, og hun sagde om dem: »de have deres egen Maade at behandle Dig paa, men de troe nu, det er den rigtige.« — — — »jeg saae i hende Husets gode Engel,

ved hendes Mildhed, hendes søsterlige Sind vendte enkelte Gange min hele barnlige Tiltroe tilbage, jeg var som bundet til hende.« »Som en Helgen stod hun for mig. Hun sagde til mig: »Jeg veed ikke, hvorledes det er, Antonio, men Dig betragter jeg slet ikke som de andre Herrer, ieg kiender! Dig kan jeg sige Alt, hvad jeg tænker, Du er mig nær, som min Fader og Moder.«

Louise Lind.

Andersen så Louise hver dag i hjemmet i Bredgade, siden i Amaliegade. Det var ved den tid, at han havde sin første store hjertesorg ved sin forsmåede kjærlighed til Riborg Voigt; han betroede sig til Louise.

Men da såret var lægt, trængte hans ensomme hjerte til et menneske at klynge sig til, og han fattede kærlighed til Louise Collin, der nu var bleven en voksen ung pige. Han kunde dog aldrig ret komme hende nær, han fik måske knap rigtig udtalt sin kærlighed for hende; hun ønskede ikke at høre den og satte derfor

søsteren Ingeborg til også at læse hans breve — hvad der gjorde ham endnu mere forlegen.

Af disse breve har Louise Lind selv brændt de fortroligste og alle sine egne svar; men en hel del af Andersens eksisterer endnu.¹⁾ Edvard Collin havde dem alle i slutningen af halvfjerdserne til udvalg for at lade trykke af dem, hvad han vilde, og han har naturligvis benyttet de interessanteste; et enkelt ud-

¹⁾ Testamenteret til Odense Museum.

mærket brev er trykt i »Baronesse Stampes Erindringer om Thorvaldsen,« et par stykker af Dr. Brix i hans bog; endnu er der nogle utrykte tilbage.

Brevene særlig fra det første år, 1832, giver et levende og rørende billede af Andersens sjælstilstand på den tid. Intet er jo sandfærdigt og derfor så værdifuldt, som en digters breve, der er skrevet *før* han får den bagtanke, at de mulig kunde blive trykt; en selvbiografi er jo langt fra af den værdi — hvor oprigtig den er skrevet, er det dog altid med fornemmelsen af offentliggørelse.

Nogle af disse tidlige breve skal derfor gengives her, skønt de allerede foreligger trykt i Collins bog. Men de er dér så vilkårlig behandlede, at endogså meningen nu og da går tabt, end-sige den duft og ynde, der er over disse ungdommelige skrivelser; der er stykker udeladt, omskrevet, ja et sted er to breve slået sammen, så at datoen ikke passer.

I det tidligste af de opbevarede breve sender Andersen Louise Collin det længe ønskede digt, *De brune og de blaa Øjne*.¹⁾

»Jeg var et Jordens Barn og fuld af Lune,
Og Glæde var min Tanke som mit Ord.
En Pige saae jeg — Øinene var brune.
De bandt mig fast til denne skønne Jord.

Jeg saae en Pige, alt var Aand og Tanke,
Den klare Himmel jo i Øiet laae;
Dødt var mit Hjerte, nu det maatte banke,
Og Siælen barnligt mod sin Himmel saae;

Det Brune vinker ned, det gjør mig svimmel,
Det Blaae mig aabner Kjærlighedens Himmel.

Han kalder dette en spøg, men han giver dog altså heri en let karakteristik af sin fordums og sin nuværende kjærlighed.

¹⁾ Trykt i H. C. A.s Digte.

Kjøbenhavn den 8. September 1832. ¹⁾Frøken Louise Collin
paa Nygaard. ²⁾

Det vilde glæde Dem at faae Brev fra mig, sagde De imorges; jeg vilde ogsaa inderlig gjerne saaledes engang tale med Dem, og det lader sig jo ogsaa gjøre, vi ere jo slet ikke fremmede for hinanden. — De og alle Deres lade mig hver Dag føle at jeg tilhører Dem; — o, De kan ikke troe hvor det kaster Sol-skin i mit Liv. Det er saa tungt at være fremmed og ene i denne Verden. Naar jeg om Aftenen sidder ene paa mit Værelse, føler jeg det saa dybt og tungt. Tænk Dem, om de havde ingen Forældre ingen Sødskende. Det er et Savn De neppe aner! derfor fik jeg Ludvig saa kjær, fordi han i denne Aften-Eensomhed, kom mig saa broderlig imøde. — Tak for al den Hiertelighed, det søsterlige Sindelag De i den sidste Tid har viist mig, ved Gud, jeg skønner paa det, jeg tænker mere paa Dem end De troer — og kan troe, men man tør jo ikke sige saadant noget til en ung Dame. — Jeg er bestemt en rigtig Digter, selv om jeg ikke i mine Arbejder kan udtrykke det, jeg føler min Sjæl og Tanke er Poesie. Alt bliver mig poetisk, selv den hele prosaiske Verden om mig, derfor gribes jeg tidt af en ganske forunderlig Kiærlighed til Alt, men »jeg maae mig moderere«, ³⁾ ellers gialdt jeg for »overspændt«, dog dette Ord betyder sædvanlig kun, ikke at være saa »slap« som Mængden. Saaledes holder jeg vist ogsaa mere af Eduard end De begriber, skjønt han tidt har giort mig bedrøvet; dog siden jeg kom hjem fra Landet, har han været saa elskelig, det gode Væsen, bare han vilde vedblive. Vil De ikke nok tale godt for mig? Faae ham ret til at holde af mig; jeg er, virkelig, meget zart i Kiærligheds Capitelet, et mørkt Blik kan forstyrre min Roe for lang Tid. — Men det er Dem nok et underligt Brev?

---

¹⁾ A. & C. 168 kun Udtog.

²⁾ Hvor Collins lå på landet på Strandvejen..

³⁾ Collinsk Citat fra *Kiøge Huskors*.

Altsaa til noget Andet. Jeg kunde da slet ikke finde Dem ved Væddeløbet; Eduard saae jeg, men heller ikke meer. Jeg sad ganske forladt ved min gamle Kiærlighed (sagde man) Jomfru Jørgensen og Giengangerforfatteren. Det var mig for stivt, saa rykkede jeg langt, langt ned paa Bænkene, og som jeg sad, kom Ludvig Müller med sin Søster og nogle Flere og saa fik jeg Selskab, det var den eneste Glæde jeg havde, for Væddeløbet var dog altfor lidt. — Der var ingen Liv i Folk! Gusta¹⁾ og jeg væddede indbyrdes om to Heste, men ingen af os tabte eller vandt, det var kiedeligt! Da det var forbi søgte jeg efter Dem og Deres, men De vare borte. — De komme da ikke derud i morgen? — Nyt veed jeg intet, uden at nu begynder Sommeren, det er jo paa Tiden, efter som Vinteren snart banker paa Døren; bliver Veiret saaledes ved, seer De mig snart ude paa Nygaard. Her har De et nyt Digt til Beslutning.

Hiertet er en Vugge,
 Altid Giængen gaaer,
 Dybe, tunge Sukke
 Tidt mit Øre naaer.
 Barnet ofte græder,
 Ingen det forstaaer,
 Drømmer nu om Glæder —
 Altid Vuggen gaaer.

Du maa ikke sukke,
 Naar jeg paa Dig seer,
 Altid gaaer Din Vugge,
 Græd nu ikke meer;
 Eventyr og Sange,
 Skal af mig Du faae,
 O, jeg kan saa mange,
 Hør kun smukt derpaa.

¹ L. Müllers søster.

Sov og drøm Du lille,
 Fri for Sorg og Nød,
 Staaer Din Vugge stille,
 Veed jeg, Du er død; —
 Dog jeg veed det ikke,
 Selv ¹⁾ paa samme Sted,
 Thi med brystne Blikke
 Sover jeg da med!

Nu lev vel! Tænk imellem paa mig og bring dem alle derude en Hilsen fra

Deres Digter.

Kjøbenhavn den 27. Okt. 1832. ²⁾

Til Frøken Louise Collin.

Mine Breve fornøie Dem, det har De sagt, ja endogsaa efter at have læst det sidste jeg skrev, og i dette lod jeg dog mit Hierte saa meget udtale sig, at jeg ordenlig var lidt forskrækket derfor da det var noget underligt noget. — De har nu læst min Barndoms Historie, tillidsfuld har jeg viist Dem Alt, og dog forekommer De mig mere fremmed mod mig end før; jeg tænkte paa Dem medens jeg skrev den, o De har endnu ikke sagt mig et venligt Ord derom. Det har bedrøvet mig saa meget; mangan Nat, mens De sover rolig, er jeg saa sorrigfuld, saa ulykkelig. — Det er at være overspændt siger man; jeg veed det nok! — Hvorfor har De slet ikke talt til mig siden jeg viiste Dem mit hele Ungdomsliv, det mindste Ord derom? Er der noget i mit Væsen der gjør mig saa frastødende, saa uværdig Deres — Venskab? — *De* og Eduard ere de to jeg har den største Tillid til i hele Deres kiære Hjem, det tør jeg jo nok sige? det er der jo dog intet Ondt i. — O Gud, jeg er bleven saa ængstelig for enhver Yttring af min Følelse, jeg frygter altid for at den bringer mig Fortræd! at den gjør mig

¹⁾ På denne plads har Collin flyttet komma'et hen!

²⁾ A. & C. 171 kun Udtog.

ulykkelig! — Det er mig en Evighed at jeg ikke har talt med Dem! Der ere mig altid saa mange om Dem, at jeg ikke ret kan tale alvorligt! jeg føler mig saa frygtelig geneert,¹⁾ jeg vilde som en Broder tale med Dem, søge Trøst og Mod. — Naar det nu gaaer godt med mit Stykke, paa Tirsdag, og jeg siden har sendt Kongen mine *Aarets 12 Maaneder*, vil jeg tale med Deres Fader om at komme bort, komme ud i Verden, det lader sig vist gjøre, og det vil være godt for mig! troer De ikke det? Troer De ikke at min Sygelighed da tabes, at jeg kan blive et ordenligt Menneske. O Gud, kiære Frøken, jeg føler mig saa ulykkelig, — ja jeg maae bort; langt bort! — Gid det kun kan skee, skee til næste Foraar. — Jeg haaber det! — Længe bliver jeg vist ikke her; Deres Fader mener mig det saa godt, han hjælper mig nok bort; det er da kun kort endnu vi er sammen! det er kun kort Tid jeg saa ofte kan være i det kiære Hiem! — O, Gud, jeg græder medens jeg skriver dette, det er mig som jeg snart skal see Dem sidste Gang. — Kommer jeg bort, tør jeg da skrive Dem til? — O det er mig tidt, som var jeg Dem ganske fremmed, som De slet ikke forstod min broderlige Hengivenhed, ja, som denne var en Dristighed, De vilde sætte Grændse ved Kulde og Selvfølelse. De veed ikke hvormegen Indflydelse De har paa mig, De vil kunne virke betydeligt paa mit hele Væsen; Digteren er Dem jo ligegyldig siger De, skiøndt han maaskee kan virke paa tusinde Andre, lad dog Mennesket have Interesse hos Dem. De kan lede og bestemme mig! Jeg føler mig syg, siælesyg; der er ingen Livslyst hos mig, min Ungdom forsvinder for mig, der er intet jeg kan glæde mig til, intet der driver mig. — Mine Ungdoms Drømme ere og blive Drømme, jeg føler mig visne hen i Sygelighed og Eensomhed! — De har yttret Interesse for mig, vær mig da ogsaa en Søster, jeg føler Tillid til Dem, giv mig Mod; dersom De *kan* da lad mig føle jeg ikke har taget Feil af Dem. — Jeg har den største Ærbødighed for Dem, den inderligste Tillid; jeg staaer jo ene i

1) Dette retter Edvard Collin til: »der er altid saa mange om dem. jeg føler mig saa frygtelig generet.«

Verden, uden dem jeg selv klynger mig til! — Lev vel! det er langt over Midnat, Klokken er snart to, jeg tør ikke skrive meer, et sorgfuldt Hierte udtaler let sin Smerte, og den er jo ikke moersom!

Deres broderligsindede

A.

Kjøbenhavn den 1. November 1832.

Frøken Louise.

Det er saalænge siden jeg ret talte med Dem! Vi have jo nok været sammen, men der er altid saa Mange, at jeg ikke ret veed at komme med i Conversationen, jeg er vist utaalelig kiedsommelig? Jeg kan ikke ret finde et passende Udtryk derfor. — Nu er jeg da ene med Deres aandelige *Jeg*, nu vil jeg ogsaa pluddre, De har tilladt mig det — og Deres Søster er jo Censor i denne Ciffer-Samtale. Herre Gud! hvor selv denne Censur gjør mig forlegen! Men hun ynder mig jo dog, hun vil ikke *misforstaae* mig, ikke berøve mig den eneste Trøst, den eneste rigtige Glæde jeg har, at jeg imellem ret *broderligt* tør tale med Dem, naar jeg er altfor bedrøvet? — Jeg havde i Dag en løierlig Samtale med hende, der satte mig i en underlig Stemning, hun saae mig saa dybt i Siælen at jeg kunde blive forskrækket derfor, havde jeg ikke en god Samvitighed. Hun bebrejder mig, ligesom De, at jeg mangler Selvbeherskelse, jeg har jo dog bedret mig, og skal det meget mere; det har jeg lovet Dem og vil derfor holde det. Pas paa! Alt hvad der kan bevirke mindre gode Tanker om mig, hos Dem og Deres, skal jeg nedkæmpe — det vil gjøre mig saa ulykkelig, om der kom en Tid, jeg følte at De var mindre godt stemt mod mig end jeg nu *troer* det. Deres Fader skylder jeg næsten ¹⁾ Alt, ingen af hans Børn kan mere barnlig klynge sig til ham end jeg, jeg har Ærefrygt for ham, han har draget mig frem, han er mig min anden Fader. I Eduard har jeg fundet

---

¹⁾ Hos E. Collin er ordet »næsten« udeladt; ogsaa dette Brev er kun trykt i Udtog hos A. & C.

den kiærligste, den bedste Ven, jeg veed, han vil ikke forlade mig, om de endogsaa Alle gjorde det; vær mig da ogsaa god, kiære Frøken! jeg har saa megen Tiltro til Dem, jeg stoler paa Dem som paa Eduard, — det tør jeg jo nok sige? Vi have jo kiendt hinanden i saa mange Aar! — De troer det vist ikke; men det er virkelig sandt! jeg synes ordenlig det er Evigheder imellem hver Gang jeg seer Dem, og naar jeg saa kommer, bliver jeg underlig ved at føle, at det jo var Dagen forud jeg sidst var der. — Det Hele ligger i, at jeg er saa ene, har intet Hiem, og søger det derfor hos den Familie, der er mig kiærest. — Jeg er dog et underligt Menneske; har jeg et Gode og føler det, da griber der mig tidt en underlig Frygt for at miste det, jeg kan ikke ret tænke mig, at jeg i denne Verden skal nyde noget Varigt! — Det bæres for mig, som jeg engang ikke længere vil blive yndet af dem der hiemme, at jeg mister dem Allesammen. Men det bærer jeg ikke! De har følt hvor meget enhver Stemning mod mig, i Deres Hiem, virker paa mig. O, der ligger en uhyre Vægt i det mindste Ord, selv — ja jeg maae bekiende *Dem* det, thi det piner mig — det lille Ord om »Galopade«, — »engageret« — har forunderlig grebet mig! men jeg tør ikke ret udtale mig. — Jeg er jo Digter, en Digter er et underligt Væsen, den ydre Verden virker forunderligt ind paa ham, det er i Grunden den der former det Siælelige; tænk paa, hvor meget De virker paa mig, eller tænk det, idet mindste for min egen Roligheds Skyld. Jeg føler, at jeg gaaer til Grunde, min aandelige Kraft sløves, før jeg endnu har udrettet noget! Intet driver mig fremad! Der er intet jeg tør haabe, ingen Ting i Fremtiden der staaer mig som en Mulighed, en blot tildrømt Mulighed. — Naar jeg engang er formuende nok til at kiøbe mig Entré i den store Dandsesal, er der *intet der*, som giver mig Lyst til den omtalte Galopade. — Saadan gaaer mit Liv hen, jeg lever, uden dog at leve; vær mig lidt mere end de Andre, vær mig en Søster, vær mig den, der viser mig Maalet, Veien til Daad og Ære; der kan vistnok blive noget af mig, vor Herre har saa forunderlig taget sig af mig, og han er jo dog den bedste Støtte af dem Alle, og De vil ogsaa altid være som nu,

jeg tager ikke Feil af Dem, De vil bære lidt over med mine mange Særheder, min Pirrelighed; trøste mig *naar* De kan, og aldrig gaae over paa mine strænge Recensenters Partie, om De endogsaa blev ledet i Fristelsen. — Men nu lev vel, jeg seer Dem snart, glem mig ikke!

Deres hengivne

A.

Hils Søsteren!

Om Andersen nogensinde har fået helt udtalt sine følelser og fået et bestemt afslag, ved man altså ikke; men han har, som man ser, forstået, at den unge pige ikke gengældte hans følelser, og dette er gået ham meget nær til hjerte. Han skriver i 1838 til sin gode veninde Henriette Hanck: »Der er et Moment i mit Liv, som jeg ikke tør udtale, selv ikke overfor Dem, en Kamp jeg gennemgik kort før min Rejse til Italien.« Sikkert har Dr. Brix ret, når han mener, at der i hans sorg også blandede sig en længsel efter at komme til at stå *på lige fod* med hendes familie — hans bestandige attrå; året forinden havde hendes broder Edvard afslået at være dus med ham. — Han har sikkert ikke alene følt sig bedrøvet, men til tider også bitter. Måske er det ved den tid, at han skriver disse ord til hende:

Søndagmorgen. ¹⁾

Uretten er altid paa Andersens Side; han lider også selv meest derved i sin Eensomhed, lad det være hans Straf! I en anden Verden, hvor Alt ligger os klarere, vil han vist gjøre Dem endnu mere Afbigt, skøndt han vist der mindre trænger til Vennerne end her. Tilgiv ham, at han imellem har betragtet Dem som en Søster og glemt, at han selv kun er

H. C. Andersen.

Frøken L. Collin.

¹⁾ Trykt i Dr. Brix's bog.

Ved nytårstid 1833 forlovede Louise Collin sig med Auditor Lind. Han var Andersens fuldstændige modsætning; en god, normal, munter mand og med et mutterwitz, der passede fortræffelig ind i den Collinske kres. Men naturligvis kunde Andersen ikke forstå, at denne gode borger og brave embedsmand, denne — vittighedsmager — blev foretrukken af Louise Collin for ham — digteren — (»Kan du spinde — kan du lægge æg.«)

Nu *måtte* Andersen bort. Gamle Collin skaffede ham også den ønskede rejseunderstøttelse, og han tiltrådte sin første store udenlandsrejse. Efter at han i Schweiz havde søgt at digte sig fri af sin håbløse kærlighed til Louise ved at skrive *Agnete og Havmanden*, skete gennembruddet af hans digtervirksomhed i Italien, og først nu blev han i sandhed H. C. Andersen. Han kom hjem i 1834 og skrev *Improvisatoren*, der gjorde hans navn berømt i Tyskland og senere andetsteds. Det var en roman, der foregik i Italien, skildrede landet og folket, bar italienske navne — men indholdet var her som i alt, hvad han skrev, *hans eget liv*; hans barndom og en næsten autobiografisk skildring af hans forhold til Collins; deriblandt er altså Louise Collin forbilledet til »Den lille Abbedisse.«

Fra rejsen havde Andersen skrevet hjem til Louise, resigneret og venskabeligt, efter hvad der foreligger; senere skrev han også andetsteds fra.

Nestved den 6. Juni 1836. ¹⁾

Til Frøken L. Collin.

Paa Fredag venter jeg at være i Sorø og vil da sende mit Syngestykke, som til den Tid er renskrevet, hiem til¹⁾ Eduard; i samme Konvolut skulde være Brev til ham og Dem; men nu jeg tænker frem i Tiden, synes jeg det bliver altforlænge før jeg taler med dem hiemme og derfor skriver jeg dette Epistel. Ja, det kan De nok ikke ret tænke Dem? Ingen Sommer har jeg saaledes savnet dem Alle hiemme, som denne Gang, men

¹⁾ I A. & C. fejl dateret: Lykkesholm 30. Juli 1836, p. gr. af, at to breve er slået sammen. E. C. retter altid Andersens Juli og Juni til Julii og Junii, hvad A. ikke skriver selv.

jeg har heller aldrig saa ganske levet med Dem som i det sidste Aar! Da jeg sidst reiste udenlands følte jeg kun een eneste Hiemvee, en Dag i Paris jeg kom til at nynne »lille Viggo«! naar jeg nu kom en lignende Tour ud, vilde jeg vist føle Længsel, for jeg har et Hiem i Danmark. Hos Guldbergs ere de Alle saa elskværdige imod mig, man beundrer Digteren, behandler mig med en Agtelse — ja, De, Frøken Louise (jeg tør ikke skrive hare Louise) veed nok hvorledes jeg vil have det! uagtet al Hyldest morer jeg mig ikke . . . Paa Torsdag eller Fredag tager jeg en Vogn til Sorø! jeg maa tage een for min egen Mund, for her gaae ingen Poster. Rimeligviis kommer jeg til Slagelse Væddeløb og seer da Drewsen og muligt Theodor? N'est pas?¹⁾ det glæder jeg mig til! I næste Uge indtræffer Renzos Bryllup²⁾ og et Brev til Eduard, bring ham foreløbig en Hilsen! Fortæl Søsteren at hele den dannede Deel af Nestved synger »Lille Viggo« efter Kalundborger Melodien. Siig hende at jeg gierne gav 1 Rdlr. for et Nakkedrag af hendes hvide Haand. Imorges hørte jeg Staldkarlen raabe inde i Stalden til Hestene: »See til Bæstet«! det klang som Hiemets Melodier for mig! jeg følte hvad Schweitzeren føler naar hans Alpesang lyder i fremmed Land! »See til Bæstet« hvormange søde Erindringer kan der ikke ligge i disse tre simple Ord. Hils Moderen, den kiære, gode Moder! Vil De lade hende læse dette. Hils de tre Brødre, med Kone og Kiæreste ÷ 1.³⁾ Glem ikke Faderen og Lind!

Deres broderligt hengivne
H. C. Andersen.

Lykkesholm den 30. Juli 1836.

Til Frøken Louise Collin
overleveres hende den 3. August 1836.

Min bedste Hilsen sender jeg Dem til den 3die August. Den Dag vil jeg ret tænke paa Dem, erindre de mange kiære Øie-

¹⁾ Nest—pas? Andersens udtryk for N'est-ce-pas? det blev stående udtryk i familien.

²⁾ Syngestykke af Andersen.

³⁾ Theodor var ugift.

blikke, hvor De ret var søsterlig god mod mig. Jeg har Timer i min Erindring, fra tidligere Dage, De maaskee ganske har glemst, fordi de for *Dem* vare uden Betydning. Hvert trøstende, venligt Ord De har sagt mig, modtog jeg for aldrig at miste det. Den tredie August er jeg i Svendborg, hvor der er Kirke-Concert, rimeligviis træffer jeg der alle Hornemanns og vi ville da tale om den kiære Louise, saaledes er De da ogsaa med. Samles jeg med Emil om Aftenen paa Hvidkilde, da skulde vi to drikke Deres Skaal, (naturligviis i al Stilhed). Vi ville, som to langtorte fra de stille Øer, der samles mellem Fremmede, see betydningsfuld til hinanden, erindre den blaae Lothus, som de Andre ikke kiende, og holde saaledes vort Hiertes Guds-Dyrkelse. For to Dage siden talte jeg med Præsten Lassen,¹⁾ han fortalte mig at De og Lind havde faaet Smerter i Halsen, ja at Lind senere laae til Sengs af Skarlagensfeber. Jeg kan ret tænke mig Deres Bedrøvelse hiemme. Med Halsen er det vel nu bedre, men Feberen er ingen Spøg. Hils det fortræffelige Menneske fra mig. De besøger ham i hans Sygdom, det vil hiælpe paa Patienten, selv et lille Epistel fra Deres Haand maae jo være de meest styrkende og helbredende Draaber. — Til den tredie August sender jeg Dem, som Present, en Forsikring paa et Exemplar af min nye Roman, der udkommer, vil Gud, i April, tag til Takke! gierne sendte jeg noget bedre, men De seer meest paa den gode Villie, veed jeg! De sidste otte Dage tilbragte jeg paa Tolderlund, hvor det ideligt var Regnveir og høist kiedeligt; mere herom mundtligt! iforgaars kom jeg her til Lykkesholm, hvor Sommeren, da jeg kom, sprang frem, som en Passions Blomst. En uforsigtig Badning i en Søe med Kildespring, har givet mig en lille Feber, men den har vel intet at betyde, Luften er saa mild, her er en Rigdom af Levkøjer, saa man kun aander Duft, Kirsebærtræerne ere i et Blod af saftige Frugter og vi have fuldtop af Meloner. Paa Mandagmorgen reiser jeg til Broholm og Onsdag, Fødselsdagen, er jeg

---

¹⁾ Gift med Linds søster, broder til Justine Lassen, som var i Huset hos gl. Collin.

i Svendborg; 8 Dage derefter er jeg vist paa Nørager eller i Sorøe, derom skal Eduard faae Brev. Jeg har fra Agent Voigts i Faaborg faaet en Indbydelse, men jeg afslog den. Nu hører jeg siden at de rimeligviis *Alle* af Familien kommer til Concert i Svendborg og mene da nok at overtale mig. Vi mødes i Kirken. Rygtet gaaer i Fyen, at Stage¹⁾ og Joinf. Kofoed have holdt Bryllup! Naar holder Eduard sit? Efter min Beregning skulde det vel have været i Juni! Hils nu den kiære Moder, Søsteren og *Alle* hiemme, og tænk lidt paa mig og har De et Ønske for mig, da lad det være: gid at Andersen næste Aar maa drikke den tredie Augusts Skaal mellem Pinier og de Bierge »der staae ham, som det deiligste Indigo!«²⁾ Imellem længes jeg ret inderligt efter Hiimmets Hiem; da staaer *De* saa levende for mig, og det er et andet Billede, end det Marstrand har givet os.³⁾ Udtrykket i Øinene erindrer jeg bedst hos alle mine Venner, det siælelige Udtryk er mig det egentlige Portrait, kunde jeg endogsaa glemme hvert søsterligt Ord De har sagt mig, Siælen i Deres Blik vilde dog ikke forsvinde, det er jo ogsaa paa denne og disse, vi i den anden, ukjendte Verden, skulle kiende hinanden. Lev nu vel! gid De næste 3die August endnu føle Dem lykkeligere end i Aar, gid Lind maae være ansat i Helsingør eller Odense, og jeg da fra Syden maae adressere mit Brev til Fru Louise Lind!

Deres broderligt hengivne
H. C. Andersen.

Kjøbenhavn d. 18. November 1839.⁴⁾

Frøken Louise Collin.

Min iegode Søster!

Gud lønne Dem for Deres Deeltagelse! i dette Øieblik læste jeg Deres Brev! — De og Ingeborg er mig — hvad Ingen vil være og blive for mig! — Eduard har jeg alt længe maattet be-

¹⁾ Skuespilleren.

²⁾ Et citat af *Improvisatoren*, som der blev gjort nar af i kredsen.

³⁾ Gengivet i Dr. Brix' bog s. 85.

⁴⁾ A. & C. 316.

tragte som Fremmed, han er det — og bliver det! — Deres Fader har jeg altid seet op til, som til det Ufeilbare, — han har stødt mig saa haardt fra sig — kunde jeg kun selv indsee min Feil, da vilde jeg forandre den — men jeg kan ikke! Og dog har han vist Ret, naar man dømmes, som en streng Gud tør dømme. Jeg føler min Afmagt, føler hvor lidet jeg gavner i Verden, hvor tom min hele Stræben er — og dog tør man jo ikke døe. Jeg tænkte igaar paa Døden, som en Christen ikke skulde tænke paa den, kun De og Deres Søster stode saa trofaste for mig, den Kiærlighed De igaar viiste mig, lod mig føle at jeg dog havde Venner endnu — men hvorlænge! Bliv ikke vred paa mig, men jeg troer ikke paa nogen Venner meer! de kan forandre sig; jeg kan forandre mig! — Dog hvad Ondt der møder os, naar vi ikke kan selv indsee at det udspringer af vore Handlinger, kommer fra Gud i en høiere Hensigt. Tal ikke til Deres Fader om den hele Sag, jeg beklager mig ikke, — jeg maae jo, naar jeg feiler, bære Følgerne af mine Feil, skee hvad der maae, to Søstre vil maaskee græde over mig naar jeg har Ro! — Vi sees snart, og jeg skal være fattet og uden alle Fagter. Gud velsigne Dem og Deres. Hils Deres Søster! *imorgen taler jeg med Dem!!!*

Broderen.

I 1838 var Andersen første gang på Nysø. Han var der også de følgende år, og i 1840 skrev han derfra det fortræffelige brev til Louise Collin, som er trykt i B. Sts Er. side 283. Det ender således:

— — — Idag er det sommerligt. Jeg har spadseret til Skoven og hørt over Vandet Kirkeklokkerne ringe, medens Skibene flagede i Præstøe-Bugt! Dog det er sandt, De holder ikke af Naturskildringer. Lev vel! Brev faaer jeg jo ikke fra Nogen! Mange Tak! Deres broderlig hengivne

H. C. A.

Den 25. November 1840 stod Louise Collins bryllup med Lind hos faderen i Amaliegaden. Nu *måtte* Andersen igen bort fra hjemmet. Han rejste til syden, og således undgik han at være tilstede ved brylluppet og festerne, som fulgte på; han skriver: »Syden er min Brud.« Inden han rejste, havde han »udsunget sin Smerte« i dramaet *Maurerpigen*, hvor Raphaella forsager sin kærlighed og kongen holder bryllup med en anden; Raphaella slutter dramaet, idet hun går i døden:

»Fædrelandet ånder Glæde,
 Kan da Raphaella græde! —
 Nu de for Guds Alter træde!
 Hør, hvor festligt Orglet klinger!
 Gid jeg havde Svalens Vinger!
 Selv jeg er i disse Dale
 Kun en fremmed, vildsom Svale!
 Alt, hvorfor jeg her har stridt,
 O, af det blev intet mit!

Ei hos Maurer findes Hiemmet,
 I Cordova er jeg fremmed.

— — —

»Konge, viis Dig Kronen værd!
 Raphaella for Dig beder!«
 Stærke Død, løft nu Dit Sværd!
 Giennem alle Evigheder
 For mit Fædreland jeg beder!«
 (styrter sig i Dybet. Mængden jubler:)
 »Der er Glæde i Cordova!«

Hvor personligt og inderligt er ikke dette følt. Mens glæden jublede i Cordova, — 3: i hjemmet, var han fløjet bort på svalevinger, han, der nu følte sig som en fremmed i sit kære »Hjem.« Fra München sendte han i sin godmodighed det unge brudepar dette rørende bryllupsdigt:

Til Louise:

skrevet i München paa hendes
Bryllupsdag den 25. November 1840.

Nu sidder Du hiemme veemodig og glad
I Din Brudedragt.
En Fremmed jeg er i den fremmede Stad,
Jeg skal see dens Pragt.
For Altret hans Haand i Din er lagt,
Den lystige Kreds nu synger for Eder,
Der er Bægerklang,
Der er Brudesang,
Men jeg — for Eder jeg beder!

Mon dem i Hiemmet, som jeg forlod,
Jeg meer skal see?
Du var mig en Søster saa mild og god —
Guds Villie skee!
Imorgen jeg gaar over Alpernes Snee,
Seer Roserne blomstre, jeg tænker paa Eder,
Paa hvert venligt Ord,
Hver en Drøm i Nord,
Og da — for Eder jeg beder! —

H. C. Andersen.

Allerede fra Kiel skrev Andersen til gamle Collin; afskeden har faldet ham tung:

Kiel den 1. November 1840. ¹⁾

Min iegode, elskede Fader. Aldrig har jeg følt saa meget for Hiemmet som igaar, da jeg forlod det, og ved Hiemmet forstaaer jeg Deres Huus og alle dér. Men det er godt, jeg reiser, min Siæl er syg, selv for sine Kiæreste tør man ikke eller kan man ikke ret udtale, hvad der trykker tungest. O, hvor De ret

¹⁾ A. & C 320.

i de sidste Dage lod mig føle Deres Kiærlighed. Jeg elsker Dem som en Fader, vær mig det altid, og jeg vil erkiende, at jeg har vundet uendeligt i denne Verden. I Tankerne er jeg hos Dem, sidder Ansigt til Ansigt med den jævne ærlige Moder, den velsignede elskede Ingeborg, som driller mig — o nej, hun driller ikke mere — den inderlig kiære Louise.« — — —

Andersen oplevede nu igen en vinter i Rom, som han havde glædet sig meget til og som blev ham forbitret ligesom den forrige ved breve hjemmefra. Først i April fik Louise Lind igen brev fra ham.¹⁾

Athen den 11. April. Paaskedag 1841.

Til Fru Louise Lind, født Collin.

Fra München fik De et lille Digt fra mig, fra Grækenland derimod skal De faae et Brev! min eigode kiære Søster! der gaaer ikke en Dag uden De er i min Tanke! nu er De jo ret lykkelig! Lind veed at jeg skatter og elsker Dem! siig ham at jeg ret venlig tænker paa ham, at jeg tidt i min Eensomhed erkiender hvor god og kiærlig han har været mod mig og at jeg ofte synes at jeg ikke har været erkiendtlig nok. — Et lille Epistel har jeg sendt ham fra Neapel, jeg haaber han har faaet det. Af Brevene til Deres Fader har De jo seet hvorledes jeg har levet. Ja i Neapel var jeg farligere syg, end De maaskee troer, men det blev jo godt igien. Om min Reise hertil har De ogsaa hørt. Jeg har i Grækenland fundet en Modtagelse, en Opmærksomhed, hvorom jeg aldrig drømte. Professor Rasky, der er her en Mand af Betydenhed, synes at være mig god, han har indført mig hos den østerigske Minister, den bekiendte Grev Prokris, (jeg skal der til Middag imorgen), hos den franske og engelske, og hver Dag *ride* vi lange Toure; han siger jeg har stort Talent for at blive en udmærket Rytter. I Grækenland er

¹⁾ Dette brev er helt omskrevet af E. Collin, (A. & C. 335) som endogså lader ham ride ture med en anden person, end han beretter, o. s. v. — Da brevet er grumme langt og delvis kan læses i *En Digters Bazar*, gengives her kun brudstykker af det.

det nu en Nødvendighed at ride, thi ellers kommer man ikke langt, thi her er egentlig slet ingen Veie. Hvor ofte har jeg ikke ønsket at De og Deres Søster saae mig til Hest med min høie Grækerhue og flagrende Silkedusk. Igaar red jeg 5 Timer i Trav, men jeg kan ogsaa mærke det endnu. Den første Dag var jeg naturligvis skrækkelig angst og naar Bæstet kom lidt ud over Fodgang — ja jeg tilstaaer det — brølte jeg ganske høit. Nu brøler jeg ikke meer! — det morer mig endogsaa. I denne Aften var jeg tilsagt til en privat Audiens hos Kongen og Dronningen af Grækenland; vor Konsul, ung Hollænder, kom Klokken 7 og hentede mig, han var i fuld Puds, jeg ogsaa; men da vi kom i Forgemakket lod Kongen sig undskyldte med at han havde den skrækkeligste Tandpine, (i Nat har han ved den græske Kirkefest staaet 3 Timer paa Gaden med blottet Hoved); naar han var vel ønskede han og Dronningen at see mig . . .

— Andersen fortæller nu, at han vil rejse til Constantinopel og hjem ad Donau og fortsætter:

Det vil glæde mig om min Reise blev som jeg nu haaber og troer; jeg kan da ogsaa ved Hiemkomsten sige til Deres Onkel — ham De maa hilse ret venlig fra mig: Kan De nu see, Hr. Etatsraad, jeg *turde* nok rejse til Grækenland og Constantinopel, De sagde »det er umuligt!« — Men det var jo ogsaa umuligt at jeg kunde reist bort uden at see et nyt Stykke af mig blive spillet. — — — (Man siger ham, at rejsen i flere henseender ikke er uden fare; men) — — — siig til Deres Moder at hun beder for mig den 4., 5. og 6. Mai, thi da seiler jeg nok paa det sorte Hav og det har slugt et Par Dampskibe i dette Foraar; dog jeg vil haabe det lader sig nu nøie med disse Bid, og lader Digteren slippe vel over, uden at vippe ham altfor meget . . . Deres Fødselsdag venter jeg at feire med Dem, vil vor Herre det anderledes og at jeg døde ude, da er min sidste Tanke hos Dem og Deres, mine meest elskede der hiemme. Lev vel! lev vel! Hils Jonna.

Med broderligt Sind

H. C. Andersen.

Da Andersen kom hjem fra sin store og i de tider dristige og mærkelige rejse i Orienten, skildrede han den fængslende i *En Digtets Bazar*, som man endnu læser med interesse. — Edvard Collin erklærede rigtignok, at han »satte ikke Priis paa den.«

Modtagelsen ved hjemkomsten var hjerteligere end nogensinde; familien havde været lidt ængstelig for ham (s. 67). — Han fandt nu sin gamle plads i »Hiemets Hiem.« Forholdet til Louise Lind var venskabeligt; måske var hun den af det ældre slægtled, der holdt mest umiddelbart af ham. Med hendes mand stod han sig pænt trods forskellen i deres naturel. Børnene holdt han af og lavede billedbøger til. Han spiste hver ugedag til middag hos Linds ligesom hos flere af familierne.

JETTE COLLIN

20/10 1813 — 22/10 1894.

JETTE COLLIN var den klogeste og den mest udviklede af det ældste slægtled i familien. Egentlig passede hun ikke særlig ind i den. De fandt hende fra begyndelsen af noget forkælet; men efterhånden faldt de i tråd sammen og kom til at holde af hverandre.

Andersen skriver: »... jeg vil kun tilføje, hvad den fortræffelige Fredrika Bremer har sagt med stor Sandhed: »Fru Collin er og bliver mig Typen for de ædleste og bedste Qvinder, Danmark eier«. Ilia Fibiger kaldte hende i en tilegnelse »Den elskeligste blandt Kvinder«, og dette navn blev naturligvis jævnlig anvendt.

Jette Tyberg¹⁾ var smuk, ja, hun var en af de få virkelige skønheder. Muligvis mindre skikkelsen, i hvert fald i hendes ældre år var den noget medtaget af gigt; men hovedet! Et skønt billede var hun som død med de rene marmortræk og de smukke hvidgrå bukler om tindingen. Andersen skriver udenlands fra til Edvard Collin om hans forlovede: »Siig til Deres Jette, at hver Gang jeg tænker paa Danmark for at trøste mig ved Tabet af Italien, siger jeg altid: »Bøgeskoven, Jette Tyberg og Kløvermarken«. Hils altsaa Nr. to af det Skønne i Danmark.« Jette Tyberg var dertil mild og venlig, yndefuld, med et måske lidt stiliseret væsen. Men det skulde ikke undre, om hun egentlig trods sine sjældne egenskaber alligevel ikke havde

¹⁾ Navnet er i de senere tider forandret tilbage til Tybjerg efter Tybjerg sogn, hvorfra slægten stammer.

vakt kærlighedsfølelse hos mange mænd, som man skulde tro; hun var nemlig aldeles ukoket og dertil noget upersonlig.

Denne sidste egenskab hindrede hende ikke i at have utallige venner; men den gjorde, at det nærmest var hende, som var

Jette Collin.

deres trøster og hjælper; de betød egenlig mindre for hende selv. — Vennerne strømmede ustandselig til, og *altid* var de sikre på en god modtagelse. Uden udpræget religiøs form var hun for dem noget af en præst, hvortil også det upersonlige passede. Hun var måske mindre for dem, som ikke trængte til præst. Det var, som om hun ikke gjorde rigtig forskel på menneskene; mere var det hjertensgodhed og medfølelse, som åbnede

dem hendes hjem og hendes hjerte, end det var længsel og varme. De fattige i ånden havde hendes særlige medfølelse; de kedelige, de grimme, de forsmåede, de uden selvfølelse havde bestandigt tilhold hos hende i hendes hjem, og der har de sikkert aldrig følt sig forsmåede eller kedelige.

Jette Collin var demokrat i ordets videste betydning, ligesom hendes begavede broder, arkitekten, fritænkere. »Det centrale i hendes Liv«, siger hendes datter, »var sikkert Følelsen for de Fattige. Nutildags vilde hun have været yderst moderne.« Den sidste aften, hun levede, sendte hun bud ned efter »Socialdemokraten« for at se, hvad en af førerne havde sagt i tinget.

Naar fru Collin i sin smukke, lyse, gammeldags dagligstue i Dronningens Tværgade modtog besøg af mænd som Carl Bloch, Kaalund, Andersen, Bille, Emil Poulsen, General Raasløff o. a., kunde det ske, at en jævn fiskerkone fra Ellekilde samtidig kom på besøg. Få vilde med den sikre takt og ro som hun have kunnet klare dette selskabelige problem til alles tilfredshed.

Der var mange betydelige mænd, der søgte hendes selskab. En af hendes glødende tilbedere var Kaalund. Jeg har set ham læse sin »Fulvia« højt for hende, dramatisk, lidenskabeligt på sin måde, knælende ned i ekstase; hun hørte til, interesseret, roligt; og hun havde skænket ham en lykkelig stund.

Jette Collin havde den åbne sans for det comiske. Vi skylder denne sans et sjældent fund: det er Fritz Jürgensen. Han var broder til hendes veninde, Sofie Nees, der var gift med en af de troende pionerer for flyvemaskinen, der aldrig vandt andet end at sætte sin tid og sin formue til på det dengang uløselige problem; man kaldte disse forkæmpere gale mennesker. — Det var den originale Sofie Nees og hendes børn og piger og appelsinkoner, som Fritz Jürgensen bestandig tegnede for morskabs skyld uden at tænke på muligheden af, at dette kunde bruges til andet end familiens fornøjelse. Men fru Collin så tegningerne, samlede dem omhyggeligt sammen og fik så en dag sin boghandler, en slægtning, til at udgive dem. Uden hendes mellemkomst var de endt i papirkurven. — Vi ved nu, hvilken lykke de gjorde, og hvor mange oplag de nåede, — til Fritz

Jürgensens grænseløse forbavselse. Tilmed tjente han, der var en fattig mand, udmærket på dem og hans forlægger i lige måde.

Nu er det let for os alle at se, at Fritz Jürgensens tegninger er klassiske, men dengang gik det med dem, som bestandig med det ny. Edvard Collin gik til Ploug og bad ham anmelde dem. »Men de er jo kedelige,« svarede Ploug. — Derimod Sibbern, den fordomsfri Sibbern med den åbne sans, der også var en af de få, der offentlig gik i breschen for Andersen, sagde i en forelæsning for studenterne om vittighed: »Der er i disse Dage udkommet noget, som er virkelig vittigt, og som jeg derfor vil anbefale Dem: det er Fritz Jürgensens Tegninger.«

Dette var Fritz Jürgensen en overordentlig og ganske overraskende glæde.

Med denne levende åbne sans for alt værdifuldt *forstod* fru Collin i virkeligheden også Andersen bedre end den øvrige familie. Og hertil bidrog endnu noget særegent. Jonas Collins børn var jo på begge forældres side af gammel patricier-embedsslægt i flere led; den havde nu kulmineret og var ved at ebbe ud, uden at man gjorde sig dette klart. Deraf Collinernes selvfølelse og deres begrænsning, og heraf den sociale kløft mellem dem og Andersen med hans så forskellige afstamning og opdragelse.

Jette Collin stammede derimod fra en sig fremarbejdende slægt; faderen var af bondeæt og havde tjent som karl, da han i sin ungdom kom til København. Moderen var også af jævn byrd; hun var en hvas kone, men, som mange af den tids kvinder, højt belæst, hun kunde »sin Göthe« og læste flere sprog. Hendes børn fik en solid dannelse til støtte for deres gode evner og sjældne frisind.

Fra forældrenes jævne byrd stammede Jette Collins instinktive forståelse for almuen og følelse for de små.

Hendes broder, der også boede i det gamle fædrenehjem, giftede sig med en kvinde af folket, som endda tjente hos fru Collin selv; hun optog da dette brillante menneske fuldt ud i sin familie og gav hende plads jævnbyrdig med sig selv. — Der hændte en dag en pudsigt lille scene: Da Andersen første

gang traf sammen med hende som fru Tyberg, kendte han hende godt; sidst de havde set hinanden, havde hun flyttet sig for at give ham plads, da hun lå og skurede trapperne. Det havde han nu ikke mod til at minde hende om, og han lod sig da forestille for hende, som om de aldrig før havde set hinanden.

Fru Collin havde altså særegne betingelser fremfor den øvrige familie til at forstå og føle for Andersen, og hun blev også efterhånden den, der hørte mest på hans sorger og oftest trøstede ham med en aldrig svigtende tålmodighed, skønt det ikke altid faldt hende let. — Således f. eks. under krigen 1864. Andersen hadede jo krig og ufred mellem menneskene, og her havde han tilmed sine særegne grunde til at sørge, idet han havde nogle af sine kæreste venner og varmeste beundrere i Tyskland. Han trængte altså til at trøstes; de andre fandt, at han tænkte kun på sig selv i den fælles sorg; men fru Collin med sin godsindede takt forstod her som bestandig at gribe den rette tone overfor ham; den var gjerne en blanding af moderlig formaning og lunt skælmeri. — Under hans alderdoms sygelige paroxysmer, når han kom til hende for at beklage sig over »den uret, som gamle Collin havde gjort ham«, og udtalte sig »undertiden grædende, ofte tænderskærende«, kunde fru Collin efter et sådant anfald gå stille hen og trække i klokkestrengen, »og ind kom lidt senere en Pige med en Karaffel Vin og en umaadelig Tallerken Smørrebrød, som Andersen da fortærede til sidste Bid — til Børnenes udelte Forbavselse«. Den kloge fru Collin behandlede ham i hans alderdom som det syge barn, han da i virkeligheden var. Det kunde dog hænde, at når han havde givet en scene til bedste i hjemmet, slog hun hænderne sammen, når han var gået, og sagde: »Næ, han er rædsom«. — Men når hendes datter så en anden gang gav ondt af sig, sagde moderen ganske sagtmodigt: »Saa, Louise, gaa nu ind og læs *Nattergalen*«. Datteren var stadig delt mellem forundring over mennesket og beundring for digteren.

Kunde Andersen ikke komme ud, sendte han bud efter fru Collin og bad hende hjælpe sig mod »de onde Tanker«, som plagede ham i hans sygelighed.

Der fortælles en lille tildragelse som et bevis på, hvor ubetænksom og selvoptaget Andersen kunde være, og derigennem hensynsløs: Han var en dag kommet op til fru Jette Collin og havde læst for hende *Historien om en Moder*. Men han tænkte da ikke på, at hun havde mistet en lille pige og derfor blev stærkt betaget af æventyret og kom til at græde heftigt ved læsningen, så at han måtte holde op; overrasket og fortvivlet bad han hende om tilgivelse.

Men der lå i virkeligheden noget dybere og smukkere til grund for denne lille hændelse.

Andersen havde stået fadder til Edvard og Jette Collins lille pige Ingeborg Mimi, kaldet Nulle — »et yndigt Barn«, skriver han. Hun og hendes moder blev i 1842 samtidig syge; moderen kom sig — barnet døde. Andersen blev grebet af forældrenes sorg og skrev et digt til hendes minde. Det lød:

»Ved Dørens Trin Døds-Englen stille sad;
Dog indenfor en Moder laa i Smerte.
For hende sorgfuld Kiærligheden bad,
og Livets Straale blev i hendes Hierte.

I Stuen tætved legede de Smaa,
Den Ældste var en lille deilig Pige,
En Rosenknop — Dødsenglen Blomsten saae
Og tog den med sig til sit stille Rige.

Der voxer hun nu op i himmelsk Glans,
Et Æventyr er hende Jordelivet,
Thi Barnet saae ei Jordens Tornekrands,
Hun selv i den som Rosenknop blev givet.

I dette digt ser man tydeligt »frøkorneret«, spiren til *Historien om en Moder*.

Thi indtrykket af den skønne unge moders dybe sorg vedblev at leve i digterens fantasi. — Hvad vilde hun dog ikke have gjort for at få sin lille pige igen! Gerne havde hun givet sit

lange smukke hår, sine dejlige brune øjne — gerne var hun gået til verdens ende! Men selv de hedeste bønner kaldte ikke barnet tilbage fra de døde. — — Og så, når alt kom til alt, — hvem ved så, om dette dog ikke var det bedste for barnet? hvem kunde ane, hvorledes dets skæbne vilde være blevet?

Frøkorntet lå stille og groede i hans sind; og pludselig en dag spirede det som æventyr. Han skriver herom i »Bemærkningerne«: »Historien om en Moder sprang frem uden Anledning; paa Gaden, som jeg gik, kom Tanken og udfoldede sig til Nedskrivning«¹⁾). Han havde »sunget sin sorg ud«. Dette var nu hans måde at præke trøstens evangelium på for de sørgende — mere personligt end en præst kunde gøre det. Måske havde han halvt glemt oprindelsen — det var nu 4—5 år siden, at barnet var død.

Han gik som så ofte til fru Collin og læste historien for hende. Men i sin løftede stemning var det ikke faldet ham ind, at moderens hjerte endnu kunde være et blødende sår, der dårligt tålte berøring.

Grænseløs var derfor hans forbavselse og skræk, da han ved læsningen ser hende falde sammen i gråd. Hendes datter var tilstede, og hun fortæller: »I vild Anger styrter Andersen til hendes Fødder, kysser hendes Hænder og græder med hende«.

Jette Collin var i September 1855 på en baderejse. Herom skriver hendes mand til Andersen: »Fra Jette faaer jeg samme Dag Brev fra Wildbad, idet hun beskriver sin Omgang med Fyrstinder og Commandanten paa Wartburg: »Andersen er naturligtvis Hovedgjenstanden for vore Samtaler, og det er ham, jeg kan takke for den megen Venlighed, der vises mig; siig ham dette, og at jeg fortryder hvert respectstridigt Ord, jeg har sagt ham. Han er gruelig berømt«.

Et par år efter at gamle Collin var død, foretog Edvard Collin en rejse til Italien med sin kone og datter. Samtidig havde An-

¹⁾ Nicolai Bøgh har ment, at Andersen ved æventyret har tænkt paa sin moder; Dr. Brix mener, han har havt afskeden med farmoderen i 1819 i tanke; begge dele er dog sikkert misforståelser.

dersen bestemt at tage til Spanien, og han indbød nu deres søn Jonas til at følge sig.

I Brunnen mødtes de to rejseselskaber og tilbragte en tid sammen dér. Beutners, slægtninge af Drewsen, var der også. De stiftede bekendtskab med forskellige udlændinge. Fru Louise Drewsen fortæller, at der bl. a. var en fransk familie, der gjorde stor stads af Andersen; han kunde jo ikke ret tale med dem, og ubetaleligt var det at se, hvorledes han med fagter tolkede dem sin taknemlighed, slog ud med armene, hånden på hjertet, øjnene til himmels; Louise og Jonas lo af hjertens grund heraf.

Fra Brunnen skrev tre af selskabet et fødselsdagsbrev til Louise Lind, 3. Aug. 1863. Edvard Collin: »Andersen er i det ypperligste Humeur, glad fra Morgen til Aften, han leer selv ad Varmen, som dog igaar var 28 Grader i Skyggen.«

Fru Collin skriver:

»Andersen lider meget, (af Varmen), igaar kom han ind i en blaastrøbet Bomuldstøjs Nattrøje, som Edvard havde købt hos der »Pariserschneider« i Einsideln. Du kan tro den klædte ham. Dersom Andersen var rig, vilde jeg raade ham til at tage Minét¹⁾ med sig paa Rejser, thi det er vemodigt mærkværdigt, hvor glat hans Haar er og hvor gammel det gjør ham, især da han har en Plet paa sit Hoved, hvor Enhver, som kan tælle til 5, ogsaa kan sige, hvor mange Haar der voxer paa den, — men det er jo Alt Biting, han er altid straalende glad og transpirerer med største Resignation. — Min bedste Fornøjelse ved table d'hôte er at tale med tyske Damer om dansk Litteratur og saa spørge, om de kjender Andersen personlig, naar de da bestandig svarer »nein leider«, saa siger jeg »der sidder han« — og saa falde de i Reglen under Bordet af Henrykkelse og som oftest falder deres Mand med.

En af Andersens elskværdige Svagheder er jeg ifærd med at vænne ham af med; han holder nemlig meget af at plukke Blomster — det gjør jeg ogsaa — og naar vi saa gaae paa

- - - - -

¹⁾ Andersens frisør. Fra Nysø skriver Andersen i 1835: »Det er Skade, at jeg ikke kan blive krollet, det klæder mig saa godt«.

Bjergene, plukker han store Bouquetter og byder mig, som saa skal bære dem hjem, og naar jeg saa kommer hjem, sætte dem i min Vandkande, hvis egentlige Bestemmelse jeg derved aldeles tilintetgjør. — Idag sagde jeg *nei* til en uhyre stor Krusemynte — han kan jo give dem til en af de Mange, som ville blive henrykte.«

Andersen tilføjer i brevet:

»Kiære Fru Lind! vi drak idag Deres 3. August Skaal, nu kommer Budstikken, som ogsaa jeg har Lov til at riste Hilsen i, den dele De med Deres Mand og Døttre. — Det er en Hede, saa vi alle puste; Jette Collin finder det velsignet og gaer i svovlgul Kjole med flammerødt Schawl; iaftes var der to Damer, der klattrede op paa Bænken af deres Balkon for at naa op til min, hvor jeg maatte bøie mig ned og række dem Haanden — da lød fra Pladsen et Latterchor, det var Familien Collin—Beutner, der misundte mig den stille Hyldning.«

— Selv om Andersen rent instinktivt altid følte sig mest tiltrukket af de rigtige Collinere, de to »søstre«, Ingeborg og Louise, og Theodor og Edvard — des mere, jo gladere de var af sind — så viser de talrige breve i A. & C.s og B. & B.s samling dog, at han holdt umaadelig meget af fru Collin. Det var da også naturligt, at Andersen, efter at det gamle hjem i Amaliegade var lukket, sluttede sig særligt til Jettes og sin kære ven Edwards hus. Dette hus blev nu »Hjemmets Hjem«, som Amaliegaden var det før, og Melchiors »Rolighed« blev det siden — alle tre med fuld ret i de forskellige perioder. Den gamle og efter forholdene store have blev nu også samlingsplads for familien og dens talrige unge; og her ved kaffebordet mødtes Andersen med dem¹⁾.

¹⁾ Fru Louise Drewsen fortæller om ham her fra Jette Collins hjem: »Jeg ser ham saa tydeligt komme op ad den lange Gaard i Dronningens Tværgade; meget højere end alle de andre var han jo, og jeg syntes, det var den mest distingverede Skikkelse, jeg nogensinde havde set. Der var absolut Ynde i hans Fremtræden. Han skabede sig aldrig. Der var i hans Optræden den Sikkerhed, han i det hele taget besad. Undertiden holdt han Bordtaler; det klædte ham. Det var udmærket, især naar det lynede med ond-

skabsfuldt Vid. Jeg husker engang, at Redacteur Bille var tilstede ved en saadan Tale: han og de Andre var helt betagne. Og Bille var dog selv den fuldendte Taler og elegant af Væsen. — Skønt jeg egentlig hadede Andersen, (fordi han hver Dag i Hjemmet lagde Beslag paa Moders Tid, og fordi han (dengang) altid talte om sig selv), var der dog noget eget, som jeg ikke kunde modstaa. — Det dybere menneskelige hos ham saa jeg dengang dog kun i enkelte Glimt, som ved Frokostbordets Samtaler, hvor jeg syntes, at *han altid havde Ret.* — (Så var der dog én, som kunde se det) — »Hvad der derimod til andre Tider kunde skæmme Andersens Optræden, var det, som Brix kalder hans »Underskud af Kræfter«. Jeg finder dette Udtryk saa slaaende, naar jeg ser ham for mig, siddende i Lænestolen, rundrygget, træt, med de smaa sløve Øjne grimacerende og urolig med Hænderne — og »sørgmodig«, som Fader betegner Grundtrækket i hans Stemningsliv. Der kunde være noget saa forkommet over denne Skikkelse.« — Vi må imidlertid ikke glemme, at denne sidste skildring skriver sig fra hans senere ar, da sygdom havde begyndt at undergrave hans kræfter.

Haven i Dronningens Tværgade.

EDVARD COLLIN

²/₁₁ 1808 — ¹⁰/₄ 1886.

EDVARD COLLIN var indtagende som de fleste af sin slægt, gemytlig, munter, venlig. Ingen kunde sige »næ goddag min pige« med så vindende en betoning i stemmen og et sådant trofast udtryk i de smukke, mærkelig blå øjne som han. Men han kunde også være eksklusiv, til sorg for sin yderst høflige kone. Han besad megen selvsikkerhed, der både skyldtes hans faders fremragende stilling, hans egen sikre kultur og gode opdragelse og hans rutine som praktisk embedsmand. Han var konservativ som sine sødskende, de yndede ikke det moderne væsen, politiseren og filosoferen; interesserne var jo ved den tid hovedsagelig litterære. I sin ungdom havde Collin været virksomt medlem af Studenterforeningen og dér gjort megen lykke med sine vittigheder.

Til Edvard Collin sluttede Andersen sig ganske særligt. Han skriver om ham i *Mit Livs Æventyr*: »En Character af stor Indvirkning paa mig var én af Collins Søner, nuværende Etatsraad Collin. Opvoxet i frie og lykkelige Forhold, Søn af en høit agtet, indflydelsesrig Fader, var der hos ham en Kiækhed, en Bestemthed, som gandske manglede hos mig; jeg havde en Bevidsthed om hans inderlige Deeltagelse for mig, jeg havde endnu aldrig havt en Ungdomsven; blød og med hele min Siæl bøiede jeg mig mod ham. Det næsten pigeagtige hos mig stillede han sig imod, han var den Besindige, den Praktiske og skønndt yngre end jeg, var han den Ældre i Forstand, den Ledende, den Afgjørende, som det gandske laae i Forholdene. Hvor tidt

misforstod jeg ham ikke og følte mig bedrøvet og forkuet, ligesom hans velmente Iver blev misforstaaet af Andre.« (F. eks. da Collin hindrede Andersen i at deklamere i et selskab, hvor han mente, de lo af Andersen bag hans ryg.) »Hans Ønske og Stræben var at bibringe mig, der var bøielig som et Siv, noget af hans Selvstændighed og Vilje. I det praktiske Liv stillede han sig virksom ved min Side, ligefra Hjælpen i de latinske Stile

Edv. Collin.

før Artium til igiennem Aaringer al Ordnen med Forlægger og Bogtrykker, ja selv Correcturlæsningen. Fra alle Aar under hele min Udviklingstid, fra jeg taalmodig maatte bøie mig og taale Alt, til jeg selv fik en fri Siæl, Vilie og Mening, blev han min sande Ven.«

Dette kan være meget pænt, som en autobiografi skal være. Men vil man lære de to venners virkelige forhold at kende — ikke glattet af og lagt til rette til offentlig brug — da skal man både søge til Collins egen beretning i hans bog og til Andersens breve samt til

hans digtning. Her fremtræder Collin helt anderledes nuanceret og langt sandere.

Af alle mennesker var Edvard Collin vel nok den, Andersen holdt mest af. I de yngre år skriver han ofte noget som: »Edvard, min kiæreste maaske min eneste Ven«. Og 1831: »Af alle Mennesker er De den, jeg i enhver Henseende betragter som min rette Ven.«

1832, da Andersen var på Nørager, skriver en af gæsterne herfra til Collin: »Skriv endelig et Brev til det underlige Menneske Andersen, det forstyrrer min Fornoielse at see og høre den Sjæleangst han gaaer i for at De, Louise og Ingeborg, lille Viggo

og allesammen skulle glemme, at han endnu lever, at han tildeels kun eksisterer i Dem, at hans første Tanke om Morgenens, hans sidste om Aftenen er Edvard Collin. Skriv ham til, De gjør Uret mod ham og mig og hele Befolkningen, som alle ret af Hjærtet holde af ham.«

Grunden til, at Andersen på det tidspunkt følte så særlig heftigt, var den, at han da netop var forelsket i Collins søster.

I April 1833 skriver han til Collin: »Jeg læser Deres Brev igien i dette Øieblik, jeg maae kysse det igjen saa mange Gange.«

Men derfor var der heller ingen, der kom til at gøre Andersen så megen sorg: »Vennens Haand slaaer haardere end Uvennens«. »Ingen har jeg været saa vred paa som Dem, Ingen har jeg saaledes kunnet prygle¹⁾, Ingen har faaet saa mange Taarer i mine Øine, men Ingen har heller været saaledes elsket af mig som De.« Andersens varme følelser fik ofte udtryk af forelskelse; men denne glødende kærlighed passede ikke for Collinerne, særlig ikke for Edvard, besindig og kølig som han var; han taler — ikke helt med urette — om Andersens: «jeg kunde fristes til at sige nerveuse Kiærlighed».

Beständig føler Andersen, at der er noget, han ikke rigtig kan få fat på eller forstå i venskabet, noget der mangler: »Denne Contrast og dog store Harmonie, et Mysterium, der ikke kan analyseres«, siger han herom — men det forklarer jo ingenting. Han skriver til Collin i 1833: »Hvad er der i min Character, der er Dem imod? Siig det! Er det den samme uforklarlige Følelse, De engang udviklede for mig i et Brev til Svar paa en ulykkelig Bøn, der holder Dem fra mig? Siig mig det kun, jeg maae vænne mig til at miste«. Det er den samme tone, som når han skriver til søsteren Louise: »Er der noget i mit Væsen, der gjør mig saa frastødende, saa uværdig Deres -- Venskab?« Og »O, det er mig tidt, som var jeg Dem gandske Fremmed, som De slet ikke forstod min broderlige Hengivenhed, ja som

¹⁾ Collin kunde ikke dy sig for i en note at tilføje: »det lod han nok være med«.

denne var en Dristighed, De vilde sætte Grændse ved Kulde og Selvfølelse. — Men jeg skal aldrig glemme Forholdet imellem os«. (Han mener afstanden.)

I disse tidlige år følte Andersen sig også overmåde trykket af forskellen i deres sociale stilling: »... den fattige Ven har aldrig helt kunnet gjøre sig giældende«. Til Edvard Collin: »Gud give, De maatte blive rigtig fattig og jeg rigtig fornem Adelsmand«. »Jeg føler hvor meget jeg staaer under Dem«. Og 1831: »De har været mig meest af alle Mennesker, nu snige Livsforholdene sig imellem os, jeg seer mine Mangler, min Stilling, min og Deres Fremtid og forudseer Alt!«

Netop *det*, hvormed Edvard Collin viste Andersen *sit* venskab, hjælpen, bidrog til at gøre afstanden større imellem dem og gøre dem mindre ligestillede. Collin hjalp og støttede Andersen med alle slags praktiske ting, og det skal siges: med en uopslidelig tålmodighed og tjenstvillighed. Men dette trykkede Andersen; han skriver til Ludvig Müller i 1834:

»Gid jeg ikke var i en Stilling, der nødte mig til at modtage saa mange Tjenester af ham. Sligt bringer en Overvægt i den ene Skaal for Venskab; gid jeg ogsaa kunde vise ham Lignende!« Og til gamle Collin samme år: »Gid at jeg ikke altid var nødt til at tage Tjenester af ham, det skader dog Venskabet, gjør Kløften imellem vore Hjerter«.

I et brev, hvor Andersen beder E. C. sende sig nogle af sine egne penge, skriver han på sin spøgende måde: »Ja, det er let sagt, siger De og får Bureau-Ansigt; ja det kan De sætte op, et ægte Zahlkammerkasse-Ansigt, men det er meget interessant«.

Hvad Andersen havde at yde igen, besad uheldigvis ingen stor værdi for Collin eller familien i det hele. Han kunde hyde sin digtning; men der var andre samtidige, som de satte langt større pris på: hans familievise gjorde dem ingen glæde; Collin siger, han »fordrede Paaskiønnelse af, at han ved sin Berømmelse »gjorde Huset berømt«; men Huset satte ikke Priis derpaa«. Når han trængte til at berette om den hæder, der vistes ham i udlandet, var det ikke alene af forfængelighed; men det var også for at hævde sig, for at få dem til at forstå, at også

han bragte noget til huse — *æren*. Men når huset ingen videre pris satte på det, som *han* havde at yde, så stod han altid der som den modtagende, den fattige.

Hvad der endnu bidrog til at vanskeliggøre ligestillingen mellem Andersen og Collin, var det, at denne frem for nogen anså det for sin pligt at opdrage Andersen. Dette keder Andersen over al måde. Han beder i et brev vennen om «et Raad men ingen Læresætninger», og taler om »Deres gamle Hovmestertaler«. Der var nemlig opdragelse i alt, selv i familieviserne. Betegnende er det, at Collin siger om en af de scener, hvor Andersen gik grædende fra bordet, og søstrene måtte trøste ham: »Jeg selv havde aldrig Taalmodighed dertil, men jeg havde engang en alvorlig Samtale med ham, hvor han indrømmede, at det hele var en sygelig Stemning«. At trøste overlodes til damerne; mændene opdrager. Derfor var Andersen sikkert også lykkeligere i Ingeborg Drewsens selskab end i broderens, skønt han elskede ham højest.

For det var jo sådan, at Andersen vel trængte til Collin, men Collin trængte ikke til Andersen, ikke i nogen henseende. Han havde alt, hvad han fordrede af livet, og stjernerne begærede han aldrig. Andersens lidenskabelige og fordringsfulde kærlighed har sikkert ofte været ham til plage. Han holdt vel af ham, men på sin rolige måde; kunde langt bedre hjælpe end forstå, bedre opdrage end elske.

Collin skriver i sin bog: »Roes og den Slags Sympathie, som han higede efter, fandt han ikke der (i familien); og det er simpel Retfærdighed mod ham at fremhæve, at dette for ham blev, og efter hans Natur maatte blive, til en Lidelse. Ansvarer herfor hviler væsentlig paa mig; det vilde være unyttigt, om jeg søgte at skjule dette. Om jeg havde handlet rigtigere ved at spille en Beundrers eller en følsom Vens Rolle, derom tør jeg ikke yttre nogen Mening«.

Collin nåede aldrig at trænge ned til bunden af Andersens sind, han så og opfattede mest de ydre fænomener, skønt han skriver: »Jeg har seet til Dybden af hans Siæl«, »jeg kjender ham helt«. Et eksempel herpå er således hans udtryk, at An-

dersen skildrer ham »som »Skyggen«, der gjør sig vigtig«. Eller når han fortæller, at Andersen i sine æventyr optager meget fra familien Collin, da nævner han ikke de historier, hvori der så vittigt satiriseres over den; men han fortæller, at da hans datter Louise engang sad og legede med en springgås, spurgte de Andersen, om han kunde skrive et æventyr om den? om aftenen kom Andersen igen og forelæste *Springfyrene*. — Dette var jo det rent ydre. Når Andersen derimod kom med sin hvasse satire, er det neppe gået helt op for dem; de kendte jo nok mange af deres egne udtryk igen, de så da til hverandre og smålo og sagde i deres lette gemytlige jargon: »Den var til Dem, Fru G.«

Andersens og E. Collins forhold var af en ejendommelig art; mer forskellige end de to kunde man vanskelig være, de passede jo i virkeligheden ikke sammen. Andersen skriver også 1833 til Ludvig Müller: »Hvor inderlig meget jeg holder af Edvard Collin, føler jeg dog, at han ikke kan være mig, hvad jeg drømmer om Venskab. Hvad der giver ham Character, blive skarpe Kanter, der saare min Blødagtighed.«

Hvorfor blev de da venner? Ja, forholdene førte dem jo sammen, og det gik, som her er blevet sagt før om familien i det hele: Collin kom ind i Andersens liv på en tid, da Andersen *trængte til ham*; til én at elske, at støtte sig til, en jævnaldrende, en *ven*. Han skriver spøgende til E. C. (20. Nov. 34) — men i Andersens spøg er der altid en undergrund af alvor: — — — »saa har jeg en idealsk Edvard, en meget elskværdig Ven; ham strækker jeg da Armene imøde. *Dem* er det slet ikke, De har altfor mange Fejl, Skyggesider, Kjældermænd, til at jeg kan drømme om Dem«.

Denne ganske fortrinlige sætning viser, at det er rigtigt; han trængte til en ven, og Collin var den, som skæbnen nu førte ham til. De blev venner, uanset om de passede sammen eller ej; venner for livet.

Der kom en sag Andersen og Edvard Collin imellem, som spillede en rolle for Andersen hans liv igennem, men egentlig

ingen for Collin, før han ved udarbejdelsen af sin store bog i 1878 kom til at tænke herpå; men den forekom ham da kun intetsigende og barnagtig.²

I Brevet til Jonna Stampe, som er trykt i hans bog, skriver Collin (A. & C. 503): »Der er et Punkt i mit Forhold til Andersen, som jeg kunde ønske at fortie. Det er ikke rimeligt, at det er undgaaet din Opmærksomhed, at der paa flere Steder i Brevene er hentydet dertil; naar du desuagtet ikke har berørt det, maatte jeg antage, at det skeete af Delicatesse, og heri maatte jeg finde en Opfordring til enten at udelade af hans Breve alle de paagældende Steder, eller stole paa, at disse vilde forsvinde i den store Masse, eller aabent at udtale mig derom. Det første vilde jeg ikke, fordi jeg aldrig af Hensyn til mig selv har udeladt af Andersens Breve Noget, der kunde belyse hans Væsen og Forhold, det andet havde den Mislighed, at jeg af en kritisk Læser kunde opfordres til at give en Forklaring. Hvorfor jeg valgte det tredie, vil Slutningen af dette Brev vise. Altsaa til Sagen:

Strax efter sin første Udenlandsrejse 1831 skrev Andersen et Brev til mig, hvori han foreslog mig, at vi skulde sige *Du* til hianden.«

Collin aftrykker dette brev i sin bog (side 154), men springer mærkelig nok det om Dus-historien over, der følger efter det afsnit, der ender: »— — — kun De er den Jævnaldrende, jeg ret kan føle mig bunden til. Jeg har ogsaa en Bøn til Dem, De vil maaske lee, men vil De *engang* ret glæde mig, ret give mig et Bevis paa Deres Agtelse — naar jeg fortjener den — saa — ja De maae ikke blive vred! — Sig *Du* til mig! mundtlig vilde jeg aldrig kunne bede Dem derom, det maae skee nu, nu medens jeg er borte, har De noget derimod, saa tal aldrig til mig derom, jeg vil naturligvis aldrig yttre det mere. I Deres første Brev, jeg nu faaer, vil jeg see, om De har villet glæde mig, og jeg drikker da Deres Skaal der, og det ret af Hiærtet. — Er De vred? De kan ikke troe, med hvilket bankende Hiærte jeg skriver dette, skjøndt De ikke er her. — Men nu ikke mere herom.

Nu veed jeg ikke mere at skrive om. Lev derfor vel min egen trofaste Edvard! Hold bestandig som nu af mig, ellers vil jeg føle mig saa ulykkelig. Imorgen seiler jeg over Elben ud i den vide Verden, men mine Tanker ere hjemme i det gamle Hus paa Hiørnet.

Hvor det er tungt at være ene.

Deres broderlige *Andersen*.

Collins svar herpå er ikke opbevaret, men han skriver i 1878 herom til Jonna Stampe (A. & C. 503): »Dette fremkaldte et Brev fra mig, i hvilket jeg aabent og ærligt og i den kjærligste Tone skildrede ham den Egenskab hos mig, at jeg havde Antipathi mod Dus-Væsen i Almindelighed, naar det ikke skrev sig fra Drengaaarene, jeg erkjendte at jeg i denne Henseende var en Særling. Men jeg vil ikke skiule, at netop her var det hans Personlighed overfor mig, der var bestemmende overfor mig. Jeg var ung og livsglad og vilde have en »Kammerat«; det kunde han med sine ofte tunge Drømmerier ikke være. *Han* drømte om i mig at finde en »Roman-Ven«, dertil duede jeg aldeles ikke.

Hvorledes optog han nu dette? Paa den smukkeste og for mig glædeligste Maade blev Sagen afgjort ved hans Brev af 11. Juni 1831 (A. & C. 155). Det lød:

— — — »Jeg fandt til min store Glæde Deres kiære, kiære Brev. — — Nei, jeg misforstaaer Dem ikke, jeg kan ikke engang blive bedrøvet, saa ærligt De udfolder Deres Hjærte for mig, gid jeg havde Deres hele Character, Deres hele Jeg! O, jeg føler nok, hvor meget jeg i mange Henseender staaer under Dem, men vær mig altid, hvad De nu er, min *sande*, maaske ærligste Ven, jeg trænger virkelig dertil«. Derefter betroer han Collin sin korte, triste kærlighedshistorie, sin følelse for Riborg Voigt.

Men et andet sted skriver Andersen, hvad indtryk dette brev i det skjulte gjorde paa ham: »Jeg græd og taug«.

Collin skriver i brevet til Jonna Stampe (A. & C. 504):

»Vel dukkede Tanken op igjen i hans Breve af 24 Sept. 1833

og 28 Aug. 1835, i en spøgende Form kommer den igjen i hans Brev af 26 April 1846 og 27 Juni 1847«.

Vi kommer imidlertid til at standse lidt her og se nærmere paa denne sag, som Collin går altfor let hen over.

At Collin ikke i 1878 har kunnet huske enkelthederne fra 1831, er ganske naturligt; han burde blot have støttet sin hukommelse med dokumenter, som han havde til sin rådighed, og som han netop selv aftrykte i sin bog.

— Andersen synes allerede tidligere at have berørt dus-spørgsmålet uden dog at have turdet komme med et forslag herom. Han skriver året forud til Collin fra Odense, 3. Juli 1830:

»Naar man er borte fra dem, man holder af, da føler man først, hvor kiære de er os. O, jeg har tænkt saa meget paa Dem og Deres. Nu føler jeg det ret levende, vi vil og skal altid blive gode Venner, om vi ikke i Ord sige *Du*, saa skal vi det dog i Hiærtet, og De skal nok faae Glæde af mig.«

Denne hentydning er dog blevet uden resultat, idet Collin altså ikke har indladt sig herpå. Andersen kommer først frem med sagen i det her anførte brev af 1831, som Collin aftrykker med udeladelse af dus-historien, som sagt. Dernæst overspringer han igen et brev, thi det første, hvori Andersen tager sagen op, er ikke fra 1833, som Collin siger, men fra 2. November 1831 (A. & C. 159). Andersen skriver heri:

»Hvor ofte har jeg ikke, siden De kom hiem, med det mest broderlige Sindelag villet nærme mig Dem, men, — jeg veed ikke selv, naar De ikke gjør Begyndelsen, kan jeg ikke. De har saaledes ikke sagt mig et Ord om, hvad jeg kun i et Brev har turdet betroe Dem, hvad der af Alt griber mest ind i mit Liv«, (Kærlighedshistorien), »eller bør og kan vi ikke tale derom?

De skrev engang, da jeg blev *for* fortrolig, at de Mennesker, der vilde sige *Du* til Dem, fik De en uforklarlig kold Følelse imod. De veed, det var et Hiærtets Udbrud af mig, et længe næret Ønske; at jeg kom frem med det, kan dog ikke have giort, at De føler noget hos Dem, der gjør, at De ikke kan møde mig saaledes, som De vilde?«

I brevet af 24. September, som Collin nævner, skriver Andersen (A. & C. 205):

»— — — For at gjøre Dem det tydeligt, maae jeg berøre en Streng, der maaske bedrøver Dem, som den altid knuger mig til Jorden . . . Med et Barns hele Tillid bød jeg Dem mit broderlige Du, og De afslog det. Da græd jeg og taug, altid har det siden staaet for mig som et aabent Saar, men just min Blødhed, min halve Kvindelighed lod mig hænge fast ved Dem. Da kom jeg til at se saa mange andre herlige Egenskaber hos Dem, at jeg maatte holde af Dem og huske paa, at det dog kun var en lille Feil hos saa meget godt. Misforstaae mig ikke Edvard, nu er det mig, der maae bruge denne Yttring, De saa ofte giver mig. Oprigtige bør vi to være mod hinanden, min Siæl skal ligge aaben for Dem. — Indtil min Afreise var jeg slet nok til at troe, at Deres Afslag at sige Du til mig reiste sig fra, at en mere glimrende Stilling kunde vente Dem end mig, og at dette fortrolige Du da kunde genere. Ved den evige Gud, nu troer jeg det ikke, jeg anseer det kun for en Egenhed hos Dem og beder af Hiærtet om Forladelse.«

Det næste af Andersens breve, som Collin nævner, er fra Rom, 28. Aug. 1835. Her står (A. & C. 279):

»— — — Han saarer Helten i Bogen, saaledes som jeg engang indbildte mig, en Historie, der aldrig glemmes, uden jeg bliver Adelsmand og *De* i ringere Livsforhold end jeg, og det hører til Umulighederne.«

Så overspringer Collin to breve, hvor sagen berøres: den 24. Juni 1836 (A. & C. 246):

»Enten vi nu i denne Verden siger De eller Du til hinanden, enten De bliver Statsminister og jeg kun slet og ret H. C. Andersen, Venner ere vi.«

Og 2. Juli 1844 (A. & C. 364):

»Min elskede Edvard! Menneske som jeg siger De til. Det er dog et affecteret Forhold, min Følelse aldeles imod.«

De to sidste breve er dem, Collin omtaler som spøgende, Rom 26. April 1846 (A. & C. 398):

»— — — jeg Deres ubetydelige Ven, som De var for fornem

til at sige Du til — dengang. Ja, naar jeg engang bliver Etatsraad og faaer en Søn, skal denne ogsaa sige Nei til Deres Jonas, naar han vil dutte, dersom De da kun er Justitsraad endnu. Det er noget Sludder, men lidt Sludder skal der være i et godt Brev.«

Det sidste brev er fra London 27. Juni 1847 (A. & C. 421):

»Kiæreste Ven! De seer det lille Brev, jeg har skrevet til Deres Jette. De seer ogsaa, hvad der staaer paa Bladet, hvor mit Billede er, at jeg er »one of the most remarkable and interesting men at this day«, — og dog er De for fornem til at sige Du til mig — føi! Jeg kunde næsten være forfængelig nok til nok engang at sige: Edvard, skulle vi sige Du? og De svarer, som jeg har ladet min »Skygge« svare.« (I en note underneden står: »»Skyggen«: Men — det er slet ingen Stolthed af mig — som fri Mand og med de Kundskaber jeg har, ikke at tale om min gode Stilling, saa ønskede jeg gjerne, at De vilde sige De til mig«.)

Ikke alene i brevene ogsaa i Andersens digtning, som *Improvisatoren*, *Elverhøi* og mange steder, kommer tanken bestandig til orde. I *Agnete* (1833) siger Hemming, (som er Andersen selv,) disse bitre ord:

»Hiærtets Du faaer Læbens De,
 Det er Venskabs-Drømmen!
 Vil Du Elskovs Billed se
 Søg da den i Strømmen!«

Men skarpest af alle steder tegner tanken sig i *Skyggen*. (Se herom senere i kapitlet »Skyggen«.)

Edvard Collin fortsætter 1878 (A. & C. 504):

»Jeg kommer nu til Forklaringen af, hvorfor jeg har opholdt mig ved denne Barnehistorie. Blandt hans Papirer har jeg fundet et ikke fuldført og aldrig afsendt Brev til min Kone, dateret Stockholm 3. Okt. 1865. Efter at have fortalt om den mageløse Modtagelse, om en Sang til ham, at »Poesien er hans Brud«, føier Andersen hertil: »Jeg blev veemodig grebet af disse Stropher, fik hele Fornemmelsen af min Eensomhed, thi rigtig Huus og

Hiem trænger jeg til. Min Musa forlade mig det, hun har jo givet mig Hæder og Levebrød; men Hiertet forlanger endnu noget meer. — Idag var jeg hos Beskow til Middag for mig.« — Collin indskyder: »*Her komme Lunerne pludselig over ham*«¹⁾. »Da jeg for 16 Aar siden var her, sagde den gamle høit ærede Herre med de mange Ordener: »Andersen, vi maa sige Du til hinanden«. Jeg blev yderlig forlegen men maatte gaae ind derpaa. Jeg havde en Sky derfor, De veed, at jeg i ungdommelig Hengivenhed for Deres Mand foreslog ham det samme; han vilde ikke, men drak paa samme Tid Dus med den meget hæderlige Papirhandler Wanscher²⁾. Aldrig har jeg glemst det. — Just iaften kom jeg til at tænke derpaa ved den Betydning, Beskow lagde i sit og mit broderlige Forhold«, (Andersen kender øjensynlig ikke svenskernes lethed til at drikke dus,) »og hvor langt anderledes er det ikke mellem Deres Mand og mig, uagtet vi ikke sige Du«. — Og dette skriver Andersen som en bedaget Mand efter 30 à 40 Aars Samliv med mig, et Samliv, i hvilket hiin barnagtige Begivenhed ikke havde kastet den mindste Skygge.

Var dette ikke Sygdom?

Spørger man mig nu, hvorfor jeg har rippet op i denne Historie, som vist hos de Fleeste vil stille mig i et ufordeelagtigt Lys, da er det mit Svar, at den frem for alt andet er et Bevis paa den sørgeligste Egenskab hos Andersen, nemlig hans Trang til at tilbagekalde i Erindringen alle Ubehageligheder, der havde truffet ham i Livet, han formelig ledte efter dem og tirrede sig selv dermed.«

Man ser, hvor lidt Collin har forstået Andersen. Denne »Barnehistorie« foregik, da Andersen var 26 år gammel, og varede hans liv igennem. Hvad der gjorde, at han aldrig blev færdig med den, men bestandig måtte skaffe sig luft i hentydninger, var sikkert det, at han aldrig havde *mod* til at udtale sig helt; brevet

¹⁾ Udhævet af R. St.

²⁾ Han var i 1831 endnu ikke i familie med Collin; senere blev han forlovet med hans kusine.

herom til fru Collin havde han jo ikke engang turdet afsende. Derfor blev hans satire så hvas som i *Skyggen*. Han siger i *Improvisatoren*: »Jeg var ogsaa for svag; jeg havde Forfængelighed nok, men ikke Stolthed, det laae dog vist i min fattige Fødsel, i min første Opdragelse, min Afhængighed og det ulykkelige Taknemmelighedsforhold, jeg altid havde staaet i. Stedse erindrede jeg, hvad jeg skyldte min Omgivelse, og det bandt min Tunge, min Stoltheds Beslutninger. Det var vistnok ædelt, men altid Svaghed.«

Vi kan med ham beklage, at han manglede denne stolthed og dette mod; det vilde have sat ham anderledes i respekt hos dem, han holdt af. Nu forstod Collins aldrig rigtig, *hvad* der foregik indeni Andersen; de så kun de ydre fænomener, og disse var ikke håndgribelige nok til at blive rigtigt tydede. Der *var* ganske rigtigt en sygelig bitterhed i Andersens sind; men at der også kunde være grunde til denne bitterhed, det forstod man aldrig tilstrækkeligt; endskønt Edvard Collin selv siger mange år efter til Jonna Stampe: »Vi skulle snart blive enige om, at vi skyldte hans Minde den Indrømmelse, som Du lægger saa megen Vægt paa, og jeg tiltræder derfor af ganske Hjerter Din Sætning: at Andersens Pirrelighed *ikke alene* laae i en sygelig Sjælstilstand men også var begrundet i Forholdene.« — — — »Jeg veed, at Grunden maae søges i en Disposition — legemlig eller aandelig eller begge Dele, som det ikke var ham muligt at frigøre sig for.« (A. & C. 482).

De mennesker, som har læst denne dus-historie, har sikkert udtydet Collins handlemåde som fornemhed og overlegenhed. Men kan der end hos Collin, ham selv uafvidende, have skjult sig nogen patricier-tilbageholdenhed, så har *hovedgrunden* til hans afslag upåtvivelig været en anden. Den antipathi, han nævner mod at være dus, er jo kun udflugter, »Höflichkeitsformen«; at Andersens sind var tungt og hans eget let, at Andersen i ham vilde have en »Romanven«, medens han selv hos Andersen søgte en »Kammerat«, er jo ingensomhelst grunde til ikke at kunne blive dus. — Men selv antyder han jo den virke-

lige årsag (A. & C. 504): »Jeg vil ikke skjule, at det netop var hans Personlighed lige overfor mig, der var bestemmende for mig.« Den besindige og kølige Collin følte ingen umiddelbar sympathi — følte sig snarere noget stødt tilbage af Andersens »nerveuse Kiærlighed«, af hans stormende, fordringsfulde, ydmyge følelser, og trængte derfor til at holde ham noget på afstand.

Collins afslag kan man forstå, selv om man vil synes, at det alligevel var synd. Men hvad man dårligere kan forstå, er, at Collins hjerte ikke smeltede overfor Andersens fornyede brændende ønske — at han igrunderen aldrig lagde mærke til det.

Andersen synes ikke at have talt om dette mellemværende; brevet til fru Collin blev jo ikke engang afsendt, og Collins søn Jonas, som Andersen holdt særlig meget af, skriver, at han ikke kendte noget hertil før i 1861. I dette år, da de var sammen i Rom, hændte det, at der kom en strid mellem Andersen og hans unge gæst. Andersen tog sig denne strid overordentlig nær — og gik lige ind og skrev *Sneglen og Rosenhækken*, som han så læste højt for Jonas. Da striden var bilagt, sagde Andersen til Jonas: »Nu har jeg en Bøn til Dig — Du vil nok sige »Du« til mig.« «Det vil jeg ikke gjerne, Andersen, svarede jeg, jeg har nu, siden jeg var Barn, sagt »De«, og det vilde falde mig vanskeligt at forandre det.« »Du maa ikke sige »Nei«, bad han, »Din Fader afslog det engang, og det var mig en Sorg.« Dette vidste jeg intet om, og saa blev vi Dus.«

Med ingen af det ældre slægtled var Andersen dus, skønt de to søstre kaldte ham »broderen«; til Theodor, som var den yngste, sagde han Du, men ikke omvendt. Til de unge Piger af familien sagde Andersen De fra konfirmationstiden. Kun Jonna Stampe, der holdt mest af ham af de unge, vilde ikke tillade sin gode barndomsven dette, og hun fik sin vilje. (Se her side 107.)

Endnu kom der en større misstemning mellem Edvard Collin og Andersen, der endda nær havde sprængt deres Forhold.

Fra le Locle i Jurabjergene sendte Andersen i eftersommeren 1833 Collin sin *Agnete*, der netop var skrevet færdig. Han så

med de største forhåbninger hen til denne digtning, og hans hjærte bankede ved tanken om, hvorledes den vilde blive modtaget. Collin svarer med et langt brev (A. & C. 198):

» — — Paris har været Dem et dyrt Opholdssted, men De har jo ogsaa havt megen Fornøjelse og seet meget, kun Skade at det er gaaet saa daarligt med Sproget, som De selv siger, og hvad ogsaa de Hjemkomne attestere. See endelig at indhente dette i Le Locle, der maae De ogsaa kunne spare. Giv ikke Presenter, det har De sandelig ikke Raad til. De kan jo skrive et Vers til Madamen.«

Man skulde ikke tro, at dette var indledningen til det første brev til en ung digter, som var ude for at prøve at vinde livet igen, og som i angst og feber venter vennens dom over sin nye digtning. Endelig kommer denne (A. & C. 199):

» — — Hvad der meest har stødt mig er, at der findes saa mange trivielle, eller om De vil det almindelige Tanker, lange Tirader, som man ser i hvert andet romantisk Arbejde. . . . Deres egen Personlighed træder paafaldende tydeligt frem i Hemming; han taler i sin Samtale med Agnete — ja jeg forsikkrer Dem det — i Udtryk, som jeg ofte har hørt af Deres egen Mund til mig, naar De i en vistnok sygelig blød Stemning syntes, at jeg ikke holdt nok af Dem. De beskriver Deres egen Hjemvee, ikke Hemmings . . . Og imidlertid er Digtet prydet med saa mange skjønnne, virkelig højpoetiske Situationer, Planen synes mig saa heldig, m. m., at jeg endda kan forsone mig med dette Arbejde, men de omtalte Skyggesider, — som de efter min Mening ere, — have sandelig bedrøvet mig. De synes at tyde paa, at Rejsen ikke vil forandre Dem.« (Andersen havde været borte et par måneder!) »Digtet har den samme Andersenskhed, det vil sige, skjønnere Sider end Deres ældre Sager, men ogsaa samme Fejl, og Hovedfejlen ved Alt, hvad De har skrevet, er, efter min Mening, Deres Mangel paa Objectivitet — tilgiv mig dette affecterte Udtryk. De spiller selv med i det Liv, De skildrer, De nedskriver Deres Følelser, idet De med Liv og Siæl er inde i Situationen, men De har ikke den Magt over Deres Tanker, der kunde bringe Dem til at staae paa et Punkt udenfor den

Verden, der skildres. . . . Jeg længes ret efter at høre fra Dem, naar De har læst dette Brev.«

Efter en hebrejdelse for at tænke for meget paa hjemmet og skrive for mange breve, slutter han:

»Deres sandeste Ven E. Collin.«

Hvorledes svarer Andersen på dette kolde pust fra hans kære hjem?

»Før jeg kom til Rom, skulde De intet Brev have fra mig, men idag fik jeg Deres velsignede Linier. »De længes ret meget efter at høre fra mig«, hvorledes kan jeg da opsætte det?«

I sin glæde over vennens brev misforstår Andersen det fuldstændig; Collin skriver: »Jeg længes ret meget efter at høre fra Dem, naar De har læst dette Brev. De har saa tidt misforstået mig og er lige saa tidt vendt tilbage igjen, at . . .« Men Andersen hører kun den første del af sætningen, den, hans hjærte trænger til, og hører den sagt i den samme varme stemning, som han selv føler. Et rørende brev følger herefter, ikke et gran af bitterhed deri (A. & C. 203).

Så rejste Andersen til Rom, hvor han ret skulde leve op, få nye impulser. Henrykt tager han Rom i besiddelse, samler indtryk, føler sig vokse, nyder livet som aldrig før.

Da, midt i glæden, får han igen et brev fra Edvard Collin, om *Agnete*, hans forhåbningers kære barn, og om hans rejsebeskrivelse (B. & B. s. 86):

»— — — De veed ikke, Andersen, saaledes som jeg og de Andre, der mene Dem det godt og holde oprigtigt af Dem, hvorledes Folk — ja næsten Alle — det er forskrækkeligt med hvor faa Undtagelser — hvorledes Folk yttre sig: »Har han nu igjen smurt noget sammen; jeg er for længe siden kjed af ham«; kort sagt, det er utroligt, hvor faa Venner Deres Musa nu har. Hvad er Grunden dertil? De skriver for meget! . . . ved denne rasende, denne beklagelige Productivitet nedsætter De Deres Arbejde i en Grad, at ingen Boghandler tilsidst vil have dem for Intet. Tænk De nu ikke — — igjen paa at beskrive en Rejse, hvem troer De vil kjøbe en Bog i flere Bind, der handler om Deres Rejse, som Tusinde have gjort, og totusind Øjne have vel ikke forbi-

gaaet saa meget, at De kan fortælle to Bind Nyt og Interessant. Det er dog igrunden en umaadelig Egoisme af Dem at tiltroe Folk den Interesse for Dem. Skylden maae være Deres egen; thi Publikum, idetmindste Rescensenterne, have sandelig ikke givet Dem Anledning dertil.«

Denne nye rejsebeskrivelse, som Collin advarer ham imod, bliver — *Improvisatoren*, der snart skal gøre Andersens navn berømt over hele Europa. Ja kloge var de skam, Andersens gode opdragere.

I brevet fortsættes i samme tone, og en mand kaldes til vidne: »en Mand, som De har megen Agtelse for, hvis Dom De stoler paa« o. s. v.; og der berettes, at denne mand i et brev til Collin bl. a. har skrevet: »Ulykken er, at Oehlenschläger engang har sendt Mesterværker hjem fra Paris; derfor er formodentlig dette over Hals og Hoved smurt sammen. Jeg sender Dem Manuscriptet tilbage og vadsker mine Hænder; gjør De ligesaa. Det vil maaske angre os engang i Tiden at have staaet Fadder til det Barn.«

Collin skriver herom i 1878: »Det var vel især Thieles Brev til mig — det er dette, som er citeret i mit Brev — som bragte mig til at tale i denne Tone ligeoverfor Andersens Illusioner.«

Collin opfordrer ham nu til i nogen tid ikke at skrive: »De svarer mig, at De maae skrive for at leve, for at have Penge. Velan, det indrømmer jeg, hvor lungt det end er; men er der nogen Tid, De kan undvære at skrive, da er det dog rimeligvis i de to vistnok eneste Aar, at De har en Understøttelse af 600 Rdl., skjøndt jeg vel indseer, at De kun med Nød kan komme ud af det med disse.«

Og nu meldes, at han ikke kan vente den håbede nye understøttelse.

Dette brev slog Andersen fuldkommen ned. Hans livslyst forsvandt, hans trang til at digte — han synes endog at have tænkt på at gøre ende på sit liv.

Andersen skrev straks et svar og lagde det inden i et til den gamle Collin, der svarede (B. & B. s. 112);

»Edwards Brev kiendte jeg ikke det Mindste til og havde

ingen Anelse om, at det indeholdt noget, som kunde være ubehageligt for Dem. Deres Brev til ham brændte jeg strax. Ikke at jeg hebreider Dem et eneste af de Ord, der stod deri; men jeg maatte befrygte, at det kunde have en virkning, der i høieste Maade vilde have smertet mig — et Brud mellem Dem og ham.« Han søger nu at udjævne og fortsætter: »Jeg bifalder ikke hans Doceren over Dem, men gode Andersen, hold ham den nu tilgode; hvert Menneske har jo sin Svaghed; det er nu hans; vi maae overbære med hverandre.« Brevet ender med en kærlig udtalelse og forsikring om, hvor meget Edvard i virkeligheden holder af Andersen, og hvor gerne han altid vil hjælpe ham. Således hindredes bruddet, hvad der ikke var så vanskeligt overfor Andersens store godmodighed.

Senere, hjemme, skriver Andersen herom:

»Edvard har jeg sagt, hvor vred jeg har været paa ham; og ved gjensidig Meddelelse have vi lært at vurdere og dømme hinanden; han er mig en trofast Ven, jeg skatter hans mange gode Egenskaber, og nu jeg ikke længer er saa kvindelig blød i mine Følelser, gaaer det fortræffeligt; det falder ham aldrig ind at være den Belærende, vi staae nu *ligestillet*, og jeg holder ret inderligt af den prøvede Ven, som han af mig«.

I sin bog skriver Edvard Collin mange år efter, at han »vilde ønske Brevet uskrevet, fordi det var skrevet i en utaalmodig Stemning og i en ukiærlig Tone«.

Når Collin i brevet råder Andersen til ikke at skrive i nogen tid, da er det slet ikke gået op for ham, at Andersen — er i pengetrang. Andersen er aldeles fortvivlet over, at *En Comedie i det Grønne* ikke bliver opført. Han skulde have sig en ny kjole; bestandig har han talt i brevene om, at den gamle er slidt op. Han vilde gerne udstrække sit ophold i Paris en måned endnu. Men han kan ikke. Alligevel *beder* han aldrig nogen om at hjælpe sig — på dette punkt er han stolt og indesluttet. Edvard Collin siger et sted: »Kun een Gang har han laant 100 Rdl. af Fader«. Og Andersen skriver til E. C.: »See De kan skaffe mig Penge, jeg mener mine egne Penge«. »Jeg ærgrer mig mere end De troer. Jeg lever saa oeconomisk det er tænke-

ligt, har mangt et Savn, Ingen drømmer om, thi det skulle de ikke. — — — Men gandske leve uden Penge, det kan man ikke. — — — Den lille Indtægt fra *En Comedie i det Grønne* er Noget, jeg med en Slags Grund har gjort mig til Vished. — Javel, jeg har kun min ensomme Husholdning og spiser jo, som andre fattige Studenter, ude hos gode Mennesker, der hjælpe den Stakkel; jeg kan jo ikke klage.«

Til denne sag har Collin i sin bog kun én ytring: »Og al denne Fortvivelse er fremkaldt ved *En Comedie i det Grønne!*« — Nej, han så rigtignok ikke, hvad der lå bagved.

Men trods de dybe rifter, som nu og da blev flænget i Andersens og Collins venskab, varede dette dog livet ud. Trods alt holdt de af hinanden. Andersen elskede jo ligefrem Collin. Det, som manglede i dennes følelse, var den tilsvarende varme, den umiddelbare sympathi. Som Jonna Stampe skriver: »Jeg mangler i Din Bog et Glimt af Sympathi.« Og der fattedes Collin den dybere forståelse og så fornemmelsen af, hvad der sårede Andersen.

Men man må yde Collin Retfærdighed; dels lå det ikke i hans naturel at interessere sig for eller forstå det menneskelige sjæleliv; dels var det at *forstå* dengang ikke i brug, som det blev senere; også heri er jo tidsstrømninger. Der kan altså strengt taget intet *bebrejdes* Collin. Ingen lægger en tomme til sin følelse så lidt som en alen til sin vækst.

DE COLLINSKE FAMILIEVISER

Der var et område, hvor Edvard Collin kom til at spille en fremragende rolle i familien: nemlig som familiepoet.

Det blev i årenes løb mere og mere brug i den Collinske kreds at synge viser, der var digtede til lejligheden, ved middags- eller aftenbordet til alle festlige sammenkomster. Viser var jo i det hele i brug i den tid, og her var usædvanlig mange anledninger. Adolph Drewsen fortæller: »Collins gifte Børn spiste hos ham regelmæssigt engang hver Uge; men desuden fejres naturligvis

mange Familiefestdage dels hos ham, dels hos Børnene; og det er disse Fester, der have fremkaldt Familie-Viserne. Da alle Collins Børn ere musikalske og have gode Syngestemmer, ligesom ogsaa flere af »den faste Stok« ere syngende Medlemmer af Samfundet, (Wanscher har en ganske udmærket høj og kraftig Tenor) vare slige Sange begribeligvis uundværlige. Disse Fester ville være uforglemmelige for Enhver, der nogensinde har bivaanet dem; de sprudlede af Lystighed, Viid og Lune!»

Alle familieviserne er blevet opbevaret. Adolph Drewsen begyndte i 1846—47 med samvittighedsfuldhed »mit beskedne Hverv at samle, afskrive og commentere dem«, så at de findes hver eneste én fra gamle Collins bryllup 1803 lige til 1884. Der foreligger fra Drewsens hånd to tykke bind, skrevet på bøttepapir og indbundet i læder; her ind i er føjet mange familiehistoriske oplysninger »for at Familiens senere Slægter skulle kunne forstaae Viserne«. Bøgerne indeholder vist 72 af Andersens og 124 af Edvard Collins viser foruden en mængde andre. Både gamle Collin og Andersen har med egen hånd skrevet stykker heri, og Edvard Collin prolog og epilog.

I 1857 afskrev Edvard Collin desforuden alle sine egne viser og førte dem ogsaa videre i årenes løb. Hans samling er ligeledes i to tykke kvart-bind skrevet med hans fortræffelige håndskrift imellem sirlige blyantslinjer på »det dyre papir« med guldsnit, indbundet i et dejligt læderbind. De er ogsaa forsynede med noter, og dertil er føjet forskellige andre småting, som Collin har skrevet i sin ungdom.

Viserne gjorde stor virkning i den letbevægelige familie; selv en, der var stiv og ganske tør (det var vist allerede i tyverne), men omhandlede den forgudede fader »stemte meget alvorligt«, fortæller Drewsen, »saa at min Kone og hendes Broder Gottlieb, hvis Taarer sidde meget løse, ligesom deres Faders, maatte gaae fra Bordet for Graad«.

Til Collins 50årige fødselsdag 1826 kom så en vise af husets svigersøn Caspar Johannes Boye, hvorom Drewsen skriver: »Denne Sang blev sunget ved Aftensbordet hos Collins, hvor Familien var samlet. Jubelen derover vilde ingen Ende tage;

Latteren var ustandselig og afbrød ofte Sangens Fortsættelse. — Flere af Versene gentoges. — Den vil blive uforglemmelig, saa længe den Collinske Familie er til«.

Boye blev altså grundlægger af den Collinske familievise. Ganske vist skrev f. eks. både Rahbek og Øhlenschlæger viser til den næste store fest, Collins sølvbryllup 1828, men de gjorde ingen virkning. Ved den lejlighed debuterede også H. C. Andersen med sin første vise.

Man kan lige så godt indrømme det først som sidst: mor-somme var de udenfor kredsen stående digteres produkter ikke. (Andersens indtog på dette punkt en særstilling; herom senere.) De var oftest konventionelle og uden fængende pointe. Det samme gjaldt andre »gode hoveders« tilfældige ydelser til høj-tiderne. Der synes at høre et eget tag til at slå an som familie-visedigter, og det besad kun to af dem alle. For det første altså Boye; men han forsvandt snart fra skuepladsen, idet han fik kald udenfor København; og så — Edvard Collin.

I 1832 fødtes den første af hans viser, der skulde komme til at spille så stor en rolle i kredsen. Han skriver i 1857 herom: »Talenter har jeg aldrig havt mange af; jeg kan ikke tegne, ikke spille noget Instrument, ikke spille Comedie! Derimod havde jeg megen Kiærlighed for Sprogets Vellyd, og jeg fandt da mit maaske eneste Talent: at kunne behandle det danske Sprog med Lethed; det vil ogsaa sees, at det er dette, som giver Viserne Character. Naar jeg blot fik en Idee, kunde jeg strax sætte den paa Vers og endda ret gode Vers. Naar jeg ingen Idee kunde faae, skrev jeg Vers alligevel; hvilket man altsammen vil see af nærværende Samling«.

Viserne myldrede nu frem ved enhver given lejlighed.

Den 25de November 1840 fejrede gamle Collin i Amaliegaden sin datter Louises bryllup med auditor Lind. Til selskabet var der skrevet bryllupssange af Øhlenschlæger, H. P. Holst, Andersen og selveste J. L. Heiberg. Men det kan ikke nægtes, at jo finere navnene var, des mindre faldt sangene i familiens smag. Snobber var de nu engang ikke. Og Edvard havde ingen villet

skrive¹⁾; han siger: »Jeg har bestandig holdt mig fra at fremtræde ved de meget blandede Selskaber«.

Men den 2. December gjorde han i sit eget hjem et gilde for de nygifte, og dør kom visen! Han fortæller herom: »Jeg erindrer meget nøje det Indtryk, den gjorde; den er, som man seer, alvorligere end mine tidligere; i Begyndelsen var man noget usikker med Hensyn til Opfattelsen; men de sidste Vers bragte en rørt Stemning; jeg kan endog huske, at Wanscher blev saa rørt, at han ikke kunde synge med. Man kan maaske ikke begribe dette, naar man ikke selv har været med; men ligesom vi vare modtagelige for den løseste Skiæmt, saaledes vare vi ogsaa letbevægelige ved den mindste Berøring af den Streng, hvis Klang mindede om vort med de lykkeligste Forhold: velsignede Barndomsliv, dette Liv uden Disharmoni og uden Prøvelser. Nu laae der tilmed noget ualmindeligt Rørende — det vil sige for os — i den Tanke, at det af os forladte, saa kjære Huus, atter blev Bopæl for en Green af Familien.

Denne Sang bliver mig altid en af mine kiæreste; lidt Hjærteligt mellem saa meget Løst gjør en god Virkning, og jeg troer ogsaa, at Visen i Almindelighed i Familien ansees for den bedste.«

Visen, der gik til Melodien »Bertrands Afskedssang« (brugt i *Nej*: »Erindrer De, det var i Kongens Have«), lød saaledes:

Det var den fem og tyvende November,
 At vi var samlede saa glad i Hu,
 Den sidste Gang, vi aad og drak som Kæmper,
 Saa vi er næsten mæt deraf endnu.
 Derfor vi har lidt Kogt kun og lidt Steget,
 Lidt Fisk og Viin og Brød beværtet med;
 Det smager godt og koster ikke meget,
 Og saa er det jo her paa rette Sted.

¹⁾ Når Dr. Brix i sin bog (s. 160) udtrykkelig siger, at »den fortræffelige Visedigter Edvard Collin« havde skrevet en sang til bryllupet, ligger dette i, at han ikke kendte ovenstående.

Men naar man ei just meget faaer at spise,
 Hvorledes skal da Tiden vel gaae hen,
 Ih jo, man synger en udmærket Vise
 Af en og anden anseet Digtens Pen.
 Man sagtens finde kan en anseet Digter,
 Men gode Viser faaer man ei derfra,
 Af lutter Poesie tidt Lunet svigter,
 Og Lune er det netop vi vil ha'e.

Men Lunet kan man ikke altid vække,
 Det er som Hesten, der maae puste lidt,
 Det er som Thee, der maae ha'e Tid at trække,
 Det er som Mælk, der ei kan skummes tidt.
 Derfor da vi kom til Familieskialden,
 Den største Digter udi Skandinav,
 Saa sagde han, vi maatte nøi's med Vallen,
 Thi Fløden var for lang Tid skummet af.

Det Huus, hvor disse tvende boe og bygge,
 I mange Aar Familiens Sæde er,
 Det maa vel nærmest regnes til de stygge,
 Men er for os af uskatterlig Værd.
 Det er en Borg alt uden Grav og Volde,
 Et fredeligt og ubefæstet Slot,
 Som uden Hiælp af Landser eller Skiolde
 I lang Tid giemte vor Familie godt.

Ei gamle Borg din Datter dig forlader,
 Hun vender hiem alt med fornøiet Sind
 Til dine velbekiendte skraa Façader
 Til dine gamle, møre Trappetrin,
 Til vores gamle lave Dagligstue,
 Hvor hvert et Sted, hver Plet, hvorpaa vi staaer.
 Hvert Søm i Gulvet, ja, hver lille Flue
 Fremkalder Minder fra vor Barndomsvaar.

Hvad var al Verdens gyldne Keisersale
 Med store Gæstebud med Paukers Klang
 Mod vores hyggelige lille Svale,
 Hvor vi har leget »Fremmed« mangen Gang!
 O skønne Tid, o glæderige Dage!
 Du, Hiemmets skyfri Himmel, straal igien
 For hende, som til dig nu gaaer tilbage,
 At dele Barndomshiemmet med en Ven.

Saa lad os skønne paa den vundne Lykke
 Og vise Glæden paa vor vante Viis,
 Hvad gør det os, om Murene er stygge,
 Naar indenfor der er et Paradis.
 Nu Skaal for Auditeur og Auditrice,
 Luk Hjertet op og lader Glæden ind,
 Vi synge jo: Til Lykke for Louise
 Og for Christopher Berent Wilkens Lind.

Endnu mange år efter hørte man denne vise blive sunget og citeret i kredsen. Den var nu også gået helt ind til hjerterødderne; for den ejede alt det, man elskede, og den sagde det på den måde, som man elskede. Edvard Collin slog aldrig forgæves på familiestrengene. Han havde fundet den rette, den eneste saliggørende familietone; hans viser var denne blanding af lune, grace, familiebegejstring og vrøvl, som kredsen aldeles ikke kunde stå for.

Collin skriver i en prolog:

Eet stod mig altid fast: *Familien maa ei kiedes!*
 En Digter har det ganske anderledes;
 Han tænker altid paa at skrive noget godt,
 Mig gik det bedst, naar blot jeg vrøvlede saa smaat.
 Han søger om et Billed', hentet fra Naturen,
 Jeg griber Øieblikket, støder rask i Luren.
 Det hændte mig vel tidt, den mig af Haanden smutted',
 Og at jeg da saa smaat ved Siden trutted'.

Men min Familie loe da lige galt;
 Mod Digtene den tænker ej saa liberalt;
 I al min Versetid jeg *det* bekræftet saae:
 Kom med din Spøg *i rette Tid*, Kam'raterne slugte den raa!¹⁾

Og det var sandt. I øjeblikkets glæde slugte man alle umulighederne, man sang dem ned — han siger om en af viserne:
 »Jeg havde ikke forregnet mig; den gik ned som Vise!«

Jo mere løsslupne og halsbrækkende udtryk, rim og versemål var, des mere brød de taknemmelige tilhørere ud i rene latter-salver.

Alle de tilstedeværende fulgte de vekslende stemninger, men ingen i højere grad end den gamle fader, der sad lykkestrålende i sin elskende børneflokk. E. C. skriver i sin fortale:

»Jeg veed forresten ikke Een af mine Nærmeste, som ikke har fundet Behag i mine Sange, naturligviis meer eller mindre, og derfor gik jeg altid med Frejdighed dertil. Men jeg har — mine Søstre ufortalt, som ere min Muses ivrigste Patroner — dog fundet min største Glæde i at see, hvor ofte jeg med dette lille Talent har moret Fader. Det er noget ubegribeligt, med hvor megen Lethed han, selv i sin nuværende høje Alder, kan gaae ind paa det Overgivne; endnu ved hans Fødselsdag dette Aar, det 81de, loe han over mine Viser, saa Taarerne løb ham ned over Kinderne. Han forstaaer enhver Hentydning. Ikke et Ordspil undgaar ham, ingen Dobbeltbetydning, som hos mig er saa hyppig, trænger til Forklaring. Derfor kaldes han i Visen »Munterhedens Fader«.

Denne familiens munterhed, denne sjældne livsglæde, var måske det, som gjorde Collinerne mest indtagende; den var så ren og uskyldig, som deres hele karakter; og det var måske aller mest den, som Andersen ikke kunde modstå.

»Det ligger jo engang i vor Familie
 at synge, drikke og lee«.

---

¹⁾ Citat efter Baggesens »Knud Sjællandsfar«.

Collins viser var ikke, som almindeligt dengang, drikkeviser. Til trods for familiens meget store tarvelighed var der vel, som før sagt, altid champagne på bordet til faderens fødselsdag; E. C. fortæller, at et selskab på 30 personer engang i 1855 tømte 12 flasker, hvilket imponerede dem selv overordentligt. Det satte munterheden op. Den dag skulde nu også afsynes otte viser! Og man gik fra bordet kl. halvto, derefter dansedes der hele natten, da de unge var med.

Men udenfor disse højtidsdage spillede vinen ingen rolle i munterheden; E. C. skriver herom:

»Nej, vi ere muntre ved egen Spirit,
Vi kan være vittige ved Thevand,
Vi bruger ei Punsch, Vin, Liqueur, Aquavit,
Kort sagt, vi kan undvære Evan!«

Det kunde de, for de virkede indbyrdes paa hverandre som druesaft. Men hvis en fremmed havde været tilstede, vilde spiriten være gået af mosten. Aldrig blev en udenforstående lukket ind i det allerhelligste, eller rettere sagt: var man nødt til at have fremmede med, som svigerbørnenes familie til bryllupsgilderne, saa — ja saa skrev Edvard Collin ingen vise, som vi så det ved hans søster Louises bryllup, og hermed var egentlig glansen af festen. Det samme gentog sig ved Jonna Stampes bryllup, hvorom han siger: »... en Række Festligheder gave mig ingen Lejlighed til at producere mig som Visedigter, dertil var Selskabet med de ny Elementer blevet mig for blandet.«

Edvard Collin siger, at formaalet med hans viser var »at more Familien de korte Middagstimer«.

Dette er dog ikke helt sandt, for i virkeligheden levede mange af dem meget længere, blev erindrede og citerede og undertiden sungne om igen; således fortæller Drewsen, at: »Mange af de gamle Viser blev sunget ved Bordet Nytaarsaften 1857«. Også for fremmede — som fandtes værdige dertil — blev de nu og da foredragne; E. C. siger saaledes, at »de tre Forfattere Boye, Thiele og H. P. Holst kunde godt gaae med til Viserne«.

Selv for Heiberg og hans kone blev der foredraget den førnævnte sang af Boye; her berøres dagens brændende spørgsmål, vaudevillerne, idet der siges om gamle Collin:

»Ak, han holder af Vaudeviller, —
Men det er hans eneste Feil.«

hvortil Heiberg udbrød: »Men saa er han jo fejlfri«.

Hvad handlede nu Collins viser om, der kunde fænge saa usvigeligt? — Ja, de handlede om familien selv, bestandig, dens egenskaber og hændelser; det var det, som interesserede.

»Hver af Jer er en Vise værd,
I er saa interessante —«.
(^o/₁ 48.)

(I »Lykkens Kalosker« siger papegøjen: »Lad os blive ved at være interessante for os selv.«). Og i en anden vise:

»Dernæst er faae Familier saa stor som
Denne, som dernæst er yderst morsom.«

Men da familien jo så at sige intet oplevede, så blev emnet efterhånden noget ensformigt eller udtømt. Collin skriver selv:

»Vi har saa ofte sunget om
Familiens Personer,
Enhver af os har faaet sin Dom
Accompagneert af Toner,
Alt om hver Enkelts snurrige
Manerer, Spil og Fagter
Og hele Livshistorie
Og Skiebne og Character.«

Og:

»Jeg frygter for, at jeg til Slutningen staaer
Til Skamme,
Thi nu har jeg skrevet saa mange Aar
Om det Samme.

Men kan jeg af Husets Brønd ei øse,
Saa griber jeg til det Philistrøse.«

Collin siger flere gange, at han er glad ved, at hans viser ikke skal trykkes. Det egnede de sig heller ikke til. Men det er iøjnefaldende, at han gerne vilde have dem opbevarede og huskede. Herpå tyder den sirlighed og nøjagtighed, hvormed han optegnede sine egne viser, ti år efter at Drewsen havde samlet alle familieviserne; — samt det uforgængelige læderbind. Hans noter og forklaringer viser, at han ønskede dem kendte af slægtled, der ikke mere sad inde med traditionen — hvad der jo allerede må komme til at gælde tredje eller fjerde slægtled. Collin siger: »jeg kan vel ikke hos alle forudsætte den »Rollekultur«, som er en bestandig Forudsætning for at forstå mine Udtryk«. Han synger:

»O kunde jeg med Aand og Flid
Som i et Panorama
Fremstille for den nye Tid
Vort Livs Familiedrama!«

Men selv disse for familieudtrykkene helt fremmede slægtled og selv ganske uvidende fremmede vil gennem viserne få et indtryk af denne elskværdige, muntre, fast sammensluttede kreds, der var noget for sig selv, og vil derigennem kunne skimte lidt af et tidsbillede.

Hensigten med at omtale disse viser her er dog ikke den at drage dem frem af glemsele. Det sker udelukkende, fordi de har fået en mere almen interesse ved at forfatteren uløseligt har knyttet dem til Andersens navn; det er for yderligere at belyse hans personlighed og hans forhold til familien Collin; og endelig er det for at berigtige en misvisende tradition, der lever videre uden nogensinde at være bleven undersøgt, hverken af familien eller af andre; en undersøgelse, som man — og særlig vi af familien Collin — skylder Andersens minde.

Når »Husets Brønd« gav for lidt vand, hvor skulde man så

øse? Ja, så vilde skæbnen, at der fandtes én, som alligevel hørte til denne brønd, men som dog var noget for sig selv: Andersen.

Han havde alle andre egenskaber end kredsen. Han oplevede det rent utrolige. Han stillede bestandig sig selv blot. Se, *der* var nok at digte om; han var en udtømmelig kilde; et glimrende object.

Der var hentydninger, hele vers, mange og lange viser til ham og om ham. Her meddeles nogle af disse eller brudstykker deraf. Collin skriver den 6. Januar 1847:

(Melodi: Fredmans Epistel 69).

Nu vil vi til en Forandring lave selv en Vise,
Vi har ikke lavet nogen siden forrige Aar,
Og den var af Ingeborg, men denn' er af Louise,
Theodor og Gottlieb skrive saa til næste Aar.¹⁾
Adolph og Lind besørge nok Musiken,
Andersen han besørger blot Kritiken.

Den blier vakker,
Jo, jeg takker,
Han vil grine af os,
Men saa skal han i Corsaren, naar han blier for slem.

Han er vant til at komme paa de meest fornemme Steder,
Snart han er hos Knuther, Biller, Braher eller Kaas.
Eller Stampe, Trampe eller hos Clarisius-Fedder,
Snart han er hos von der Lippe, snart hos von der Maas.
Men naar den sjette Januar oprinder,
Altid vi ham i vores Midte finder,
Mens vi spiser,
Han med Viser
Feirer Dagens Hæder,
Og bagefter Adolph samler disse i en Bog.

---

¹⁾ En oftere brugt vittighed.

Andersen han kommer altid med i vore Viser,
 Det er godt for ham, som selv ei kan poussere sig,
 Saadan maae han dog engang, naar vi ham altid priser,
 Bli'e bekiendt derved og følgelig udødelig.
 Ja, wenn wir rufen immer auf denselben,
 Saa vil hans Navn nok komme over Elben.

Han den Skygge
 Gjør en Lykke.¹⁾
 Som er høist mærkværdig,
 Mens vi andre lærde Mænd maae upaaaget gaee.

I 1859 havde Andersen skrevet æventyret »De Viises Steen«. Collins vise i dette år begynder da:

50.000
 En spekuleret i,
 Vred blev han i Kardusen,
 Da de ham gik forbi,
 Dog snart han fandt sig i'et,
 Hans Musa hialp hans Meen,
 Han vandt ei Lotteriet,
 Men fandt de Vises Steen.

»Her begynder den sædvanlige Kommers. Andersen har en Seddel i Klasselotteriet og venter altid eller taler idetmindste meget om et forventet stort Held i samme; han søger at forcere Lykken ved den pikante Devise, som han har paa sin Seddel, nemlig »Mit bedste Æventyr«. Andersen har skrevet et Æventyr *De Vises Steen* i dette Aars Folkekalender. Jeg skal her ikke indlade mig paa, hvorledes han er kommet fra dette Æmne, paa hvis Beslægtede han brækkede Halsen i *At være eller ikke være*; jeg har fundet min Regning ved at gjøre Løjer af det Hele. I denne »Vise om Steen« har jeg i hvert Vers behandlet en Slags Steen.«

¹⁾ Hentydning til »Skyggen«.

Og der fortsættes i sangen:

Vers 8. De Vises Steen er ikke
 Paa Bunden af *vort* Kruus,
 Vi søge, mens vi drikke
 Ei den i vores Huus.
 Enfoldigen vi nyde,
 Hvad Øjeblikket spandt,
 Det kan jo ei fortryde
 De Folk, som Stenen fandt.

Og i anmærkningen: »Vers 8 recapitulerer Satiren imod Andersen, og dette Vers er i mine Tanker noget af det Heldigste, jeg har skrevet, idet det let og afsluttet betegner, hvilket »Standpunkt« vi indtage, og at vi ikke ville indtage noget Andet; dette Vers kunde gerne tjene som Motto for denne samlede Udgave af mine Familieviser«. Verset satte jo igen Andersen udenfor kredsen »den enfoldige Kreds«, der »ikke vilde søge, som han efter de Viises Steen«. Og sættes udenfor var jo netop det, han nødigst vilde. Men det er sikkert ikke faldet nogen af dem ind.

I én af viserne, til melodien »Slunken Edderkop sidder paa Tue« af »Ludlams Hule«, hedder det:

»Slunken Lind — hvorfor griner I alle?¹⁾
 Ingen Personlighed her.
 Slunken Andersen vil vi da kalde
 Digt'ren, som sidder der.
 Der er noget fiert ved ham,
 Der er noget sært ved ham.
 Han er for stolt,
 Ja han er for stolt.«

I 1859 skriver Collin en sang, hvori det bl. a. hedder:

---

¹⁾ Lind var noget svær.

- Vers 4. Og tænk hvad dette Menneske maa tjene.
 Naar Vers han ryster ud af Ærmet saa.
 Med hvilken Lethed at han gjør en Scene,
 Det har vi seet saa tidt Exempler paa.
 Men hvad kan jeg for mine Viser vente
 Og for min Kiærlighed til Jer? go' Morn!
 Og sammenlign saa det med hvad han tjente
 Ved Kiærlighed paa Nicolai Taarn.¹⁾
- Vers 6. Men hvad skal Enden bli'e, naar jeg kun eier
 Eet Thema, nemlig vor Familie, som
 Jo ikke gjør saa mange dumme Streger,
 Som det er værd at skrive Viser om.
 Det nytter ei at Pegasus jeg rider,
 Forlader Verse-magerens Asyl,
 Thi strax da Midgaardsormen hist sig vrider
 Og støder ud som Fenris fæle Hyl.
- Vers 7. Min quasi-Musa la'er sig dog ei bøie,
 Just ei fordi jeg troer, hun er naiv,
 Hun seer, at Sangen andre kan fornøie,
 Det er vel det, som holder hende stiv.
 Og derfor Tak, I Andre, som ei svigter,
 Medfølende I sige ved min Sang:
 Haardt maae det være ei at være Digter,
 Men boe paa Hiørnet af Parnassens Gang.²⁾

I dette 7de vers sættes Andersen atter udenfor den øvrige beundrende og medfølende kreds.

Collin tilføjer: »Denne Vise, som ogsaa tager Andersen for, havde jeg ikke ringe Betænkelighed ved at komme frem med,

¹⁾ Den gik kun et par gange, blev pebet ud.

²⁾ Peder Madsens Gang, en nu nedlagt ussel smøge ved Østergade.

ikke saa meget ved den dristige Sammenligning med Midgaardsormen, som ved det Udtryk i 4. Vers, at han gjør Scener, hvilket desværre er hyppigt nok, desværre for os, men dernæst for ham selv«.

Til Andersens fødselsdag ²/₄ 1861 kom:

(til mel.: Bertrands Afskedsqvad.)

En Digter kan umulig leve stille,
 Thi Aandens Vand det staar og damper hen,
 Naar det ei bliver spædt fra Livets Kilde,
 Er den ei her, saa maae man søge den.
 Iaar skal han sig ha'e et dygtigt Krus af
 Den Kilde, men selv om han fik en Spand,
 Jeg troer dog ei, det ny Aarhundreds Musa¹⁾
 Paa nogen Deel i Byttet regne kan.

Thi strax han skriver, strax han lader trykke
 Og dedicerer Serre eller Max²⁾
 Og naar det trykt er, skal det gjøre Lykke,
 Og gjør det Lykke, skal det være strax.³⁾
 Han skriver nemlig ei for Eftertiden⁴⁾,
 Han vil nu leve med sit Renommé,
 Der var en Tid, da han var meget liden,
 Det er forresten ikke let at see.

Nu Andersen gaaer fra sin danske Bolig
 Paa Vandring blandt de Fremmede i Syd,
 Han hørte knap: Italien er rolig,
 Før Kufferten kom frem ved denne Lyd.

¹⁾ Et af Andersens æventyr.

²⁾ Major Serre i Maxen ved Dresden.

³⁾ Andersen skriver i et af sine breve: »Neppe fødes mine aandelige Børn i mit Hierte, saa maae de paa Papiret, strax ud i Verden, *jeg har ingen Ro paa mig før*, det er sørgeligt«.

⁴⁾ Hentyder til Hauch.

Han si'er: jeg reiser, og som sagt saa gjort er,
 Og med en Hast, som man beundre maae,
 Han pakker Kiole, Vest og alle Skiorter
 Paa *den* nær, han formodentlig har paa.

Han giemmer hen de andre Eiendeler,
 Meest Minder om de Folk, som han har kiendt.
 En Masse Fyrstebreve og Juveler,
 Fem Ridderordner og eet Testament,
 Forseglet stærkt som hemmelige Breve;
 Naar han er død, det kommer nok paa Prent;
 Gid seent det skee, gid længe han maa leve
 Og tale om »det gamle Testament«¹⁾.

Når man opmærksomt sammenligner disse samt flere lignende viser med dem, som Collin skrev til og om selve familien, kan man ikke undgå at se, at *tonen* i dem er forskellig. Kredsens medlemmer blev altid besunget på familiekærlighedens melodi, Andersen på satirens og vittighedens, som der helst skulde les af.

Viserne var ikke ondskabsfulde, og Edvard Collin kommer bestandig tilbage til, at hans viser er harmløse og ikke kan såre nogen; at de kun er for den snevreste kreds og at de aldrig skal trykkes. Han garderer sig i det hele godt.

Men denne stadige undskylden-sig tyder alligevel på, at hans samvittighed ikke har været helt klar. Han har ret, når han siger, at intet kunde såre — familiens medlemmer; men han og de alle glemte bestandig, at der var én, som alligevel indtog en særstilling. Om familien vilde han aldrig have brugt udtryk i lighed med »jeg tog ham for« eller »Satiren over«, o. s. v. Man var heller ikke opmærksom på, at viserne ofte netop omhandlede ting, som mer eller mindre måtte berøre Andersen pinligt; så var det hans længde — for sit ydre havde han jo måttet

¹⁾ Andersen talte meget om sit testamente, som han opsatte ved den tid.

døje mangel spot i sit liv; så hans indtægter — man huskede eller vidste ikke, hvor han havde lidt under fattigdommen; så hans udenlandske berømmelse — som man jo lo af; så om de knusende kritikker — »som han var gal over«, således om dem i »Korsaren«; om hans komedie »Kiærlighed på Nicolai Taarn« — som havde gjort fiasco; hans kropvridning og hans gøren scener — som må have været ham selv en smerte; alt sammen ting, der havde mer eller mindre pinlige erindringer for ham. — I Marts 1843 synger Collin:

Vers 5. Her sidder En, hvis Musas Flugt
I Færdighed har meget vundet,
Beviis derfor er det Product
Af ham som vi nys har sunget.
Det krydret er med Lunets Spil,
Ja, vi tør sige, at det har en
Værdi, som nærmer sig næsten til
Agnete og *Bazaren*.

I Collins anmærkninger hertil står: »Sammenligningen i 5te Vers er ironisk; Andersen vidste meget godt, at jeg ingen Pris satte paa de to nævnte Værker.«

Collin tillod sig altså her en spøg med Andersens mest såre punkt, »*Agnete*«, der havde de bitreste minder for ham, og som endda nær havde kostet ham hans kæreste forhold: venskabet til Edvard Collin selv. Og nu måtte han sidde her og spøge og le med og høre de andre tankeløst le i kor.

I Andersens indre foregik der noget, som ingen dengang forstod, men som man nu, da man er kommet mere på afstand af forholdene, måske nok kunde finde bund i.

Edvard Collins viser gjorde altså bestandig stormende lykke hos alle i kredsen. Der var kun den eneste, på hvem de undertiden gjorde en hel anden virkning: Andersen. Sommetider lo han nok hjerteligt med; men så kunde det pludselig hænde, at en forstemthed faldt over ham; han sukkede, vred sig, skar ansigter — og tilsidst rejste han sig op og forsvandt.

I A. & C. s. 462 fortæller Collin:

..... »min Glæde forstyrredes ofte, naar jeg ved Faders Side saae Andersen, der ikke kunde skiule sin Ærgrelse ..... Mangen en Fest afbrødes ved, at han sneg sig fra Bordet med Taarer i Øjnene, og at derpaa mine Søstre gik ud for at berolige ham; hvilket ogsaa altid lykkedes. Jeg kunde ikke bekvemme mig til at overtage denne Rolle, men jeg har engang havt en meget alvorlig Samtale med ham derom. Han erkjendte da, at det hele skyldtes en sygelig Stemning, som han ikke kunde bekjæmpe.

Det maatte da endelig gaae op for os, at, hvor komisk det end lyder, Andersen var jaloux paa den Lykke, som mine Viser gjorde.«

»Det er ubegribeligt, men det er destoværre sandt, at den ringe Omstændighed, at ogsaa jeg skrev Familieviser, har skaffet Andersen mange bittere Øieblikke og os ligesaa mange ubehagelige Scener. Da hans Pirrelighed netop i dette Forhold første Gang fremtraadte i sin fulde Skarphed, og da jeg har bestemt mig til at gjøre Situationen og hans Forhold til denne saa klar som mulig, kan jeg ikke undgaa at omtale denne Sag nærmere, uden Hensyn til, at jeg derved, meer end jeg kan ønske, indblander min Person i Fortællingen.«

Og senere: »Til ret Forstaaelse af, til hvilken Yderlighed denne Pirrelighed kunde føre ham, er det nødvendigt at fremhæve nogle Træk af ham som *Deeltager i vort Huustiv*. Jeg nødsages derved til at give et Indblik i Privatlivet, i »Hiemmets Hiem«, som han saa ofte taler om.«

Collin giver dette indblik; men nogen forklaring på, hvad der foregik i Andersens sind, lykkedes det ham ikke at give. Han har kun den eneste — som altså var hele Familiens med ham: Andersens forstemthed skyldtes skinsyge på hans viser — en skinsyge, — der udsprang af hans forfængelighed.

Pirrelighed og forfængelighed: det er endnu den dag idag den eneste forklaring, som mennesker i almindelighed har, når det gælder H. C. Andersen.

Måske kan der dog findes en anden, når man ser lidt nøjere til.

Collin fortæller (A. & C. 463), at han skrev et vers for at gøre løjer med en del af Andersens stående udtryk, som han ofte havde stødt Andersen ved at opponere imod; »men dette Vrøvl morede ham, uagtet det gik ud paa det samme, som saa tidt havde ærgret ham.« Verset lød:

Hvor Nilens Vand' er gule,
 Hvor Leviathen boer,
 Der mødtes tvende Fugle,
 Og Ild i Tanken foer.
 De vilde lystigt seile
 Alt henad Livets Strøm,
 Thi Glæden er en deilig,
 En deilig, deilig Drøm.

Verset morede Andersen og sårede ham slet ikke.

Det var altså ikke *alt*, der sårede, men noget bestemt?

Vil man lægge rigtig mærke, ser man nemlig, at i dette vers er der ingen *brodd*; de smertelige punkter berøres ikke, det er kun en ganske uskyldig eftergøren af hans stil. Man skal også lægge mærke til, at fru Drewsen i spøg med Andersen aldrig berørte hans livs ømme punkter — og heller aldrig forstemte ham. En spøg med *Agnete*, »Gøren Scener« o. l. kunde han dårligt tåle; derimod godt hendes »Bæst« og »Asen«.

Men denne forskel faldt altså aldrig familien ind; Collin undrer sig jo i sin bog over, at Andersen aldrig blev såret af fru Drewsens drilleri, »skjøndt hun sagde de samme Ting som vi andre.« — Man kån tilnød forstå, at vittighedsdjævlen, som i sin tid var undfangen i studenterforeningens ikke alt for sarte atmosfære, løb af med »familiepoeten«; mindre begriber man dog, at familiens damer, som jo måtte trøste Andersen, når han græd, aldrig fik nogen anelse om, at der *var* en grund til hans forstemthed — *en brodd*, der sårede hans ømfindtlige hjerte.

Så mærkeligt det lyder, synes Andersen aldrig at have ud-

talt sig om denne pine til nogen — ud over de akute scener, hvor han ikke kunde beherske sig, og selv her synes han ikke at have egentlig *udtalt* sig. De endnu levende af slægten, som daglig var sammen med ham, har aldrig hørt noget som helst herom. Andersen *kunde* jo nemlig være ligeså indesluttet, hvor han ikke *vilde* tale, som han kunde være åben.¹⁾

At viserne ofte satte Andersen i stærk sindsbevægelse, ved vi uimodsigeligt fra Drewsens og E. Collins overensstemmende meddelelser.

Konkurrenten. Da Andersen i 1828 var begyndt at skrive viser, var disse nærmest i den muntre stil. Senere blev det skik, at han ialtfald til Collins fødselsdag skrev skålvisen. Edvard Collin siger (A. & C. s. 459): »Jeg tvivler om, at der er nogen af Andersens Viser, som egne sig til at offentliggjøres. De fleste vare skrevne til 6te Januar, min Faders Fødselsdag, fulde af dyb kjærlig Følelse for ham, men formløse — thi file og afrunde var jo ikke hans Sag — og uden Munterhed.« (Collin føjer til, at dette kun gælder viserne, ikke det mundtlige.) Sin uforlignelige vittighed fra æventyrene kunde Andersen ikke anvende i viserne; den bidende ironi vilde ikke have kunnet passe ind i familiesangen, hvor der ikke måtte skydes med skarpt.

Men: »Naar han vilde slaae ind i den lystige Stil, som passede til Stemningen hos os og maaske aller meest til min Fader, mærkede man altid, at *det ikke var Aand af vor Aand.*«²⁾ (A. & C. 459).

Familievisetonen fandt Andersen aldrig.

Selv kunde han ikke se og forstå dette, og han vedblev derfor år efter år at deltage i viseproduktionen. Sikkert har hans sange aldrig nået højere end til en kneben succês d'estime. Fire år efter Andersen, i 1832, begyndte jo også Collin at optræde som familievisedigter. Det viste sig hurtigt, at hans sange slog helt anderledes an i kredsen. De vakte en formelig jubel.

¹⁾ Hvad også Dr. Brix bekræfter.

²⁾ Udhævet af R. St.

Hvad var nu dette?

Når Andersen endda havde kunnet se, at Collins viser altid var så udmærkede! Vist var de ofte morsomme og gemytlige — Andersen lo tidt hjerteligt med af dem — han kunde endda ikke lade være, enten han havde lyst eller ej. Collin skriver: ¹⁾ »Det var ubetaleligt at see, hvorledes han fordrejede Ansigtet og udstødte Hyl for at skjule Latteren, idet han tillige ærgrede sig over, at han kunde lee af »dette rædsomme Sludder.« «

Men selve genren var dog virkelig for let og for tarvelig til at gøre sådan en lykke! Collin siger i sin bog: »Det maae da først bemærkes, at vi den Gang levede i Ordspillenes Tid. Andersen kunde aldeles ikke gaae ind paa denne Genre, han drog dybe Suk over dem, og allerede heri laa en Fristelse til flere Forsøg i denne Retning; vi vare jo meget unge. I mine Breve fra den Tid har jeg vist plaget ham meget dermed som en Modvægt mod hans Sentimentalitet,« (opdragelse måtte der jo til!) »I mine Viser var denne Legen med Ord Hovedingrediensen.« Andersen berører jo også dette, hvor han i sit brev til Collin (se her s. 198) siger: »De har altid for mange Kælder-mænd« o. s. v.

Man benævnedes familiens vittigheder »det saakaldte morsomme Vrøvl« som Andersen erklærer, at han tidt »ikke er det aller-mindste oplagt til at modtage.« »Det er det samme«, siger Collin, »som naar jeg sagde en Skiemt til Dem, og De derpaa — som De saa ofte har gjort — sagde: Skal det være vittigt? eller: Det er jo slet ikke morsomt.«

At nu alt dette skulde gøre sådan en lykke! Og netop *i modsætning til ham selv!* Kunde han da virkelig ikke skrive en sang? Var han ikke vant til, at hans bordviser gjorde lykke og blev sungne om igen, f. Eks. ude på herregårdene, hvor der var folk tilstede som Thorvaldsen, Prins Christian og Caroline Amalie, Stampes og mange andre? Var *han* dog ikke digteren, digteren af vor Herres uendelige nåde — den europæisk fejrede digter? Det kunde da ikke være tænkeligt, at han ikke skulde kunne

¹⁾ A. & C. 463.

skrive en lille vise, en sang, der var god nok til disse hans venner, disse — — »travle Haandværksfolk?« Skulde han virkelig også her på *sin eget særlige område*, det digteriske, føle sig som den underlegne, som han måtte det på så mange andre? Han havde dog skrevet familievise til dem i mange år før Edvard Collin, ja, hvordan var det nu, havde han ikke selv fået Collin dertil? *Hvor klog og kundskabsrig* og i mange henseender overlegen Collin var — som *digter* var han dog kun som en skygge i forhold til ham selv. Så meget vidste han da. Og alligevel var det Collin, der hver eneste Gang høstede laurbærrerne!

Og så, når alt kom til alt, led så ikke disse yndede familievise mange steder netop af den fejl, som bestandig blev bebrejdet ham selv: for stor lethed i behandlingen, — sjuskeri?

Det har ikke været helt uden grund, hvis Andersen har tænkt noget sådant. Hvor der skulde skaffes et rim tilveje, blev ord og hele sætninger puttet ind i versene for dette rims skyld — hvad Collin forresten havde tilfælles med en mængde større digtere dengang. Men også, hvad der var ganske imod Collins egne principer: der indførtes kraftige sprogfejl for versmålets eller rimets skyld. Således: »Et Træsnit, o saa blød og rund.« »Det Sprog er dog lidt mere sær.« »See dog ej saa tvært ud!« (skal rime på Gertrud). Ikke desmindre var rimene ofte slet ikke rim, som: Wanscher, Plancher; Wanscher — il ny a pas de danger; Marker — Larcher¹⁾; Geburtsdag — Torsdag; von der Tann — sang; Fart — Valdemart (o: Valdemar). Collin skriver selv: »Den Frejdighed, med hvilken jeg møder alle de Hindringer, som Riim og Versemaal lægge mig i Vejen, ytrer sig glimrende i et Vers, hvor jeg umulig kunde efter Versemaalet faae det virkelige Husnummer 155 ind og derfor siger: »165 ÷ 10.« Verset lyder:

»Amaliegade seer tilfreds
I hundrede og fem og treds
(Minus 10) alt paa den muntre Slægt,
Som modstod Tidens Vægt.«

¹⁾ udtales jo på fransk.

En af de metoder, som Collin også bestandig anvendte, var overbrækken af ordene.

»Saa maatte han sætte Tæ-
Ring efter Næring — det Vers var bæ.«

Også overtallige versfødder indsættes jævnlig; dette skyldes dog ikke alletider nemhedshensyn, men undertiden, mærkeligt nok, at forfatterens øre for metrik ikke altid er lige sikkert. Han selv ænsede ikke de fejl, der kunde være i sproget, metriken eller meningen, og at han ved et samvittighedsfuldt redningsarbejde kunde have frelst mangt et havareret verssmål fra skibbrud; hvis han f. eks. havde lavet 2 viser til en festaften i stedet for 6. Andersen har sikkert her tænkt på, hvad der gjaldt *ham*, Edvard Collins sætning: »En sjudsket behandling af sproget taalte min Fader ikke i sine Omgivelser. *Heri* kunde han (Andersen) allermindst vente Eftergivenhed.«¹⁾

Men visernes mærkeligheder skadede ikke desmindre aldrig den lykke, de gjorde; tværtimod ansås disse for vittigheder og øgede den almindelige jubel over dem. Over disse viser lød der vist aldrig nogen kritik.

Collin selv gjorde godt front imod al kritik ved bestandig at skrive, at sangene »kun var skrevet for en snever Kreds« og derfor »ikke over, men udenfor Kritiken!«

Imidlertid vækker han selv kritikens slumrende ånder ved sine tilintetgørende domme over Andersens viser, ved sin indgående bedømmelse af sine egne og ved at udnævne sig selv til »Familievisernes Præces« »uden Concurrent«, mens familien samtidig udnævner ham til »Familieskjalden«.

Selvfølgelig er det kun hans elskværdige spøg, når han synger om sig selv: »den største Digter udi Skandinav;« men han siger om Andersens viser:

»Var lidt mere Vittighed hos ham,
Havde jeg hans og han mine Gaver,
Skulde vi bringe Fader for Skam
Til at rødme som en Papaver.«

¹⁾ A. & C. 452.

Om de »virkelige Digteres« — Andersens, Øhlenschlägers og Rahbeks sange fra 1832 skriver han.

»Digterviser ikke nyttter,
Saadan Mad er os for svær,
Der skal Lune og Gemytter,
Og det har vi alle her.«

I sine anmærkninger skriver han endelig rent ud: »Dernæst har jeg havt det store Held ikke at have nogen Concurrent; thi Andersen staaer mig ikke i Vejen. At Andersen kan være slaaende vittig, har han grundig beviist i sine *Æventyr* og ved det lille Stykke *Den nye Barselstue*; men det pudsige er ikke hans Sag, lige saa lidt som Lethed i Behandlingen af Sproget; den solide Vittighed kan ikke concurere med den luftige Spøg, som under Gildets Glæde maae opfanges øjeblikkeligt uden forklarende Anmærkninger; den blotte Klang maae tiltale; thi før Reflexionen kommer, ere vi allerede i næste Linie.« — Og han siger endvidere: »Det er en egen Ironi af Skiæbnen, at Andersen just i det Huus, hvor han saa godt som havde sit Hjem, skal finde netop en saadan Visefabrikant som mig; thi jeg troer i Ordets egentlige Forstand, at Andersen endnu ikke kan fatte Muligheden af at more sig over saadanne Ting og ikke kan begribe, at man kan falde paa at skrive saadan noget Sludder.«

»Det har unægtelig været det mindst morsomme for mig (i Begyndelsen), ikke at Andersen havde denne Antipathie, men at han ikke kunde skjule den. At dette var saa, fremgaaer blandt Andet af en Yttring, som engang faldt (jeg veed ikke om fra Lind, men ialfald ligner det ham), at »Edvard skriver Viserne, og Andersen skjærer Ansigter dertil.«

Men kunde Collin sige, han ikke havde nogen konkurrent, så kunde Andersen altså ikke sige det samme. Selv de gange han troede at være uden konkurrenten, kom denne knusende over ham. Således til gamle Collins firsindstyveårige fødselsdag.

Edvard Collins havde i dette år mistet deres tredie lille datter,

så man troede derfor ikke, at han vilde skrive noget. Men en munter sang *måtte* der være ved denne enestående lejlighed. Her var da engang en chance for Andersen; han vilde overraske familien med én foruden den sædvanlige skålvise; han vilde blive ene uden den farlige konkurrent, og visen skulde skrives i dennes egen stil, som en vittig gennemgåen af familiens medlemmer og deres egenskaber. Således har han sikkert tænkt.

Festen holdtes i den ny gård i Bredgade, som Grandjean jo havde bygget på den gamle gårds grund, og hvor Gottlieb Collin var flyttet ind.

Collin skriver: »Den 6te Januar 1856 stod Gildet hos Gottlieb i Anledning af Faders Fødselsdag. Jeg var ikke anmodet om at skrive nogen Vise, af Hensyn til, hvad der havde ramt mig i det forløbne Aar. Jeg besluttede mig dog til at gribe den henlagte Pen og skrev de to efterstående Viser, uden at Gottlieb vidste det. Andersen havde denne Gang, foruden den sædvanlige Festvise, og formentlig forudsættende at Intet kom fra mig, skrevet en lystig Vise.«

Først kom »Skaalvisen«, Andersens: *Sang til den gamle Gaard* til melodien fra *Hyldemoer* »Det gamle Træ, o lad det staae.« Den lød således:

Her stod »den gamle Gaard« engang
 Med Stuer smaae og lave,
 Altanen henad Muren hang,
 Et Lindetræ var Have;
 Quistkammeret var Sønners Bo,
 Og oppe fra den Høide
 Lød *Gottliebs* Jodlen smukt, Jo! Jo!
 Omkaps med *Edwards* Fløite!

Forbi, forbi — og Gaarden med,
 Nyt kommer for det Gamle,
 Dog holder ud tro Kiærlighed.
 Den veed saa godt at samle

Og holde fast — ja denne Stund
 Er Minderne gienfundne,
 Og Festen staar paa gammel Grund
 Høit over det forsvundne.

Hvor Duerne fløi mangen Gang
 Og sad paa Gaardens Rygning,
 Nu Glasset tømtes til en Sang
 Her i den nye Bygning.
 Vor Ven, Vor Fader, Oldefa'er
 Du Kiærlige, Du Kiære.
 Gid vi den sjette Januar
 Tidt samled' med Dig være!

H. C. Andersen.

Derefter kom hans: *Vise lidt ud paa Maaltidet.*

d. 6te Januar 1856.

(Mel: »Og Keiseren boer paa det høie Slot.«)

Og nu skal vi have en Sang med Humeur
 Tralatralla!
 Husk, Livet det faaer fra os selv sin Couleur
 Tralatralla!

Og Livet er deiligt, det gaaer som en Leg,
 Spørg *Jonas*, han samler paa Fugle-Æg¹).

Smukt *Edgar* det finder paa Bog-Auction.
 Og Rigmanden *Einar* i Skabelon.

Agnete det seer i sin Billedbog,
 Og *Arthur* i det at rense hver Krog.

Men »Morfaer« har det i Børnebørns Smiil
 Hos *Rigmor* og *Astrid* og *Aagelil*.

¹) Efterligning af E. C.s »Rim«.

Ja Livet er deiligt, om ogsaa tidt
Paa Et og Andet kan udsættes lidt.

I een Ting finder ei *Viggo* Behag,
At Morgenstund kommer saa tidligt hver Dag,

Og *Jette* har Angest for Ridningens Hast,
At Frøken *Louise* skal ei sidde fast.

Og Tante *Augusta* hun klager for vist;
»Derude hver Torsdag jeg kommer nok sidst.«

Og *Theodor* sukker for Vapsi maae gaae,
Den Engel! — at han skal ha'e Mundkurv paa.

Theatret spiller paa Dyveke,
Og sørgeligt er det derovre at see.

Men sligt hører med til Livets Couleur,
Og det gjør saa godt det gode Humeur.

Og *Wanscher* stig op i den høie Tenor,
Saa klavre vi med baade Lille og Stor.

Og sees der endnu lidt Trist paa en Kind,
Strax dandser *Fru Ingeborg* Glæden herind.

Og *Lind* vil nok sige et skiemtefuldt Ord,
Saa reise vi os fra det festlige Bord.

Og klinke og nikke til »*Oldefa'er*«
Hurra for den Sjette i Januar. —

H. C. Andersen.

Visen faldt fuldkommen til Jorden.

Collin siger, at den »aldeles ikke faldt i Familiens Smag, tildeels paa Grund af en uheldig valgt Melodie.«¹⁾ Andersen

¹⁾ Man forstår ikke dette, tværtimod var det den lystige: »Og Kejseren sad paa sit høje Slot« (egentlig »Da Bonden han vilde ad Skoven gaae«) som var bleven sunget på theatret i »En Spurv i Tranedands« fra året 1846.

måtte tydeligt mærke dette, og det var allerede slemt. Men så kom det knusende slag: Collin havde alligevel skrevet vise, endda to.

Collin siger: »— det blev meget værre, da min første Vise kom frem. Den Jubel, der da brød løs, da jeg omdeelte den, og som altsaa kun havde den naturlige og smukke Grund at see mig genvundet for Familielivets Munterhed . . .« Visen lød:

(Mel.: »Der var engang en tapper Mand.«)

Idag er det Familiens Ziirs,
Den Festdag vi besynge,
Da han kan feire sine Fiirs
I sin Families Klynge.
Og er det ei det gamle Huus,
Saa er det dog dets Pode,
Der kan man ogsaa tømme Kruus
Og være veltilmode.

Og dette Huus er nyt og net.
Dets gode Stil man priser,
Men ak, det er dog ikke det,
Om hvilket vi sang Viser.
Bedst er jo vel den nye Gaard
For dem, der skal boe i'en.
Den Gamle passed bedre for
Familiepoesien.

Dog Munterhed kan trænge ind
Ihvor vi end saa boede,
Den kommer fra det aabne Sind
Og fra det gode Hov'de.
Det aabne Sind er hos Enhver
Hvor Du Dig her mon vende,
Det gode Hovd' — eet sidder her
Og nokken eet derhenne.

Fem Børn sidder her, i dem
 Ei Noget boer, som ondt er,
 Naar Fader er ved sine Fem,
 Saa er han altid munter.
 Naar man de Fem tilsammen slaaer,
 Saa er han mindre gammel,
 To Hundred To og Tredive Aar
 De Fem er nu tilsammel.

Han har dem alle tugtet op,
 Men ingenlunde vældigt,
 Han aldrig straffed dem paa Krop,
 Det finder jeg var heldigt,
 Hvis man af Frugten dømme vil.
 Hans Theori var denne:
 O, lad dem flagre som de vil,¹⁾
 De nok tilbagevende.

Men det var egentlig om Faer
 Og ikke om hans Børn
 Vi vilde synge, vær da snar
 Og drik hans Sundhed, førend
 Monsieur Champagne gaaer sin Vei
 (Han har fornemme Nykker)
 Nu skummer han, grib ham, men ei
 Saa Glasset gaaer i Stykker.

Edvard Collin.

Så kom Collins anden vise:

(Mel.: Jeg ønsker mig en yndig Viv.)

Dyrtiden¹⁾ den er nu forbi
 Og Kagetiden snart vil ende
 Saa kommer Kaffens Poesie,
 Først efter The vi hiemad vende.

¹⁾ Af en sang af Chr. Winther.

²⁾ Omtalen af »dyret« refererer sig til det kort før udkomne »Hjortens

End staar her Gaver for Enhver
 Saavel af Grandjeans som Pomonas,
 Nu kun en Vise til Dessert
 Og den er gjort af Jonas. ¹⁾)

Den Gamle vil ei skrive meer,
 (Forstaar I vel, hvad der gaar af ham)
 Europas Digter som man seer,
 Nu ogsaa vil tage Vrøvlet fra ham.
 Den Digter altid var saa klog
 I Valget selv af hvor han boede;
 Med Gader vi tiltakke tog.
 Han valgte Nyhavns Ho'de.

Hvo blev ei rørt ved Hjortens Flugt
 Fra disse dugbedækte Bræder,
 Det var saa mørkt og dog saa smukt,
 Tilgiver derfor at jeg græder.
 Hvad nytter det, at man kan ha'e
 Alt, selv en Gaas (med Svedsker i 'en)
 Naar man ei er en Tygge bra
 Udi Gastronomien.

Jeg tror, at jeg om dette Dyr
 Vil skrive lidt i Fædrelandet
 Og see, om Verten er den Fyr
 Der vilde give os et andet
 Oplag af Dyrets Flugt — dog nei,
 Jeg aner, at det blev ved Flugten,
 Og vi fik ingen Dyresteg,
 Men maatte nøi's med Lugten.

Flugt, som gjorde overordenlig lykke og til hvis pris Andersen havde skrevet et lille digt i Fædrelandet.

¹⁾ Samme vittighed som side 221.

Ja det er Vaas hvad her vi sang,
 Men vider, det er skeet med Villie,
 Man skulde prøve dog engang,
 Hvad man kan byde den Familie.
 Thi seer Jer om, hvor finder man
 Blandt os bornerte Puritani?
 Nei Intet her forstyrre kan
 La gioja de profani.

Lad andre tie som en Muur,
 Kun aabne Munden, naar de spiser,
 Vort Selskab det er som et Uhr,
 Thi begge to de maa ha'e Viser.
 Forinden vi nu skilles ad,
 Vi Gæster syngte (laus in fine)
 Tak Gusta! for Din gode Mad,
 Gottlieb for Dine Vine. ¹⁾

Drewsen skriver: »Jubelen over Edwards to Viser var saa stor, at flere af Versene maatte synges to Gange.«

Glæden gjaldt selvfølgelig ikke alene, at han havde kunnet skrive dem, men ogsaa som altid selve viserne — måske her netop på baggrund af Andersen.

Collin fortsætter:

»Denne Jubel kunde han naturligvis ikke dele, men han kunde vel bedre have skjult sin Ærgrelse derover. Jeg nedskriver dette ikke for at nedsætte ham, men for at bevise, hvad jeg saa ofte har bemærket, hvilken Smaalighed der findes hos store Aander, at han i Ordets egentlige Forstand ikke kunde unde mig dette lille Publicum, mig som aldrig traadte frem udenfor Familielivet. Det forbittrede mig, ikke for min egen Skyld, thi i denne Henseende har jeg Gud være lovet altid været usaarlig,

¹⁾ »Dyrestegen var netop taget af Bordet, da Viserne kom. De to sidste Linier af 3die Vers gjorde en stormende Lykke.

Jeg har aldrig haft større Tilfredsstillelse af nogen af mine Viser end af disse to; thi jeg kan formelig sige, at de reddede den gode Stemning.«

men for Selskabets og især for Faders og ved denne Lejlighed ogsaa for Gottliebs Skyld. Jeg har overhovedet aldrig kjendt noget Menneske, der saa lidet formaaer at være Herre over en Misstemning, som han; men denne Aften culminerede den. Dertil kom det Uheld, at Ingeborg kom til at støde sin Stol mod hans Albue, et saakaldet Enkemandsstød, hvorved det snurrer ud i Fingerspidserne; deraf gjorde han en formelig Scene; medens min Sang blev sunget, sad han og gebærdede sig som en Astmathisk.«

Så kunde Andersen ikke mere. Han styrtede fra bordet ud i forstuen, og her fandt søstrene ham grædende. Det lykkedes dem dog at berolige ham, og, (fortsætter Collin) »Senere hen paa Maaltidet rettede det sig, og da han havde faaet Ligevægten, kom hans naturlige Elskværdighed ¹⁾ atter til Syne.«

I 1856 var det altså første gang, at Andersens pirrelighed fremtrådte i sin fulde skarphed. Han klager i det hele over, at 1856 ikke har været ham et godt år. Det har rimeligvis tildels ligget i en sygelig tilstand hos ham selv.

Et andet år hændte der ham noget ganske lignende som det her fortalte. Til den gamles fødselsdag havde Edvard Collin erklæret, at han paa grund af forretninger ingen vise kunde skrive i år; »men da han havde seet Andersens,« siger Drewsen, »skrev han ogsaa én«.

Der var ingen vej udenom.

Men når nu Collins viser altid gjorde så overvældende meget mere lykke end Andersens — jublen over Collins tarveligste var større end over Andersens mest følte — så måtte dette jo have sin bestemte grund. Det kunde kun være en: familiekærligheden, familiesammenholdet.

¹⁾ Denne gav sig udslag i, at Andersen senere udbragte »Oldefaders Skaal i et lille Impromptu:«

»Der er givet Ord af Barnemund,
Fra Holmerød« (Valdemar Drewsens hjem) »til Christinelund.
Veien herind var de Smaa for lang,
De drikke Oldefars Skaal nok engang.«

(Ved A. Dr.)

Så gode de end var imod ham, disse elskelige mennesker, så var han dog altså alligevel en fremmed imellem dem, ikke kød af deres kød, ikke ånd af deres ånd. Han huskede, hvad han ved efterretningen om sin moders død havde følt og udtalt til gamle Collin: »Nu er jeg da virkelig ganske ene, intet Væsen er af Naturen bundet til at elske mig.«

Det var altså rigtigt, hvad han så tidt havde følt, at slægt-skabets bånd var det ene afgørende, det eneste sikre. Hvor utallige gange havde han ikke skrevet i sine breve: »jeg, som ingen Familie har«, »jeg, som er ganske ene.«

For hvad hjalp da venskab, når man kunde føle sig *så* alene mellem sine bedste venner, sine, »Sødskende«, sin »Fader«?

Hvad hjalp så den lykke, han gjorde alle andre steder, i Danmark og ude, når her i hans *hjem*, hvor han hellere end noget andet sted vilde tækkes og gøre glæde, hans kærligt følte viser faldt uhjælpeligt igennem overfor vennens! så at han netop her *måtte* skære ansigter og gøre scener og virke forstyrrende ind i familiemunterheden!

Andersen skriver i *Improvisatoren*: »Hvor det ærgrede mig ikke at kunne dandse. Ingen tog heller ret Notice af mig. I mit eneste Hiem syntes jeg mig den meest Fremmede; men Bernardo rakte mig Haanden, og hvert Mismod var igjen borte. — — — Jeg stod ene, men med hiint Lyksalighedens Havblik i Siælen.«

Denne sætning skildrer fortræffeligt Andersens altid blandede stemninger i den så kære kreds. Hans til sygelighed grænsende ensomhedsfølelse er sikkert kommet op i ham, stærkere end nogensinde, netop i denne fast sluttede familiekreds af hans »Hjertes Udkaarne.«

Latteren. Der var én ting endnu, som også kom frem med viserne og forstemte Andersen — ja måske allermest af det altsammen. Det var latteren, *latteren over ham selv*. Latteren, som han hadede, og som han var angst for. Der er noget ængstende ved latter, man kan gribes af den samme panik som over for en naturmagt, en bølge, en folkestimmel — det ubetvingelige, som

man føler sig magtesløs overfor. Der hører megen overlegenhed til ikke at lade sig foruroelige af latteren — og den havde Andersen ikke.

Denne latter, han havde været udsat for mere end nogen af disse normale, den havde forfulgt ham fra hans barndomstid og livet igennem. Altid og altid kom den igen og viste ham, at der *var* noget at le ad ved ham fremfor ved de andre.

Hadet til latteren dukker frem overalt i hans breve. Til Louise Lind skriver han i 1844: »De leer? Ja, i Danmark leer man altid.« Og: »Lee De kun! Ja, lee det er jo nationalt!« I et brev til Guldberg siger han i 1841 om København: »Jeg lider ikke denne Stad, her er ingen Begeistring, kun Critiseren og et evigt Grineri, Alt gøres latterligt.«

I *At være eller ikke være* hedder det: »Spotten voxer som Skyggerne, jo nordligere man kommer; hos Grønlænderne bliver den en afgørende Høiesteretskiendelse i alle Stridssager, og altid lige saa retfærdig afgjørende, som Dueller i civiliserede Lande.«

I det lille — forresten ikke særlig rammende — digt af 1838 »Du skal lee,« står der i andet vers:

»Latter kan hver Fiende fælde,
Sandhed kun mod den er Vand,
Ved at lee kan Taaben gælde
For en meget kløgtig Mand.«

Både i Andersens breve og i hans digte stikker hadet til latteren og vittigheden sit hoved op. En skarpere satire over latteren end i *Trolde-speilet* af *Snedronningen* er vel overhovedet ikke skrevet. — I *Et Blad fra Himlen* siger Brændenælde til Tidsel: »Det er nok en Slags Havevækst,« sagde de og grinede, og saa var den til Nar.« At havevæksten naturligvis er ham selv, ser man af et brev, som han i 1833 skriver til Ludvig Møller: »Et Digterhierte er en Sydvox, der kun kan være under Kiærlighedens Glasklokke; men der griber de den med plumpe Hænder, som var det en Brændenælde.«

En lille begivenhed, der hændte, mens Andersen i 1863 var

hos Stampes på Christinelund, viser, at selv et smil kunde bringe Andersen ud af fatning, når han mente, det ramte ham selv. En dag spiste en familie fra omegnen der til middag; med den var en lille 7—8 års pige, Julie. Da vi om aftenen kom ind fra at have fulgt familien til vogns, fandt vi Andersen gående op og ned ad gulvet i det heftigste oprør. Tårerne løb ham ned ad kinderne. Forfærdet spurgte min moder ham, hvad der dog var i vejen: »Er De syg, Andersen?» »Julie loe ad mig,« blev han ved med at sige. Vi sagde ham af alle kræfter imod, det var jo aldeles umuligt, at Julie kunde have let ad ham — os børn var den tanke aldrig faldet ind, at man kunde le ad Andersen — og vi fandt ham i dette øjeblik højst urimelig og nærmest lidt til en side.

Men naturligvis har han haft ret. Julie er sikkert kommet til at smile ad én af hans særegne fægter — det tvivler jeg ikke om nu. Og hans sårbare sind har ikke kunnet bære, at en sød lille pige hos nogle af hans venner — måske havde han endda læst æventyr højt for os den aften — at ikke engang hun kunde lade være at lé ad ham!

Men nu i Amaliegade, i hans egen kreds, end ikke her, eller rettere: netop her kunde han aldrig føle sig sikker mod at blive overskyldet af en latterbølge. — Theodor drillede ham og de andre lo deraf, men det var ikke egentlig det, som ramte. Der var særlig to af kredsen, som vakte latteren: Edvard Collin med sine sange og svogeren Lind med sin mutterwitz.

Collin siger i en af sangene:

»Det gode Hovd' — eet sidder her
Og nokken et derhenne,« —

ham og Lind.

Andersen blev altså ikke regnet med til de gode hoveder.

I sine familieviser kommer Andersen jævnlig tilbage til Lind og disse witzer, han »som af Vittighed er ganske fuld;« og videre synger han:

»Den største Force i Komik
Har Lind som Foersom¹⁾ paa en Prik.«

og i en anden:

»Linds Present Du har i Mente,
Hvad den er, Du sagtens veed,
Du tør ganske dristig vente,
At du faaer en Vittighed.«

og:

»See bare, hvor Lind seer kritisk ud jo, jo
Ham strutte de aandlige Lommer,
Nu gaaer der en Witz, ja mulig gaaer der to
Om Visens de yndelige Blommer.«

Latteren og ordspillene hadede Andersen i og for sig, og måske har der ogsaa luret et ganske stille forundret nag: Lind var jo i dybeste forstand hans konkurrent: *han* havde vundet den kvinde, som Andersen attråede, vittighedsmageren var bleven foretrukket for ham — digteren! Og trods de to mænds dannede pæne venskabelighed, trods Andersens store godmodighed, har han dog måske nok trængt til at give sig luft i en maskeret satire — så fin og godt tilsløret, at familien selv næppe har opdaget den.

Det er i de bedårende scener i *Lykkens Kalosker* og *Ole Lukøje*. Den livagtighed, hvormed disse er fortalt, viser tydeligt, at det er oplevelser.

»Poppedrengen« i *Lykkens Kalosker* er for en stor del Lind, den besindige med kundskaberne og vittighederne, med »det gode hoved«.

»O ja,« sagde Papegøien, »men her har jeg det langt bedre! Jeg har god Mad og intim Behandling; jeg veed, jeg er et godt Hoved, og mere forlanger jeg ikke. Lad os nu være Mennesker! Du er en Digtersiæl, som de kalde det, jeg har grundige Kund-

¹⁾ Skuespilleren.

skaber og Vittighed. Du har dette Geni, men ingen Besindighed, gaaer op i disse høiere Naturtoner, og derfor dænge de Dig til. Det byder de ikke mig, nei, for jeg har kostet dem noget mere! Jeg imponerer med Næbbet og kan slaae en Witz, Witz, Witz! Nei lad os nu være Mennesker!«

»Oh, mit varme blomstrende Fædreland!« sang Kanariefuglen, »jeg vil synge om Dine mørkegrønne Træer, om Dine stille Havbugter, hvor Grenene kysser den klare Vandflade, synge om alle mine glimrende Brødrers og Søstres Jubel, hvor Ørkenens Plantekilder¹⁾ groe.«

»Lad dog bare være med de Klynketoner!« sagde Papegøien. »Siig noget, man kan lee af! Latter er Tegn paa det høieste aandelige Standpunkt. See om en Hund eller Hest kan lee! Nei, græde kan de, men lee, det er alene givet Menneskene. Ho, ho, ho!« loe Poppedreng og tilføiede sin Witz: »Lad os nu være Mennesker²⁾.« — Ordet Witz er et af den slags ord, som Andersen ofte bruger til at male med, at efterligne lyde; her har han følt det som det engelske ord for pisk, »whip«, hvorved man hører piskesnærten smelde i luften; sikkert har han læst dette op som smeldet, der skulde ramme vittighedsmageriet skarpt og usynligt: »Kan Du slaae en Witz, Witz, Witz.«

I *Ole Lukøje* fortæller han om storken, der ikke kunde følge med og faldt ned paa skibets dæk. »Saa tog Matrosdrengen ham og satte ham ind i Høsehuset til Høns, Ænder og Kalkuner, den stakkels Stork stod ganske forknyt midt imellem dem.

»Sikken En,« sagde alle Hønsene. Og den kalkunske Hane pustede sig op, saa tykt den kunde, og spurgte, hvem han var; og Ænderne gik baglænds og puffede til hverandre: »Rap Dig, Rap Dig.«

Og Storken fortalte om det varme Afrika, om Pyramiderne og om Strudsen, der løb som en vild Hest hen over Ørkenen, men Ænderne forstod ikke, hvad han sagde, og saa puffede de til hverandre: »Skulle vi være enige om, at han er dum?«

¹⁾ Kactus.

²⁾ Denne sætning kunde lyde, som om den stammede fra fru Drewsen.

»Ja vist er han dum,« sagde den kalkunske Hane og saa pludrede den op. Da tav Storken ganske stille og tænkte paa sit Afrika.«

Og tænkte på sit Afrika. Alene en sådan sætning er guld værd — og tårer.

»Det er nogle deilige tynde Been, I har,« sagde Kalkunen, »hvad koster Alen?«

»Skrat, Skrat, Skrat,« grinte alle Ænderne, men Storken lod, som om han slet ikke hørte det.

»I kan gerne lee med,« sagde Kalkunen til ham, »for det var meget vittigt sagt! eller var det maaske for lavt for ham, ak, ak, han er ikke flersidig! lad os blive ved at være interessante for os selv!« og saa klukkede Hønsene, og Ænderne snadrede: »Gik, gak! gik, gak!« Det var skrækkeligt, hvor morsomt de selv fandt det.

Men Hjalmar gik hen til Høns huset, aabnede Døren, kaldte paa Storken, og den hoppede ud paa Dækket til ham; nu havde den hvilet sig, og det var, ligesom om den nikkede til Hjalmar for at takke ham; derpaa bredte den sine Vinger ud og fløi til de varme Lande, men Hønsene klukkede, Ænderne snadrede, og den kalkunske Hane blev ganske ildrød i Hovedet¹⁾.«

At det virkelig er Collinerne, som har inspireret Andersen til at skrive scenen med storken i *Ole Lukøje*, ser man i hans dagbog; den 11. Januar 1840 skriver han: »Louise Collin utaaelig. Skrevet *Skibet og Storken*.«

»Lad os blive ved at være interessante for os selv,« og »Det var skrækkeligt, hvor morsomt de fandt det,« finder vi omtrent ordret i Collins viser, hvor han synger om familien²⁾.

Denne selvglæde og dette latterkor i den Collinske kreds, det var de »Malurtdraaber«, som var nok til at frembringe disse enestående æventyrscener. Andersen var jo nemlig alligevel »et godt hoved.«

1) Selve scenen på skibet finder vi i *En Digtets Bazar*, 1840.

2) Se her side 219.

Andersen skylder således Collinerne inspirationen til noget af det morsomste, han overhovedet har skrevet; det fremkom, da deres tone blev optaget i hans digtersind og anvendt på fremstillingen af hans egne oplevelser.

Men det var kun i æventyrene, at denne lykkelige sammen-smeltning fandt sted; i *Improvisatoren* f. eks. er vel en stærkt gennemført skildring af hans samliv med familien, men der findes ikke den specifikke vittige, satiriske tone, som netop passede ham i æventyrene.

Denne satire havde iøvrigt et videre sigte end sit egentlige udspring; Collinerne har så at sige været ham symbolet på København, ja, på det lille snævre Danmark i det hele, for hvem verden ikke strakte sig udenfor skræppeskoven og hønsegården.

Kunde han så ikke holde det længere ud i andegården og hønsehuset, hvor latteren skurrede ham i ørene, så bredte han vingerne og fløj bort, til de store lande, de varme lande — til *sit Afrika*.

Dybden af Andersens satire forstod familiens medlemmer altså ingensinde rigtigt; ellers vilde det have taget ham mere alvorligt. Nu mente man, det hele var spøg, som man morede sig over, så måtte han jo også more sig og ikke blive forstemt. De forstod aldrig, at *han* ikke var istand til at tage let på tingene, som disse lykkeligere, lettere, normale naturer, — at han i hvert fald ikke formåede at deltage i latterkoret over *sine egne smerter*. Som narrens fader sagde: »Ich möchte auch lachen, wenn der Narr nicht der meine wäre.«

SKYGGEN

Skyggen er et af Andersens berømte æventyr. Det har altid interesseret stærkt. Men spørger man, hvad det egentlig betyder, så er der igunden ingen, som ret kan forklare det. Mange kloge mænd har givet det deres udtydning, men hver af dem har fået en forskellig mening ud heraf.

Allerede på Andersens tid synes æventyret at have været noget af et problem. Frøken Marie Neergaard, datter af Andersens

moderlige veninde, fortæller, at Rasmus Nielsen i et selskab i hendes hjem engang holdt et foredrag, som var en udlægning af *Skyggen*. Der forlyder intet om udtydningen selv, eller om Andersen gik ind på den, kun, at han morede sig meget herover. — Han havde nok sine egne grunde til at tie stille.

Edvard Collins datter fortæller, at da æventyret udkom, ærgrede hun sig over, at hun ikke forstod det, — og bad derfor Andersen at forklare sig det. Men han grinede kun og sagde, at det måtte jeg selv finde ud af. — »Senere sagde Moder til mig, at man aldrig skulde spørge Andersen om, hvad noget betød, for det vidste han ikke selv. — Han lo tidt ad de Udtydninger, som Kritikerne gav af hans Æventyr. — Nu kunde man jo godt tænke sig, at Andersen havde faaet Ideen til *Skyggen* i et af sine bittre Øjeblikke, naar Fader havde saaret ham; og at han saa var drevet ud i det helt vilde, hvor han naturligvis ikke har tænkt mere paa den skikkelige Edvard Collin. Han vidste i det hele ikke altid, hvor han vilde ende, naar han begyndte.«

Men lur ham. Ud i det vilde drev Andersen ikke; han havde næsten altid fast fod i det virkelige livs hændelser, selv om han ofte indsvøbte kærnen i brogede æventyrgevandter, hvis tråde det nu og da kan være vanskeligt at rede fra hverandre. Således også gentagne gange her i *Skyggen*, hvor man træffer sætninger, hvis sammenhæng det kan være svært at tyde.

Andersen siger i *Das Märchen meines Lebens*, som han i 1847 skrev til den første samlede udgave af sine skrifter, den tyske, (s. 63) »— — der *Schatten*; dieses letzere gehört, wie ich glaube, zu dem Besten, welches ich geschrieben habe. Der *Schatten* ist ein Märchen, böseartig, tragisch.« — Dette er jo endnu ikke nogen forklaring. Men det viser, at æventyrets emne er gået ham dybt til hjærte.

En af udtydningerne af æventyret giver Georg Brandes i sin karakteristik af Andersen: »Æventyret om *Skyggen*, det er en lille Verden for sig. Jeg betænker mig ikke paa at kalde det et af de sandeste Mesterværker i vor hele Literatur. Det er alle Skyggers, alle Andenhaandsmenneskers, alle uoprindelige, eftergjorte Aanders Drapa, alle deres som tror, de ud af den blotte

Løsrivelse fra deres Original naar Personlighed, Selvstændighed og sand Menneskelighed. — Skyggen beslutter for at befri sig for alle Opdagelser angaaende Fortiden at tage Livet af Mennesket.«

Skønt dette kan lyde sandsynligt, vil det dog have sin vanskelighed at påpege, *hvad* eller *hvem* Andersen skulde have ment med dette andenhåndsmenneske og dets original; Andersen mente jo nemlig altid noget bestemt, han havde næsten altid levende modeller eller virkelige tildragelser til grund for sine digtninge.

Dr. Brix har en anden forklaring af æventyret, som det dog vil være for vidtløftigt at gengive her. Han ser Andersens eget billede i *Skyggen*, hvilket dog ganske sikkert er en misforståelse. Mærkeligt nok er der noget, der tyder på, at Edvard Collin en tid har haft en lignende opfattelse; han synger i en allerede anført vise:

»Han den Skygge
Gjør en Lykke
Som er høist mærkværdig,
Mens vi andre lærde Mænd maae upaaaget gaae.«

Om Collin virkelig har ment det således, er vanskeligt at afgøre; man skulde dog ikke tro, at han var så langt fra forståelsen, efter hvad han siger om æventyrets første del.

Dr. Brix deler æventyret i to dele: en italiensk og en dansk, hvoraf den sidste »er vanskeligere tilgængelig«.

Sikkert nok er historien bygget over to motiver; men den kan dog neppe deles efter disse rent ydre linjer; skillevejene er snarere af indre natur.

Fortællingen er, som bekendt, påbegyndt i Neapel. Andersen har om aftenen siddet på sin altan og har set sin egen skygge på genboens mur — skygger har altid interesseret hans fantasi. Dette er blevet den form, hvori æventyret har dannet sig for ham; og det blev fortrinlig udstyret med den neapolitanske nats sceneri. Dr. Brix siger træffende: »Det maa ikke forstaas saaledes, at de første Sider i den Form, hvori vi har dem, er skrevet i Neapel; den i Dagbogen omtalte Begyndelse maa have været et

Udkast uden fast Plan, rimeligvis springende Iagttagelser over Skyggens Bevægelser. I de følgende Dage er der kommet Ideer til, som i den danske Vinter har krystalliseret sig.«

I Andersens dagbog læser man, hvorledes scenerne virkelig er foregået hin nat i Neapel ligesom i æventyret. Han har da næppe endnu haft bagtanker eller underbetydning. Så kom han hjem og tog dagbogen frem for at danne fortællingen. Samtidig mødte han her igen de pinagtige forhold, som han ikke talte eller skrev om til nogen, og som han derfor i særlig grad trængte til at give udtryk i digtning.

Det, som Andersen i »*Skyggen*« trængte til at få luft for, det var hans ikke altid lette forhold til hans kære ven, Edvard Collin, i visse henseender hans allerkæreste. Æventyret synes at omhandle to bestemte sider af dette forhold. At det er uomtvisteligt med hensyn til fortællingens ene del, har vi Collins eget ord for; (A. & C. side 460): »Jeg er den, som Andersen personlig har været mest nærgaaende imod, idet han indfører mig som Skyggen, der vil gjøre sig vigtig; men det var jo kun Gjengjæld.« — »Vigtig« — mer og andet har Collin altså ikke fået ud af æventyret. Ingen forstod, *hvor dybt* den brodd havde såret Andersen, som han nu sendte ud som de spidseste små pile. Det var atter dus-historien, (se her s. 199 ff.), der for Andersen symboliserede hans bestandige længsel efter den kammeratlige ligestilling med Collin, som han savnede trods deres daglige omgang og deres venskab. Collin lagde jo knap engang mærke til dette deres mellemværende.

Forholdet imellem disse to mænd er i æventyret skildret helt ensidigt: hvorledes Andersen på flere måder følte sig tilsidesat og såret. Alt det andet, som kommer så stærkt frem i brevene: hans glødende kærlighed til Collin og dennes godhed og hjælp-somhed imod ham, er her ganske bevidst og med sikker hånd skåret bort, så at Andersen har fået et fast komponeret hele og et vittigt æventyr bygget over stærkt oplevede motiver.

Æventyrets anden del, den »vanskeligere tilgængeligere«, omhandler nemlig sikkert lige så vel en side af de to venners for-

hold. Det er deres stilling til hinanden som -- digtere, som »familievisedigtere«.

Ingen i samtiden opfattede det således og ingen heller senere. Dette sidste er nu ikke så mærkeligt, for ingen har haft kendskab til sagen eller undersøgt kilderne: *visesamlingerne*. I både Drewsens og Collins afskrift ser man med fuldkommen tydelighed, hvor nær Andersen tog sig hele dette forhold. Men intetsteds berører han dette i brevene eller i digtningene, før i *Skyggen*.

Han har ikke kunnet få sig selv til at omtale forholdet eller sit nederlag til andre; et sted skriver han (i en anden anledning) til fru Læssøe: » — underlig nok, om Erkiendelsen af sin aandelige Fattigdom taler man ikke gerne.«

Så åbenmundet som Andersen nemlig var, så var han samtidig indesluttet med mange af sine personlige tanker. Men som Kong Midas' barber gravede sig et hul i jorden, hvor han måtte hviske sin hemmelighed, således var Andersens digtning det hul, hvori han hviskede selv sine hemmeligste tanker.

Dr. Brix siger fint: »Det har vistnok tidt godtet Digteren at indsætte Allusioner, som kun han havde Nøglen til.«

I *Skyggen* kommer disse allusioner frem, men så godt tilsløret, at ingen altså hidtil synes at have fundet dem. Dog kan der næppe være tvivl om, at disse hans to oplevelser har været »frøkornt«, hvorom fortællingen har dannet sig; eller måske rettere, at de har passet ind i den påbegyndte fortælling, der så førtes videre end fra først af tænkt.

Æventyret begynder altså på altanen i Neapel. Her sidder »den lærde mand«, »en ung klog Mand fra de kolde Lande« (naturligvis Andersen selv), og ser over til genboens hus. En nat vågner han og har en åbenbarelse: ovre på genboens altan mellem blomsterne ser han »en slank yndig Jomfru, det var som hun lyste, Blomsterne skinnede som Flammer«.

Han springer op og ser bag gardinet; »men Jomfruen var borte, Glandsen var borte¹⁾.« Dette var poesien, som åbenbarede

¹⁾ Dette udtryk er en af de Collinske talemåder; E. Collin fortæller, at fæteren Bindsbøll engang sagde om en trappe: »men Jomfruen mangler«, d. v. s.:

sig for *ham*, den virkelige digter; den kom altid til ham »som et Lyn«, som den umiddelbare inspiration. — Nu kommer »Skyggen« til. Han træder over gaden ind i genboens hus, og den lærde mand opfordrer ham til at gøre gavn og gå indenfor og se sig om i poesiens rige. Efter dette må man næsten antage — så virkelighedstro som Andersen var — at det er på Andersens opfordring, at Collin har begyndt at gøre gavn og skrive familieviser; han tog i hvert fald først fat derpå 4 år senere end Andersen.

(Når man har spurgt, hvorfor Andersen lader en ny skygge vokse ud på den lærde mand, er det rimeligvis en »poetisk frihed«, han har taget sig, fordi han i æventyret netop ingen brug havde for en skyggeløs, c : en Schlemihl. Han bemærker her tværtimod selv, at han ikke vil »ligne efter« Schlemihl).

Skyggen bliver nu selvstændig og forlader den lærde mand, men kommer igen nogle år efter, »overordentlig godt klædt paa, og det var just det, som gjorde, at den var gandske et Meneske.«

»Veed De, hvem der boede i Gienboens Huus? Det var den deiligste af Alle, det var Poesien.«

»Poesien«, raabte den lærde Mand, — »ja jeg har seet hende et eneste kort Øieblik. — Fortæl, fortæl! Du var paa Altanen, Du gik ind ad Døren, og saa —!«

»Saa var jeg i Forgemakket,« sagde Skyggen. »De har altid siddet og seet over til Forgemakket« (c : skrevet viser). »Der var intet Lys, der var en Slags Tusmørke, men den ene Dør stod aaben lige for den anden i en lang Række Stuer og Sale; og der var oplyst, jeg var rent blevet slaaet ihjel af Lys, var jeg kommet heelt ind til Jomfruen; men jeg var besindig, jeg gav mig Tid, og det er det, man skal gjøre.« (Andersens stadig tilbagevendende ripost til Collins og andres bebrejdelse, at han skrev for hastigt.)

»Og hvad saae Du?« spurgte den lærde Mand.

---

inspirationen mangler; i *At være eller ikke være* (s. 239) skriver Andersen: »Niels Bryde manglede Jomfruen, det vil sige Umiddelbarheden.«

»Jeg saae Alting, og jeg skal fortælle det.« (her berøres det andet motiv, dus-historien); »det er slet ingen Stolthed af mig, men — som fri Mand og med de Kundskaber jeg har, ikke at tale om min gode Stilling, mine fortræffelige Omstændigheder, — saa ønskede jeg gierne, at De vilde sige De til mig.«

»Om Forladelse,« sagde den lærde Mand, »det er en gammel Vane, som sidder fast. — De har fuldkommen Ret. Jeg skal huske det! Men nu fortæller De mig alt, hvad De saae!« —

»Alting,« sagde Skyggen, »for jeg saae Alt, og jeg veed Alt!« (Collins overlegenhed i kunnen og viden).

»Hvorledes saae der ud i de inderste Sale?« spurgte den lærde Mand. »Var der som i den friske Skov? Var der som i en hellig Kirke? Vare Salene som den stierneklare Himmel, naar man staaer paa de høie Bierge?«

»Alting var der,« sagde Skyggen. »Jeg gik jo ikke gandske heelt ind, jeg blev i det forreste Værelse i Tusmørket, men der stod jeg særdeles godt og saae Alting og veed Alting! Jeg har været ved Poesiens Hof, i Forgemakket.« — Et storartet udtryk. Det passer også morsomt til Collins vers om sig selv som digter:

»Haardt maae det være ei at være Digter,
Men boe paa Hiørnet af Parnassens Gang.«

»Men hvad saae De? Gik giennem de store Sale Oldtidens Guder? Kiæmpede dér de gamle Helte? Legede søde Børn og fortalte deres Drømme?«

(Dette er atter en omskrivning af de før nævnte scener af *Den grimme Ælling*, *Ole Lukøje*, *Lykkens Kalosker*, *Et Blad fra Himlen*, *Sneglen* og *Rosenhækken*, *Nattergalen*, -- kampen mellem poesien og prosaen, mellem Andersen og hans samtid.)

»Jeg siger Dem, jeg var der, og De begriber, jeg saae Alting, hvad der var at see. Var De kommen derover, var De ikke bleven Menneske, men det blev jeg! Og tillige lærte jeg at kiende min inderste Natur, mit Medfødte, det Familieskab, jeg havde med Poesien. Ja, dengang jeg var hos Dem, tænkte jeg ikke over det, men altid, De veed, naar Sol gik op og Sol gik

ned,« (∴ ved familiegilderne) »blev jeg saa underlig stor; i Maaneskin« (∴ ved gilderne) »var jeg næsten ved at være tydeligere end De selv; jeg forstod dengang ikke min Natur, men i Forgemakket gik det op for mig, og jeg blev Menneske!«

Det følgende om kagekonens skørt og om at tale ondt om naboerne er ret uforståeligt; Collin var jo alt andet end ondtalende.

Og Skyggen fortæller om, hvor udmærket det gaar den.

Aar og Dag gik, saa kom Skyggen igjen.

»Hvorledes gaar det?« spurgte den.

»Ak,« sagde den lærde Mand, »jeg skriver om det Sande og det Gode og det Skønne,« (allerede først i tyverne, ligesom ofte senere, bruger Andersen disse tre samme udtryk; og nu, 25 år efter, siger han:) »men ingen bryder sig om Sligt, jeg er ganske fortvivlet, for jeg tager mig det saa nær.«

»Men det gjør jeg ikke,« sagde Skyggen, »jeg bliver feed, og det er det, man skal blive. — Ja, De forstaar Dem ikke paa Verden; De bliver daarlig ved det; De maa reise.« — — — Og saa reiste de; »Skyggen« var da Herre og Herren var Skygge.«

Nu fortælles der, hvorledes de rejser sammen. Skyggen betaler rejsen; (∴ Collin gør Andersen mange tjenester, og Andersen tager imod dem.) — — — »de kiørte med hinanden, de reed og de gik sammen, Side ved Side, forud og bagefter, saaledes som Solen stod; Skyggen vidste altid at holde sig paa Herrepladsen; og det tænkte den lærde Mand nu ikke saadan over; han var et meget godt Hierte og særdeles mild og venlig, og da sagde han en Dag til Skyggen: »Da vi nu saaledes ere blevne Reisekammerater, som vi ere det, og vi tillige ere voxede op fra Barndommen sammen, skulle vi saa ikke drikke Dus, det er dog mere fortroligt.«

»De siger noget,« sagde Skyggen, som jo nu var den egentlige Herre. »Det er meget ligefremt og velment sagt, jeg vil være lige saa velmenende og ligefrem. De, som en lærd Mand, veed vistnok, hvor underlig Naturen er. Somme Mennesker kunne ikke taale at røre ved graat Papir, saa faae de ondt; Andre gaaer det giennem Lemmerne, naar man lader et Søm gnide mod en

Glasrude; jeg har ligesaadan en Følelse ved at høre Dem sige Du til mig, jeg føler mig ligesom trykket til Jorden i min første Stilling hos Dem. De seer, det er en Følelse, det er ikke Stolt-hed! Jeg kan ikke lade Dem sige Du til mig, men jeg skal gjerne sige Du til Dem, saa er det halve gjort.« Og saa sagde Skyggen Du til sin forrige Herre.«

Derefter fremtræder på scenen kongedatteren, (det er den Collinske kreds.) »Om Aftenen i den store Balsal dandsede Kongedatteren med Skyggen. Hun var let, men han var endnu lettere.« (Noget så uforskammet overlegent!) »Saadan en Danser havde hun aldrig havt. Hun sagde ham, fra Land hun var, og han kiendte Landet, han havde været der, men da var hun ikke hjemme; han havde kigget ind ad Vinduerne, foroven og forneden, han havde seet baade det ene og det andet, (∴ han havde hele familietonen) og saa kunde han svare Kongedatteren og gjøre Antydninger,« (∴ kunde familiecitaterne; gøre Anspielungen var et brugt udtryk) »hun fik saadan Agtelse for, hvad han vidste, og da de saa dandsede igien, saa blev hun forliebt.« Skyggen gifter nu Kongedatteren¹⁾«, og den overvælder den lærde mand med velgerninger, når han blot vil love at være dens skygge, (∴ når Andersen blot vil finde sig i, at *hans* viser ikke gør mere lykke end som skyggen af Collins). Og digteren tør ikke gøre oprør mod denne formentlige uret; han kan kun gå ud i forstuen og græde og så indrømme, at det hele var »sygelige griller«.

Sit uoprettelige nederlag i kampen om familievisepalmen indrømmer Andersen ganske hemmeligt, idet han i hullet hvisker disse tragiske slutningsord:

»Den lærde Mand hørte ikke noget til alt det, for ham havde de taget Livet af.«

¹⁾ G. Brandes anker over, at Andersen bruger udtrykket »han gifter hende« i stedet for »ægter«. Men dette udtryk brugtes netop i de fornemme kredse dengang, og Andersen anvender det kun om fornemme ægteskaber, med prinsesser o. l.

Lysere Toner. Slaget var tabt. Andersen kom aldrig til at gøre lykke som familievisepoet.

Men på en anden måde lysnede det for ham ved familiegilderne.

Hvor Edvard Collin skriver (A. & C. s. 462): »Det maatte da endelig gaae op for os, at Andersen var jaloux paa den Lykke, som mine Viser gjorde«, fortsætter han: »Jeg søgte da at formilde ham ved at skrive enkelte Vers, ja hele Viser, til og om ham selv; dette slog godt an. Man kan sige, at jeg paa denne Maade behandlede ham som et Barn. Men naar vi nu alle vidste, at det glædede ham, naar han blev gjort til Gjenstand, hvorfor skulde jeg da ikke gjøre det? Og her kunde jeg uden Fare gjøre Løjer med en Deel af hans Svagheder og sige Ting, som i en Samtale vilde have forbitret ham.« Og i 1857 skriver E. C. i sin visesamling ved omtalen af en af de gamle sange fra 1833: »Jeg indlader mig atter her paa en Skiemt med Andersen. Det var dengang; nu tager jeg det paa en anden Maade, nemlig siden han, som Theodor siger, er bleven europæisk.«

Theodor Collin indfører dette udtryk, at Andersen er »europæisk« — det kunde aldrig falde ham ind at sige »europæisk berømt«; det begreb lå udenfor skræppeskoven. Men »europæisk« har jo altid havt en ganske lille nedsættende klang i gode danske øren. Han kaldte ham ligefrem »Europa«.

Det er altså rigtigt, at Edvard Collin skimtede, at der var noget, der måtte ændres. Når han siger, at man her »atter kan finde den Flatteren af Andersen, som jeg ifølge min nyeste Politik fandt nødvendig til en god Forstaaelses Vedligeholdelse«, så viser dette tydeligt, at der i viserne virkelig, som allerede sagt, fandtes noget bestemt, som forårsagede forstemtheden, og at denne forsvandt, når dette noget erstattedes af mere passende toner.

I sine anmærkninger siger Collin: »Dersom man her, ligesom ofte i mine Viser, vil finde en Slags Bekræftelse for at smigre Andersen, da tager man ikke fejl.«

Det er sådanne udtryk som at kalde Andersen: »den Underdrot i Poesiens Rige«, som Collin kalder smiger. Ligeså mærkelig er benævnelsen »med sit grove Smigreri« om et andet vers, der blev skrevet noget efter, at Andersen var blevet Storkors af Dannebrog, hvor Collin lader Andersen sige:

»Han si'er jeg veed, hvor høit jeg selv rangerer,
Ja først i anden Classe er jeg dog.
Selv Edvard hør' til »andre Secretairer«,
Jeg derimod er Stork. af Dannebrog.«

Hertil føjer Collin: »de Personer, som staae nederst i Rangforordningen kaldes »andre Secretairer — — — og Andersen er én fra Storke-Omtale uadskillelig Personlighed. Man skriver Storkors af Dannebrog undertiden: Stork. af Dannebrog.«

I visen af 1. Januar 1856 siger Collin:

Vi Alle kiende Andersens
Værdi som Mand og Digter,
Hvert Øieblik man med ham skjænd's
Men strax igien forligt er.
Naar han blier gal paa vores Land,
Hans Mening ei saa slem er,
Han troer, hans Ære er i Brand,
Saasnat det bare klemter.

Og 1847 skrev Collin til Andersens fødselsdag meget graciøst denne vise til melodien: »Diogenes vranten og stolt.«

En Digter, hvis han vil bestaae,
Maa ligne forskiellige Fugle,
Som Lærke han nok synge maae
Men tale som Viisdommens Ugle,
Som Ørn flyve høit mod det Blaa,
Og sværme langs Jorden som Krage,

Som Stork fra sit Hiem maae han gaae
Men vende som Svalen tilbage.

Vor Digter er født netop da
Med Digtkunsten det var paa Holding,
Man tænkte, hvad skal der bli'e af,
Da han kom til Verden som Ælling.
Han selv det fortræffligt beskrev,
At han ei blev And eller Hane,
Men saa yderst heldigt det drev,
At han blev forvandlet til Svane.

Man mærker og snart, han er født
I Dannemark, Storkenes Vugge,
Thi Alt, som er hiemligt og sødt,
Han lægger i Storkenes Sukke.
Han fandt selv Behag i dens Skrog,
Derfra hans udmærkede Reisning;
(Sin Properhed skylder han dog
Sit Ophold i Huset hos Meisling)¹⁾.

Paa Grund af sin Storkeatur
Som Trækfugl han snart vil paa Vandring,
Til Engelland gaaer nu hans Tour,
For at laurbærres der til Forandring.
Maaskee han forandrer sig dog,
Dertil er han hiemme for stædig,
Og *der* bliver fanget paa Krog
Af en eller anden engelsk Lady.

Du Helt fra den 2den April,
Du reiser til Aarsdagens Fiender,
Der samler du Laurbær og Smiil,

1) »Meisling, hos hvem Andersen jo var i Huset under sin Skolegang, var et stort Sviin.«

Der færdes du nu kun med Venner.
 Kom hiem, men kom end'lig betids,
 Med Dampskibet eller med Smakken,
 Kom kun med den engelske Mis,
 Vi skal miaue og kløe hende i Nakken.

Ved dette slutningsvers kunde Andersen dog ikke dy sig, han sagde »Fy!« Det har været ham for upoetisk, at man skulde klø hans elskede i nakken!

Som man ser, var tonen i viserne nu betydelig elskværdigere. Og til 2. April 1850 skrev Collin denne ganske harmløse vise:

(Mel.: At vinan gør got og at vatten gør ondt.)

Vi nærme os Enden af denne Diner,
 Rosinen nu kommer i Enden,
 I een Skaal vi ville forene de tre
 For Digteren, Sønnen og Vennen.
 Som Digter han har vel i Udlandet fleer,
 Der ham med Begeistring paakalde,
 For Vennen maae dog denne Kreds giælde meer,
 Thi her er hans Publikum: Alle.

Fra Andersen kom i vort Huus første Gang
 For tredive Vintre tilbage
 Han muntred vor Kreds med mangen prægtig Sang,
 Tog Deel i vore gladeste Dage,
 Var med naar vi græd, var med naar vi loe,
 Men gik naar vi sloge til Søren,
 Om Aften især havde han aldrig Ro,
 Med Eet var han ude af Døren.

Hør Andersen, vær nu oprigtig engang,
 Og viis, der er veritas in vino,

De ønsker, vi snart vilde ende den Sang,
 Saa De kund' komme hen i Casino.
 Dog ikke vi vil nu med videre Skierts
 Paa Mandens Godmodighed stole.
 Vi synge altsaa nu kun eet eneste Vers,
 Saa kan han komme hen til sin Ole.

Ja Lukøie er meer end Perler og Guld,
 Han være en Ven af os alle,
 Men kun ei saalænge en Flaske er fuld,
 Han venter vel nok til vi kalde.
 Før sang vi til Ære for Husets Baron,
 Nu synge vi for dets Digtergreve,
 Og raabe da, staaende i 5te Position:
 Gid Hans Christian Andersen leve.

I anmærkningen skriver Collin: »Efter Festens Hensigt kom altsaa denne Vise til Andersen og med Villie, uagtet Diner'en ikke endte dermed. Sagen var nemlig den. Andersen havde produceret sig paa Casino med et Stykke: *Meer end Perler og Guld*, som havde gjort megen Lykke; efter dette kom en anden Eventyr-Comedie af ham, kaldet *Ole Lukøje*, og den blev just givet denne Aften. Men uagtet det var 10de eller 15de Gang, og uagtet han hver Gang havde seet den, var jeg vis paa, at han sad som paa Gløder for at komme derhen. Det slog ogsaa til: Han gik strax da Visen var forbi.

Han havde aldrig Ro paa sig om Aftenen; naar man skulde gaae tilbords, forsvandt han gjerne, det er saaledes endnu.«

Edvard Collin afslutter i sin visesamling (altså 1857) sit og Andersens forhold i viserne med den rene idyl — mere elskværdigt end strengt stemmende med sandheden:

»Fremdeles: der maae altid Sang til Vinen;
 Som Andersen og mig I maatte ønske To,

Han er »den første Priis paa Violinen«,
Jeg er den lystigt snærende Oboe.
Som Mønster jeg et saadant Forhold priser,
Som det imellem mig og Andersen,
Han holder paa sin Viis af mine Viser,
Jeg ligerviis af hans igien.«

H. C. ANDERSEN OG COLLINERNE.

FAMILIEN COLLIN er ofte nok bleven nævnt i forbindelse med H. C. Andersen, både af ham selv og af andre. Undertiden har dommen over deres forhold til ham været beundrende, undertiden ret skarp. I et engelsk blad stod der således efter udgivelsen af Edvard Collins store bog noget som »Gud fri mig for mine Venner«. Også i danske blade har dommen undertiden været hvas.

I en kronik skriver Georg Brandes: »Det er lærerigt at forfølge, i hvilken Grad Familien Collin, der er bleven berømt ved Andersen, i Grunden har misforstået og plaget ham, og ikke mindre tankevækkende at iagttage, hvorledes Andersen har lidt under den ydmyge Plads, han alle Vegne, ogsaa hos sine Collins, maatte nøjes med i Sammenligning med den Plads, der i Danmark indtoges af J. L. Heiberg og hans Hus.«

Andetsteds er det blevet antydnet, at Collinerne hagede sig til Andersen og soledede sig i hans berømmelses stråler.

Men opfattelserne er her ensidige og viser, at vedkommende ikke har kendt forholdene, som de var, eller har levet sammen med disse mennesker. Dette må nu undersøges nærmere.

Collinerne skulde altså have følt sig bærede af Andersens selskab og søgt berømmelse ved ham.

Intet kan være mere misforstået. Dertil var de alt for usnobbende, alt for optagne af sig selv og hverandre og frem for alt af deres fader; *han* syntes dem at kaste glans over familien, langt, langt mere end Andersen. Og deres digterideal var ikke

Andersen, men Heiberg, litteraturens ypperstepræst, og så Hertz og flere.

Når jeg tænker på det indtryk, jeg har af Andersens stilling i familien i min barndom og ungdom, så er det påfaldende, at vi egentlig aldrig følte, at det var »en berømt mand« vi havde i vor midte. Han var der som en selvfølgelig gammel ven eller onkel; man tænkte vist ikke meget mere over ham end over de andre onkler. Han havde jo nok skrevet de elskede æventyr; men at han skulde være »en stor mand«, der ved sin nærværelse kastede glans over kredsen — det faldt os aldrig ind.

Når han fortalte om sine udenlandske triumfer, om kongers og stormænds hyldest, så blev hans beretninger af det ældre slægtled nærmest opfattet som udtryk for hans forfængelighed, og des mere, jo kraftigere æresbevisningerne var. Karakteristisk er den ytring, som Andersen, da han skrev i sin dagbog i 1874, kom til at tænke på; nemlig »gamle Fru Collins Ord, da hun hørte om, hvor høit jeg blev rost i de udenlandske Blade: »Mon de ikke gjør Nar af Dig!« Både i *Lykkepeer* og i *Kun en Spillemand* kommer han tilbage til dette. »Den alvorlige, strenge Herre med det strenge Blik møder ham paa Trappen. »De maae jo have Dig til Nar«, var alt, hvad han sagde, det faldt som ædende Gift i hans Glædes Bæger.«

I det meget smukke brev fra Andersen til den unge Jonas Collin d. 30 Dec. 1863 skriver han: »Du siger, at Verden lurer om mig med Løgn og Smiger. Det er Dine Ord.« — Og da Andersen i 1856 var blevet feteret over al måde i »den store Verden« i London, indbudt til dronningens landsted og til andre høje folk, siger Edvard Collin: »De bruger Dem kun til Pynt i de store Selskaber.« — Nå, alene det vilde nu vel også have været en ære.

Nærmest blev genfortællingen om hans triumfer opfattet som noget, hans fantasi udmalede med komisk-grelle farver, eller noget halvt uvirkeligt, der aldrig vilde kunne finde sted i det forstandige, højtkultiverede lille Danmark. (»Vi og Verden!«) Andersen skriver i æventyret *Et Blad fra Himlen*: »Men ude i

Skoven blomstrede den vidunderlige Vækst; den var snart som et Træ at see til, og alle Trækfugle kom og bøiede sig for den, Svalen og Storken især. (Træet er jo poesien — hans egen digtning.) »Det udenlandske Skaberi,« sagde Tidsel og Burre, »saaledes kunde vi her hiemme aldrig bære os ad.«

Og de sorte Snegle spyttede paa Træet.«

Det var iøvrigt tonen i København at spotte over den udenlandske hyldest. Selv Heiberg, den fornemme Heiberg, nedlader sig til i *En Siæl efter Døden* at spotte — ret tarveligt — over den lykke, som Andersen i flere år allerede havde gjort i Tyskland, og som han NB. selv aldrig kom til at gøre. Mefistofeles siger:

»Og i Tyskland nyder han alt en Hæder,
Der nedenfor Hundsrück mon begynde
Og ender ovenfor Svinemünde!«

Dette var i 1841, 6 år efter at æventyrene var begyndt at udkomme.

Andersen siger et sted: . . . »saa det dog ikke gandske kan være Tilfældet, som Heiberg troer, at det kun er ubetydelige Mennesker, eller, som han engang sagde til mig, at det er »kun Fruentimmer«, der ere mit Publikum ude.«

I en Avis kaldes Andersen med henblik paa hans rejser: »En litterær Probenreuter.« Det gik godt an dengang!

Kredsen Collins forhold til Andersen var altså tværtimod det modsatte af, hvad man senere har antaget, det stik modsatte af snobberi.

Andersen følte megen sorg og bitterhed over kredsens mangel på forståelse af hans betydning i udlandet og dermed i det hele taget. Han begreb det naturligvis ikke. Han siger i *Improvisatoren*: »Igaar havde et heelt Publicum, for hvem jeg var fremmed, tiljublet mig Bifald, jeg var beundret og hædret . . . og Timer efter stod jeg mellem Bekendte, Venner, dem jeg skyldte alt, og var kun det fattige Barn, hvis første Pligt var Taknæmmelighed.«

Han længtes usigeligt efter, at vennerne skulde tro på og føle

for hans anerkendelse; han skriver til Edvard Collin fra Dresden (²¹/₂ 46): »mit Hjerte flyver mod Gud, og for ret at nyde det, tænker jeg paa det Collinske Huus, føler, at var De her, fulgte De min solbestraalte Vei.«

For det var, trods alle andre venner hjemme og trods al hyldest ude — det var dog disse mennesker, som var ham de kæreste, og hvis anerkendelse han derfor længtes efter. Han skriver det gang efter gang. »Jeg er saa ene, har intet Hiem og søger det derfor hos den Familie, der er mig kiærest.« 1832 til Louise Collin: »De og alle Deres lader mig hver Dag føle, at jeg tilhører Dem. De kan ikke troe, hvor det kaster Solskin ind i mit Liv.«

Andersen skriver i 1839 til Hauch: »Daglig kommer jeg hos Collins, men det er næsten ogsaa det eneste Sted, jeg kommer . . . Hos Collins er mit Hiem, de smaa Datterbørn kalder mig Onkel, Conferentsraaden er mig saa gandske en Fader, som hans Børn ere mig Sødskende.« Og 1837 til Madam Iversen: »Nytaarsaften var jeg hos Collin, kun Børnene var der, og jeg, som regnes til Børnene.« Til E. C.: »Kun hos Deres Fader drømmer jeg mig sommetider et Hiem.« Og i 1841: »Hiemmet er Hiemmet! Amaliegaden og hvad dertil hører, den er Hiertet.«

»Det eneste, der gør mig Livet i det skrækkelige Kiøbenhavn udholdeligt, er at leve med det Collinske Huus.« . . . »Det eneste, der bandt mig til Hiemmet, var det Collinske Huus.« »Havde det ikke været for det Collinske Hiem, var jeg blevet i Tydskland i Vinter.« Hvem ved, om Andersen uden denne lænke om sit hierte ikke var blevet ude, hvor de hellere end gerne vilde beholde ham — særlig hans kære ven, den udmærkede Storhertug af Sachsen-Weimar.

Andersen skriver i Drewsens visesamling: (1846—47).

»Alt som man bliver ældre, ihvor meget man tumler sig i Verden, bliver dog eet Sted det egentlige Hiem; selv Trækfuglen har sit bestemte Sted, hvor hen den søger, mit var, som sagt, og bliver, det Collinske Huus; behandlet som Søn og næsten opvoxet med Sønnerne og Døttrene, et bedre Hiem har jeg aldrig kiendt; eet Led brast i denne Kiede« (Moderen) »og just i

Tabets Time følte jeg, hvor fast jeg var voxet her, at jeg blev betragtet som eet af Børnene «

Undertiden kunde længslen efter dette hjem falde over ham, når han var ude, ja selv når han var i Danmark. Han skriver 1839:

»Iforgaars var jeg i Slagelse og vilde gaae til Sorø«, (Inge-mann,) »hvor man ventede mig, men jeg fik en Længsel efter Hjemmet, og idet jeg skulde indskrives til Sorøe, sagde jeg til Kiøbenhavn, og saa kom jeg til Kiøbenhavn.« — Han skriver hjem fra en rejse: »— — hvis jeg døde ude, da er min sidste Tanke hos Dem og Deres, mine meest elskede i Hjemmet.«

Hvad var nu egentlig det, som sammenknyttede disse mennesker, der var så forskellige af naturel som Andersen og Col-linerne?

Fra deres side var det fra først af faderens ønske, og det faldt dem sikkert aldrig ind, at det kunde være anderledes, end den elskede fader vilde det. Nu var Andersen optaget i kredsen, i den snævre, daglige kreds, nu var han deres broder. Der var senere hen flere, til hvem han underskrev sig »Broderen«; men ingen, om hvem *de* sagde: »han er vores Broder.« I ti-dens løb *kom de nemlig til at holde af ham*. De holdt af det følelsesfulde, retsindige, godmodige, moralske i hans natur. De morede sig ofte over ham, og så rørtes de vel også over, at han holdt så meget af dem.

Alligevel kan det ikke nægtes, at, som vi har set, Andersen til tider kunde være familien besværlig ved sine sindsvanskeligheder, som de gik en del igennem med, naturligvis især i hans ældre år. Han gjorde scener i en kreds, hvor scener kun var kendt af navn; blev forstemt og måtte trøstes og begyndte igen forfra den næste dag; han snakkede bestandig om sig selv og sine oplevelser. Hans dagligdags egenheder overskyggede ofte for dem — som for mange af landsmændene — hans betyd- lighed. Men L. Drewsen siger: »De var søde imod ham, de tog ham, som han var, med en vis mild, kritikløs Forstaaelse. Det laa i Luften, at vi »maatte ikke saare Andersen.« De har sikkert ofte smilet overbærende ad ham; de kunde ikke altid

ret tage ham alvorligt. Hans sorger nåede aldrig helt ind til deres hjerter. Det var overhovedet det, som hændte Andersen i hans nærmeste kreds, ja i hans fædreland: han blev ikke taget fuldt alvorligt, ikke som digter og ikke som menneske. Det lå vel i hans karakter og hans »ustadige ligevægt«; han imponerede aldrig. Derfor var der bestandig »frit slag«, derfor turde alle le ad ham. Man havde ham frem for alt på for nært hold. -- Det var jo ikke tilfældet i udlandet; der blev han taget fuldt alvorligt som digter og som menneske. Forskellen var for ham stor og evig ufattelig.

Han nåede aldrig den dybere anerkendelse hos sin nærmeste kreds, »en Kreds, som han elskede højt, men som dog beredte ham mange Skuffelser, ja endog Hiertesorg — saa skarpt stod Individualiteterne overfor hinanden«. (E. C.) Men han kunde slet ikke undvære den, fordi han elskede disse mennesker.

Grunden til hans kærlighed var ikke alene den, at de var gode imod ham; heller ikke alene, at de var indtagende for ham; men den, som er bestemmende for så mange forhold, og som allerede er nævnt ved omtalen af gamle Collin og Edvard Collin: han traf denne kreds på en tid, hvor han trængte til den. Trængte til et sted, hvor der var ungdom, livsglæde, hygge, kultur, venlighed — alt det, han sit liv igennem havde måttet savne og længes efter.

Han trængte til en kreds, hvor han, den tungsindige, var midt i glæden. Hvor han, den ensomme, kunde føle sig hjemme. *Han trængte til et fast punkt.*

Dr. Brix siger i sin bog: »Man lægge Mærke til den Retfærdighed, som han (Andersen) ogsaa her yder det Collinske Hus; det skildres som Skibet, Klippen i Havet fra *De vilde Svaner*, Hvilepunktet midt i det opslugende Hav, hvor Storke vilde være gaaet under, ligesom Svalen vilde være død, hvis den ikke var kommet i Muldvarpens Bo. Andersen selv kaldte gamle Collin, »sit faste Punkt i Menneskevrmlen.«

I denne kreds blev Andersen optaget på en anden måde end i nogen som helst anden. Der var ganske vist en mængde, ja en usædvanlig stor mængde mennesker, der åbnede ham deres

hjem, og hvor han var en kær og velset gæst; men der var kun eet sted i verden, hvor han fra sin ungdom af ikke var *gæst* men *hjemme*. Det var dette, som bandt ham til den Collinske kreds på en anden måde end til nogen anden.

Dette er familien Collin til ære, og det skal ikke undervurderes.

Collinerne har trods alt givet Andersen én af de store livsværdier, som hverken hans udenlandske beundrere, hans herregårdsbekendte eller hans mange andre kære venner formåede at give ham: det hjemsted, hvor han til alle tider følte, at *her hørte han til*. Uden dette vilde hans til ensomhed fordømte sjæl have følt sig endnu mere ensom og forladt.

STAMTAVLE.

JONAS COLLIN 13. 11 1803¹⁾ ~ **HENRIETTE CHRISTINE HORNEMANN**
 f. $\frac{6}{1}$ 1776 — d. $\frac{28}{8}$ 1861 f. 1772 — d. $\frac{21}{5}$ 1845
(1. gang ~ BIRCHNER)

INGEBOG NICOLINE COLLIN ~ f. $\frac{28}{8}$ 1804 d. $\frac{27}{5}$ 1877	ADOLPH LUDVIG DREWSEN f. $\frac{20}{3}$ 1803 d. $\frac{2}{2}$ 1885	GOTTLIEB COLLIN ~ f. $\frac{31}{7}$ 1806 d. $\frac{8}{7}$ 1885	AUGUSTA PETZHOLDT f. $\frac{2}{11}$ 1799 d. $\frac{4}{10}$ 1865	EDVARD COLLIN ~ f. $\frac{2}{11}$ 1808 d. $\frac{10}{4}$ 1886	HENRIETTE TYBJERG f. $\frac{20}{10}$ 1813 d. $\frac{27}{10}$ 1894	LOUISE COLLIN ~ f. $\frac{3}{8}$ 1813 d. $\frac{1}{8}$ 1898	J. W. LIND f. $\frac{27}{12}$ 1807 d. $\frac{22}{12}$ 1891	THEODOR ugift f. $\frac{2}{11}$ 1815 d. $\frac{11}{2}$ 1902
---	--	---	--	--	--	--	--	--

JONNA, VALDEMAR, VIGGO,
EJNAR, HARALD.

HJALMAR, EDGAR, HELGA.
ELNA, ARTHUR.

JONAS, LOUISE,
(tre småpiger døde).

INGEBORG, ANNA,
AGNETE.

¹⁾ ikke 1802, som Brickas lexikon har.

FORTEGNELSE OVER BILLEDER

		Tilhører	Side
H. C. Andersen.	Malet af C. A. Jensen ¹⁾ 1838.	Odense museum.	
Den Collinske gård fra Bredgade.	„ af Petzholdt.	Oberst Grandjean.	14
Den Collinske gård fra Strandstræde.	„ af Roed.	Fru Benedicte Collin.	15
H. C. Andersen i Amaliegade.	Amatør-fotografi af Th. Collin.		16
Den Collinske gård i Amaliegade.	Ny Tegning.		18
Haven i Amaliegade.	Malet af Wegener.	Fru Ingeborg Drewsen,	
		f. Lind.	23
„ „ „	Amatør-fotografi af Th. Collin.		24
Jonas Collin.	Efter et elfenbens-basrelief.	Fru Rigmor Stampe.	39
„ „	Fotografi.		50
Henriette Collin som yngre.	Tegning.	Fru Rigmor Stampe.	51
„ „ som ældre.	Pastel af Hornemann.	Fru Stella Semb, f.	
		Boye, Norge.	53
Ingeborg Drewsen.	Tegning af Marstrand.	Fru Gerd Casse, f.	
		Drewsen.	56
„ „ som ældre.	Amatør-fotografi af Th. Collin.		72
Adolph Drewsen.	Malet af Marstrand.	Fru Rigmor Stampe.	74
Lille Viggo.	Daguerreotypi.	—	84
Jonna Drewsen.	„	—	95
Udklipninger.		—	134
		—	135
„			144
Jonna Stampe.	Fotografi.		144
H. C. A. på Frijsborg.	Amatør-fotografi af Godsforvalter Tilemann.	Odense museum.	153
„ „ „	Samme.	—	158
Louise Lind.	Amatør-fotografi af Th. Collin,	—	164
Jette Collin.	Tegning af Constantin Hansen.	Fru Gerd Casse, f.	
		Drewsen.	184
Haven i Dronningens Tværgade.	Fotografi.		192
Edvard Collin.	Malet af Marstrand (af et gruppebillede).	Fru Helene Rubow, f.	
		Hornemann.	194

¹⁾ H. C. A. skriver i et brev til H. H. om dette billede: „Det skal De see; det er et af denne Mesters bedste Arbejder“.

NAVNELISTE

(Flere personligheder, der kun er nævnt eller om hvem teksten selv giver oplysninger, er ikke taget med her).

- Nicolaj C. L. Abrahams, professor, senere notar. publ. s. 87.
Bernhard Beskow, svensk digter, s. 204.
C. St. A. Bille, redaktør af »Dagbladet«, politiker, s. 28, 185, 192.
M. G. B. Bindsbøll, arkitekt, s. 16, 51, 258.
Bj. Bjørnson, s. 154.
Caspar Joh. Boye, s. 40, 51, 66, 212, 218.
Georg Brandes, s. 150, 250, 257, 264.
Hans Brix, s. 9, 11, 116, 136, 150, 172, 189, 214, 230, 251, 253, 269.
I. C. C. Dahl, norsk landskabsmaler, bosat i Dresden, s. 87.
Carlo Dalgas, dyremaler; Ernesto Dalgas, ingeniør (brødre), s. 118.
Eisendecker, hofembedsmand i Oldenburg, s. 62.
N. F. S. Grundtvig, s. 25, 62.
J. P. E. Hartmann, s. 62, 101, 104, 138, 152.
Fru Hartmann, f. Zinn. komponerede under pseudonymet »Fr. Palmer«, s. 62, 125.
J. L. Heiberg, s. 21, 29, 33, 44, 88, 99, 104, 119, 126, 213, 219, 265, 266.
Fru J. L. Heiberg, s. 29, 71.
H. P. Holst, s. 28, 40, 104, 213, 218.
B. S. Ingemann, s. 6, 9, 122, 139, 153, 268.
Fritz Jürgensen, tegner, 185, 186.
Orla Lehmann, s. 77, 89.
Vilhelm Marstrand, s. 7, 77, 90, 176.
Mendelssohn-Bartholdy, s. 55, 88, 89.
Rasmus Nielsen, s. 250.
Carl Ploug, s. 186.
»Clara Raphael« (Ilia Fibiger), s. 124, 125, 126, 183.
J. F. Schouw, botanisk professor, politiker, s. 28, 118.
Fru Schouw, f. Dalgas, søster til baronesse Chr. Stampe, s. 149, 150.
Sibbern, s. 21, 125, 186.
Storhertugen af Sachsen-Weimar, s. 49, 117, 267.
Thalberg, tysk pianist, s. 87.
J. M. Thiele, forfatter, s. 209, 218.

Thorvaldsen, s. 21, 39, 62, 87, 108, 150, 231.

F. F. Tillisch, statsmand, gehejmeråd, s. 21.

Wanscher, papirhandler, s. 16, 27, 90, 91, 204.

Wegener, maler, s. 51.

Carl Weis og Ernst Weis, embedsmænd, brødre, fra møllen i Århus, s. 117, 121.

Vogel, tysk maler, s. 87.

Vogler, tysk komponist og prælat, s. 89.

Wolff-Sneedorf, hofjægermester på Engelholm v. Præstø, s. 149.

Wulff, kommandør, s. 61, 149.

Fru Wulff, s. 3, 11, 44, 151.

H. C. Ørsted, s. 1, 5, 59.

